

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE TÜRK BASININDA
ALTERNATİFLİK ARAYIŞLARI VE ALTERNATİF
MEDYA OLGUSU

DOKTORA TEZİ
OKTAY DEMİRTAŞ
14 11 53 101

Danışman Öğretim Üyesi
Prof. Dr. İCLAL GÜL BATUŞ

İstanbul, Aralık 2016

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE TÜRK BASININDA
ALTERNATİFLİK ARAYIŞLARI VE ALTERNATİF
MEDYA OLGUSU**

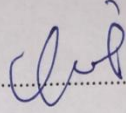
DOKTORA TEZİ
OKTAY DEMİRTAŞ
14 11 53 101

Danışman Öğretim Üyesi
Prof. Dr. İCLAL GÜL BATUŞ

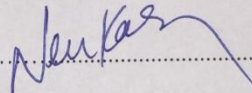
İstanbul, Aralık 2016

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

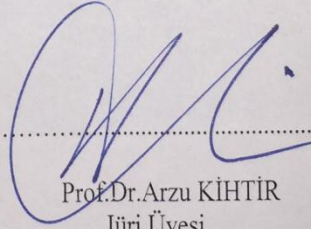
09.12.2016 tarihinde tezinin savunmasını yapan Oktay DEMİRTAŞ'a ait "Başlangıçtan Günümüze Türk Basınında Alternatiflik Arayışları ve Alternatif Medya Olgusu" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İletişim Bilimleri Doktora Programında Doktora Tezi Olarak Oy Birliği/~~Oy Çokluğu~~ ile Kabul Edilmiştir.

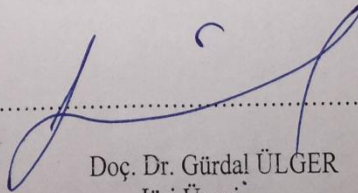
Prof. Dr. Gült BATUŞ
(Başkan) Danışman

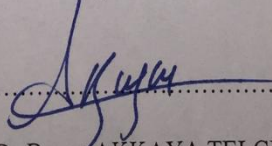
Prof. Dr. Neşe KARS
Jüri Üyesi

Prof. Dr. Arzu KIHTİR
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Gürdal ÜLGER
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Burcu AKKAYA TELCİ
Jüri Üyesi

ABSTRACT

First, print media then other mass media has played an active role as an important part of political systems, during the evolution undergone and progresses made, beginning from political models of ancient times until liberal democracies of modern times. Today, when judged by its affiliation with political systems, and its rapid development, media should be considered as both a component to communication environment and an essential constituent of the modern democracies. It is a fact that from such an aspect, media is quite functional in the evolutions of democratic systems and it functions as the pioneer of change. The fact that media has been commercialized and possessed by a minority, makes it difficult for such social classes that are under economic or social pressure, to be represented enough. As a consequence of such developments, and with demands and intents getting disregarded, of marginalized and ignored classes of society, some new movements emerged to make that minority heard. Those movements and their report patterns, which sometimes drew attention during the historical progress of media, have become identifiable after 1970s and been studied as a distinct field, since then.

It is recently evident that such means of media, called Alternative Media, are changing their scope, and improving. The main theme in this study is the distinction between those means for identification purposes, and differences in fields of application. This posed a need to examine the alternative media worldwide and in Turkey, within itself.

In this respect, this study examines the origins of alternative media, and when it is associated with or distinguished from opposition media, critical journalism, and guerilla journalism; and by reviewing the alternative means of media worldwide and in Turkey, aims to reveal the differences between those in terms of finance, structure, regularity, content, and participation. Literature searches were conducted and websites were analyzed for those means of media identified as alternative abroad, and in Turkey, structured interviews with organs of alternative media were conducted, and the data obtained were evaluated.

Keywords: *Democracy, Press, Alternative Media, Guerilla Media, Turkish Press*

ÖZET

Eski çağların siyasal modellerinden günümüzün özgürlükçü demokrasilerine kadar yaşanan uzun değişim ve gelişim sürecinde önce yazılı basın daha sonra da diğer kitle iletişim araçları, siyasal sistemlerin önemli bir parçası olarak etkin rol oynamıştır. Bugün ise medyanın siyasal sistemler ile çok yakın ilişkisi ve hızlı gelişim süreci ile iletişim düzenlerinin bir unsuru olarak kabul etmek ve modern demokrasiler için vazgeçilmez bir unsur olarak görülmesi gerekmektedir. Bu yönüyle medyanın demokratik sistemlerin yeni açılımlarında önemli bir işlevi olduğu ve değişimlerin öncüsü rolünü oynadığı bir gerçektir. Medya ortamlarının ticarileşmesi, mülkiyetinin az sayıda kişinin elinde toplanması, ekonomik ve sosyal olarak baskı altındaki toplum kesimlerinin kamusal alanda temsilini zorlaştırmaktadır. Bu gelişmeler ve ötekileştirilen, göz ardı edilen halk kesimlerinin istek ve arzularının geri plana atılması ile birlikte azınlıkların sesi olabilmek için bir takım oluşumlar ortaya çıkmıştır. Basının tarihi gelişimi sırasında kimi zaman göze çarpan bu oluşumlar ve haber yapıları 1970'lerden sonra tanımlanabilir hale gelmiş ve ayrı bir araştırma alanı olarak incelenmeye başlanmıştır.

Alternatif medya olarak adlandırılan bu yayın organlarının günümüzde kapsamlarını değiştirip geliştirdiği görülmektedir. Ancak, bu yapıların tanımlanması açısından bazı farklılıklar ile birlikte uygulama alanlarındaki değişiklikler araştırmamızın ana temasını oluşturmuş, alternatif olarak adlandırılan medyanın dünyada ve Türkiye'de kendi içlerinde tartışma gerekliliğini hissettirmiştir.

Bu bağlamda çalışmada, alternatif medya kavramının nerede başladığı ve muhalif medya, eleştirel medya ile gerilla medya tanımlarına nerelerde dahil olduğu ve nerelerde ayrıldığı incelenmiş, Türkiye'de ve dünyada alternatif medya yayın organları incelenerek, aralarındaki finansal, yapısal, süreklilik, içerik ve katılımcılık açısından oluşan farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yurtdışında alternatif olarak tanımlanan medya için literatür tarama ve website analizi gerçekleştirilmiş, Türkiye'de ise, alternatif medya yayın organları ile yapılandırılmış görüşmeler yapılarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : *Demokrasi, Basın, Alternatif Medya, Gerilla Medya, Türk Basını*

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZET.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

ALTERNATİF BAKIŞ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE BASININ TARİHSEL GELİŞME SÜRECİ

1.1. Demokrasi ve Basın İlişkisi.....	5
1.1.1. Demokrasi.....	5
1.1.2. Atina'dan Günümüze Demokrasinin Gelişimi.....	5
1.1.3. Klasikten Modern Demokrasiye Geçiş Sürecinde Farklı Siyasal Sistemler.....	9
1.2. Basın - Basının Demokrasilerdeki İşlevi.....	11
1.2.1. Basın - Demokrasi ve Kamuoyu İlişkisi.....	13
1.2.2. Suskunluk Sarmalı.....	19
1.2.3. Gündem Belirleme Kuramı.....	20
1.2.4. Bir Meslek Olarak Gazetecilik.....	22
1.2.5. Basın Özgürlüğü.....	26
1.2.5.1. Basın Özgürlüğünü Etkileyen Unsurlar.....	32
1.3. Tarihsel Gelişim Sürecinde Türk Basını.....	36
1.3.1. Türk Basınına Fransızların Etkisi.....	38
1.3.2. İlk Türkçe Gazete: Takvim-i Vekayi.....	40
1.3.3. Özel Sermayenin İlk Gazetesi Ceride-i Havadis.....	42
1.3.4. Tercüman-ı Ahval: İlk Türkçe ve İlk Yerli Özel Sermaye Gazetesi.....	45
1.3.5. Eleştirel Yayıncılık: Tasvir-i Efkar ve Muhibir Gazeteleri.....	46
1.3.6. Osmanlı'nın Son Dönemi ve 1908 Devrimi Döneminde Basın.....	50
1.3.6.1. Mütareke Yıllarında Basın.....	58
1.3.6.2. Osmanlı'da Dış Haber Kaynakları: Ajanslar.....	60
1.3.7. Osmanlı Dönemi Eleştirel Basını: Mizah Dergileri.....	61
1.3.8. Cumhuriyetin Kuruluşundan 1950'ye Kadar Türk Basını.....	65
1.3.8.1. Atatürk ve İsmet İnönü Dönemleri Türk Basını.....	66
1.3.8.1.1. Atatürk Dönemi.....	66
1.3.8.1.2. İsmet İnönü Dönemi.....	69

1.3.9. 1950'den 1980'e Kadar Türk Basını.....	71
1.3.9.1. 1950-1960 Demokrat Parti Dönemi.....	71
1.3.9.2. 1960-1971 Dönemi (Asker- Sivil İlişkileri).....	76
1.3.9.3. 1971-1980 Dönemi.....	78
1.3.10. 1980'den Günümüze Gelişen Teknoloji ve Türkiye'de Basın.....	84

BÖLÜM II

OLUŞUM VE GELİŞİM SÜREÇLERİ BAKIMINDAN ALTERNATİF MEDYANIN KAVRAMSAL ANALİZİ

2.1. Alternatif Medya Kavramı ve Tanımları.....	92
2.1.2. Alternatif Medyanın Aktörleri.....	99
2.1.2.1. Sosyal Bileşim.....	100
2.1.2.2. Faaliyet Özellikleri.....	101
2.1.2.3. Benlik Kavrayışı.....	101
2.1.2.4. Motivasyon.....	101
2.3. Alternatif Medyanın Oluşum Süreçleri.....	103
2.3.1. İngiltere.....	103
2.3.2. Almanya.....	105
2.3.3. Brecht ve Enzensberger'in Bakış Açısına Göre Alternatif Medya.....	109
2.4. Türkiye'de Alternatif Medyaya Bakış.....	112
2.5. Alternatif Medyanın Kuramsal Açidan İncelenmesi.....	117
2.5.1. Topluluklara (Communities) Hizmet Etmesi Açısından Alternatif Medya.....	120
2.5.2. Ana Akım Medyaya Alternatif Olması Açısından Alternatif Medya.....	123
2.5.3. Sivil Topluma Bağlanması Açısından Alternatif Medya.....	125
2.5.4. Rizom Olarak Alternatif Medya.....	127
2.6. Alternatif Medya Kavramının İçine Konumlandırılmış Bazı Medya Tanımları.....	131
2.6.1. Yurttaş Medyası.....	131
2.6.2. Hak Haberciliği.....	134
2.6.3. Barış Gazeteciliği.....	136
2.6.4. Radikal Medya.....	139
2.6.5. Topluluk Medyası.....	141
2.6.6. Yerel Medya.....	143
2.6.7. Otonom Medya.....	146
2.6.8. Gerilla Medya.....	147
2.7. Eleştirel İçerik Olarak Alternatif Medya.....	148
2.8. Alternatif Medyaya Farklı Yaklaşımlar.....	151

2.8.1. Alternatif Medyada Katılımcılık Sorunu.....	151
2.8.1.1. Alternatif Medyada Katılımcılığa Getirilen Eleştiriler.....	152
2.9. Haber, Haber Kavramı ve Haberin Doğrulanması.....	155
2.9.1. Habercilikte Haberin Doğrulanması.....	159
2.9.2. Alternatif Medyada Haber ve Haber Kavramı.....	160
2.10. Alternatif Medyanın Finans Sorunsalı.....	162
2.11. Alternatif Medyanın Demokrasi İle İlişkisi.....	164
2.12. Alternatif Medyanın Anlamının Yeniden Değerlendirilmesi.....	169
2.12.1. İçerik Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi.....	169
2.12.2. Finansal Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi.....	170
2.12.3. Yapısal Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi.....	171
2.12.4. Süreklilik Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi.....	173
2.12.5. Kaynak Kullanımı Açısından Alternatifliğin Kaybedilmesi.....	174
2.12.6. Yönlendirme Becerisi Açısından Alternatifliğin Kaybedilmesi.....	175

BÖLÜM III

TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ ALTERNATİF MEDYA YAYIN ORGANLARI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA : ALTERNATİFLİĞİN YANSIMALARI

3.1. Hipotezler.....	178
3.2. Araştırma Yöntemleri.....	178
3.2.1. Türkiye'de Alternatif Yayın Organları İçin Araştırma Yöntemleri.....	178
3.2.2. Yurtdışındaki Alternatif Medya Yayın Organları İçin Araştırma Yöntemleri.....	180
3.2.3. Türkiye'deki Alternatif Medya Yayın Organlarının İncelenmesi.....	180
3.2.4. Yabancı Alternatif Medya Kuruluşlarının İncelenmesi.....	193
3.2.4.1. Altpress.org.....	193
3.2.4.2. Antiva.vvn.bda.de.....	195
3.2.4.3. Bildblog.de.....	196
3.2.4.4. Freerepublic.com.....	197
3.2.4.5. Freiwilligfrei.de.....	198
3.2.4.6. Greenpeace.org.....	199
3.2.4.7. Indymedia.org.....	202
3.2.4.8. Jugendzeitung.net.....	203
3.2.4.9. KIPPE Die Leipziger Strassenzeitung.....	204

3.2.4.10. I-mag.de.....	205
3.2.4.11. Oekologische-plattform.de.....	206
3.2.4.12. Papertiger.org.....	208
3.2.4.13. Public Access Television.....	210
3.2.4.14. Sozialestadt-KaSch.....	211
3.2.4.15. Townhall.com.....	212
3.2.4.16. Radiozapatista.org.....	214
3.3. Türkiye ve Dünyadaki Alternatif Medya Yayın Organlarının İncelenmesinden Elde Edilen Verilerin Karşılaştırılması.....	214
SONUÇ.....	218
KAYNAKÇA.....	225

SİMGELER VE KISALTMALAR

- AİHS** : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- AMARC** : Dünya Topluluk Radyosu Yayıncılar Birliği(Fr) The World Association of Community Radio Broadcasters
- AP** : Adalet Partisi
- CHF** : Cumhuriyet Halk Fırkası
- CKUT** : Montreal Topluluk Haber Kollektifi
- DİA** : Devletin İdeolojik Aygıtları
- DP** : Demokrat Parti
- EİT** : Enformasyon ve İletişim Teknolojileri
- EZLN** : Zapatista Ulusal Bağımsızlık Ordusu (Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional)
- GUMG** : Glasgow Üniversitesi Medya Grubu
- İHD** : İnsan Hakları Derneği
- K.K.K** : Kara Kuvvetleri Komutanlığı (Komutanı)
- SSK** : Sosyal Sigortalar Kurumu
- TBMM ZC** : Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- BBC** : The British Broadcasting
- ITN** : Independent Television Network
- APC** : Alternatif Basın Merkezi (The Alternative Press Center)
- EBSCO** : Alternatif Basın Dağıtım Ağı (Information Services)
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- IMC** : Independent Media Center
- PTTV** : Paper Tiger Televizyonu
- DIY** : Kendin yap (do-it-yourself)
- STÖ** : Sivil Toplum Örgütleri
- KHK** : Kanun Hükmünde Kararname
- FCC** : Federal İletişim Komisyonu
- TDK** : Türk Dil Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo : 2.1. Unterscheidungsmerkmale zwischen Massenmedien und alternativen Medien.....	102
Tablo: 2.2. Baskıcı ve Özgürlükçü Medya Karşılaştırması.....	112
Tablo:2.3. İdeal Alternatif Medya.....	116
Tablo:2.4. Dört Kuramsal Yaklaşımın Konumlanması.....	120
Tablo:2.5. Topluluğu Tanımlamak.....	122
Tablo:2.6. Alternatif Medyanın Önemi.....	129
Tablo:2.7. Alternatif Medyaya Tehdit.....	130
Tablo: 2.8. Genel Gazetecilik ve Barış Gazeteciliği Karşılaştırması.....	137
Tablo: 3.1. Alternatif Medyanın Türkiye ve Dünya Ülkelerindeki Karşılaştırılması.....	218

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil:2.1. Arm und Reich vor Gericht.....	106
Şekil: 2.2. Der Mäusekönig verurteilt die Katze.....	106
Şekil: 2.3. Kapitalist Kitle İletişim Araçları Modeli ve Bir İdeal Alternatif Medya Modeli.....	150
Şekil : 2.4. Antiotoriter Karnaval.....	167
Şekil: 2.5. Olay Anının Video Görüntüsü.....	170
Şekil : 3.1. http://altpress.org	195
Şekil : 3.2. http://antiva.vvn-bda.de	195
Şekil : 3.3. http://www.bildblog.de	197
Şekil : 3.4. http://www.freerepublic.com	198
Şekil : 3.5. http://freiwilligfrei.de	199
Şekil : 3.6. http://www.greenpeace.org	201
Şekil : 3.7. http://www.indymedia.org	203
Şekil : 3.8. http://www.Jugendzeitug.net	204
Şekil : 3.9. http://kippe-leipzig.de/kippe-shop	205
Şekil : 3.10. http://www.l-mag.de	206
Şekil : 3.11. https://www.oekologische-plattform.de	208
Şekil : 2.12. http://papertiger.org	209
Şekil : 3.13 digitaltrends.com	211
Şekil : 3.14. http://www.sozialestadt-kasch.de	212
Şekil : 3.15. http://townhall.com	213
Şekil : 3.16. http://radiozapatista.org/?lang=en	214

GİRİŞ

İletişimsel alanın iktidar tarafından bir savaş alanına dönüştürülerek işgal edilmesi ve toplumsal iletişimin engellenmesi, dolayısıyla devlet denetiminin yaygınlaşması sonucunda, ötekiler için tek iletişim biçimi olarak eylemler kalmaktadır. Gerçekte parçalanmış bir yapı olan toplum, çatışan bir bütünlük olarak iktidarın baskısı ile bir arada tutulmaktadır. Bu süreçte, kitle iletişim araçlarına önemli görevler düşmektedir. “Öteki”ne yönelik toplumsal önyargıların, söylemsel şiddetin belirlenmesinde ve vurgulanmasında medya etkin olarak görev almaktadır. Sosyal sorunların, özellikle de toplumsal kimliklere ilişkin sorunların yoğunlaştığı devletlerde, iktidar anaakım medyayı etkin bir biçimde kullanmakta, bu nedenle toplumsal grupların önyargıları daha da keskinleşmekte, şiddetin söylemden eyleme geçmesine neden olarak, toplumların bir arada barış içinde yaşayabilmelerini olanaksızlaştırdığı görülmektedir.

Toplumsal sorunlar çözümsüz hale getirildiği zaman, toplumlararası ilişkilerin daha da olumsuz bir hal aldığı görülmekte, bununla birlikte kitle iletişim araçları önyargıları, çatışmaları azaltmak ve kaldırmak yerine daha da körüklemektedir. Medyanın iktidarı, küresel ve yerel iktidarlara bağlı olarak, küresel bağlamda egemen ideolojiyi yaymakta ve yeniden üretmektedir; “Medyanın gücü ise kitle iletişim teknolojilerine dayanmaktadır. Medya sisteminin politik olarak ilintili sektörlerinde çalışanlar (muhabirler, köşe yazarları, editörler, direktörler, prodüktörler ve yayıncılar) iktidarın emrindedir. Çünkü politik olarak bağıntılı içerikleri seçer ve kullanırlar ve böylece hem kamuoyunun oluşturulmasında hem de etkili düşüncelerin yayılmasına hizmet ederler” (Habermas:2006,s. 419).

Ana akım medya, bir yandan siyasi iktidar ve pazar/piyasa güçleriyle etkileşim içinde olurken bir yandan da kendisi bir pazara dönüşmüştür; medya

bu yapısıyla yurttaşlara demokratik süreçler doğrultusunda güç kazandırmaktan giderek uzaklaşmıştır. Kellner (1990: 444) büyük medya holdinglerinin ve devlet tarafından kontrol edilen kurumların egemenliği altındaki görsel-işitsel medya çağında, birçok kişinin demokratik tartışma ortamının dışında tutulduğunu ve görsel-işitsel teknolojiler tarafından dev bir enformasyon gösterisinin pasif tüketicileri konumuna düşürüldüğünü belirtmektedir. Böylece medyaya erişim olanağı büyük holdingler ya da devlet tarafından yönlendirilen kurumlar tarafından kontrol edilmekte ve azınlıkta kalan seslerin, fikirlerin, şikayet ve itirazlarının duyurulması güçleşmektedir.

Şikayet ve itiraz daha çok modern toplumların kulak verilmeyen yakınması olarak karşımıza çıkmaktadır. *Ancien Régime*¹ ise şikayetin kurumlaştığı, etiketlendiği, hak arama pratiklerinin kentli ve köylü topluluklar için neredeyse bir kural haline getirilmiş oldukları bir düzendir. Şikayet ve itiraz, köylü toplumların, çoğu zaman aşırıya vardırıldıkça kanla bastırılan, ancak kadim toplumların yönetim ilkesinin önemli bir parçasını oluşturan kurumlardır.

Ana akım medyadaki söz konusu bu eşitsiz iletişim ortamına karşı ne yapılabileceği sorusuna çeşitli yanıtlar üretmek mümkündür. Bu yanıtlardan biri de geleneksel ana akım habercilik kodlarıyla yayın yapmayan alternatif medya yayın organlarıdır. Çünkü artık başka bir iletişim düzeninin mümkün olduğuna dair fikirler ve bu fikirlerin hayata geçirildiği alternatif medya örgütlenmeleri giderek yaygınlaşmakta ve güç kazanmaktadır. Alternatif medyanın ortaya çıkışındaki temel bileşenlerden biri de devlet medyasının yanı sıra anaakım medyanın “şirket medyası” haline gelmesi nedeni ile etik kaygılardır (Yanikkaya&Çoban:2014, s.116). Bu çalışmada, söz konusu yanıtlardan biri olarak “alternatif medya yayın organlarının, eşitliksiz ve ötekileştirilmiş kitlelerin sorun ve taleplerini kamu vicdanına ve yönetim erklerine ulaştırma yetenekleri” varsayımı üzerine temellendirilmiştir.

¹*Ancien Régime (Eski Rejim): "Ancien Régime" deyimi, uzun süre yalnızca, Fransız Devrimi'yle yıkılan, krallık mutlakiyetiyle ve ayrıcalıkların varlığıyla simgelenen Fransız monarşisinin siyasal ve toplumsal kurumlarını belirtmek için kullanıldı. Bu kurumlar, hukuksal bakımdan doğal eşitsizlikler üstüne kurulu bir toplum düzeninin temellerini oluşturuyordu (https://tr.wikipedia.org/wiki/Ancien_R%C3%A9gime Erişim Tar.12.10.2015).*

Toplumsal yaşam bağlamında, alternatif medyanın asıl gücü iktidarın sessizleştirmeye, görünmez kılmaya çalıştığı tüm toplumsal kesimlerin kendilerini ifade ettikleri mecralar olmayı başarmasıdır. Çünkü anaakımın dokunamayacağı yaşamsal sorunlara dokunma olanağına sahiptir. Bu açıdan baktığımızda alternatif medyanın gücü, yüksek tiraj ve tıklanma sayılarının ötesinde bir anlama sahiptir. Gündelik yaşamın farklı katmanlarında tüm kesimlerin kendilerini ifade edebilmelerini mümkün kılması nedeniyle oldukça önemli bir işleve ve güce sahiptir.

Başka bir medya düzeninin mümkün olduğu inancıyla giderek hızlanan alternatif medya arayışları paralelinde, son yıllarda Türkiye’de alternatif bir kamusal tartışma oluşturma bağlamında etkinlik ve etki alanı açısından ciddiye alınması gereken bağımsız/muhalif girişimler daha fazla dikkat çekmektedir.

Toplumsal alanda kendisini var edemeyen ve toplumsal pratiklere müdahil olamayan bir muhalefetin marjinalleşeceği ve dolayısıyla tükeneceği açıkça görülmektedir ki bu nedenle toplumsal politikalar üreten, toplumsal sorunlar üzerinden ezilen sınıfların ve grupların kendilerini ifade edebilecekleri mecraları, medyaları yaratabilen muhalif yapılar kitleselleşerek karşı-hegemonya yaratan bir karşı-iktidar merkezi haline gelme olanağına sahip olabilmektedirler.

Demokrasi ve basın ilişkisi ilk dönemlerden, teknolojik gelişmelerin son hızla süregeldiği günümüze kadar olan dönemde daima var olmuştur. Bu aşamada şu soruyu sormak mümkündür: “Demokrasiler mi basın özgürlüğünü geliştirmektedir, basın özgürlükleri mi demokrasileri ileri taşımaktadır?”

İlgili coğrafyalarda süre gelen siyasi rejimin, basın ve dolayısı ile medya üzerindeki baskılarından dolayı ya merkeze yanaşmış medya grupları ya da duruma itirazlarını ortaya koyan ve merkezle arasına mesafe koyan medya yayın organları ortaya çıkmaktadır.

Merkeze yanaşmış olan medya kuruluşlarına anaakım tanımı getirilirken, kendisini merkezden geriye yaslayan oluşumlara ise alternatif medya denilmektedir.

Anaakım medyanın sistemi yeniden üreten monopolist ideolojisine karşı, alternatif medya çoksesliliği ile sistemi zorlayan, by-pass eden, bazen işlevsizleştiren ve ayrıca sistemin çatlaklarını, boşluklarını kullanarak kendisine yer açan bir yapıya sahip olması, ağır görev ve sorumluluklar yüklenmesine neden olmaktadır.

Alternatif medya, kendisine yüklenmiş olan bu ağır görev ve sorumluluklardan arındırılıp, ötekileştirilmiş veya susturulmuş kesimlerin sesi olma görevini üstlenerek kitleleri harekete geçirmekten ziyade, seslerini kamu erkleri ve kamu vicdanına ulaştırabilmeleri halinde asli görevini yerine getirmiş olacaktır.

Söz konusu görev tanımının gereklerini yerine getirirken, uygulanabilecek yol ve yöntemler için belirli kalıpların dışına çıkılması mümkün olabileceği gibi, alternatif olma özelliğini de yitirmeyecekleri ve bu görevlerini yerine getirmelerinde avantajlı olacaklarını söylememiz mümkündür.

Yapılan çalışmada alternatiflik bir bütün olarak ele alınacak, araştırmanın evreni olan Türkiye'deki alternatif medya yayın organları arasından 27 adet yayın organı ile yapılandırılmış görüşmeler yapılacaktır. Bu bağlamda, Türkiye ve dünyadaki bazı alternatif medya yayın organları demokrasi ve basın özgürlüğünün yanı sıra yapısal, finansal, içerik ve sorumlulukları açısından incelenerek, aralarındaki farklılıklar tespit edilmeye çalışılacaktır.

Türkiye'de bugüne dek yapılan akademik çalışmalarda alternatif medya statüsünde yer alan yayın organları içinden tek bir örnek alınarak araştırma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada, süreçler ve sonuçlar açısından Türkiye ve dünyadan seçilen örneklerin karşılaştırılarak, alternatifliğe yeni bir tanım getirilmeye çalışılması, bu bağlamda araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

BÖLÜM I

ALTERNATİF BAKIŞ BAĞLAMINDA TÜRKİYE’DE BASININ TARİHSEL GELİŞME SÜRECİ

1.1. Demokrasi ve Basın İlişkisi

1.1.1. Demokrasi kavramı

Geniş anlamıyla, çeşitli toplumlarda sosyal yapı değişkenleri farklılık gösterse de genel olarak yöneten yönetilen bağlamında var olan ayırım ve ilişkilerin aldığı şekle siyasal rejim denilmektedir.

Dar anlamda ise, toplumun daha büyük modeli olan ulusun yönetim şeklinin ifadesi olmaktadır (Duverger:1986,s.9).

Demokrasi kavramı Latin kökenli bir kelime olup, *demos* halk, *kratos* otorite anlamına gelen iki kelimenin birleşimidir. Demokrasi kavramın diyakroniği bakımından giriş cümleleri zorunlu olarak Atina Ecclesia ile başlayıp Roma’ dan devam ederek, çok uzak olmayan tarihlerde ki Abraham Lincoln ‘halk için halk tarafından, halkın yönetimi’ tanımı ile başlayıp İngiliz Locke ve Fransız Montesquieu aydınlanma çağındaki tanımlamaları ile devam eden ve sonunda modern çağın demokrasi anlayışları ile dallanıp budaklanan bir gelişim sürecidir.

1.1.2. Atina’dan Günümüze Demokrasinin Gelişimi

Düşünce alanında Eski Atina’ya kadar geçmişi olan demokrasinin gerçek doğum yeri Avrupa’da başta İngiltere olmak üzere Fransa ve Almanya olmuştur. Avrupa ülkelerinin her birinde demokrasi düşüncesini geliştiren düşünürler, demokrasinin kavramsal olarak gelişmesinde ve kurumların oluşmasında ve bunların tanımlanmasında etkili olmuşlardır.

İngiltere’de ise John Locke, “*Hükümet Üzerine Bir İnceleme*” adlı eserinde demokrasinin tanımını yapmaya çalışarak, “*özgürlük insanın doğal hakkıdır, bir hükümet ancak halkla yaptığı sözleşmeye dayanırsa yasalıdır*”

düşüncesiyle meşruiyetin önemini vurgulayarak, bunun da ancak rızanın üretimi ve oluşumu ile mümkün olabileceğini söylemiştir (Arslan:2013,s.189).

Atina sitesinde demokratik rejimin m. ö. 508 de kurulduğu kabul edilmektedir. Bu tarih, Kleisthenes reformlarının tarihidir. En eski kaynaklardan biri olan Herodot, demokrasi sözcüğünün, Atina'da Kleisthenes tarafından kullanıldığını söylemiştir. Atina demokrasisi, bazı küçük kesintilerle, yaklaşık iki yüz yıl sürmüş ve m. ö. 322'de yıkılmıştır. Bu son tarih de, Atinalıların Makedonlara yenilerek, bağımsızlıklarını kaybettikleri Lamia Savaşı'nın tarihidir. İki yüzyıla yaklaşan bu zaman diliminde, Atina Anayasası, hem Atinalılar hem de diğer site halkları tarafından “demokrasi” olarak adlandırılmıştır(Uygun:2003).

Atina'da demokrasi, yurttaşların Agora'da toplanmasıyla ve bütün önemli kararların müzakere edilip doğrudan oylanmasıyla uygulanmıştır. Yurttaşların oluşturduğu topluluk egemendi ve kendisini sınırlandıran başka herhangi bir kurum ya da kural mevcut olmayıp, kamu görevini yerine getirecek olan yurttaşlar da seçimle değil, kura ya da rotasyon ilkesine göre belirlenirdi. Teoride bütün yurttaşlar (toprak sahipliği ve siyasal haklar konusunda tek elci yetkisi bulunan ayrıcalıklı grup) mecliste oy verme ve fikrini söyleme hakkına sahiptiler. Fakat o günün koşullarına göre kadınlar, köleler ve o şehir-devletinde doğmamış olanlar, evlenmemiş olanlar ve yerleşik yabancılar bu haklardan yoksun bırakılmışlardır.

Aristoteles ise “Politika” adlı eserinde, Atina örneğinden yola çıkarak, demokrasinin ayırt edici özelliklerini sıralamıştır. Ona göre, demokrasinin temeli özgürlük olup, herkesin dilediği gibi yaşayabilmesini amaçlamaktadır. Bunun için, mümkünse hiç kimse tarafından yönetilmemek ya da hiç değilse sırayla yönetmek ve yönetilmek esasına dayanan bir düzen gerekmektedir. Bu ilkeler çerçevesinde, Aristoteles demokrasinin 11 ayrı özelliği olduğunu belirtmiştir (Uygun:2003):

- 1- Bütün yurttaşların bütün kamusal makamlara gelebilmesi,
- 2- Her bireyi herkesin ve her bireyin herkesi yönetmesi,

3- Deneyim ya da eğitim gerektiren birkaç görev dışında, tüm görevlere gelenlerin kura ile belirlenmesi,

4- Hiçbir kamusal görev için zenginlik koşulunun aranmaması ya da çok düşük düzeyde aranması,

5- İstisnalar dışında, bir kişinin aynı göreve üst üste iki kez getirilmemesi,

6- Bütün görevlerin (genellikle 1 yıl gibi) kısa süreli olması,

7- Üyelerinin tümü yurttaşlar arasından belirlenen jürili mahkemelerin varlığı,

8- Halk Meclisinin egemen otorite olması,

9- Yasama, yürütme, yargı organlarında ve bürokraside görev alanlara ücret ödenmesi,

10- Soyluluk, servet ve kültürün aristokrasinin özelliği olması gibi, bunların karşıtlarının da demokrasilere özgü olması,

11- Kamusal makamların, zamanla yetkilerini arttırmalarını önleyecek biçimde yapılandırılması.

Aristoteles'in belirtmiş olduğu bu özellikler ile demokrasiyi özdeşleştirmek mümkün olsa da köleliğin var olduğu bir sistemde demokrasiden bahsetmek mümkün değildir. Ancak bunun gerçek demokrasi için atılmış bir adım olarak görülmesi gerekmektedir. Demokrasinin gelişim sürecinde, bireysel özgürlüklerin belirli kurallar çerçevesinde kısıtlanmasının kabul edilmesi ve bunların kullanımının ve denetlenmesinin toplum yararına bir sistem içinde kurumsallaştırılmış olması, gerekli demokratik alt yapının oluşturmasına zemin hazırlamıştır. Başka bir deyişle bunu, demokrasinin ortaya çıkışı ve gelişme süreci olarak ifade edebilmemiz mümkündür.

Siyasal düşünceler tarihi incelendiğinde Aristo'nun yönetim anlayışı ve niteliğine göre yaptığı, monarşi, aristokrasi ve demokrasi sıralaması bu alanda uzun süre geçerliliğini koruyan bir görüş olmuş, siyasal sistemlerin bu sıralanış biçimi Montesquie (1689-1755) tarafından cumhuriyet, monarşi ve despotluk şeklinde düzenlenmiştir (Çam:1990,s.1).

Eski Yunan Sitelerinde Agora toplantılarında yapılan ilk seçimler ilk demokrasi denemelerini oluştururken, İngiltere’de 1215 tarihli Magna Carta, anti-demokratik niteliğine rağmen kişisel özgürlükleri güvence altına alması, yine İngiltere’de 1689’da İnsan Hakları Bildirgesinin kabul edilmesi, 18. Yüzyılda Fransa’da Contrat Social (Toplum Sözleşmesi) düşünce akımı, yine Fransa’da 1789 Fransız İhtilali ve İnsan Hakları Beyannamesinin ilanı, Sanayi Devrimi ve Liberalizm akımı, İkinci Dünya Savaşı sonrası 1948’de Birleşmiş Milletler’in ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabul edilmesi, demokrasinin doğuşundan 20. Yüzyılın sonlarına kadar gelişimine kadar belirleyici rol oynayan olaylar olmuştur (Melen: 1997,s.21).

Aristo'dan yaklaşık iki bin yıl sonra yaşamış olan İngiliz John Locke'a göre, insanlar eşit ve özgür oldukları "doğa durumu"ndan toplumsal yaşama, güvenliklerini sağlamak için geçmişlerdir. Özgürlüklerini koruyabilmek için sadece "güvenlik ve cezalandırma" hakkını, toplumu yönetecek olanlara devretmişlerdir. Eğer siyasal iktidar, koruyacağı yerde halkın doğal haklarını çiğnerse, devrim hakkı doğacağı, yasama gücü ile yürütme gücünün ayrı ellerde oluşunun, yurttaşlar açısından bir güvence oluşturduğu görüşüne Locke'da rastlanmaktadır (Kışlalı:1991,s.101)

Fransa’da Montesquie “*De l esprit des lois*” (Kanunların Ruhu) adlı eserinde, günümüz demokrasilerinin de temel dayanağını oluşturan kuvvetler ayrılığı ilkesini geliştirmiş, bununla demokrasi tarihi açısından belirleyici olan Fransız İhtilalinin fikri zemini oluşmuştur.

Yine Fransa’da 18. Yüzyılda Jean Jacques Rousseau, “*Contrat Social*” (Toplum Sözleşmesi) adlı yapıtı ile siyasal düşünce alanında yasama ve yürütme erkleri arasında bir denge sağlanmasına, bireylerin yasalar etrafında birleşmelerine katkıda bulunmuştur.

Ancak başta Karl Marx olmak üzere diğer sosyalist düşünürler genel olarak parlamenter sistemi biçimsel demokrasi olarak nitelemişler ve savundukları proleterya diktatörlüğü açısından güçler ayrılığının bir anlam taşımadığı tezini işlemişlerdir (Melen: 1997,s.22-23).

Avrupa'da demokrasinin alt yapısını oluşturan bu çalışmaları 19.yüzyılın ortalarında gerçekleşen sanayi devrimi izlemiş, devrim ile beraber işçi-işveren ilişkilerinin düzenlenmesi ve edinilen bireysel haklar (sendikalaşma, eşit işe eşit ücret, grev hakkı, izin hakkı vb.) demokrasi düşüncesinin somutlaşmasına olanak sağlamıştır. Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan klasik demokrasi anlayışının 20. yüzyılda önemli değişim ve gelişmelerle farklı boyutlar kazandığı görülmüştür. Klasik demokrasi kavramının yerini yeni demokrasi anlayışı ve modelleri almaya başlamıştır. Demokrasi kavramının içeriğinde önemli değişimler gözlenmiş, özellikle bireye duyulan güven özgür tartışmanın erdemine olan inanç ve rasyonellik giderek ön plana çıkan unsurlar haline gelmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan pazar sistemine dayalı demokrasi modellerinde de birey odaklı anlayış pratikteki eksiklik ve sakıncalarına rağmen devam etmektedir. Pazar ekonomisinin şekillendirdiği medya / iletişim düzeni demokrasinin bu değişiminde önemli etkenlerden biri olmuştur (Öztürk :2004, s.5). Günümüzde demokrasi sözcüğü bunun da ötesinde, "temsili", "çoğulcu", "liberal", "müzakereci" vb. sıfatlarla birlikte anlam kazanmakta, diğer modellerden ayrıştırılmaktadır (Göztepe:2011).

1.1.3. Klasikden Modern Demokrasiye Geçiş Sürecinde Farklı Siyasal Sistemler.

Siyasal rejimlerin niteliği, üretim ve paylaşım sistemlerindeki değişim ve teknolojik gelişmeler paralelinde, toplumların siyasallaşmasıyla birlikte her dönemde farklı niteliklere sahip olmuştur. Ancak tarihi süreç içinde gelişimi istikrarlı şekilde çoğulcu ve özgürlükçü demokrasi modeli doğrultusunda gerçekleşmiştir.

Duverger (1986, s.11) ise, siyaset sosyolojisi çerçevesinde yaptığı ayrımla tüm siyasal sistemleri iki kategoride ele alıp incelemektedir. Şöyle ki;

-Yönetenlerin otoritesini, yönetilenlerin özgürlüğü yararına sınırlayan liberal eğilim,

-Yönetenlerin otoritesini, yönetilenlerin aleyhine güçlendiren otoriter eğilim.

Bu ayrımla Duverger, siyasal sistem tasnifini özgürlükçü baskıcı gibi genel ve yalın bir şekilde gerçekleştirmektedir.

Demokratik siyasal sistemler ki, (Duverger özgürlükçü olarak ifade etmiştir) çoğulcu sistemler olarak da nitelendirilebilir. Çoğulcu sistemlerde "tek doğru" yoktur ve dolayısıyla, yasal bir muhalefet ya da muhalefetler vardır. Çağdaş çoğulcu sistemler, toplumda çıkarları ve dolayısıyla dünya görüşleri farklı kesimlerin bulunmasını doğal sayarlar; bu farklı çıkar ve dünya görüşlerinin barışçı yollardan savunulmasına, siyasal iktidarın da bu barışçı savaşım sonunda oluşmasına olanak verirler.

Demokratik siyasal sistemlerin;

- 1- Siyasal Demokrasi,
- 2- Sosyal Demokrasi, olarak incelenmesi gerekmektedir.

Siyasal demokrasi, belirli tarihsel koşulların ürünü olarak ortaya çıkmış ve liberalizmin ilkelerine uygun bir gelişme göstermiştir.

Sosyal demokrasi ise, sanayi devriminin ve onun ortaya çıkardığı güçlü bir işçi sınıfının etkisiyle oluşmuştur. Sosyal demokrasinin oluşumunda iki önemli deneyimden söz etmek mümkündür: İskandinav, Fransız ve İngiliz. Tüm bu modellerin de çıkış noktasında, iki önemli benzerlik bulunmaktadır. ikisi de, güçlü bir komünist hareketin rekabetinden uzakta ve işçi sendikalarının büyük desteği ile gelişmişlerdir (Kışlalı:1991).

Türkiye'ye ise, belirli bir "sosyal devlet" anlayışının Kemalizm ile birlikte girdiğini söylememiz mümkündür. Çalışan toplum kesimleri, oy hakkından ücretli yıllık izine, sekiz saatlik işgününden parasız eğitime ve sağlık hizmetlerine kadar birçok hakkı Kemalist devrim süreci içinde "savaşım vermeden" kazanmışlardır.

Siyasal demokrasi "hukuksal adalet" kavramından esinlenmiş ve "hukuk devleti" kavramını yaratmış, sosyal demokrasi de "toplumsal adalet" kavramından etkilenmiş ve "sosyal devlet" kavramını yaratmıştır.

Tekilci sistemler ise, (Duverger bunu otoriter olarak tanımlamıştır) iktidar olabilme imkanı olan veya olamayan yasal bir muhalefetin varlığı ile açıklanmaktadır. Demokrasinin, azınlıkta olanlara, günün birinde çoğunluk olabilme şansı tanıyan, egemenliğin halkta olduğu bir yönetim biçimi olarak tanımlanması bu nedendir. Bu tanıma yaklaştığı ölçüde, bir rejim demokratiktir ve bu tanımdan uzaklaştıkça rejim baskıcı bir nitelik taşır. Tekilci sistemler çoğulcu sistemlerin tersi olup, doğrunun "tek" olduğu inancı üzerine kurulmuşlardır. Tek örgüt ve özellikle de tek parti anlayışı, bu "tek doğru" anlayışının doğal bir sonucudur.

Totaliter karakterli monarşik rejimlerden, sanayi devrimi ürünü olan klasik demokrasiye, günümüzde ise sanayi toplumundan iletişim çağına ve bilgi toplumuna geçiş, toplumların dinamizminin ve değişim realitesinin somut göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Bu dinamizm ve değişim olgusu, klasik demokrasi anlayışının çoğulcu ve özgürlükçü modern demokrasiye dönüşmesinde önemli etken olmuştur (Öztürk :2004, s.3).

1.2. Basın - Basının Demokrasilerdeki İşlevleri.

Eski çağların siyasal modellerinden günümüzün özgürlükçü demokrasilerine kadar yaşanan uzun değişim ve gelişme sürecinde önce yazılı basın daha sonra diğer kitle iletişim araçları, siyasal sistemlerin önemli bir parçası olarak etkin rol oynamıştır. Bugün de geniş kapsamlı tanımı ile medyayı siyasal sistemler ile çok yakın ilişki ve etkileşim içinde bulunan iletişim düzenlerinin bir unsuru olarak kabul etmek ve modern demokrasiler için vazgeçilmez olarak nitelememiz mümkündür. Bu yönüyle demokratik sistemlerin yeni açılımlarında da medyanın önemli bir işlev gördüğü, değişimin öncüsü rolünü oynadığı bir gerçektir.

Günlük hayatta yaygın bir şekilde kullanılan “yazılı basın”, “görsel basın” ve “işitsel basın” kavramları, haberlerin ya da düşüncelerin sunulmuş ve algılanış biçimlerine göre yapılan bir ayrımın sonucudur. Bu ayrıma göre, haber ve düşünceler görüntüyle sunuluyorsa görsel, yazı ile sunuluyorsa yazılı, kulağa hitap ediyorsa işitsel basın söz konusudur.

Ayrıca bu ayırmda yazılı basın olarak nitelendirilen gazetelerin ve dergilerin görsel yönleri; görsel basın olarak nitelendirilen televizyon, sinema ve video gibi birçok kitle iletişim aracının işitsel ve yazılı yönleri göz ardı edilmiştir.

Gölcüklü'nün de (Gölcüklü:1970,s.7) öngördüğü gibi gazete, dergi, kitap, sinema, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının tamamının “*basın*” kavramı altında ele alınmaya çalışılması hem gereksiz hem de yanlıştır. Unutmamak gerekir ki bugün basın özgürlüğü olarak adlandırılan serbesti, yüzyıllar boyunca sırf gazete, dergi ve kitap göz önünde tutularak gelişmiştir ve bu tür yayınların özelliklerini sinesinde taşımaktadır. Ayrıca Türkçe'deki “*basın*” sözcüğünün karşılığı olan İngilizce'deki “*the press*”, Fransızca'daki “*la presse*”, Almanca'daki “*die Presse*” ve İtalyanca'daki “*la stampa*” kelimelerinin tamamı ancak gazete, dergi ve kitap için söz konusu olabilecek “*basmak*” fiilinden gelmektedir (Ertuğ:1970, s.38).

Bu nedendir ki, kitle iletişim araçlarının birçoğu farklı hukuki rejime tabi tutulmuş ve “*basın hukuku*”ndan ayrı olarak “*radyo televizyon hukuku*”, “*sinema hukuku*”, “*internet hukuku*” gibi yeni alanlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca teknolojik gelişmeye paralel olarak ortaya çıkan yeni kitle iletişim araçlarının hepsinin “*basın*” kavramı altında isimlendirilmesi basını ve basın özgürlüğünü zedeleyen ve belirsizleştiren bir durum yaratmaktadır ve bu özgürlüğün ilkelerinin ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır.

Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesinin birinci fıkrasında basın özgürlüğünün temel ilkelerinden biri olan “*basımevi kurmanın izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamayacağı*” ilkesinin radyo, televizyon ve sinema işletmeleri için kabul edilmediği açıkça belirtilmektedir.

Gerek “*basın*” sözcüğünün terminolojik ve etimolojik anlamlarının bir sonucu, gerek se basın özgürlüğünün ortaya çıkışının ve gelişiminin bir sonucu olarak bu sözcük sadece kitap, gazete ve dergi gibi basılan ve basılarak çoğaltılan kitle iletişim araçları için kullanılmaktadır.

Özellikle 19. yüzyıldan başlayarak yayılan ve büyük tirajlara ulaşan gazeteciliğin ortaya çıkması ve basının kamuoyunu oluşturmadaki gücünün fark edilmesi ile birlikte bu unsurun kurallara bağlanması düşüncesinden hareketle “*basın hukuku*” doğmuştur (Dönmezer:1976, s.37-38).

Demokratik rejimlerde medyanın iki temel işlevinden söz edilmektedir (Atabek: 2002, s.231); Bunlardan ilki medyaya dördüncü güç olma özelliğini kazandıran yasama, yürütme ve yargı güçlerini denetleme ve gözetleme görevidir. İkincisi farklı görüş ve düşüncelere yer vererek “serbest düşünce pazarı”nın oluşmasına katkıda bulunmaktır. Ancak medyanın bu işlevlerini serbest rekabet koşullarında, kamusal yayıncılığa da olanak sağlandığı durumlarda ve medya sektöründe tekelleşmenin engellendiği ortamlarda gerçekleştirebileceği savunulmaktadır.

Pierre Denoyer basın gücünü şöyle tanımlamaktadır: “Basın olmadan yönetmek, muhalefet etmek, öğrenmek ve öğretmek, inandırmak çalışmak veya dinlemek satın almak veya satmak artık imkansız hale gelmiştir. Basın hiçbir şeye yeterli değildir. Fakat basın herşeye ve herkese gereklidir.”. Napolyon’a göre gazete, “Hükümetin kararlarını destekleyen, onun istediği şekilde hareket eden matbuadır.”. Lenin’in ifadesinde ise gazeteler “ihtilalin en kuvvetli silahıdır.”(İnuğur:1978,s.20). Kısaca “Her çeşit haberi topluma ulaştıran günlük haber aracı olan gazete, bu yönüyle halkı doğrudan doğruya etkilemekte ve sosyal bir müessese olarak kamuoyu yaratmakta ve kamuoyuna yön vermektedir”... Basındaki haberler herşeyden önce özellikle günümüz dünyasında ekonomik, siyasal ve sosyal hayatı etkilediğinden gazete topluma yön vermektedir.”(1978,s.21).

Bu gücünden dolayı basın ortaya çıkışından günümüze kadar siyasal bir kimliğe ve öneme sahip olmuştur. Yönetenler bu iletişim aracından propaganda yapabilme amacıyla üst düzeyde yararlanma ve onu kontrol etme çabası içinde bulunmuşlardır.

Siyasal sistemin aktörleri, mesajlarını medyanın haber kalıpları ile kodlayarak (görüşme, haber, yorum vb.) kamuoyuna (hedef kitlelere) iletmektedir.(Gurevitch-Blumler:1997,s.210).

1.2.1. Basın - Demokrasi ve Kamuoyu İlişkisi

Toplumda yaşayan farklı grupların farklı konularda farklı kanaat ve tutumlara sahip olduğu hatırlanırsa, kamuoyunun sadece çoğunluğun kanaati

olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Kamuoyu, çoğunluk ve azınlık kanaatlerinin karşılıklı etkileşmesinin bir son ürünüdür (Vural: 1999, s.1). Kamuoyu, belirli bir zamanda, belirli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna ya da gruplarına hakim olan kanaattir; ancak bunun kendini etkin olarak duyuran kanaat olduğunu da eklemek gerekmektedir (Kapani: 1983,s.115).

Kamuoyu kavramının ilk kullanımına bakıldığında 18.yüzyıla uzanmak gerekmektedir. Kamusal hareketliliğin bir sonucu olarak 18. Yüzyılda “kamuoyu” kavramı kullanılmaya başlanmış, bu kavramdan Montaigne 1588’de “L’opinion publique” olarak söz etmiştir (http://en.wikipedia.org/wiki/Public_opinion, Erişim Tarihi: 24.04.2016).

Kamuoyuna temel oluşturan siyasal kanıların biçimlenmesinde, önce kişinin bireysel özellikleri rol oynamaktadır. Kişinin dünyaya gelirken sahip olduğu ve çoğu kalıtım yoluyla kazandığı fiziksel ve ruhsal özellikleri bir hareket noktası olarak belirtebiliriz. Daha sonra birey, Bourdieu sosyolojisinin temel kavramlarından biri, bireylerin sosyal faaliyetlerini yönlendiren içsel eğilimlerinin tamamı, sosyal statüsünün ve konumunun ürünü diyebileceğimiz aile içinde kurduğu birincil habitus ile bir dizi küçük grubun etkisi altına girer. Okul yaşamında elde edeceği ikincil habitus ve yeniden yapılanmayı içeren diğerleri ile çocukluğunda kazanılan temel tutumlarına giderek başkaları eklenir.

Siyasal karar alma sürecini yönlendirdiği varsayılan kamuoyunun oluşumu konusunda, genellikle demokratik rejimlerde serbestçe “oluşan” kamuoyu ile demokratik olmayan rejimlerde “oluşturulan” kamuoyu arasında bir ayırım yapmak da gerekmektedir (Bektaş: 1996, s.9).

Serbest bir kamuoyu, haberlerin ve fikirlerin özgürce yayılabildiği, tartışılabildiği bir ortamın ürünüdür ve ancak haberleşme ve ifade özgürlükleri başta olmak üzere tüm temel hak ve özgürlüklerin sağlandığı bir hukuk düzeninde gerçekleşebilmektedir (Bektaş: 1996, s.10).

Ancak, kamuoyu oluşumundan bahsederken psikolojik faktörleri göz ardı etmemiz mümkün değildir. Psikolojik faktörler tutumlar ve kanaatler olmak üzere iki alt başlıkta incelenebilir. Tutumlar ve kanaatler birbirleriyle etkileşim içinde olup, kamuoyu oluşurken önce tutumlar oluşmakta, buna paralel olarak da kanaatler oluşmaktadır.

Kamuoyunun oluşmasında tutumlar oldukça önemli bir role sahiptir. Tutum, genel anlamda hal ve gidiş, duygunun dışı vurulması biçiminde tanımlansa da kavramın anlamı konusunda herhangi bir ortak görüş söz konusu değildir (Gökçe: 1993,s. 77). Daniel Katz'a göre tutum "bireyin sahip olduğu değerler dizgisine bağlı olarak bir simgeyi, bir nesneyi, bir kişiyi veya dünyayı iyi ya da kötü, yararlı ya da zararlı yönleriyle algıladığı bir öndüşünce biçimi" dir (Katz:1971,s.41).

Tutumların oluşumu konusunda Allport, dört koşulun gerekli olduğunu belirtir. Bunlar (İnceoğlu: 1985,s.14);

Birinci koşul, aynı tipten olan deneyimlerin artmasıdır. Aynı konuda çeşitli deneyimlerin birikmesi sonucu insanda o konu ile ilgili tutumlar oluşur.

İkincil koşul, bireyselleşme, farklılaşma ve ayrılımdır. Birinci koşulda biriken deneyimler böylece desteklenir. Tutum özelleşir ve belli bir tutum benzerlerinden ayrılır.

Üçüncü koşul ise, kuvvetli bir etkileyici ve dramatik bir deneyim meydana gelmesidir. Örneğin uzun boylulardan nefret eden birisinin hayatını uzun boylu birisi kurtarmışsa kişi uzun boylulara karşı olumlu bir tutum geliştirebilir.

Dördüncü koşul da tutumlar ana – babayı, öğretmenleri, arkadaşları ve benzerlerini taklit yolu ile yani hazır olarak elde edilir.

Tutumlar bireyin toplumun diğer bireyleri ile olan ilişkilerini kolaylaştırabildiği gibi güç bir duruma da getirebilmektedir. Aynı tutumu paylaşan bireyler arasında bir birlik, beraberlik söz konusu olmakta, kendileri ile

aynı tutumu paylaşmayan bireyleri ise dışlamaktadırlar. Sonuçta, tutumlar bireyin bir gruba ait olma duygusunu yaşayabilmeleri için ilk aşamadır.

Kamuoyu kavramını oluşturan kavramlardan bir diğeri de kanaatlerdir. Kanaatler genellikle kamuyu kavramının ikinci ögesi olan oy kavramının karşılığında kullanılmaktadır.

Tutumlar çoğu defa kanaatlerle karıştırılırsa da ikisi arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Kanaatler “söze dökülmüş tutumlar” biçiminde ifade edilebilir. Kanaat davranışla olan fonksiyonel ilişkisi açısından farklı özellikler taşımaktadır. Bireyler sorunlar karşısında çözüme ulaşmak için geçmiş deneyimlerine durumla ilgili tutumlarına başvurmayı tercih ederler. Ancak çözüm yolu bulabilmek için durum ve arayış biçimi dışında bu tutumlardan fazla bir fayda elde etmek mümkün değildir. Kanaatler genellikle durumun içerisinde yer alan şüpheli öğeleri, çelişkileri, belirsizlikleri ve sorunları ele alırlar. Bu nedenle de tutumlardan daha fazla akılcı bir yapıya sahiptirler (Oskay: 1973,s.16).

Kamuoyunun oluşmasında, sadece kişisel faktörler rol oynamazlar. Kişisel faktörlerin dışında, bireyin kanaatlerinin oluşmasına etki eden, bireyin içinde bulunduğu çevre ve bu çevreyi meydana getiren kurumlar da mevcuttur.

Bunlar;

Gruplar: Kanaatlerin biçimlenmesinde rol oynayan ortamdaki gelen unsurlar arasında öncelik tanınanı birincil ve ikincil gruplardır. Birincil gruplar, öğrenme sürecinin hızlı bir faaliyet gösterdiği birey yaşantısının ilk yıllarında bireyin tavırlarını, görüşlerini, inançlarını ve kanaatlerini etkileyen ve oluşturan aile ve okul gibi gruplardır. Birincil gruplar, genellikle üyeleri arasında yüz yüze, kişisel ilişki ve etkileşme olan gruplar olarak tanımlanmaktadır (Oskay:1974,s.176).

Ailenin kamuoyu oluşumu üzerindeki etkisi iki yönden önem taşımaktadır. Bunlardan birincisi, birey toplum içinde rol ve sorumluluklarını ve bazı davranış biçimlerini geliştirmeyi, toplum içinde birlikte hareket etmeyi ailesinden öğrenmektedir. İkinci olarak, ailenin belirli ölçülerde devletin müdahale alanı dışında kalması sayesinde birey, belirli etkilere tepki göstermeyi tutum kazanmayı ailesinden öğrenmektedir (Key:1963,s.293). Eğitim, bireyin düşüncesini belirlemede aileden sonra gelen en etkili kurumlardandır. Bireylerin bilinçlenmesi amacıyla oluşturulan bu kurumlar kamuoyuna kaynak

oluşturmaktadır. Eğitim kurumları aynı zamanda sosyal sistemler oldukları için bireyin yeni tutumlar geliştirmesine ve eski tutumunu değiştirmesine neden olmaktadır (Sezer: 1972,s.20).

Baskı Grupları : Baskı grupları çoğu zaman toplumun genel çıkarları anlamına da gelen kendi özel çıkarlarını, devlet yönetimini ellerinde tutanlara ileterek, kamuoyu oluşturmakta ve böylece sürekli olarak siyaset arenasında rol oynayabilmektedirler (Dinçer:1998,s.3).

Ülkelerin siyasi mekanizmalarının ayrılmaz parçaları olan baskı grupları, nasıl bir sınıflandırma yapılırsa yapılsın çok sayıda görevler üstlenmektedirler. Baskı grupları, toplumun siyasi konularda bilinçlenmesini sağlamalarının yanı sıra üyelerinin çıkarlarını yönetime karşı savunmak vb. pek çok görevi yerine getirmekle sorumludurlar(Akad:1976,s.64).

Kanaat Önderleri : Kanaat önderleri kavramı, ilk defa Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet'in Birleşik Amerika'da 1944'de uyguladıkları önder bir seçim araştırması sırasında geliştirilmiştir. Bu kavram kısaca “daha çok bilgi, ilgilenme ve kişilikleriyle arkadaş ve tanıdıkları arasında nüfus kazanan bireyler” anlamına gelmektedir. Kanaat önderlerini nitelendiren başlıca özellik, başkalarının kendilerine siyasi mahiyette sorular yönelmeleri, siyasi bir uyanıklık taşımaları, herkesten çok siyasi olaylarla meşgul olmaları, siyasi tartışmalara girişmeleridir. Kanaat önderlerinin etkili olmalarının başlıca nedeni, kitle haberleşme araçlarını daha çok izlemeleri ve bunların gayrişahsi, soyut muhtevasını kişisel ilişkiler içerisinde çevrelerindeki kimselere iletmelerinden ileri gelmektedir (Kapani:1989,s. 158).

Kültürel Yapı : Kamuoyunun oluşmasında etkili olan bir diğer kurum da toplumun ve dolayısıyla da bireylerin sahip oldukları kültürel yapıdır. Kültür kavramı günlük dilde çok basit bir kavrammış gibi kullanılsa da aslında oldukça karmaşık bir yapı sergiler. Günlük konuşmalarımızda aydın kişiler için kullandığımız bu kavram aslında “toplumsal olarak hazırlanan ve gene toplumsal olarak başkalarına, topluma yeni gelenlere veya yeni doğanlara aşılabilen her çeşit değer, tutum ve davranışların toplamı” anlamına gelmektedir (Uygur:1984: 18). Toplumun oluşturan bireylerin kuşaklar boyunca biriktirdiği yaşam bilgisinin sonucu ortaya çıkan ve toplumsal yaşamın devam etmesine olanak sağlayan bir

ürün olan kültür bireyi yaşamını etkilemekle tutum, kanaat ve davranışlarını biçimlendirmektedir (Abadan:1974,s.118).

Hukuki ve siyasal ortam : Kamuoyu, kısaca, bir konu ile ilgilenen grupların kanaat ifade etme, tartışma ve karşılıklı etkileşme süreçlerinin ürünü olduğuna göre, bireylerin ve grupların kanaatlerini ifade etmelerini ve tartışmaya girişmelerini olanaklı kılan hukuki ve siyasal ortamın varlığı bu davranış için vazgeçilmez bir ön koşuldur. Hukuki ortamı anayasa ve diğer yasalar, siyasal ortamı da yönetimi elinde tutan siyasal organın kararları ve uygulamaları sağlar (Sezer: 1972,s.34).

Kamuoyunun oluşması ve belirlenmesi için her şeyden önce haberleşme kanallarının açık tutulması, başka bir deyişle, haberlerin her türlü araçlarla serbestçe alınıp verilebilmesi ve yayılabilmesi şarttır. Bu imkanın yokluğu veya eksikliği halinde halkın olaylar ve sorunlar üzerinde fikir sahibi olması bir yana çoğu zaman bunlardan haberi bile olmayacaktır. Şu halde görülüyor ki, haberleşme hürriyeti kamuoyunun oluşabilmesinin birinci şartını teşkil eder (Dönmezer: 1978: 67). Yalnızca haberleşme hürriyetinin var olması da yeterli değildir. Olaylar ve sonuçları üzerinde serbestçe fikir yürütebilme, yorum ve tenkit yapabilme ve tartışabilme imkanlarının da olması gerekmektedir. Kamuoyu, bu şekilde çeşitli fikirlerin, değişik yorumların ve çatışan tezlerin açıkça ortaya konulduğu ve tartışıldığı bir ortamda gelişebilir ve olgunlaşabilir.

Sonuç olarak, kamuoyunun temelinde düşünce ve düşüncenin açıklanması, ifade hürriyeti yatmaktadır. Kısaca denilebilir ki, bütün hürriyetler sistemi, kamuoyunu meydana getiren düşünce akımlarının “pekişmesi ve aydınlatılması sürecinin” en esaslı şartını oluşturmaktadır (Anık:1994,s.104).

Kamuoyunun oluşumunun ilk basamağını görüldüğü gibi fikirlerin özgürce açıklanabilmesi oluşturmakta, ikinci basamakta ise bu fikirlerin açıklanıp başkalarına iletilebilmesi gelmektedir. Edinilen bilgi ve fikirler, üçüncü basamakta algılanarak yorumlanmaktadır. Genellikle fikirlerin iletilmesinde basın/medyadan, algılanması ve yorumlanmasında da propaganda tekniklerinden yoğun olarak söz edilmektedir. Propaganda , kısaca, kamuoyunu etkilemek için gerçek, yarı gerçek ya da yalan bilgiler yaymada simgeler aracılığıyla inanç, tutum ve davranışları etkileme yönünde sistemli gayretlerin tümüne verilen isimdir (Bektaş: 1996,s.153).

Görüldüğü gibi, kamuoyunu önce basın/medya oluşturur:

- Basın / medya, özgür bir kamuoyu oluşması için bilgilerin aktarılmasını sağlar,

- Basın / medya, ortam ve koşulları gözetir, gelişmeyi ve değişimleri bilinçlendirir, eleştirileri dile getirir, olumsuzlukları ve skandalları ortaya çıkarır,

- Ortaya koydukları eylemlerle, örn. reformlar talep ederek, siyaseti teşvik eder, Özgür basın/medya olmadan serbest seçimleri düşünmek mümkün değildir.

Özgürlükçü bir demokrasi anlayışının benimsenmediği ortamda, sağlıklı bir kamuoyundan söz etmek de güç hale gelmektedir. Özgürlükçü demokrasilerde kamuoyu oluşturmak ya da kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkıda bulunmak, medyanın en önemli işlevleri arasında sayılmaktadır (Vural: 1999, s.57; 87-94). Çünkü toplumsal sorumluluk anlayışına göre medyadan beklenen kamunun ortak konusu haline gelmiş sorunları ele alıp incelemesi ve gerektiğinde bu konularda bir uzlaşmanın sağlanmasıdır (Gezgin: 2002, s.13).

Özgürlükçü demokrasi açısından değerlendirildiğinde ise kamuoyu, önemli bir işleve sahiptir. Bir ortak bilinç olarak kamuoyu, toplumdaki sorunların çözülmesinde adeta bir hakem görevi üstlenir. Kamuoyunun gücü yasa ya da anayasaların değişmesine yol açabilir. Güçlü bir kamuoyunun oluşabilmesi için özgür iletişim ortamına ve bu bağlamda da medyanın özgürlüğüne ihtiyaç vardır (Yüksel: 2007,s.573). Çünkü kamuoyu, özünde demokrasi ile birlikte vardır ve demokrasinin sağladığı ortamdan beslenmektedir (Vural: 1999, s.53).

Televizyon, radyo, gazete, dergi ve sinema gibi kitlesel iletişime olanak sağlayan ortamlar, kitle iletişim araçları ya da medya; toplumdaki farklı görüş, düşünce ya da kanaatlerin yayılmasında, eş deyişle farklı görüşlerin sesini duyurabilmelerinde ve farklı görüşlerin duyulabilmesi anlamında önemli bir aracılık rolüne sahiptirler (Yüksel: 2004, s.245).

1.2.2. Suskunluk Sarmalı

Medya ve kamuoyu ilişkisi üzerine dikkati çeken etki araştırmalarından olan “gündem belirleme” ve “suskunluk sarmalı”ndan (Amık: 1994, s.105) bahsetmemiz gerekmektedir.

Elisabeth Noelle-Neumann (1998) tarafından açıklanan “suskunluk sarmalı”, kimi Türkçe kaynaklarda “sessizlik sarmalı” diye de anılmaktadır

(Severin & Tankard: 1994, s.443; McQuail & Windal: 1997, s.135). Bu yaklaşımına göre bireyler, yaygın sandıkları görüşler karşısında toplumdan soyutlanma korkusuyla, kendi görüşlerini söylemekten çekinmektedirler. Aynı şekilde bireyler, toplumda baskın olan görüşlere sahip olduklarını fark ettiklerinde de kendi görüşlerini söylemekte daha inançlı davranmaktadırlar. Baskın düşünceye sahip olanlar daha çok konuşmaya başlayınca, diğer bireyler suskun kalma eğilimi içine girmektedirler. Açıklanan görüşü hızla baskın duruma getiren eğilim sarmal şeklinde büyümektedir. Baskın görüşler de çoğu zaman basın/medya aracılığıyla öğrenilmektedir (Severin & Tankard: 1994, s.443-446). Kitle iletişim araçlarında yer alan görüşler ne kadar baskınsa, bireysel karşıt görüşlerini açıklamakta o kadar sessiz kalmaktadırlar. Bunun nedeni toplumsal dışlanma korkusu ve yönelim gereksinimidir (Yumlu: 1994,s.102-103). Bu kurama göre, toplumun baskısından uzaklaşmak için bireyin, toplumla ve diğer bireylerle bütünleşmek ihtiyacı hissetmesi, diğerlerine benzemesine ve benzer şekilde davranmaya çalışmasına neden olmaktadır (Işık: 2002: 92). Birey, toplumda hangi görüşlerin kabul göreceğini kitle iletişim araçlarının gündemine aldığı haberler yoluyla öğrenmektedir. Kitle iletişim araçlarında az yer alan görüşler, az kişi tarafından kabul görmekte, çok yer bulan fikir ve görüşler, kişilerin çoğunluğun yanında yer almaları ihtiyacı ile hareket etmeleri sonucunda daha fazla kabul görmekte ve yeni taraftarlar kazandırmaktadır.

1.2.3. Gündem Belirleme Kuramı.

“Gündem belirleme” kavramı farklı kaynaklarda medyanın bir işlevi, rolü, fonksiyonu ya da görevi olarak tanımlanmasının yanında “medyanın gündem oluşturma kapasitesi” şeklinde de ifade edilmekte ve “medya etki araştırmaları” arasında tanımlanmaktadır (Severin & Tankard: 1994, McQuail:1994).

Medya istediği bir konu ya da olaya ağırlıklı olarak yer vererek toplumun gündemini belirlemekte, bunu yaparken de, enformasyon üzerinde bir kontrol mekanizması kurarak toplumsal iktidarın sürdürülmesi için çok önemli olan bilgiyi kontrol etmektedir. İletişim akışını kontrol edenler, insanlar üzerinde iktidar kurma gücünü de ellerinde tutarlar. Gündem belirleme kuramı, medyanın

insanların nasıl düşüneceklerini belirlemediği ancak ne hakkında düşüneceklerini belirlediği görüşüne dayanmaktadır (Yaylagül: 2010).

Gündem belirleme kavramının isim babaları Maxwell E. McCombs ve Donald L. Shaw'dır. 1968 yılında gerçekleştirilen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlık seçimi döneminde, medya gündemindeki konuların önemlilik sıralaması ile aynı konuların Chappell Hill'deki kararsız seçmenlerin zihnindeki önemlilik sıralaması arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını sorgulayan bu çalışmada, bilim insanları, "gündem belirleme" kavramını tanımlamışlar ve "kitle medyasının bir işlevi" olarak söz etmişlerdir (McCombs & Shaw:1972).

Bilim insanlarına ilham kaynağı olan literatürdeki ilk çalışma Walter Lippmann'a aittir. Lippmann'ın 1922 tarihli "Public Opinion" (Kamuoyu) adlı çalışmasında medya görüntüsünde baskın olan unsurların, medyayı izleyenlerin zihnindeki görüntüde de baskın ya da öncelikli hale geldiği düşüncesi ortaya atılmıştır (Rızanın imalatı). Kavram, temel olarak devletlerin ve şirketlerin normalde insanların karşı çıkabileceği davranışlarına olumlu bakmalarının veya tepkisiz kalmalarının nasıl sağlandığını çeşitli açılardan ele alır ve insanların istemedikleri şeyleri istiyormuş gibi hissetmelerini, ihtiyaç duymadıkları şeylere ihtiyaç duyduklarını sanmalarını ve kabul etmeyecekleri şeylere rıza göstermelerini sağlamak olarak tanımlanabilir. Ardından Bernard Cohen'in 1963'te yayınlanan şu sözleri de benzer bir düşünceyi tanımlamıştır: "Basın, çoğu zaman insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, fakat okurlara ne hakkında düşüneceklerini söylemede fevkalade başarılıdır" (Yüksel: 2001,s.34).

Gündem belirleme kavramı ile tanımlanmak istenen şey, basın/medyanın insanlar üzerindeki etkilerine yönelik bir açıklamadır. Medyanın insanlar üzerindeki etkilerinden söz edildiğinde artık, belli düzeylerden söz edilmiştir. İlk düzey,"farkında olma" ya da "farkına varma/vardırma" düzeyidir. Ardından ikinci düzey olan "bilgi edinme" düzeyine geçilir. Üçüncü aşamada ise "tutum" geliştirme düzeyine ulaşılır. İletişimin üzerinde en çok sözü edilen etkilerine yönelik düzeyi ise dördüncü aşama oluşturur. "Davranış değişikliği"

iletişimin etkilerinin en son ve de dördüncü düzeyi anlamına gelmektedir (McCombs & Shaw:1980, s.74). Literatürde bu düzeyler “bilişsel”, “duygusal” ve “davranışsal” düzeyler şeklinde daha farklı biçimlerde de açıklanmaktadır (Severin & Tankard: 1994, s.6).

Medyanın hangi rol ya da işlevlere sahip olduğu ya da toplum üzerinde hangi etkileri yarattığı konusunda iletişim literatüründe birçok çalışmadan söz etmemiz mümkündür. Bunların en ünlülerinden Mac Bride Raporu’nda medyanın sekiz önemli işlevinden söz edilmektedir. Bunlar; *haber ve bilgi sağlama, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme* işlevleridir (Bir Çok Ses Tek Bir Dünya: 1993).

1.2.4. Bir Meslek Olarak Gazetecilik

Gazete ile gazetecilik birlikte anılan iki olgudur. Gazeteci, enformasyon toplamak, onu doğrulamak ve topladığı bilgiyi hitap ettiği topluma göre işlemek, dolayısıyla bilgiyi anlaşılır ve yararlı kılmakla yükümlüdür. Gazetecinin yaptığı bu zor görev birçok özellik gerektirmektedir. Bunlar sürekli canlı tutulan bir merak, sağlam temellere dayanan bir genel kültür, keskinleşmiş eleştirel bir anlama yetisi, bağımsız düşünebilme ve tam bir dürüstlüktür (Junqua:1992, s.295).

1609 yılında Bremen yakınlarında Augsburg’da yayınlanan ilk gazete “*Avis Relation Oder Zeitung*” dur. Ancak başka bir kaynak ise ilk gazetenin Hollanda’da 1605 yılında yayınlanan “*Nieuwe Tijdingen*”in ilk gazete olduğu üzerinde durmaktadır (Tokgöz:2008, s.54). İlk gazete ile birlikte yeni bir meslek olarak ortaya çıkmış olan gazeteciliğin gelişim süreci izlendiğinde, Avrupa’da merkezi otoritenin hüküm sürdüğü mutlak monarşi ile yönetilen ülkeler yerine; dağınık, birliği zayıf olan ve ticaretin gelişmesiyle ekonomik gücü artan kentlerde daha çabuk ve kolay bir şekilde yaygınlaştığı görülmektedir. Mutlak monarşilerdeki güçlü iktidar, iktidar baskısı ve denetim gazeteciliğin gelişmesine olumsuz katkılarda bulunmuştur.

18. yüzyılda gazete ve gazeteciliğin gelişim çizgisini değiştiren iki önemli olay, hiç kuşkusuz Amerikan Bağımsızlık Savaşı ile Fransız İhtilali'dir. Gazeteciliğin kuramsal çerçevesini oluşturan düşünce ve fikir özgürlüklerinin yazılı hale gelmesi, gazete ve gazeteciliğe özgü yöntem ve tekniklerin biçimlenmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur.

19. yüzyıl gazete ve gazeteciliğin gelişmesi, kurumsallaşması bakımından pek çok köklü değişikliğin görüldüğü bir yüzyıldır. İngiltere sanayi devriminin başlaması dünyada gazeteciliğe damgasını vurmuştur. Sanayi devrimi ile beraber bağlantılı olarak gelişen enformasyon devrimiyle, gazetecilik daha fazla özgürlük elde eden bir meslek haline gelmiş ve gazeteci okuyucuyu kazanmıştır (Tokgöz:2008,s.55).

Walter Lipmann, gazeteciliğin gelişimine ilişkin dört aşama ortaya koymaktadır. Birinci aşamada basın hükümetin tekelindedir. İkinci aşamada basın partilerin kontrolüne girmiştir. Üçüncü aşamada basın hükümet ve partilerin kontrolünden kurtulmuş, kara dayalı bir ticari işletme olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelen dördüncü aşamada ise, profesyonellik yükselmiştir (Akt:Özer, 2012,s.231,232).

Sanayi ve enformasyon devrimleri ile birlikte ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler gazetecilik üzerinde büyük etki yaratmıştır. Ulaşım ve iletişim devrimleri ile birlikte, “zaman ve mesafe” kavramları önem kazanmış, daha doğru bir deyişle, gazeteciliğin temeli olan enformasyon sağlama ve dağıtımını kolaylaştırarak, nitelik ve nicelik yönünden daha kapsamlı bir şekle dönüşmüştür.

20. yüzyıla gelindiğinde, gazeteciliğe damgasını vuran durum kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesidir. 20. Yüzyıla kadar gelişen “geleneksel gazetecilik” bu yüzyılda farklı araçlar ile yapılmaya başlanarak değişime uğramıştır. Bu değişimde bilgisayar teknolojilerinin katkısı çok önemlidir.

Günümüzde ise, gazeteciliğin temel işlevlerinde görülen değişiklikler, enformasyonun sadece aktarılmasıyla yetinilmeyip, iyi bir şekilde izlenmesinin önemini ortaya çıkartmıştır. Yapılan haberlerde enformasyonun aktarılmasının

yanı sıra, dezenformasyonun kullanımında da artışlar ortaya çıkmıştır (Tokgöz:2008,s.60).

Çoğulcu toplumun istekleri ve kullanılan yeni teknolojiler “geleneksel gazeteciliğin” değer yargılarını sarsmaya yöneldiği gibi, yeni bir uzmanlaşma bakımından piyasada oluşturmaktadır. Geleneksel gazetecilik ve geleneksel eğitim görmüş olmak, piyasanın isteklerini karşılamakta yetersiz olabilmektedir. Geleneksel gazetecilikte, habere konu olan olayı izlemek ne kadar olağansa, günümüzde bu yol yine izleniyorsa da halkla ilişkiler uzmanları, pazarlamacılar, piyasa araştırmacılarının tümü, ekonomistler, kitle iletişim araçlarında “haber olabilecek olayları” yaratabilmek için çaba harcamaktadırlar (Tokgöz:2008,s.60).

Türk yasa koyucu, gazeteciye işçi olarak özel bir önem vermiş ve gazetecinin hukuki durumunu İş Kanunu dışında ayrı bir yasa ile düzenlemiştir. Kısaca Basın İş Kanunu olarak adlandıracağımız bu yasanın tam adı, 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'dur. Kanunda gazetecinin tanımı yapılmıştır.

Madde 1 – (Değişik: 4/1/1961 - 212/1 md.) Bu Kanun hükümleri Türkiye'de yayınlanan gazete ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajanslarında her türlü fikir ve sanat işlerinde çalışan ve İş Kanunundaki "işçi" tarifi şümulü haricinde kalan kimselerle bunların işverenleri hakkında uygulanır. Bu Kanunun şümulüne giren fikir ve sanat işlerinde ücret karşılığı çalışanlara gazeteci denir.

Madde 2 – Birinci maddenin şümulü dahilinde bulunup da Devlet, vilayet ve belediyeler ve İktisadi Devlet Teşekkül ve müesseseleriyle sermayesinin yarısından fazlası bu teşekküllere ait şirketlerde istihdam edilen memur ve hizmetliler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz (R.Gazete,Tarih: 20/6/1952, Sayı : 8140) demiştir.

Gerek işin yapılmasında, gerekse meslek grubunun üyelerinin kendi aralarındaki ve toplumun geri kalan bölümleriyle ilişkilerinin düzenlenebilmesi adına, gazetecilikte de bazı kurallara gereksinim duyulmuştur.

Gazetecilerin mesleklerini yaparken uymaları gereken kurallar: anayasa maddeleri, ceza yasaları, bazı ilgili yasalar, basın yasaları, onur yasaları, ahlak kuralları, etik kodlar, ahlaki standartlar, meslek ilkeleri, meslek kuralları,

gazetecilerin haklarına ve yükümlülüklerine ilişkin bildireler, gazetecilik kuralları vb. değişik adlar altında toplanmıştır.

Birleşmiş Milletler Danışman Sivil Toplum Kuruluşu olan Basın Konseyi, gazetecilerin uymak zorunda oldukları Basın Meslek İlkelerine imza atarak, ilkelere uymayı taahhüt etmişlerdir. Belirtilen maddeler;

1- *Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özrü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşığılanamaz.*

2- *Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı yada incitici yayın yapılamaz.*

3- *Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı yada incitici yayın yapılamaz.*

4- *Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşığılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.*

5- *Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.*

6- *Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.*

7- *Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.*

8- *Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.*

9- *Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.*

10- *Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.*

11- *Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.*

12- *Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.*

13- *Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.*

14- *İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.*

15- *Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.*

16- *Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar*(<http://basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri/>).Erişim Tarihi: 14.04.2016)

Gazeteci ile gazeteciliği birbirinden ayırmak gerekmektedir. Gazetecilik, bir yönü ile kişilerin sorunlarının çözümlenmesine yardımcı olan bilgilerin ulaştırılmasıdır. Genelde basit bir tanımlama ile sunulan bu içeriğe günlük dilde “haber” denir. Gazetecilik ise haber malzemesi sayılan enformasyonun toplanmasını, düzenlenmesini, yazılmasını ve dağıtılmasını içeren bir hizmettir.

Gazeteci, erişmek istediği kitle için en önemli diye nitelendirdiği enformasyonu toplayarak haber yapan, kişileri bilgi olarak düşünmeye sevk eden kişidir.

Gazeteciliğin en temel ilkelerinden biri, haber ile yorum arasında belirgin bir ayrımın çizilmesi ve bunların karıştırılmasının önlenmesidir. Buna karşılık yorum ise, yazarın, yayımlayanın veya yayın şirketlerinin düşüncelerini, inançlarını, kişisel yargılarını içerebilmektedir.

Gazeteci ve gazetecilik kavramları, haber verme bakımından tek yönlü bir iletişim akımına işaret etmektedir. İşte, gazetecilik yapan araçlar yolu ile “haber alma”, eriştikleri kitleler yönünden haber olur diye seçilmiş, ayrılmış, düzenlenmiş, haber olarak yazılmış olay ve olayların okunması, dinlenmesi, izlenmesi sonunda gerçekleştirilebilmektedir (Tokgöz:2008,s.108-109).

1.2.5. Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğünü, en güzel şekilde 15 Aralık 1791 tarihinde Amerikan Anayasası'nın “*Kongre...söz ve basın özgürlüğünü kısıtlayıcı yasa yapamaz*” cümlesi ile, ilk değişiklik maddesinin kabul edilmesi açıkça anlatmaktadır. Aynı tarihlerde, Galler Prensi'nin Adalet Bakanı olan Thomas Erskine, parlamentonun sahip olduğu erk bireylerin özgürce konuşma ve fikirlerini yayınlama hakkı ile sınırlı olduğunu, her bireyin bilgi oksijenine ihtiyacı

olduğunu, yurttaşların dillerinin, beyinlerinin ve gözlerinin yönetilmesi kabul edilemeyeceğini, basın özgürlüğünün tanrı tarafından ihsan olunmuş, değiştirilemez bir doğal hak olduğunu, dünyasal hiçbir gücün ona tecavüz edemeyeceğini, hele kendi paçalarını kurtarma sevdasına düşmüş kokuşmuş hükümetlerin asla edemeyeceğini, özgür basına sahip olmak, bireylerin hükümetlere karşı kullanabilecekleri bir koz olduğunu, ve hatta daha da ileri giderek “herkes”in hükümetlerin kusurlarını gösterebileceğini, yolsuzluklarını inceleyip yayımlayabileceğini, yurttaşları bu yolsuzluklar ve oluşabilecek kötü sonuçları hakkında uyarabileceğini (Keane:1992, s.24) sözleri ile basının demokrasilerde mutlak bir güç olması gerekliliğinden bahsederek, demokrasi ve basın özgürlüğünün bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerekliliğini ifade etmiştir.

Evrensel boyutta temel insan haklarının başında öncelikle ifade özgürlüğü gelmektedir. 18. ve 19. yüzyıllar süresince devletin keyfilğine karşı koymak ve kişilik haklarının talebini sağlayabilmek için basına özgürlük verilmesinin sağlanması amacı ile uluslar arası bildiriler hazırlanıp yayınlanmıştır. Bu bildiriler ve basın ile ilgili maddeleri ise;

12 Haziran 1776 Virjinya Haklar Bildirgesinin 12. Maddesinde basın (ifade) özgürlüğünün diğer özgürlüklerin en büyük savunucusu olduğu ve bu özgürlüğün ancak baskı yöntemleri ile kısıtlanabileceği belirtilmiştir (Commager,1949,s.104,Akt.<http://www.dusuncetarihi.com/makale/virginia-insan-haklari-bildirisi-1776.html>).

1789 İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesinde, 10. Madde, “Hiç kimse fikirlerinden dolayı, bunlar dinsel dahi olsalar, tedirgin edilemezler. Yeter ki açığa vurulmaları kanunla kurulan kamu düzenini bozmasın” ibaresi bulunmaktadır. Amerikan ve Fransız bildirgelerinde devlete aşmamaları gereken bir sınır çizilmekteydi, bu sınırın belirttiği alan kişinin özel alanı sayılmaktaydı (Danışman:1982, s.4).

10 Aralık 1948 Avrupa İnsan Haklar Sözleşmesinin 18. maddesi; Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden

ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın bilgi ve düşünceleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içermektedir. 4 Kasım 1950 yılında Roma’da imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin 10. Maddesi ise, herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğunu, kamu makamlarının müdahalesine uğramaksızın ve ulusal sınırlara bakılmaksızın bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü kapsayacak şekilde düzenlemiştir (Lawson: 2001,s.79) ve bu temel bireysel hakkı evrensel düzeyde güvence altına almıştır. AİHS’ni imzalayıp kabul eden devletler, bu özgürlüğün ihlali halinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde yargılanmayı da kabul etmiş olmaktadır.

Görüldüğü üzere, basın özgürlüğü konusu iç hukuk konusu olmaktan çıkıp, uluslararası bir konu haline gelmiştir.

Türkiye’de ise, basın ile ilgili ilk metin 1864 Matbuat Nizamnamesi ile olmuştur. 1876’da Türk toplumunun ilk yazılı anayasası olarak ifade edilen Kanun-i Esasi’nin 12. Maddesi “Matbuat kanun dairesinde serbesttir” ibaresi ile basın hürriyetini ifade etmiştir (Danışman:1982,6). 1908 yılında II. Meşrutiyet Anayasasında, 1876 Anayasasında bulunan 12. Maddeye önemli bir ilave bulunularak benimsenmiştir. Bu ilave “*hiçbir vechile kablettab teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz*” hükmüdür (Özek:1978,s.39). 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 77. maddesinde “matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir” ibaresi bulunmaktadır. 1950’de yürürlüğe giren 5680 sayılı Basın Kanunu, basın hürriyetini tam manası ile ifade eden bir kanun olmuştur. Ancak, bu kanun dört yıl kadar yürürlükte kalmış olup, yapılan değişikliklerle basın hürriyeti kısıtlamalara uğramıştır. 1961 ve 1982 Anayasalarında, özellikle 1961 Anayasasında 1950-1960 dönemine bir tepki olarak geniş bir şekilde düşünce hürriyeti konusunda da kendisini göstermiştir. Basın özgürlüğünün taşıdığı önem nedeniyle anayasa koyucu, basın özgürlüğü ile bu özgürlüğün kullanımına ilişkin güvenceleri Anayasa’nın 28 ila 32. Maddelerinde “*temel hak*” olarak teminat altına almıştır (1982 Anayasası). Bu güvencenin getirilmesinin yanı sıra Anayasamızın 28/3. Maddesinde de “*Devlet, basın ve haberalma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır*” kuralı

getirerek, belirtilen özgürlüklerin hayata geçirilmesi yönünden devlete “pozitif görev” yüklemiştir. Basın Kanununun 1. Maddesinde de “*Bu kanunun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir*” hükmü ile basın özgürlüğüne verilen önem vurgulanmıştır.

Basın özgürlüğü sadece gazetecinin kendini ifade edebilme özgürlüğü değil, aynı zamanda halkın haber alma özgürlüğüdür. Basın, halkın gözü kulağı ve sesi olma anlamında çağdaş demokrasinin güvencesi ve temel kaynağıdır.

Bir ülkenin basın özgürlüğünü hayata geçirecek kuralların niteliği o ülkenin siyasal sistemi hakkına ip uçları vermektedir. Örneğin, totaliter sistemler, dolayısıyla demokrasinin olmadığı rejimler, demokrasiye tam olarak geçiş sağlayamayan gelişmekte olan ülkeler ile demokrasiyi tam anlamıyla uygulayan gelişmiş ülkelerin basın özgürlüğü konusundaki farklılıkları, siyasal sistemleri ile doğru orantılıdır.

Aşağıda belirtilen üç temel unsur, demokrasi için vazgeçilmez öğelerdir:

- Düşünce özgürlüğü, basın-yayın özgürlüğü,
- Hukuk devleti, dolayısıyla insan hakları ve bağımsız yargının varlığı,
- Siyasal katılımın sağlanması: vatandaşların yönetime katılımı, serbest seçimler ve partilerin varlığı. Bu üçlü düzen içinde medyanın serbest ve bağımsız olması, demokrasinin varlığı için en önemli koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokrasi, özgür düşünce yapısına ve ifade serbestliğine olanak tanıyan, insan hak ve özgürlüklerinin en geniş şekilde uygulanmasını sağlayan bir sistemdir. Bunun gereği olarak halk, kendini yönetmekle görevlendirdiği temsilcilerini eleştirebilmeli ve denetleyebilmelidir. Onlara bir sonraki seçimlerde hayal kırıklığına uğramamaları için uyarılarda da bulunabilmelidir. Vatandaşlar yurttaşlık haklarını yeterince kullanmadıklarına inanıyorlarsa bunu iktidara duyurabilmeli ve haklarının temini isteyebilmelidir. Tüm bu iletişimi ise büyük oranda basın yoluyla sağlayabilecekleri açıktır. Gerek editoryal anlamda

olsun gerekse hukuki anlamda olsun basın özgürlüğünün temini, demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından önemlidir.

Özgür basın/medya, demokrasi içinde özel bir himaye görmektedir. Diğer taraftan da basın/medya, demokraside ve demokrasi için özel bir sorumluluğa sahiptir. Demokrasi, bu sorumluluğun bilincinde olan gazetecilere ihtiyaç duyar. Demokrasi, bu esasa uygun, iyi eğitim almış gazetecilere ihtiyaç duyar. Demokrasi, meslek ahlakına sahip olan ve her koşulda meslek ilkelerine bağlı gazetecilere ihtiyaç duyar. Demokrasinin bütün alanlarda özgür basın/medyaya ihtiyacı vardır. Demokrasi sadece büyük dairede değil, aksine küçük dairede de işlemelidir.

Başka bir deyişle: Demokrasi ayrıntılarda işlemezse, genelde de işlemez. Bu nedenle yerel basın ve yerel gazetecilik, ulusal basın ve ulusal gazetecilik kadar önemlidir.

Yerel gazeteciler, kapsamaları içerisindeki insanları kolay harekete geçirebilirler, çünkü onlar insanların yakın çevrelerinde olan biten hakkında, yaşadıkları hakkında, bildikleri ve bir kategoriye koyabildikleri konuları haber yaparlar.

Demokrasi, küçük çevrede öğrenilir. Özgür ve bağımsız yerel basın/medya bunun için vazgeçilmez şarttır ve yerel gazeteciler de aynen politikanın en yüksek liglerinde oynayan gazeteciler gibi iyi eğitim almış ve meslek ahlakına sahip olmak zorundadırlar.

Yerel basın kuruluşlarının yerel sorunları gündeme taşırken bölgesel yatırımı yapan siyasi yapı, sermaye grubu ve diğer çıkar grupları ile menfaat ilişkisinin olmaması gerekmektedir. Çıkar ilişkisi olmasa bile gelecek baskılara dayanabilecek örgütlenme ve mali yapısının olması gerekmektedir. Eğer bir yerel basın kuruluşunun haber yaptığı bölge ileri geleni gazetenin matbaa ilişkisini bozabiliyorsa, dağıtımını engelleyebiliyorsa, bir belediye başkanı aleyhinde haber yaptığı için ticari reklamları engelliyorsa yerel basın kuruluşunun denetim ve halkın bilgilendirilmesi işlevlerini yerine getirmesi

imkansızdır. Bu açıdan gazetelerin üretim süreci ile ilgili yapısal özellikleri, mali yapılarının gazetenin özerkliğini sağlayacak kadar güçlü olması gerekmektedir (Yaşın:2009,s.116-117).

Basın özgürlüğü kağıt üzerinde kalmamalı, teminat altına alınmış olmalıdır. Her zaman olduğu gibi çeşitli tehlikeler özgür bir basın / medya ortamını yok etmektedir. Şöyle ki:

- Eleştirel ve hoşnutsuzluğunu dile getiren gazetecilere karşı siyasal baskı yalnız demokratik olmayan sistemlerde mevcut değildir.

- Açık ve özellikle bilgi vermekten kaçınma veya manüpile edilmiş bilgi sayesinde uygulanan gizli sansür, gerçekleri esas alan, objektif bir haberciliğe engel olmaktadır.

- Basın/medyaya ve birebir gazetecilere uygulanan ekonomik baskı, mesleki ve ekonomik varlıkları tehlikeye girdiği takdirde medyanın kendi kendine sansür uygulaması eğilimini teşvik etmektedir.

- Basın/medya piyasasındaki tekelleşme eğilimleri ve gittikçe artan rekabet enformasyon çeşitliliğini ve bilgiye erişim imkanını azaltmaktadır.

- Resmi medya, kendisine devlet tarafından sağlanan sağlam kaynak yardımı ve bilgiye erişimde sahip olduğu ayrıcalıklı konum sayesinde, aynı zamanda devletin bir uzantısıdır ve bunlar devletin, haberlerin devlet kontrolünde verilmesi yönündeki talimatlarına uymak zorundadırlar (WalterBejorh,MedyaveDemokrasi,<http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/20bajohr.pdf>, Erişim Tarihi: 04.04.2016).

Basının siyasal işlevlerini yerine getirebilmesi her şeyden önce, iletişim alanının çok iyi düzenlenmiş olmasına bağlı bulunmaktadır. İletişim özgürlüğü hem gönderici hem de alıcıya ait bir haktır; hem konuşmacı hem de dinleyici, hem yazar hem de okur demokratik bir devlette özgür iletişim hakkına sahiptir. Diğer taraftan, iletişim özgürlüğü belli bir iletişim aracına, belli bir ortama ya da bir iletişim teknolojisine bağlı değildir. Bu özgürlük iki ya da daha fazla kişinin arasındaki konuşma, mektuplar, kitaplar, gazeteler, televizyon ve internet için de geçerlidir. Mesaj alışverişinde hangi aracın kullanıldığı, iletişim özgürlüğü açısından önemli değildir. Aynı şekilde iletişimin kamusal olup olmadığının da bir önemi yoktur. Bir gazetede yazı yazmakla telefonda konuşmak aynı ölçüde

temel iletişim özgürlüğünün konusunu oluşturmakta, demokrasilerde her iki eylem de kimsenin denetiminden geçmeksizin serbestçe gerçekleştirilmektedir (Cuilenburg:2010,109).

İfade ve iletişim özgürlüğünün kapsamı ve niteliği, siyasal iktidar- basın ilişkileri, sermaye- basın ilişkileri, basında tekelleşme, medyanın profesyonelliği, basının kamusal görevlerini algılama ve yerine getirme şekli, siyasal iletişimin niteliğini ve demokratik sürece katkısını belirleyen temel etkenlerdir.

1.2.5.1. Basın Özgürlüğünü Etkileyen Unsurlar

Doğru bir liberal duruş, bir kişinin özgürlüğünün diğerinin özgürlüğüne müdahale edildiği yerde bittiğini söyler. Hiçbir toplumda haklar, temel haklar bile, sınırsız değildir. Temel hakların vatandaşlar tarafından düzgün ve sorumlu bir şekilde uygulanması için riayet edilmesi gereken bir sınır her zaman her yerde vardır. Bu durum, iletişim özgürlüğü için de geçerlidir. Bu özgürlük, insanlara istedikleri her şeyi söyleyip yazma konusunda sınırsız izin verecek kadar ileri gitmez (Pool:1983,s.55).

Tüm dünyada basının özgürlüğünü etkileyen ortak unsurlar vardır. Bu unsurlar arasında ilk sırada sayılabilecek olan sermayedir.

Sermaye, dünyada basının işlevini özgürce yerine getirmesinin önündeki ortak engel olarak gözükmektedir. *“Basının birinci işlevi ileti aktarmak değil, farklı söylemlerin mücadeleye girişebilecekleri bir alan oluşturmaktır”*(Lundby ve Ronning:1997,s.17). Basının sözü edilen tanımında belirtilen *“işlevi”* nasıl algıladığı ve uyguladığı üzerinde farklı görüş ve yorumlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki basının *“ideolojik”* bir bakış açısının olduğu yorumudur. Stuart Hall’e göre basının en önemli işlevi, *“...anlamın toplumsal inşasında üstlendiği ideolojik işlevdir. Bu ideolojik işlevi gözardı eden hiçbir araştırma medyanın toplumsal süreçte oynadığı rolü tam olarak ortaya koyamaz”* (Hall:1997,s.77). Hall’in *“anlamın toplumsal inşası”*ndan kastettiği, basında ileri sürülen görüşlerin iktidarla bağlantılı olduğu ve *“simgeler yaratma gücünün”* tarafsız olmadığıdır. Amerika’da yapılan bir araştırmada basın,

işçilerin isteklerini talepler, işverenlerinkini ise “teklifler” olarak yansıtmıştır (Shoomaker & Reese :1997, s.101).

Basın özgürlüğü üzerinde etkin olan diğer bir unsur da yasalardır. Siyasal iktidarların basını zorlayıcı yaptırımları, basında yer alan haberlerde benzerliği teşvik edici yönde gerçekleşmiştir (Sezer:1972,s.104). Batı demokrasilerinde de hükümetler basını yasaklama, tehdit ve tutuklama yöntemleriyle kontrol altında tutmaya gayret etmektedir. Bu kontrolü hükümet basını yayın öncesi ve yayın sonrasında sansür uygulayarak gerçekleştirmektedir. John Keane’e göre bunalım dönemlerinde hükümetler bu iki yöntemi bir arada kullanmaktadırlar (Keane:1992,s.94-95-96). Sansür silahıyla basını kontrol eden hükümete karşı “siyasetçiler medya kurumları tarafından işletilen iletişim kanallarına erişme gereksinimi duyarlar...” Ancak bu basının hükümet karşısında daha rahat olmasını sağlayabildiği gibi, basının hükümet ve siyasetçiler tarafından yönlendirilmesiyle de sonuçlanabilmektedir. Siyasetçilerin hangi olay ve yorumların gazetecileri harekete geçireceğini bilmeleri, gazetecileri siyasetçilerin birer propaganda kanalına dönüşmesine de neden olabilir. Sonuçta bu durum, gazetecilerin kendi yorumlarını aktarmalarına engel oluşturabilmektedir (Gurevitch & Blumler:1997,s.210-211).

Basın özgürlüğünü sınırlayan diğer bir unsur da “iletişim pazarı”nın içinde birbirini geride bırakmayı hedefleyen rekabet ortamıdır. Basın bazen ticari kaygılarla “kamusal tartışmaları ve siyasi konuları” kısıtlamakta, işlerini yürütebilmek için bazen “ne yutturabilirse” onu satmak zorunda kalmaktadır. Reklama, rüşvete ve asparagasa dayalı haberlerle karşılaşmaktadır (Keane:1992,s.56-57). Hükümetin basın özgürlüğünün bu türden ticari kaygılarla zarar görmesini önlemek için mali destek vermesi beklenebilir. Ancak bu beklenti, hükümetlerin bunu basını etkileme aracı olarak kullanabileceği endişesi ve bu yönde olabilecek eleştiriler nedeniyle bir temenniden öteye gidememiştir (Jeanneney:1998,s.338).

Basının bazen “işleyiş rutinleri”de basın özgürlüğü üzerinde etkili olabilmektedir. Basın mensubu gerilim dolu olayları ve savaşları da aktarmak zorunda kalabilmektedir. Savaşta “gazeteciler sıkıntıları paylaştıkça ve

tehlikelerle karşılaştıkça askerlere daha da...” yaklaşabilirler. Vietnam savaşını takip eden Amerikalı gazetecilerin “savaşı siyasal ve ahlaki içerimleriyle temize çıkaran”, savaşı ulusal bir çaba olarak tanımlayan ifadelere yer vererek aktardıkları görülmüştür (Shoomaker & Reese :1997, s.101).

Basın özgürlüğünün üzerindeki diğer etmen de özellikle dış politika konularında gündeme gelen “ulusal çıkar”dır. Toplumun tüm kesimlerini ilgilendirmesi nedeniyle “ulusal çıkar”ın dış politika haberlerini iç politikada olduğundan daha fazla benzeşmeye yönlendireceği görülebilmektedir. Ancak toplumu oluşturan grupların iktidar üzerindeki etkisi ve temsil gücü eşit olmadığından, dış politikada toplumdaki tüm grupların çıkarlarının yer almasına az rastlanmaktadır (Shoomaker & Reese :1997,s.107-109). Bir ülkenin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün korunması konusu dışında “ulusal çıkar” her grup tarafından farklı şekilde algılanabilmektedir. Bu da dış politika konularında basında farklı görüşlerin ifade edilmesini teşvik etmektedir (Shoomaker & Reese :1997, s.111-113).

Demokratik ülkelerde bu denli önem taşıması nedeniyle Anayasal düzeyde güvence altına alınmış olan basın ve haber alma özgürlüklerinin “sorumsuz” şekilde kullanılmayacağı da açıktır (Giritli:1977, s.306-307). Türkiye’de de bu özgürlüğün kullanılmasının sınırı konusunda, Anayasa’nın 26. ve 27. Maddeleri (Müderrişoğlu:1977,s.485-506) ile Basın Kanunu’nun 3. maddesi uygulanmaktadır. Anayasa’nın 26/2. maddesinde bu özgürlüklerin kullanılmasının “*milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabileceği*” belirtilmiştir. Basın Kanunu da 3/2. maddesinde benzer sınırlama nedenlerine yer vermiş ve Anayasa’nın 13. maddesine paralel bir şekilde “*sınırlamanın demokratik bir toplumun gereklerine uygun olması gerektiği*” ölçütünü somutlaştırmıştır (Özek:1999,s.IX ve 225).

Basın/medyanın işleyişini açıklamaya dönük olarak iki başat yaklaşımdan söz etmemiz mümkündür. Bunlardan birincisi, liberal yaklaşımdır. Liberal yaklaşım, objektif yayıncılığın gerçekçi olduğunu savunur. Kitle medyası, her ne kadar mülkiyet bakımından büyük sermaye gruplarının elinde olsa da, okuyucu/izleyici kitlesine karşı taşıdığı sorumluluk ve medya profesyonellerinin mesleki değerleri onu sapmalardan ve tarafsız bir yayıncılıktan koruyacaktır.

Diğer yaklaşım ise, medyanın radikal eleştirisidir. Radikal eleştirinin öncüleri, Edward S. Herman ve Noam Chomsky'dir. Kitle medyasının radikal eleştirisini ise "Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası" adlı kitaplarında yapmışlardır. Herman ve Chomsky'nin görüşlerini (2012) şu şekilde aktarabiliriz: Medya çağımızda devlet iktidarının ve seçkinlerin ihtiyaçlarını karşılayan bir propaganda modeli olarak işlev görmektedir. Gerçekliğin çarpıtılmış bir algısının sunulması, belli gerçekler gizlenirken bazılarının öne çıkartılması, seçkinlerin gündeminin toplumun gündemi haline getirilmesi ve seçkinlerin politika hedefleri doğrultusunda toplumun siyasi kampanyalarla yönlendirilmesi bu ihtiyaçlar arasındadır.

Demokratik ülkelerde medyanın bir propaganda aracı olduğunu görmek resmi sansürün bulunduğu ülkelere göre daha zordur. Bu tür ülkelerde medyanın sistemi ve kurumları dönemselsel olarak eleştirmesi, zaman zaman çeşitli medya organlarının oldukça farklı görüşleri savunması medyanın propaganda aracı olma rolünü gizler ve bu rolü daha inandırıcı şekilde yerine getirmesini sağlar. Bu görevlerini ise haberleri yapısal süzgeçlerden geçirerek, isteğe göre ve de sistemli bir şekilde pasifize ederek yerine getirirler. Bahsi geçen bu yapısal süzgeçler ise ;

- 1- Kitle Medyasının Büyüklüğü, Mülkiyeti ve Kar Yönelimi,
- 2- İş Yapmak İçin Reklamcılık Ruhsatı,
- 3- Kitle Medyasının Haber Kaynakları,
- 4- Tepki Üretimi ve Zorlayıcılar,
- 5- Bir Denetim Mekanizması Olarak Anti-Komünizm.

Beş süzgeç, kapılardan geçen haber yelpazesini daraltır; neyin haber kampanyası olarak destekleneceği ve "büyük haber" niteliği taşıdığı ise, çok daha ciddi bir sınırlamanın konusudur. Tanımı gereği, birincil düzen kaynaklarından gelen haberler, süzgeçten geçebilmek için gerekli olan başlıca koşulu karşılar ve kitle medyası bunları peşinen benimser. Gerek yurtiçi gerekse yurtdışından muhalif ve güçsüzlerden, örgütlü olmayan kişi ve gruplardan gelen ya da bunları konu alan mesajlar, haber kaynağı olarak kullanılmalarının maliyetli olması ve güvenilir bulunmamaları nedeniyle daha en baştan dezavantajlı durumdadır. Genelde bu haberler kapı bekçileri ile süzgeçten geçirme sürecini etkileyen öteki güçlü tarafların ideoloji ve çıkarlarıyla uyuşmazlar (Herman & Chomsky:2012,s.73-101).

Lenin, "Ne Yapmalı" (2003) adlı çalışmasında, "Özgürlük" büyük bir sözcüktür, ama sanayi özgürlüğü, bayrağı altında en yağmacı savaşlar verilmiştir, emek özgürlüğü bayrağı altında halk soyulup soğana çevrilmiştir. "Eleştiri özgürlüğü" teriminin modern kullanımı, doğuştan taşıdığı aynı sahteliği içermektedir. Bilimde ilerlemeler kaydettiklerine gerçekten inandırmış olanlar, eski görüşlerle yan yana yürümek için yeni görüşlerin özgürlüğünü istemezler, eskilerin yerine yeni görüşlerin konulmasını isterler. Bugün işitilmekte olan "yaşasın eleştiri özgürlüğü", boş fiçı masalını pek fazla anımsatıyor" eleştirisinin içine günümüzde ki basın özgürlüğünü de dahil etmemiz mümkündür.

1.3. Tarihsel Gelişim Sürecinde Türk Basını.

7 Temmuz 1727'de Şeyhülislam Yenişehir'li Abdullah Efendi bir fetva verdi:

"Basma sanatında ustalık iddia eden kişi, dil, mantık, felsefe, gökbilim ve buna benzer yüce bilimlerde yazılan kitapların harf ve sözcüklerinin kopyalarını bir kalıba çizip kağıt üzerine benzerlerini çıkarırım dese, kişinin bu suretle yazı yazma yöntemine (kitabete) girişmesine din kurallarınca (şeran) izin varmıdır, yanıtlayınız.

Elcevap; Allah bilir ki, basma sanatında ustalığı olan kimse bir düzeltilmiş kitabın harflerini ve sözcüklerini bir kalıba yanlışsız olarak çizip kağıda basmakla, kısa sürede güçlük çekmeden çok sayıda nüsha elde eder ve

kitapların çokluğu ucuz fiyatla satışlarını sağlar. Bu suretle büyük fayda sağlayacağından o kişiye izin verilip, bir kaç bilgin kişi de örneği çizilecek kitabı düzeltmekle görevlendirilirse son derece iyi ve geçerli işlerden olur”.

Din tarafından onaylanan bu izinle artık sadece Osmanlı topraklarında değil, tüm İslam dünyasında da, Müslümanlar, herhangi bir kuşkuya düşmeden basımevinde kitap basma yetkisini kazanıyorlardı (Koloğlu:1987,s.19).

Osmanlı İmparatorluğu kuruluş yıllarından itibaren o dönemde dünyada varolan siyasal sistem yapılarına uygun olarak, monarşik bir yönetim yapısına sahip olmuş ve daha sonraki yıllarda halifeliliğin Osmanlı Padişahına geçmesi ile birlikte Padişah, İslam dininin temsilciliğini üstlenmiş ve devletin otoriter monarşik yapısı, teokratik yapı ile güçlendirilmiştir. 19.yüzyılın sonlarına doğru ise, gazetelerin büyük bölümünün de desteklediği meşrutiyet yönetim biçimine geçilmeye çalışılmıştır (Alver:2010,s.418).

Osmanlı İmparatorluğu kapalı yapısından dolayı Batı'daki gelişmelerin dışında kalmıştır. İletişim alanındaki geleneksel yapısını Tanzimat dönemine kadar önemli bir değişime uğratmadan korumuştur. Bu yapıda seçkin bir yönetici elitin iktidarını sürdürmesi için gerekli olanların dışında hiç bir iletişim olanağından yararlanılmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun matbaaya direnme tarihi iletişimin bu türüne olan engellemelerin gücünü ortaya koymaktadır. İlk Türk matbaası, ilk Yahudi matbaasından 200 yıl sonra ve ilk Ermeni matbaasından 150 yıl sonra, ancak 18. yüzyılda kurulabilmiştir (Briggs& Burke:2004, s.27).

Osmanlı İmparatorluğu'na matbaanın icadından yaklaşık 300 yıl gibi uzun bir süre sonra gelişi, kurumsallaşmasını geciktirmiş, aydın muhalefetinin basını etkili bir unsur olarak kullanması için se 1800'lerin ortalarına gelinmesi beklenmiştir.

Türkiye'de basının gelişim sürecinin ilk evrelerinde, burjuvazinin gelişimine benzer biçimde yabancı tüccarların veya yabancı hükümetler tarafından görevlendirilen kişilerin etkili olduğu görülmektedir. Bağımlı bir kapitalist formasyonun hakim olduğu Osmanlının son döneminde, özellikle Fransızlar, Osmanlı İmparatorluğu hakkında sürekli bilgi akışı sağlamak, iktisadi ve siyasi faaliyetlerine yön vermek üzere basından faydalanmışlardır.

1727 yılında Osmanlı İmparatorluğundaki ilk Türk matbaasının İbrahim Müteferrika (1674-1745) tarafından kuruluşu ile 1908 devrimi arasındaki dönemde Türk basını iki önemli olgunun belirlenimi altında geçmiştir (Adaklı:2006,s:95). Ancak, kurulan matbaa asla bilginin yayılma aracı olmamıştır. Bu dönemde, bir yandan devletin reform çalışmaları, diğer yandan düzenden rahatsızlığı giderek artan bir aydın kitlesinin oluşumu basının gelişiminde etkili olmuştur. Sovyet tarihçisi Jeltjakov, bu dönemde basının gelişimini olumsuz etkileyen ekonomik ve politik koşulları şöyle açıklamaktadır:

İncelediğimiz süre içindeki Türk basını, şu iki önemli faktör tarafından sürekli biçimde frenlenmişti: 1) Ülkenin genel geri kalmışlığı, yeni kazanılan kültürün çok dar bir toplumsal yapıya sahip olması ve Türk milli burjuvasisinin ekonomik ve politik zayıflığı ile yabancı sermayeye olan bağımlılığı; 2) Feodal-dinci gericilerin karşı koyması, saltçı rejimin ilerici yazar, yayımcı ve gazetelere karşı uyguladığı baskılar.

Ancak, buna rağmen Türk basını, tümüyle feodal-dinci rejime karşı etkin bir mücadele organı olmuş ve çeşitli güçlüklerle ve hatta ciddi fikirselpolitik eksikliklerine rağmen Türkiye'yi ilk burjuva devrimine ulaştıran ilerici güçlerin ekolü ve sözcüsü olmasını bilmiştir (Jeltjakov:1979,s.153, Akt:Adaklı,s.95).

Osmanlı monarşisine karşı direnen basın için, ekonomik çıkar, ideolojik ve siyasal yönelimden sonra gelmiştir. Dolayısı ile Osmanlı basın kültürü, ticari kültürden çok, siyasal ideolojinin egemen olduğu bir kültüre sahip olmuştur (Erdoğan:1999,s.70. Akt. Alver:2010, s.418).

Erdoğan ve Alemdar (1998) ise Osmanlı'da Tanzimat dönemine kadar basının geleneksel yapısını şekillendiren temel motivasyonun, "seçkin bir yönetici elitin iktidarını sürdürme" ihtiyacı olduğunu belirtmektedir (Adaklı: 2006,s.96).

1.3.1. Türk Basınına Fransızların Etkisi

Osmanlı İmparatorluğu'nda basın tarihi, genel olarak, 1831 yılında çıkmaya başlayan Takvim-i Vekayi ile başlatılmaktadır. Gerçekten de gazete denilebilecek ilk Türkçe gazete Takvim-i Vekayi'dir. Sosyal bilimlerde olaylar

gibi olguların da bir anda ortaya çıkmadığı, her zaman bir hazırlık döneminden geçtiği görülmektedir.

Takvim-i Vekayi yayımlanmadan önce Mısırlı Mehmet Ali Paşa da bazı gazeteler çıkartmıştır. Bunlardan ilki 1828 yılında çıkarılan Vakayi-ı Mısriyye'dir. Vakayi-ı Mısriyye haftalık bir gazete olarak çıkmıştır. Gazetede haberler sayfanın sol sütunu Türkçe sağ sütunu Arapça olarak verilmekteydi. Gazetenin ilk sayısında çıkış nedeni şöyle belirtilmiştir: “*Toplumunu asrın çağlarına getirecek tarım ve endüstri alanındaki gelişmelerin izlenmesi ve yapılan yenilikleri anlatarak yeni düzenin propagandasını yapmak*”(Topuz:2003,s.13-14). Vakayi-i Mısriyye'de resmi dili Türkçeydi. Arapça metinleri çoğunlukla daha kısa bazen de gazetenin yarısını oluşturmuştur. Mehmet Ali Paşa gene politikalarını Avrupa'ya anlatmak için 1833 yılında Vakayi-i Mısriyye'nin Fransızcası olan “*Moniteur Egyptien*” i yayımlatmıştır (Koloğlu:1988,s.11, Akt. Demir:2014).

Bu açıdan baktığımız zaman, Takvim-i Vekayi'in de aslında, uzun sayılabilecek bir sürecin devamı olduğu açıkça görülmektedir. Osmanlı'nın bu ilk resmi gazetesine gelmeden önce, en az iki tecrübe aşamasından geçtiğini de söylememiz gerekmektedir.

Türkiye'de ilk gazeteyi Fransızlar çıkartmışlardır. Bu tecrübe aşamalarının ilki İstanbul'da Fransız devrimini izleyen yıllarda Fransız Büyükelçiliği'nde kurulan matbaada Fransız elçisi Vermainac tarafından devrimin amaçlarını ve kurulan yeni cumhuriyet düzeni ile ülkede meydana gelen yenilikleri Türkiye'de yaşayan Fransız'lara ve diğer yabancılara anlatmak ve tüm dünyanın desteğini sağlamak amacı ile onbeş günde bir ve 6-8 sayfa olarak “*Bulletin des Nouvelles*” isimli Fransızca gazeteyi yayımlanmıştır (1795). Böylece Türkiye'de ilk gazete yabancı dil ile de olsa yayımlanmıştır (Gezgin: 2005).

Verninac'ın 7 Mart 1796'da memleketine dönmesinden sonra da elçilik yayınlarının, “*La Gazette Française de Constantinople*” ve “*Mercure Oriental*” adlarıyla devam ettirilmesi, arkada bir devlet politikasının varlığını ortaya

koymaktadır. İstanbul'da gazetecilik adına atılmış olan bu adımlar, Fransa'nın Mısır'ı istila etmesi üzerine devam edememiştir. Ancak yine de Osmanlı topraklarında bir başlangıç oluşturmuştur. Böylece gazetecilik, Osmanlı'ya Fransız İhtilali'nin bir armağanı olmuştur (Budak: 2012, s.663-681).

İkinci aşama ise, imparatorluğun önemli ticaret merkezlerinden olan İzmir'de yine Fransız'lar tarafından 1824 yılında yayımlanan gazeteler olmuştur. Yayımlanan ilk gazete ise, "*Le Smyrnéen*" ismi ile aylık olarak Fransız tüccarlardan Charles Trican tarafından çıkartılmış ve Ocak 1824 ile Eylül 1824 arasında yayımını sürdürmüş ancak ekonomik imkansızlıklar dolayısı ile kapatılmak zorunda kalmıştır. Bir süre düzensiz aralıklarla ve güçlükle çıkarılabilen "*Le Smyrnéen*", el değiştirmiş, yine kentte iş yapan bir Fransız olan M. Roux'nun kontrolüne geçmiştir. M. Roux, yaşadığı devlet baskısı sonucunda ise gazeteyi Ekim 1824'te, Monsieur Didier'e devreder. 1828 yılına kadar Didier'in kontrolünde kalan gazete yayın politikalarının sertliği nedeni ile ikaz edilmiş olmasına rağmen yayın politikalarından vazgeçmemesi üzerine bir takım yaptırımlar uygulanacağını bildirilmesi ile gazetenin yönetimine, avukat soydaşı Alexandre Blacque geçmiştir. (Budak: 2012, s. 663-681).

Bu tecrübenin, Türk basını için iki önemli sonuç doğurduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi; gazetelerin Avrupa ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler açısından sağlam bir köprü görevi üstlenebileceğinin anlaşılmasıdır. İkinci sonuç, İzmir gazetelerinin İstanbul'da gerçek anlamda bir Türk basınının doğmasına yol açmış olmalarıdır.

1.3.2. İlk Türkçe Gazete: Takvim-i Vekayi

Hangi etkenlerle olursa olsun Takvim-i Vekayi'in yayımlanması, gazetenin bir modernleşme aracı olarak keşfedilmesi ve kullanılması anlamına gelmektedir. II. Mahmut reformcu bir önderdir ve toplumunu batı yönünde değiştirmek ve dönüştürmek istemektedir. Söyleyecekleri, öğretecekleri, anlatacakları birçok şey vardır ve bütün bunları bir gazeteyle yapabileceğini düşünmüştür.

Takvim-i Vekayi, II. Mahmud'un önderliğinde Osmanlı Devleti'nin Batı kurumlarını hızlı bir biçimde kabule ve kendi devlet örgütünü Avrupa'daki benzerlerine göre şekillendirmeye başladığı bu süreçte, reformlar zincirinin bir halkası olarak çıkarılmıştır (1 Kasım 1831). Bu nedenle batılılaşma yönündeki çabalar içinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Takvim-i Vekayi'in yayımlanması eski kurumları yenileme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu arada, ayaklanma bölgelerindeki Rumca gazeteler bir yana, Osmanlı İmparatorluğu'nun uzak ve problemlili bölgesi Mısır'da 3 Aralık 1828'den itibaren Vekayi-i Mısriyye yayımlanmaktadır. Yarısı Türkçe yarısı Arapça olan Vekayi-i Mısriyye devlet görevlilerine dağıtılmış, Osmanlı yönetimine karşı kullanılmıştır. Şüphesiz, II. Mahmud, Vekayi-i Mısriyye'den de etkilenmiştir (Budak: 2012, s. 663-681).

II. Mahmud, etrafında toplamak istediklerini göz önünde bulundurmuş, dolayısıyla gazetenin ilk hedef kitlesi büyük ölçüde memurlar ve nüfusa oranla bir hayli az sayıdaki okur-yazarlar olmuştur. Çünkü yukarıdan aşağıya doğru bir düzenleme söz konusudur.

Takvim-i Vekayi sütunlarında resmi tebliğ, berat, ferman ve protokol haberlerin yayımlanmasından başka her tarafta yapılan bina, yol ve köprülerin meth-ü senasından, kaldırılan yeniçeri ocağı aleyhindeki kampanyayı besleyen uyduruk hikâyeler, Avrupa sanat ve kültür olaylarından haberlerde siyasi haberlerin yanında yer almaktaydı(Ortaylı:2014, s. 53).

Önce her şey, ister istemez, estirilen değişim ve dönüşüm rüzgârlarının tabii aktörleri olan memurlar tarafından anlaşılacak ve benimsenecek, sonra safha safha aşağı katmanlara indirilecek, zamanla daha geniş tabanlı bir kamuoyu oluşumu sağlanacaktır.

Aynı şekilde, Avrupa devletleriyle de diyaloglar kurmak gerekecektir. Zira ikinci hedef kitle Avrupalılardır. Onlara da Fransızca Le Moniteur Ottoman'la ulaşılabilecektir. Avrupalılar arasında yaygın olan Türklerin barbar olduğuna dair algı böylece giderilmeye çalışılırken, Osmanlı İmparatorluğu'nun modern bir ülke olarak yeniden konumlanmakta olduğuna dikkat çekilecektir (Budak: 2012, s. 663-681).

Bu organ halk için tek ve resmî kaynak olmakla beraber, aynı zamanda da dış ülkelere iktidarın çabalarını, yaptığı yenilikleri yazılı belgelerle ileticektir. Le Moniteur'la birlikte, Fransızcanın dışa açılma dili oluşu daha da pekişecek,

Osmanlı İmparatorluğu ile Batı arasındaki her türlü haber alışverişinde bu dil kullanılacaktır. Le Moniteur Ottoman dönemi, ayrıca, Türkiye'de Fransızca basının temellerinin gerçekten atıldığı bir dönem olmuştur.

Takvim-i Vekayi'de dış haberler verilirken, haberlerin kurgusunun kamuoyunda Osmanlı Devleti'nin uluslararası siyasette halen eskisi gibi söz sahibi olduğu, ancak kendisi gibi güçlü olan düvel-i muazzama ya da düvel-i hamse (İngiltere, Fransa, Rusya, Nemçe-Avusturya, Prusya) ile muhatap olduğu, dünya siyasetine bunlarla birlikte şekil verdiği fikrini yaratabilmek amacıyla yapıldığı görülür. Konu ile ilgili yapılan haberlerde bu ülkelerden dost ülkeler olarak bahsedilir (Nalcıoğlu:2013, s.61).

5000 nüsha olarak haftalık yayımlanan gazete daha sonra devletin resmi gazetesi ünvanını kazanmıştır. Takvim-i Vekayi dokuz yıl boyunca Türkiye'de yayımlanan ilk Türkçe gazete olarak kalmış, bundan sonra 1840 yılında ikinci Türkçe gazete olan Ceride-i Havadis yayım hayatına girmiştir (Gezgin: 2005,s.13-14).

Osmanlı Devleti değişik toplum ve etnik unsurlardan oluştuğu için Takvim-i Vakayi Gazetesi diğer azınlık dillerinde de çıkmıştır. Takvim-i Vakayi Arapça, Farsça, Ermenice ve Rumca dillerinde de yayım yapmıştır (Akyüz:1981,s.367).

Takvim-i Vekayi 1860 dan sonra bir çeşit resmi gazete olmasına rağmen yine de zaman zaman çeşitli baskılarla karşılaşmış ve kapatılmıştır. Bir dizgi yanlışı yüzünden kapatılarak (1879) 12 yıl yayımlanmamasının üzerine, 1891'de tekrar yayımlanmaya başlanmıştır. 1892'de yine bir dizgi hatası nedeni ile tekrar kapatılmıştır. 15 yıl kapalı kalan gazete 27 Temmuz 1908'de tekrar yayına başlamış ve İstanbul hükümeti yok oluncaya kadar yayımlanmış, 4 Kasım 1922'de kesinlikle tarihe karışmıştır (Topuz:1973, s.7).

1.3.3. Özel Sermayenin İlk Gazetesi Ceride-i Havadis.

Tanzimat'tan sonra Türk gazeteciliğinde yeni ve çok daha önemli bir süreç başlamıştır. Bir bakıma gerçek bir başlangıç yapılmıştır.

Her ne kadar, Tanzimat'ın ilanından sonra, İstanbul'da yayımlanan tek Türkçe süreli yayım olan Takvim-i Vekayi tekrar ele alınmış, kadrosu

geliştirilmiş, Farsça hariç, diğer dillerdeki, yani Fransızca Le Moniteur Ottoman ile Ermenice, Rumca ve Arapça nüshaların yayınına yeniden başlanmışsa da (Yazıcı:1983,s.33-37) artık, hiç kuşkusuz, yeni dönemin yeni gazetesi Ceride-i Havadis olacaktır. Morning Herald Gazetesi'nin İstanbul muhabirliğini yapmakta olan William Churchill adlı bir tüccar 1836 yılında Kadıköy'de avlanırken bir çocuğu yanlışlıkla yaralamış ve tutuklanmıştır. Kapitülasyonlardan kaynaklanan hak ve yetkilere göre İngiliz Elçiliği devreye girmiş, Churchill hemen serbest bırakılmış ve kendisine devlet tarafından pırlantalı bir nişan, zeytinyağı ihracı için bir ferman ve gazete çıkarma izni verilmiştir (Topuz:2003,s.17).

William Churchill tarafından ilk sayısı gurre-i Cemaziü'l-ahir 1256 / 31 Temmuz 1840'ta yayımlanan Ceride-i Havadis, bugünkü Türkiye sınırları içerisindeki ikinci Türkçe gazete olmuştur. Churchill, Ceride-i Havadis'in çıkışı sırasında kendisine vaat edilen üç yıl müddetle ayda 5000 kuruş yardımı muntazam olarak almıştır (Budak: 2012, s.663-681).

Takvim-i Vekayi'ye rakip olabileceği umuduyla çıkartılan gazete, yayımlandığı ilk günlerde hiç satmamış, hatta ilk üç sayısı bedava dağıtılmıştır. Kuruluşundan sonraki üç yıl içerisinde abone sayısı ancak 150 yi bulmuştur. Aylık maddi yardımın süresi sonunda kesilmesi ile beraberinde oluşan zorluklar nedeni ile yayımına ara vermek zorunda kalan gazete, hükümetin kendisine tekrar aylık 2.500 kuruşluk bir ödenek bağlaması ile yayım hayatına 1844 yılında geri dönebilmiştir.

1853'deki Kırım Savaşı sırasında İngiltere'ye muhabir olarak giden William Churchill'in buradan taze ve birinci elden haber göndermesi ve bu haberlerin "Ruzname-i Ceride-i Havadis" adı ile ek olarak yayınlanması ile tirajı oldukça artmış, Ebuzziya Tevfik, Ahmet Rasim, Nüzhet Efendi ve Siret Bey gibi isimlerin de gazete de yazıları yayımlanmıştır. 27 Eylül 1864'de çıkan 1212. Sayısı ile beraber yayım hayatı sona ermiştir (Gezgin:2005,s.15).

Basın tarihçileri, yapılan para yardımını dikkate alarak, Ceride-i Havadis'i baştan itibaren yarı resmi bir gazete olarak değerlendirmişlerdir.

Churchill, Ceride-i Havadis'i çıkarmak için, baştan itibaren hükümetin maddî desteğini görmüş ve gazetesini hükümetin görüşleri doğrultusunda çıkarmıştır. Churchill açısından bu durum son derece normaldir. Diğer açıdan, Tanzimat yöneticilerinin bir İngiliz'e gazete çıkarma imtiyazı vermesi ve bununla da yetinmeyerek yıllarca maddi destek sağlamaları ise birçok bakımdan son derece çarpıcıdır.

Osmanlı'da iki gazete (Takvim-i Vekayi ve Ceride-i Havadis) yayın hayatını (Takvim-i Vekayi'nin tirajı yaklaşık 3000 adet iken Ceride-i Havadis yaklaşık 150-200 adet) sürdürmekteyken basın ile ilgili ilk yasaklar 1858'de Ceza Kanunu ile başlamıştır. Ceza Kanunu Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş, basın ile ilgili maddeler de dilimize uyarlanmıştır. Bu kanunun 138. Maddesi devlet izni ile açılan matbaalarda, devlet aleyhine yayın yapılamayacağı aksi takdirde kapatma cezasından para cezasına kadar cezalandırılacağı belirtilmiştir. Aynı kanunun 213. Maddesi ise yayın yolu ile başkalarına asılsız isnada bulunmayı yasaklamıştır (Topuz:1973, s.43).

Tanzimat dönemin Osmanlı basını, batı basını ile karşılaştırıldığında bazı tezatları içinde barındırmaktadır. Tanzimat döneminde, basının siyasal ve sosyal konularda yazı yazabilecek bir yazar kadrosu olmadığından gazetelerin içeriği dil ve edebiyat sorunlarına ağırlık vermiştir. Dönemin edipleri ilk gazetecileri olmuşlardır. Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa, Ebuzziya Tevfik gibi yazarların fikirlerinden çok üslupları ağır basar. Tarihi koşulların gösterdiği farklılık nedeniyle Türk gazetelerinin içeriği edebiyatın egemenliğinden kurtulduğunda batı basınına ilim ve edebiyat egemen olmuştur. Batıda fikir düzeyinde bilim, sanat ve teknolojiye yeni buluşlar ortaya çıkarken, matbaa gibi bir buluşun yarattığı ekonomik ortamın ürünü olan gazeteden yararlanma imkanları araştırılırken Türkiye'de matbaa, büyük bir kitle tarafından İslam'a aykırı olarak görülmüştür (Doğaner:Haziran/June 2012,s.115).

Basın Avrupa'da özel girişim tarafından kurulmuş ve diğer iktidar erklerine (kilise ve soylulara) kaptırılmadan muhafaza edilerek, ticari kaygılarla yürütülmüş ve bunun da neticesi olarak sürekli yenilik peşinde olmuştur; ancak bu sayede etki alanını genişletmesi ve kazancını arttırması mümkün olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise devlet eliyle kurulmuş olan basın, aydın bir zümrenin elinde, ticari kaygılar olmaksızın, iyi niyet ve duygusallık zeminlerinde yürütülmüştür (Koloğlu:1989, s. 128).

Avrupa'da baskı tekniklerinin ulaştığı düzey nedeniyle ucuzlayan gazeteler bilgi akımının ucuzlamasını sağlamıştır. Bu da her alanda uzmanların yetişmesini mümkün kılmıştır. Geniş kitlelere ulaşmak isteği ile zamanla dilde sadeleşmeler görülmüştür. Dil üzerindeki bu çalışmalar – uygun şartlar altında – ulusalcılık akımlarını beslemiştir. Bir taraftan kilise gibi geleneksel kurumların konumlarını sarsarken diğer taraftan burjuva kültürünün benimsetilmesinde etkili bir rol oynamıştır. Siyasal olarak gerçekleşen bu değişime karşın ekonomik olarak da tüketim kültürünün doğmasında basın etkili olmuştur (Koloğlu:1989,s. 129-130).

Osmanlı'da gazetelerin ucuza mal edilmesi söz konusu olmamıştır. Geleneksel bilgi tekniklerinin yanında yeni bilgilerin de tanıtılmasına imkan vermiştir, ancak bundan yeni ve saf bir bilgi anlayışının standart bir biçim olarak doğduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Dinin bilgi alanına girmekten kaçınırken, dile getirdiği istek ve eğilimler toplumdan ziyade yönetici elite aittir. Bu noktada uluslar üstü bir birliğin – burjuvanın da – sözcüsü olmamıştır, fakat yüzeysel olarak bir kültür aktarımına aracılık etmiştir. Yeni bir toplumsal yapıya büyük katkılarda bulunduğunu ifade etmek mümkün değildir. Siyasal olarak bir değişimi tetiklemesine karşı bürokraside yeni imkanların oluşmasını sağlamıştır (Koloğlu:1989,s.130). Avrupa basınının burjuva, Osmanlı basınının ise yönetimin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Burjuva ekonomik faaliyetlerde bulunurken ifade özgürlüğü veya haber alma özgürlüğü gibi talepleri siyasal temellerde dile getirmektedir. Oysa Osmanlı basınına ortaya çıkaran temel dinamikler tamamen farklıdır. Farklı dinamikler arasında siyasi yönler varsa da bunlar merkezileşme yönünde olmuştur, çünkü yönetim bizzat kurduğu gazetenin çeşitli yerel dillerdeki nüshalarını da neşretmiştir (Erdoğan ve Kartarı:1999, s. 79).

1.3.4. Tercüman-ı Ahval : İlk Türkçe ve İlk Yerli Özel Sermaye Gazetesi.

Bir Türk tarafından çıkarılan ilk Türkçe gazete olan Tercüman-ı Ahval'in ilk sayısı 22 Ekim 1860'ta yayımlanmıştır. Agah Efendi'nin çıkardığı

Şinasi'nin 24'üncü sayıya kadar yazı desteği verdiği Tercüman-ı Ahval, Türk gazeteciliğinde birkaç bakımdan özel bir yere sahiptir.

Her şeyden önce, biri resmi, diğeri yarı resmi iki gazetenin ardından yayına başlamış ilk bağımsız gazetedir. Ayrıca, yalnızca haber değil, aynı zamanda fikir gazetesidir. Sonucunda, teknik açıdan da ne Takvim-i Vekayi ne de Ceride-i Havadis'le mukayese edilemeyecek kadar gelişmiş bir gazetedir.

Gazetenin baş sayfasının baş üst kısmına Tercüman-ı Ahval ibaresi konulmuş ve başlığın tam altına şu yazı yazılmıştır. “*İş bu gazete ahvali dahiliye ve hariciyeden bazı havadisi ve maarif ve sanayii mütenevvia ile ticaret ve sair mevadi naftaya müteallik mebahisi şamil olduğu halde şimdilik haftada bir kere pazar günleri çıkar. Neşrolunmak için maarife dair mebahis ve umuma faydalı havadis gönderen olursa kabul olunur*”(İskit:1937,s.20,Akt: Demir).. İbrahim Şinasi Efendi'nin mukaddimede belirttiği üzere, halktan kimselerin devletten bağımsız olarak yayınladığı gazeteler aracılığıyla vatanının yararına olacaksa hatalı bulunduğu işleri söylemesi hakları gereğidir. Vatandaşların nasıl devlete karşı yükümlülükleri, vazifeleri varsa, aynı zamanda sahip oldukları bir kısım hakları da vardır ki, nitekim basın yoluyla fikirlerini beyan hakkı da bunlardan biridir (Nalcıoğlu:2013,s.96).

1860 yılı Aralık ayında Tercüman-ı Ahval'de basın tarihinde ilk defa bir tartışma yaşanmıştır. Bu tartışma, aynı yılın Ekim ayından beri gazetede bölüm bölüm çıkmakta olan Şinasi'nin “Şair Evlenmesi” adlı tiyatro oyununa ilişkindi. Bu oyunda Şinasi, Türk toplumunda yaşanan çarpıklılıkları anlatmaktaydı (Jeltjakov:1979,s.53). Tercüman-ı Ahval'in yazılarında hükümeti dolaylı olarak eleştirmesi, hükümet yanlısı Ceride-i Havadis'le çekişmesi (Kabacalı:2000,s.64-65) en son olarak da gazetede eğitim sistemini eleştiren ve Ziya Bey tarafından yazılan yazı sonucu Tercüman-ı Ahval Gazetesi 1861 Mayıs'ında iki hafta süre ile kapatılmıştır (Koloğlu:1988,s.46). Bu basın tarihinde ilk gazete kapatılmasıdır (Topuz:1973,s.12). Sistemin eleştirilmesi döneme ait eleştirel bir yazılı basının varlığını göstermektedir.

1.3.5. Eleştirel Yayıncılık : Tasvir-i Efkar ve Muhbir Gazeteleri

Tercüman-ı Ahval Gazetesi'nden 2 Temmuz 1861 tarihinde ayrılan Şinasi, gerekli izinleri alarak ve gazete çıkaracak bir matbaa temin etmiştir. İki

ay içerisinde çıkmasını beklenen gazete, 28 Haziran 1862 senesinde çıkmıştır (Hayta:2002,s.10).

Gazetenin ilk sayısının başyazısında Şinasi, gazetenin amacını şöyle dile getirir. Gazetenin amacı halka haber ulaştırıp, halkın kendi çıkarlarını ve yararlarını düşünerek kendi sorunlarını düşünme ve onları çözme işlevini kazandırmaktır. Şinasi'ye göre gazete halkın eğitiminin gelişmesi sorunlarını ele almalıdır. “*Halk ancak, gazete aracılığıyla kendini ilgilendiren konularda düşüncelerini belirtebilir. Bunun içinde gazete, her kültürlü ulus için gereklidir.*” (İnuğur:1999,s.193) diyerek, eleştirel gazeteciliğin, gazeteciliğin olmazsa olmazı olduğunu ifade etmiştir. Bu sözlerin önemi, o zamanın şartlarına bakıldığında ifade daha da önem kazanmıştır.

Zamanla başta Namık Kemal olmak üzere pek çok Osmanlı aydınının yazı kadrosuna dahil olduğu *Tasvir-i Efkar*, yeni edebi ve siyasal fikirlerin toplandığı bir merkez haline gelmiş, maarifçiliği temel amaçlarından biri haline getiren, Türk dilinin sadeleştirilmesi için çaba sarf eden, tarihle ilgili incelemeler aracılığıyla Osmanlı Devleti'nin geri kalış nedenlerine değinen gazete, ulus, vatan, özgürlük, yurtseverlik, devrim gibi kavramları gazetecilikte ve edebiyatta ilk kez kullanarak, Türklere millet sözcüğüyle hitap etmiştir.

Namık Kemal'in yazı ve tenkitleri yönetimi rahatsız edecek seviyeye gelmiş özellikle 465. sayıda yayımlanan Şark Mesele'sine dair makalesinden sonra “*Tasvir-i Efkâr*'ın 469. sayısında verilen haberle” Namık Kemal, Erzurum Vilayeti Vali Muavinliği'ne atanarak İstanbul'dan uzaklaştırılmak istenmiştir. Namık Kemal bu görevi kabul etmeyerek Avrupa'ya kaçmıştır (Nüzhet:1931, s.40).

Tasvir-i Efkar'da, *Takvim-i Vekayi* ve *Ceride-i Havadis*'te çoğu zaman duyurulmaması tercih edilen olaylar tüm gelişim aşamaları ile ayrıntılı olarak yayımlanmıştır. Örnek olarak, İzmir'de 1862 yılı başlarında Yahudi ve Rum tebaa arasında yaşanan olaylar, taşra memurlarının yolsuzluk, görevi suistimal girişimleri de gösterilebilir. Hatta bu türden haberleri takiben devletin ilgili birimlerince, sözü geçen yerlere inceleme heyetleri gönderildiği de olmuştur

(Tasfir-iEfkâr,Mart1863,s.1 Akt.Nalcıoğlu:2013), 147 numaralı ve 23 Kasım 1863 tarihli Tasvir-ı Efkâr Gazetesinde “Selee hakkındadır” isimli başyazısında Şinasi, esas medeniyeti bilgi ve düşünce üzerine kurulmuş medeni ülkelerde dilencilerin hak edenlerinin sefaletten kurtarıldığını, yaradılış yahut fena terbiyesi yüzünden geçimini elde etmekteki zorluktan kaçarak bu yolu tutmuş olanların dahi önlenecek çalışmaya ve kazanmaya zorlanmakta olduğunu belirterek, alternatif basın örneği de göstermiştir. Ama, daha ötesi ise makalenin yayınından üç ay sonra (Şubat 1864) hükümet tarafından dilencilere ait meselelerin görüşülmesi için bir komisyon oluşturulduğu ve bu komisyonun görüşmelerine Babıali’de devam ettiğini Payitaht sütunu altındaki 17 Nisan 1864 tarihli yazısında haber olarak vermiştir (Nalcıoğlu:2013, s.117).

Şinasi, batıda görmüş olduğu çağdaş, medeni şehir hayatının Osmanlı toplumunun da hakkı olduğu düşüncesiyle gazetesinde bu konular ile ilgili çok sayıda makaleler yazarak (187,188,192 sayılı Tasvir-i Efkâr gazeteleri), hükümetin bu konulara yönelmesini sağlamıştır. Ancak, Şinasi’nin gazeteci olduğu kadar aynı zamanda devlet memuru olduğu bir dönemde devleti eleştiren içerikli yazılar kaleme alması ve bunları yayımlaması hükümetin dikkatinden kaçmamıştır. Nitekim, 1863 yılında, devlet işlerini eleştirmesi nedeniyle Meclis-i Maarif’teki görevine son verilmiştir (Ertuğ:1970, s.184).

1864’de yayınlanan Matbuat Nizamnamesi ise, sayısı onu bulmayan gazeteler için çıkartılmış olup, bu gazetelerin baskısı bini geçmeyecek sayıdadır. Yani hükümete kafa tutacak güçte değildirler. Ama Avrupa hükümetlerini sarsan tehlikelerin özellikle ülke dışındaki gelişmelerin duyulması, Osmanlı İmparatorluğunda da huzursuzluk yaratabileceğini sezen yöneticiler tedbir almaya gerek görmüşlerdir (Topuz:1973, s.43).

Bununla birlikte diğer yönden Matbuat Nizamnamesi, ön sansürü tümüyle kaldırarak Osmanlı basın rejimini uygar ülkelerin düzeyine getirmek iddiasındaki bir girişimdir. Basın suçlarının yargılanması için Meclis-i Ahkam-ı Adliye adında özel bir mahkeme kurulmuş, hükümetin re’sen cezalandırma yetkisini kaldırmıştır. Bu yapısı ile nizamnamenin Türkçe basını daha ileri bir düzeye ulaştırdığı, yabancı basının sorumsuzluklarına ise sınırlama getirdiği

açıktır. Nitekim 3.madde, yabancıların yerliler gibi muamele göreceklarını belirtmektedir (Koloğlu:2010,s.77). 1864 Matbuat Nizamnamesi ile başlayan süreç daha sonra yapılacak değişikliklerle süreklilik kazanmıştır. Tüm bu düzenlemelere karşın artan muhalefetin etkisiyle basın yayın hayatı her geçen gün zenginleşecek, Meşrutiyetin ilanı, basın üzerindeki baskıyı artırarak öncü kalemlerin yurt dışına kaçmalarına ve hürriyet mücadelelerini buradan sürdürmelerine yol açacaktır.

1864 Matbuat Nizamnamesi'nden üç sene sonra, 1867'de, ki gazetelerde çıkan yazılarda herhangi bir olumsuzluk söz konusu olmasa da yeni bir kararname uygulamaya konulmuştur. Dolayısı ile görülen, gücün her dönem basından çekindiği ve onu her zaman kontrolü altında tutmaya çalıştığıdır.

Türkiye'de Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr ile başlayan gazetecilik anlayışı, Ali Suavi'nin Muhbir isimli gazetesıyla sürdürülmüştür. İlk iki özel Türkçe gazetenin açtığı yolda ilerleyen Muhbir, hükümete yönelik eleştirilerinde çok daha sert bir üslup kullanmıştır çoğu zaman. İmtiyaz sahibinin Filip Efendi, gazetenin baş yazarının ise Ali Suavi olduğu gazete, 1866 yılında yayınlanmaya başlamış, Tanzimat döneminin en ileri fikir yazılarını yayımlayan gazete olmuştur. İnkılap fikrini savunan ve demokrasiyi öven türdeki yazılarıyla dikkat çekmiştir (Koloğlu:1994, s.35).

Mc Luhan 1960'lı yıllarda küresel köy kavramını, kitle iletişim araçlarının kullanımının toplumda hızla yaygınlaşacağını ve bunun dünyayı küresel bir köye dönüştürüleceğini açıklamak üzere ortaya atmıştır. Küresel köy kavramının ifade ettiği gerçekliği Ali Suavi Efendi'nin Mc Luhan'dan tam 100 yıl önce dile getirdiğini 1 Ocak 1867 tarihli Muhbir gazetesinin ilk sayfasındaki mukaddimenin, "*Asrımız*" alt başlığı altındaki satırlarında görülmektedir. Yazısındaki yorumu ise: "*Kimsenin kimseden haberi olmayan vakitler geçmiş, bir kavmin nice yıllar tecrübe ile ortaya koyduğu marifet ve sanatı diğer bir kavmin pek az bir zamanda haber alabilmesinin vakti gelmiştir. Çünkü karada, denizde gerçekleşen seferlerle keşifler bilmediğimiz yerleri bize bildirmiştir ve tanımadığımız kavimleri bize tanıtmıştır. Özellikle vapurlar ve telgraflar bütün dünyayı güya bir mahalle hükmüne koymuştur. Bu yönden insanlararası*

görüşmeler (iletişim) artmış ve günden güne artmaktadır” (Nalcıoğlu:2013, s.136).

Ali Suavi Efendi, gazetelerin siyasal yaşamda olduğu kadar toplumsal yaşamda da önemli bir rol oynadığını, toplumu oluşturan fertlerin siyasi yaşama dahil olabilmelerinin tek aracının basın olduğunu ifade ederek, bizlere yaşadığı çağdan çok daha ileri görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Bu görüşlerini 4 Mart 1867 tarih 28 No lu Muhbir gazetesindeki makalesinde görmekteyiz.

Muhbir gazetesi, okurlarından gelen mektupları yayınlayan ve onları cevaplayan bir gazete olarak iletişimin iki yönlü oluşmasına da katkıda bulunmuştur. Bu ilişkinin önemli sebeplerinden birisi gazetenin dilinin “lisan-ı Millîye” olan Türkçe’yi kullanan ilk gazete olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun gazetenin genel yayın politikasından kaynaklanıyor olması ve okurun zorlanmadan, sıkılmadan gazeteyi okuyabilmesi ile birlikte okuma alışkanlığının yayılmasına katkıda bulunmak için bir istek duyulmasından dolayı yapıldığı görülmektedir. Bu yaklaşım bir kamu görevinin gerçekleştirilmesi ile birlikte halkı iktisadi, siyasi, bilimsel, ve kültürel yaşama dair bilinçlendirme amacı gütmektedir.

Daha önce *Ceride-i Havadis* ve *Basiret* gazetelerinde yazı yazan Ahmet Mithat Efendi İstanbul’da çıkan gazetelerin halkın anlayacağı dilde yazılmadığından yakınarak, basının eğitici rolüne vurgu yaparak, dergi ve gazetelerin gezici okul olmaları gerektiğini ileri sürmüştür. *Devir* gazetesini çıkararak sadrazam Mithat Paşa’ya hitaben sert bir yazı kaleme almıştır. 25 Ağustos 1872 tarihli yazısında “Ey veziriazam, biz terakki isteriz, bizi okut, sanat öğret, zengin et, hür et. Okul yap; eğer okumazsak kabahat bizim. Sen fabrikalar, örnek çiftlikler yap; işletmezsek kabahat bizim. Sen bize hürriyet ver, kötüye kullanırsak kabahat bizim” demiş ve ertesi gün gazete kapatılmıştır (Topuz:2003,s. 66).

1.3.6. Osmanlı’nın Son Dönemi ve 1908 Devriminde Basın

30 Mayıs 1876’da Abdülaziz tahttan indirilmiş ve yerine V. Murat padişah olmuştur. V. Murat’ın kısa süreli iktidarı sırasında basında geçici bir özgürlük dönemi yaşanmıştır. Daha sonra V. Murat sağlık sorunlarının olduğu gerekçesiyle tahttan indirilerek, yerine meşrutî idareyi vaad eden bir anayasanın yayınlanmasına ve milletvekilleri meclisinin kurulmasına söz veren kardeşi II.

Abdülhamid hükümdar olmuştur. Sultan Abdülhamid'in meşrutiyeti ilan ederek parlamentoyu açması basında büyük beğeni toplamıştır. Aydınlar ve gazeteciler arasında geleceğe yönelik büyük bir umut oluşmuştur. Sultan Abdülhamid'in meclisi feshederek anayasanın askıya alınması ise gazetecilerin sert tepkisini çekmiştir. Bu durumdan dolayı iktidar ile basın arasında son derece sert bir mücadele başlamıştır. Basın-iktidar arasındaki çatışmada bir çok basın organı kapatılmış ve pek çok gazeteci de sürgüne gönderilmiştir. Bütün bu sansür ve kontrol sistemine rağmen, II. Abdülhamid döneminde basın Tanzimat dönemine oranla çok daha fazla bir gelişme göstermiştir (Demir: 2015,s.371).

Ancak, sansür gazetelerin rutini haline gelmiştir. Her gazete sabah basılmadan önce sansür idaresinin denetiminden geçirilmekteydi. Sansür İdaresi gerekli gördüğü yerleri beyaz kağıt ile sansürledikten sonra gazete nüshasını geri teslim eder ve gazete ancak bu haliyle basılabildi. Gazetelerini açan Osmanlı halkını sıra sıra beyaz sütunlar karşıladı. Sansür için muhalif yayınlara gerek olmadığı gibi çok sıradan haberlerde sansür edilebilmekteydi. Bu olumsuz koşullara rağmen 1882 – 1892 yılları arasında gazete okuyan kadınların sayısı %100 artmış, esnaf ve uşaklar bile gazete okumaya, okuma bilmeyenler ise okuyanları dinlemeye başlamışlardır (Berkes:2002, s.361).

İlk dönemin okur yazarlık oranının düşük olması sebebi ile basının etkileme gücü, genellikle basından alınanların söz ile aktarılması neticesinde olmuştur. Londra Kraliyet Topluluğunun ilk genel sekreteri ve bilimsel iletişim ile profesyonel olarak ilgilenen bir kişi olan Henry Oldenburg (1618-77) despotizm ile matbaanın olmaması arasında bir bağ kurmuş ve 1659 yılında yazdığı mektupta Türklerin öğrenme karşısında düşmanca bir tutum içinde olduklarını, çünkü gücün bilgisiz insanların bu durumlarından faydalandıklarını yazmıştır (Briggs&Burke:2004,s.27). İncelenen tarih dilimi içinde Avrupa basını ise, genellikle “özgür dünya”nın düşünce özgürlüğünü dile getirmede etkili bir seyir izlemekle gurur duyduklarını, hürriyet ve serbestliğin koruyucusu olduklarını iddia etmişlerdir. Çoğunlukla resmi baskılardan uzak, hür teşebbüs sahibi gazete patronlarının malı olan gazeteler, her ne kadar hükümet ve belli siyasi ve çıkar gurupları ile işbirliğine giderek onların hizmetinde rol oynamış olsalar da, genellikle özerk yapılarını korumuşlardır (Yetişgin:2010,s.122). Ancak, düşünce özgürlüğünden bahseden Avrupa basınının 19.yy ortalarında sansür ile boğuşmasını göz ardı etmemek gerekmektedir. Marx'ın gazeteciliğe

başladığı 1842’de basının en önemli sorunlardan birisi sansür idi. “Preussische Allgemeine Staats-Zeitung”da gazeteciliğe başlayan Marx yazılarının basılması için önce devlet tarafından atanmış bir sansürcüye (polise) götürmesi gerekmekteydi. Onun sansüründen sonra “kötü şeylerden arınmış” olarak yayınlaması gerekiyordu. O sırada kıta Avrupa’sında ki tüm ülkelerdeki gazetecileri önünde iki seçenek vardı: 1- Bir zamanlar feodalizme karşı kapitalist mücadelede yaptığı gibi, günümüzde dördüncü güç olarak nitelenen biçimde işini yapmak ya da 2-Günümüzde yaygın bir şekilde olduğu gibi sistemin savunuculuğunu yapmak ve statükoyu korumak. Birinci seçeneği seçenler için cezalar ve ülkeden sürülmek, ikinci seçeneği seçenler için para, kolaylıklar ve imtiyaz söz konusuydu (Marx:2007,s.229-230, <http://www.irfanerdogan.com/makalelerson/marxbasin.pdf>).

İngiltere’nin durumunda ise farklılıklar bulunmaktaydı. Fransız İhtilal’inden en az etkilenen bir ülke olarak İngiltere 1791’de kabul edilen (Libel Act) sayesinde basın özgürlüğünü kazanmış ve büyük gazeteler kurularak hızla gelişmiştir. Bu tarihten sonra basın işçileri ve yazarlar bağımsızlıklarını sağlayan çok ciddi garantilere kavuşmuşlardır. Ancak, 1793’de Fransa ile savaş başlayınca, hal ve şartların özelliği nedeni ile basın özgürlüğüne kayıtlar konulmuştur. İngiltere’de ülke yararı düşünülerek basına uygulanan kısıtlamalar, 1815’de Napolyon’un iktidardan düşmesi ile birlikte tamamen kaldırılmıştır (İnuğur:1982,s.98-101).

Almanya ve İtalya’da basının değişim süreci Fransa ile bağlantılı olmuştur. Fransız devrimi ile basımdan önce sansür görülen Almanya’da, Napolyon tarafından işgal edilmesiyle edebi gazetecilik yerini siyasi gazeteciliğe bırakmıştır. Bu dönemde basın en az ordu kadar önemli bir güç olarak algılanmaya başlanmıştır (Ertuğ:1970s.76).

Napolyon’un istilası İtalya’da Almanya’dakine benzer bir etkiyle siyasi basının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Diğer bazı Avrupa ülkelerinde de Fransız İhtilali nedeniyle sıkı denetim altına giren basın, zamanla özgürlüğünü kazanmıştır (Ertuğ:1970, s.77).

II.Abdülhamid’in basın rejimi, iç basının tam kontrolü ve dışardan yayın gelmesinin engellenmesiyle tam bir karantina uygulaması esasına dayanmaktaydı. II. Abdülhamid’in politikası Osmanlı toplumu içindeki müslümanlara ve Türk’lere otuz yıllık bir “oluşma ve dinlenme” dönemi

sağlamıştır. Gerek II.Abdülhamid'den öncekilerin ve gerek ondan sonrakilerin uygulamaları, hepsinin de tam basın özgürlüğü savıyla gelip bunu hemen hiç sürdüremedikleri görülmektedir (<http://www.frmtr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/740249-birinci-mesrutiyet-ve-istibdat-donemi-basini.html>) .

Abdülhamid döneminde basın üzerindeki sıkı baskı ve kontrol, gazetelerin yurt dışına taşınmasına neden oldu. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir: Ali Şefkati İstanbul'da kapanan gazetesini 1880 da Cenevre'de yayınlamaya başladı. Ahmet Rıza, Meşveret'i 1895'te önce Fransa'da ardından İsviçre ve Belçika'da çıkarmaya başladı. Tunalı Hilmi Cenevre'de Ezan'ı çıkardı. Murat Bay, Mizan'ı 1897'de önce Mısır'da sonra Cenevre'de yayınladı. İshak Sükuti ve Abdullah Cevdet Osmanlı'yı, Ahmet Rıza, Kahire ve Paris'te Şura-yı Ümmet'i (1892-1908), Prens Sebahaddin Terakki'yi yayınladı. Ayrıca muhalif kimseler tarafından Londra'da Hürriyet (1896), Kahire'de Kanun-u esasi (1897), Cenevre'de Hakikat (1897), Girit (1897), Londra'da Hilafet (1899), Kahire'de Enini Mazlum (1899), Cenevre'de İntikam (1900), Kahire'de Mizan-ı Adalet (1900), Emel (1900), Rumeli, Şark, Meşrutiyet, Hak (1901), Anadolu (1903), Paris'te İntibah (1903), Kahire'de Türk (1903), Ahali (1905), Terakki (1906), Doğru Söz (1906, Şura-yı Osmani (1907), İskenderiye'de Yeni fikir (1907) adlı siyasi gazeteler çıkarılmıştı. Bütün bu gazeteler Abdulhamid idaresini şiddetle eleştiriyor ve çoğu meşrutiyet istiyorlardı. Ülkeye gizli sokulan bu yayınlar kamuoyunun şekillenmesinde ve II. Meşrutiyet'in ilanı için zaruri fikri zeminin oluşmasında önemli katkı sağladılar (İskit: 1943,s.92).

Abdülhamit'in hürriyetleri birer birer yok edip 1877'den sonra Kanun-i Esasi'yi de yürürlükten kaldırması üzerine önce imparatorluk sınırları içinde, sonraları dış memleketlerde gizli cemiyetler kurulmuş, zamanla bunlar Jön Türkler adıyla anılmıştır.

Jön Türklerin ilham kaynakları arasında 1789 Fransız Devrimi'nin önemli bir yeri oldu. Örneğin 1908'in 'Hürriyet, Müsavat, Uhuvvet' şiarı (Jön Türkler buna bir de 'Adalet'i eklemişlerdi) Fransız Devrimi'nin 'Liberté, Égalité, Fraternité' sloganından ödünç alınmıştı (<http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ayse-hur/1908-devriminin-ilham-kaynaklari/1293/>).

Jön Türk hareketi, Osmanlı tarihinin son döneminde en önemli sosyal ve siyasi hareket olmuştur. Belki de Osmanlı tarihinde böylesi bir orijinallik ve

tipiklik az rastlanılan bir örnektir. Jön Türkler'den İttihat ve Terakki'ye uzanan yolda Osmanlı temelinden sarsılmıştır. Kuruluş ve başlangıç noktaları ile sonuçları farklı neticeler doğuran hareket, hem bir felaket hem de geleceği etkileyen bir kaosa dönüşmüştür (Burak,s.291, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1271/14637>).

II. Meşrutiyetin ilanında çok büyük bir rol oynayan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1908-1913 yılları arasında hükümetleri kontrol eden egemen bir güç olmuştur. 1913 yılında kendini “siyasi fırka” olarak ilan etmiştir. Bu tarihte başlayan tek parti iktidarını 1.Dünya Savaşı'nın bitimine (1918) yılına kadar devam ettirmiştir (Burak, s.307).

II. Meşrutiyet'in ilanından iki gün sonra (25 Temmuz 1908) İstanbul'daki tüm gazeteler sansürsüz olarak yayınlandı. Bu olay hem Osmanlı Devleti'nde basın rejiminin değiştiğinin açık bir göstergesi hem de özgürlüğün fiili bir kanıtıydı. Sansürün kalkmasıyla birlikte farklı görüşleri temsil eden kişi ve gruplar, kendilerini en iyi ifade edebilecekleri alan olarak basını gördüler. Bu yüzden devrimden sonra Osmanlı basın hayatında adeta bir yayın patlaması yaşandı. Farklı dillerde ve farklı düşüncelerde yüzlerce gazete, mecmua, siyaset, mizah, kadın, edebiyat dergisi yayın hayatına girdi. İstibdad döneminde İstanbul'da belli başlı üç gazete vardı (Akşin:1994,s.25). II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden ilk iki ayda 200'ün üstünde gazeteye yayın hakkı tanındı. 1908-1909 tarihleri arasında yalnız İstanbul'da yayınlanan gazete ve dergi sayısı 353'e ulaşmıştı. Yurt içinde ve yurt dışında yayınlanan Türkçe ve yabancı dildeki dergileri de düşünürsek bu sayı binlerle ifade edilebilecek bir düzeye erişmiştir (Koloğlu:1985,s. 90).

23 Temmuz 1908'i takip eden dönemde genel olarak İstanbul'da kümelenen; “monarşi yanlısı” (Ahmet Cevdet Bey'in sahibi olduğu *İkdam* ile 16 Kasım 1908'de Mevlanzade Rifat Bey tarafından kurulan *Serbesti*) bu türden gazetelerdi (Kansu:1995, s.241-242, Akt: Adaklı:2006, s.99) ve “monarşi karşıtı” (Tevfik Fikret, Hüseyin Kazım ve Hüseyin Cahit tarafından 1 Ağustos 1908'de yayımlanmaya başlanan ama kısa süre sonra Hüseyin Cahit ile bütünleşen *Tanin*'dir) (Kabacalı:1998, s.135) şeklinde ikiye bölünen yayın organları, çoğu kez açıkca siyasal bir partinin uzantısı olarak çalışmaya başlamıştır. 25 Temmuz'da sansürün kaldırılmasıyla birlikte artan sayı ve etkinliğiyle günlük basın, bu dönemin siyasal tartışmalarının canlılık

kazanmasında ve kamuoyu oluşturmada önemli bir rol üstlenmiştir. “Bağımsız” basın-yayın organlarının yokluğunda bu tür basın-yayın aygıtları, çoğu kez hükümette bulunan İttihat ve Terakki Partisi’nin sözcülüğünü üstlenmek zorunda kalmıştır (Adaklı:2006, s.100).

II. Meşrutiyet döneminin başka bir özelliği ise, farklı türlerde yayınlara da ağırlık vermeye başlanmasıdır. Mizah gazeteleri arasına Kalem ve Cem gibi yayımlar katılırken, kadınlar için Mehasin, Demet, Kadınlar Dünyası ve Kadın, çocuklar için ise Arkadaş, Talebe, Mualim, Çocuk Yurdu gibi dergiler yayınlanmıştır. Diğer fikir akımları kadar etkili olmamakla birlikte sosyalizmin sol basının doğuşunda etkisi olacak ve Gave, İştirak, İnsaniyet, Sosyalist ve Medeniyet gibi sol çizgide gazete ve dergiler yayınlanacaktır (İnuğur:2005,s.327). Türkiye’de ilk defa sol basın bu dönemde ortaya çıkmıştır. Gave gazetesi 1908 yılının Kasım ayında İzmir Boykotaj Cemiyeti tarafından, haftalık olarak çıkartılmıştır. 1909’da Amele gazetesi Selanik’te, 1910 yılında ise İstanbul’da İştirak Gazetesi yayımlanmıştır. Hüseyin Hilmi tarafından çıkartılan bu haftalık gazete, ilk sol gazete olarak literatürde yerini almıştır. İşçi sorunları ile ilgilenen bu gazete ayrıca Osmanlı Sosyalist Partisinin sözcülüğünü de yapmıştır. Bu gazeteyi iki dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönem: 26 Şubat 1910’dan 15 Eylül 1911 yılına kadar sürmüş, 20 sayı çıkarabilmiş ve kapanmıştır. İkinci dönem: 30 Haziran 1912’den 9 Ekim 1912’ye kadar sürmüş, 33 sayı çıkartabilmiş ve 1912 yılında bir daha açılmamak üzere kapatılmıştır (Baykal:1990,s.183-184).

II. Meşrutiyet 23 Temmuz 1908’de (10 Temmuz 1324) ilan edilmesine rağmen, 23 Temmuz sabahı İstanbul’da çıkan gazetelerde Hürriyet’in ilanına ilişkin ayrıntılı bir haber ya da yazı yoktu. Gazetelerin sütunlarında günlük olaylar, dış politikadaki gelişmeler, nişan ve rütbe haberleri yer almaktaydı. Çünkü Padişah’ın Kanun-u Esasi’yi tekrar yürürlüğe koyduğunu bildiren irade 22 Temmuz’da gece yarısından sonra imzalanarak, saray telgrafhanesinden Manastır’a çekilmişti. Dolayısıyla İstanbul gazeteleri haberi, normal baskılarını tamamladıktan sonra öğrenmişlerdi. Selanik’teki muhabirler haberi alır almaz acele telgrafla durumu İstanbul’a bildirdiler. Haberin gerçek olup olmadığını öğrenmek üzere saray muhabirlerini Yıldız’a göndermişlerdir. Sarayın haberi doğrulamasının ardından Matbuat Umum Müdürü vasıtasıyla muhabirlere Padişah’ın iradesinin bir sureti dağıtılmıştır. Sabaha karşı tüm gazeteler hummalı

bir çalışmaya girişerek, Kanun-u Esasi'nin yeniden yürürlüğe girdiğini son dakikada gazetelere gösterişsiz ve resmi bir ifadeyle eklemiştir. Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit anılarında, Meşrutiyet'in ilanı ile ilgili basında çıkan haberleri şu şekilde anlatmıştır: *“24 Temmuz 1908. Gazetenin başında ufak bir devlet bildirisi. Anayasanın (Kanun-u Esasi) yeniden uygulanması konusunda padişah buyruğu çıktığını bildiriyor.Gözlerime inanamıyorum. Meşrutiyet mi oldu? Millet Meclisi mi açılacaktı? Abdülhamit yönetimi son mu buluyordu? Gazeteyi merakla, coşkuyla gözden geçirdim: hiçbir değişiklik yok. Bir gün önceki gazetelerin aynı, boş, kuru, sahte, cansız bir edebiyat.”*(Dağlar:2008, s.143).

Kanun-u Esasi'nin ilanı ile ilgili ayrıntılı açıklamalar ancak 25 Temmuz'da yapılabilmektedir. Hürriyet'in ilanının en açık kanıtı ise sansürsüz çıkan gazetelerdir. Uzun zamandan sonra ilk kez gazeteler sansürsüz olarak yayımlanıyor ve halka yeni rejimin müjdesini veriyorlardı. Bu haberlerde ilk dikkati çeken şey ise haberlerin içeriklerinden çok veriliş biçimleriydi. 25 Temmuz'da tüm gazeteler “Padişahım çok yaşa” sürmanşeti ile piyasaya çıktı. Bu mesaj açıkça meşruti rejimin padişaha karşı değil, onunla uyumlu bir şekilde yürütüleceğine işaret etmekteydi. Sansürün kaldırıldığı 24 Temmuz günü Cumhuriyet'in ilanından sonra “Basın Bayramı” olarak kabul edilmiştir (MEGEP:2008,s.24). II. Meşrutiyet'in ilanı, Padişah'ın inayetiyle gerçekleşmiş bir olay olarak kamuoyuna sunulmuştur. Padişah'a duyulan minnetin sebebi, 1908 devriminin kansız bir şekilde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Büyük kanun değişikliklerinin dünyada ciddi buhranlara, karışıklıklara sebep olduğu bu yüzden çok kanlar döküldüğü halde, Osmanlı'da “padişahın marifetiyle” ilan edilen Kanun-u Esasi'nin tüm dünya devletlerine örnek olacak bir itidallikte gerçekleşmiş olması yine II. Abdülhamit'in siyasi yeteneğine bağlanmıştır (Dağlar:2008, s.144).

Aslında, saltanatı süresince bürokrasiyi, basını ve orduyu sıkı bir kontrol altında tutarak siyasileşmelerine izin vermemiş olan sultan II. Abdülhamid, ideoloji üretebilecek merkezleri baskı altına almak amacıyla “yönetim cihazının sinir uçları”nı Yıldız Sarayı'na bağlayan ve kendisinin merkezde olduğu bir yönetim anlayışı sergilemiştir. Fakat tüm bu gelişmelere rağmen aydınlar, öncelikli olarak askeri okullarda başlayan ve Avrupa menşeli

Jöntürk akımının etkisi altına girmiş, sonrasında ise bu akım Rumeli'nde eşkiya takibiyle görevli özel birlikler içerisindeki genç zabıtlar arasında teşkilatlanma şansı yakalamıştır. Söz konusu bu birliklerin baskıları sonucu, çok geçmeden II. Abdülhamit Meşrutiyet'i ilan etmek zorunda kalmıştır (Alkan:2008, s.25).

Basın II. Meşrutiyet'in en büyük savunucularından biri haline gelmiş, bir nevi Meşrutiyet konusunda halkın bilinçlendirilmesi görevini üstlenmiştir. Bu yüzden gazetelerde hemen her gün Meşrutiyet'in getirdiği yeni düzen ve haklardan bahseden yazılar yer almıştır. Meşrutiyet'in ne olduğu, Meşrutiyet'in sloganı olan hürriyet-müsavat-uhuvvetin ne anlama geldiği, en önemlisi Meşrutiyet'in ilanı ile halkın neler kazanabileceği halka anlatılmaya çalışılmıştır.

Gazetelere genel olarak bakıldığı zaman Meşrutiyet konusundaki en büyük vurgunun hak ve hürriyetler konusunda yapıldığı görülmektedir. Meşrutiyet genellikle liberal demokrasi çerçevesinde açıklanmıştır. Bu çerçevede yeni rejimin herşeyden önce imparatorluğu meydana getiren tüm unsurlara özgürlük ve adalet sağlayacağı düşünülmüştür (Dağlar:2008, s.145)

II. Meşrutiyetin ilk yıllarındaki görülen sınırsız hürriyet, zamanla kısıtlanmaya başlanmış ve gazeteler de bu durumdan etkilenmişlerdir. Gazeteler birbiri ardı sıra kapatıldı, bazı gazeteciler de sürgüne gönderilmiştir. Bazı muhalif gazeteciler de komite tarafından öldürülmüşlerdir. 1912 yılında, 1909 Matbuat Nizamnamesinde de² bazı tadil ve ilaveler yapılmıştır. Böylece basın-

² Fransa'daki basınla ilgili kararnameden alınan 1909 Matbuat Nizamnamesi Hükümleri ; Birinci madde: <<Herhangi bir lisanda olursa olsun mevaddı politikiye ve mülkiyeyi şamil olmak üzere... evrakı mürettebe istihsali ruhsat olmaksızın ihdas ve neşrolunmayacaktır>>. Siyasal olmayan gazeteler için böyle bir zorunluluk yoktur ama bu tür gazete ve dergiler siyasal yazı yayınlamayazlar.

Gazetenin müdürü veya sahipleri gazeteyi başkalarına<<terk ve ferah edecek olurlarsa>> yeniden ruhsat alınması gerekecektir(md.5). Matbuat müdürlüğü ve taşralarda mahalli hükümet tarafından gönderilen resmi yazıları gazeteler ücretsiz olarak basmak zorundadır(md.8).

Yönetmelik Fransa'dan cevap hakkını da aktarmıştır: << Bir gazetede bir zatın adı belirtilerek veya ima yolu ile bir fıkra yayınlanmışsa ol zat tarafından cevap gönderildikte gazeteci bu cevabı ilk veya ikinci sayısında ücretsiz olarak yayınlayacaktır>>(md.8)

Yabancı ülkelerde basılan ve <<Devleti Aliyyeye taarruz ve husumet>> havası taşıyan gazetelerinde <<Memaliki Şahaneye ithali>> yasaktır(md.9).

Nizamnamenin ikinci bölümü (md. 10-36) <<Mevaddı cezaiye>>ye ayrılmıştır. Bu bölümde şu gibi suç ve cezalar yer alıyor:

- Ruhsatsız gazete çıkartmak: 10 adet yüzlük altın para cezası ve gazetenin kapatılması(md.10)
- Gazetenin imzalı bir sayısının ilgili devlet dairesine göndermemek: 10 adet yüzlük altın cezası(md.11)
- Hükümetten gelen resmi yazıları yayınlamamak: 25-200 altın para cezası(md.12)
- Devleti Aliyyenin iç güvenliğini bozacak suçlardan birinin icrası için bazı kişilerin kışkırtılması: Suçu işleyen kişilere verilecek ceza kadar da gazeteciye verilecektir(md.13)
- Genel adaba ve milli ahlaka aykırı yazılar: 25-100 altın para cezası(md.14)
- Saltanatı Seniye ve hanedanı şevket nişanı hazreti padişahiye taarruz sayılabilecek yazılar: 6 aydan 3 yıla hapis veya 25-150 altın para cezası(md.15)
- Bakanlara dokunacak söz yazılması: 1 aydan 1 yıla hapis veya 5-50 altın para cezası(md.16)
- Dost hükümdarlara dokunacak deyimler kullanılması: 3 aydan 3 yıla hapis veya 15-100 altın para cezası(md.17)
- Meclisleri, mahkemeleri ve devletçe kurulan heyetleri kötüleyecek yazılar: 15 günden 1 yıla hapis veya 50-200 altın para cezası(md.18)
- Devlet memurlarının aleyhine kötü yazı yazmak: 10 günden 10 yıla kadar hapis veya 1-40 altın para cezası(md.20)
- Yabancı büyük elçileri, orta elçileri, maslahatgüzarları kötülemek: 8 günden 8 aya kadar hapis veya 1-30 altın para cezası (md.21)

yayım işine girecek herkesin kolay bir şekilde gazete açmasına mani olmak istenilmiştir. 1909 yasasının yürürlüğe girmesinden sonra yaklaşık sekiz ay süren basın özgürlüğü, tekrar ortadan kaldırılmıştır. 1909'da 353 olan gazete sayısı 1912'de 45'e düşmüştür. 1913'te ise, cezalar artırılmış, gazetelerle birlikte kitap ve risaleler de kontrol altına alınmaya çalışılmıştır (İskit:1943,s.161).

Basına yapılan sansürün de kaldırılması için 23 Ocak 1913'te İttihat ve Terakki yandaşlarının Bab-ı Ali baskınına gerçekleştirmeleri, sansürü daha da ağırlaştırıcı bir sonuç doğurmuştur. Cemiyet iken sansüre karşı savaşım veren İttihat ve Terakki Fırkası, iktidara geldikten sonra basına sansür uygulamaktan çekinmemiştir (Mazıcı:2008,s.137)

II. Meşrutiyet döneminin neredeyse tamamında iktidarda bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin basın alanındaki uygulamalarına genel olarak bakıldığında, istibdat dönemini aratan bir sansür uygulamasının yeniden uygulandığı görülmektedir. Nitekim Meşrutiyet'in ilanının akabinde basın alanında esen özgürlük havası çok uzun sürmemiş, kanuni düzenlemelerle ve sansürle basın yeniden baskıcı bir rejime maruz kalmıştır. Bu dönemde gazeteler kapatılmış, muhalif basın ve gazeteciler susturulmuş, hatta suikastler sonucunda can verenler olmuştur.

Siyasal partiler, seçimler, milliyetçi kulüpler, feminist dernekler, işçi sendikaları, sosyalist, milliyetçi gençlik örgütleri, batıcı yaklaşımlar, İslamcı yayın organları gerçek anlamıyla bu dönemde ortaya çıkmışlardır. 1908 ihtilali Osmanlı tarihindeki en önemli kırılma noktalarından birini oluşturmaktadır. İhtilal aynı zamanda söz konusu coğrafyada, en azından dört yılı aşkın bir süre için çoğulculuk, hür basın, temsil benzeri uygulamaların ilk defa uygulanması sonucunu doğurmuştur.

1.3.6.1. Mütareke Yıllarında Basın.

Mütareke dönemi basını, "genişleme" kavramı ile kendini göstermektedir. Bu dönemin basını Kurtuluş Savaşını destekleyenlerle İstanbul Hükümetini destekleyenler olarak ikiye ayrılmıştır. Ulusal kurtuluş savaşına öncülük eden ve yandaş olan gazeteler arasında, *Hukuk-u Beşer*, *İrade-i Milliye*, *Hakimiyet-i Milliye*, *Öğüt*, *İleri*, *Yenigün*, *Akşam*, *Vakit*, *Doğru Söz*, *İzmir'e*

- *Halkı kötülemek: 50 kuruştan 5 altına kadar para cezası veya 5 günden 5 aya hapis(md.22)*

İki yıl içinde üç kere mahkum olan gazete kesinlikle veya geçici kapatılabilir.(md.24)(Topuz:1973, s.44-46).

Doğru, Yeni Adana, Açık Söz, Albayrak, Ahali, İstikbal ve *Emel* sayılabilir. Ulusal Kurtuluş Savaşına karşı olanlar ise, *İrşad*,(Coşar:1964) *Peyam-ı Sabah, Aydede, Alemdar, Ferda*(İlgar:1973,s.37-38,70-71,78-79 Akt.Mazıcı:1996,s.137) ve *Türkçe İstanbul* gazeteleridir (Atatürk:1967, s.306-307).

Mütareke dönemi basınının çeşitlilik ve yaygınlık göstermesi basın özgürlüğü ve demokratikleşme ile açıklamak pek mümkün değildir. Ülkenin işgal altında olması ve İstanbul Hükümeti'nin ülke çapında ve özellikle Anadolu basınıni denetleyecek güçte olmaması ile açıklamak mümkündür.

Ancak, yetmiş yıllık bir geçmişi olan ve kurumsallaşmış İstanbul basınına karşılık, Anadolu'nun ilkel ve yoksul koşullarında Ulusal Kurtuluş Savaşı'na destek veren gazetelerin gerek basımı, gerekse geniş halk kitlelerine ulaşabilecek şekilde dağıtımı ile bir misyonerlik üstlendiğini ve bunda da başarılı olduğu söylemek mümkündür. Dolayısı ile 1918-1923 dönemini Rostow'un dönemselleştirdiği hükümet politikalarından kaynaklanan bir "genişleme" dönemi olarak nitelenmemesi gerekmektedir (Mazıcı:1996,s.138).

Mustafa Kemal, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin yapıldığı tarihlerde ülke içerisinde cereyan eden olayları, ulusal bağımsızlık hareketini başlatanlara halkın duyduğu destek ve güveni, yurtiçi ve yurtdışındaki kamuoyuna süratle iletme amacı ile *İrade-i Milliye* ve ardından da *Hakimiyet-i Milliye* gazetelerinin yayımlanmasını sağlamıştır(Gezgin: 2005.s.22).

Milli Mücadele döneminde Anadolu'da yapılan gazeteciliği tam anlamı ile eleştirel gazetecilik kapsamına koymamız mümkündür. Nedenleri ne olursa olsun (çoğalma, denetimsizlik) bu gazetelerin İstanbul hükümetine karşı yaptıkları eleştirel yayınlar ile milli mücadelenin sesi olmuşlardır. Söz konusu gazetelerin yapmış oldukları haberlerin kaynakları, haberin düzenlenmesi, gazetelerin basımı ve dağıtımı ile gazete çalışanlarının bu çalışmalardan kazandıkları hak edişler çerçevesinden bakıldığında eleştirel akımın geliştirmiş olduğu temel kuramlara uygun olduğu görülmektedir.

Karşılaştırmayı eleştirel kuram çerçevesinde incelediğimiz zaman aşağıdaki sonuçlara varmamız mümkündür;

- İnceledikleri konu ile toplumun değişimini sağlamaya çalışmışlardır.
- Tarihsel süreçleri, ideolojiyi ve iktidarı önemsemişlerdir.
- Toplumsal ayrışmayı, eşitsizliği ve bağımsızlığı incelemiştir.
- Tamamen bağımsızdırlar.
- Statükoya karşı olup, toplumdaki siyasi, ekonomik ve iktidardaki değişimleri incelemiştir.
- Egemen yapıya karşı bir duruş sergilemişlerdir.
- Var olan toplumsal ilişkilerin korunmasında ideolojinin önemini benimsemiştir.

Bu yapısı ile Anadolu basınının eleştirel yapıya uygunluğu görülmektedir. Aynı zamanda bağımsızlıkları ve imkansızlıklar içerisinde halkı bilgilendirme çabaları ile alternatif bir yapıda da oldukları söylenebilmektedir.

Milli Mücadele döneminde Anadolu basınında çalışan gazetecilerin ulusal mücadelenin haklılığını ve gerekliliğini halka anlatmaları, Cumhuriyet'in kurulması sürecinde ise, yeni siyasi sistemin ve yapılacak devrimlerin halka anlatılmasında ve benimsetilmesinde üstlendikleri rol, onların toplumsal lider rolünü üstlendiklerini göstermektedir (Alver:2011,s.423).

Dönemin basını yeni devlet yönetim anlayışının ve devrimlerin topluma anlatılması sürecinde üstlendikleri siyasi rol ile birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun teokratik geleneklerine ve ümmet anlayışına bağlı toplumda laikliğin kabul görmesi için mücadele etmişlerdir (Gürkan:1998,s.77).

Milli mücadelenin İstanbul'daki temsilcisi ise, İleri Gazetesi olmuştur. 1919 yılında Celal Nuri İleri ve kardeşi Suphi İleri tarafından kurulan gazete, yayınlarında İttihatçıları ve İstanbul Hükümetini sert dille eleştirmiş milli Mücadeleyi desteklemiştir. 1 Ocak 1918 ile 1924 yılları arasında yayın hayatında kalan gazete, 394. Sayıya kadar *Ati* adı ile yayımlanmıştır (Gezgin: 2005.s.23).

1.3.6.2. Osmanlıda Dış Haber Kaynakları; Ajanslar

Bu dönemde dış haberler de önemli bir yer kaplamaktaydı. Bu haberlerin kaynakları ise,

- 1- **Fransız Havas Ajansı;** 1854 yılında Kırım Savaşı dolayısı ile İstanbul'a yollanan muhabir Türkiye'ye gelen ilk muhabir olmuştur. 1855

yılında ise Viyana üzerinden İstanbul'a telgraf bağlantısı kurmuş ve İstanbul – Viyana – Paris – Londra bağlantısı işletilmeye başlanmıştır.

2- **Reuter Ajansı** ; Hindistan yolu sebebi ile Reuter Ajansı İstanbul'a muhabir yollamış ve Havas, Reuter ve Continantal ajansları arasında imzalanan bir anlaşma ile Beyoğlu'n da ortak bir büro açılmıştır. İlk abone ise, Basiret Gazetesi olmuştur. 1889'da Reuter Ajansının İstanbul'dan çekilmesi ile Avusturya Haber Ajansı Corrbureau devreye girmiş ve İstanbul'da "Costantinople Ajansı" adı ile bir dağıtım bürosu kurmuştur (Baykal:1990, s.116).

3- **Osmanlı Telgraf Ajansı** ; 1911 – 1914. Kendine ait bir haber ajansının yokluğundan yakınan hükümetin, böyle bir ihtiyacından Salih Gürcü tarafından kurulmuştur. Havas ve Reuter'in örtülü bir örgütü şeklinde ortaya çıkan ajans, Birinci Dünya Savaşının başlarında İngiliz ve Fransız kaynaklı haberleri verdiği için " yabancı devletlerin propagandasını yapmak" nedeni ile 1914'de kapatılmıştır.

4- **Osmanlı Milli Telgraf Ajansı** ; 1914 – 1918. Osmanlı Telgraf Ajansının kapatılmasından sonra hükümet yeni bir ajansın kurulmasına karar vermiş ve Osmanlı Milli Telgraf Ajansını kurmuştur. Bu ajans da Alman haberalma servislerinin bültenlerini yayınlamış ve Birinci Dünya Savaşının sonunda Almanların yenilmesi ile kapatılmıştır (Baykal:1990, s.182).

1.3.7. Osmanlı Dönemi Eleştirel Basın : Mizah Dergileri.

II. Meşrutiyet'in ilanı, kısa sürse de basın alanında bir özgürlük havasının esmesine neden olmuştur. Gazete ve dergiler ardı ardına yayın hayatına başlamış, sansür kaldırılmıştır. Mizah gazeteleri de bu durumdan faydalanmışlardır. Birçok mizah gazetesi yayınlanmıştır; bu yayınlarda başta II. Abdülhamit Dönemi olmak üzere toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel problemlerin eleştirisine odaklanılmıştır.

Mizahın sunduğu sosyal çerçevenin bizzat kendisi eleştirel bir niteliğe sahiptir. Mizah basınının sunduğu çerçeveden tarihe bakmak son derece elverişli

imkanlar sunmaktadır. Dönemin bakış açısını bir karikatürde ya da bir espride rahatlıkla yakalayabilmek mümkün olmaktadır. Yaklaşık 140 yıl önceki bir karikatüre bakıldığında kimi konular hakkında hiçbir şey bilinmese de espriyi anlayıp gülünebilmektedir.

Bu bakımdan, basının gücünün uzamsal olmakla beraber, zamansal da olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde mizah basını 1850'li yıllarda Ermenice, 1870'li yıllarda ise Osmanlıca yayınlanan gazetelerle faaliyet göstermeye başlamıştır. Osmanlıca yayınlanan ilk mizah gazetesi, Terakki isimli bir gazetenin Letaif-i Asar adlı ilave nüshasıdır. Resimsiz yayınlanan ve Gerçek'e göre içeriği saçma olan bu ek nüshalar, zamanla hem biçimsel hem de içeriksel olarak tam bir mizah gazetesi şekline bürünmüştür (Davulcu&Temel:2015,s.37,). Letaif-i Asar'ın ardından ilk müstakil mizah dergisi Diyojen yayınlanmış ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar mizah basını hızla gelişmiştir.

Bu süreçte, mizah basınına hükümetin tavrı olumlu olmamıştır. (İskit,1939), hükümetin bu gazetelerden çekindiğine, gazetelerin sansürlendiğine ve tehdit edildiğine değinmiştir (Davulcu&Temel:2015, s.37). Buna sebep, mizah gazetelerinin içeriği ve toplumdaki gördüğü ilgidir. Önceleri kıraathanelerde yüksek sesle okunan mizah gazetelerinin tirajları, daha sonraları oldukça artmıştır. Çok daha geniş ölçekli okuyuculara yayılan bu gazeteler, denetim dışı bir hal almıştır. Ayrıca, mizah basınına konu olan yazılar, acı ya da alaycıdır. Modernleşmenin getirileri karşısında umduğunu bulamamaktan kaynaklanan düş kırıklıkları ile doludur (Georgeon:2000, s. 79-103-93).

Mizah dergileri kamuoyunun sesi olmuşlardır. Özellikle gündelik hayata ilişkin sorunlarda bunu görmek mümkündür. Tramvay ya da vapur seferleri gibi gündelik yaşanan olumsuzluklar üzerinden mevcut iktidarı (hükümet-i seniyye) eleştirirler. Bu eleştirilerinde yüzeysel değildirlir ve oldukça etkilidirler. Özellikle bazı yazılardaki (bilhassa Namık Kemal gibi isimlerin yazılarındaki) analitik eleştirel yaklaşımlar dikkat çekicidir. Gündelik sorunların idari yapılarla ya da yapılanmalarla ne denli bağlantılı olduğu

gösterilmeye çalışılmış, liyakata önem atfedilmiştir (Kılıçarslan&Akşit, 2010,s.85).

Osmanlı Devletinde ilk mizah gazetesi 1870 yılı sonlarında yayın hayatına giren ve Teodor Kasap tarafından çıkartılan Diyojen'dir . Gazete ilk önce Ermenice, Rumca ve Fransızca olarak yayımlanmış , daha sonra Türkçe olarak çıkmıştır .

Tanzimat dönemindeki diğer mizah yayınları şöyle sıralanabilir: Asır gazetesi tarafından verilen mizah ilavesi (1870), Teodor Kasap tarafından çıkarılan Hayal (1871), Çingiraklı Tatar (1872), Zaharya Beykozluyan tarafından çıkarılan Latife (1871), Antuvan Efendi'nin çıkardığı Kamer, Medeniyet gazetesinin ilavesi Şariveri Medeniyet (1873), Mihaliki Efendi'nin çıkardığı Şafak (1874), Basiretçi Ali Efendi'nin çıkardığı Kahkaha (1874), Tefvik Bey'in çıkardığı Geveze (1875), Meddah (1875), Mehmet Tefvik Bey tarafından çıkarılan Çaylak (1876) bunlara örnek olarak gösterilebilir (Yazıcı:2011,p.1299-1313,s.1301).

Tüm bu bilgilerden hareketle denilebilir ki, 1870-1876 yılları arası yazılı mizahın ortaya çıktığı bir süreçtir. Mevcut bilgilere göre ,1870–1877 arası yirmi Osmanlıca mizah dergisi yayınlanmış ancak 8 Mayıs 1877'de Heyet -i Mebusan mizah dergilerine yasak koymuştur. Bu dergiler içerik olarak önceleri yalnızca eğlence amacı taşımakla birlikte zamanla mizahi kimliklerini bulmaya başlamış yayınlar olarak siyasi ve toplumsal hayatın işlenmesine ve eleştirel bir tutumla ele alınmasına zemin hazırlamıştır (Yazıcı:2011,p.1299-1313,s.1301).

Ancak belirtmek gerekir ki, bu mizah dergilerinin bir kısmında ciddi gazetelerde görülebilecek yazılar da yayınlanmıştır. Hatta bazı mizah dergileri sayfalarının üçte birini ciddi yazılara ayırmış, mizahla ciddiyeti bir arada sunmaya çalışmıştır.

Yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan Jön Türk hareketi ile mizah ve karikatür artık sürgün dönemine girmiştir. Jön Türk hareketi, mizah basını

özellikle de karikatürü güçlü bir silah olarak görmüş ve bunu ustaca kullanmıştır.

Yurtdışında sürgünde olan muhalif karikatürcüler , buralarda örgütlenen İttihat ve Terakki'nin politikalarına da destek vermişler ve Abdülhamid aleyhine çıkan onlarca gazete ve dergide aktif olarak görev almışlardır. Bu yayınların en önemlileri Dolap (Falkestone, 1900), Hayal (Londra, 1895), Beberuhi (Cenevre, 1898), Pinti (Kahire, 1889) ve Tokmak (Cenevre, 1901) dergileridir . Bu dönemde karikatürün mesaj niteliği iyice belirginleşmiştir(Arık:1998, s.14-15).

II . Meşrutiyet döneminde (1908-1918) yayınlanan mizah dergileri üç başlık altında incelenebilir ;(Yazıcı:2011,p.1299-1313,s.1302).

1- *Geleneksel mizah dergi ve gazeteleri:* Bu grup altında yer alan yayınlar Tanzimat döneminde yayınlanan Diyojen ve Hayal ile temelleri atılan mizah dergileri tarzındadır. Bu grupta yer alan dergiler : Karagöz (1908) Nekregu (1908), Zuhurî (1908), Tasvir-i Hayal (1908), Hacivat (1908), Geveze (1908), İbiş (1909), Nekregu ile Pişekar (1909), Eşref (1909), Hayal-i Cedit (1910), Cadaloz (1911), Baba Hikmet (1911), Köylü (1913), Feylesof (1914).

2- *Batılı tarzda modern mizah dergi ve gazeteleri:* Cem dergisinin içinde yer aldığı bu dergilerde geleneksel mizah anlayışımızla ortaya çıkan karşılıklı muhavereler yerine sorunlara yazarların düz yazıları ile çareler aranmıştır ; bireysel üslup belirleyici olmuştur. Siyasi ve toplumsal konularda halkın genel temayülü yer almakla birlikte yazarın kendi görüşüne de yer verilmiştir . Bu sınıfta yer alan dergiler ise şunlardır : Kalem (1908), Boşboğaz ile Güllabi (1908), Dalkavuk (1908), Davul (1908), Laklak (1909), Cem (1910), Kara Sinan (1911), Karikatür (1914), Hande (1916), Diken (1918).

3- *Eşek tipi mizah dergi ve gazeteleri :* Bu türün öncüsü Baha Tevfik tarafından yayımlanan Eşek dergisidir . Eşek, seyirlik oyunların mizahi kahramanları ile dolup taşan, öte yandan modern bir çizgiyi getirip sürdüren mizah yayınları arasına ansızın girmiş ilginç yayınlar zincirinin ilk halkasıdır.

Bu tür dergiler daha çok yergi ve hicve yönelen; temelde sert ve kara bir yergi tutumu sergileyen bir yapıya sahiptir . Bu sınıflamada yer alan dergiler : Eşek (1910), Kibar (1910), Alafranga (1910), El Malum (1910), Eşek/2 (1912), Yuha, vs. (Yazıcı:2011,p.1299-1313,s.1313).

Osmanlı'da mizah basınının doğuşu tıpkı basında olduğu gibi sorunlu olmuştur. Batı'dan ithal edilen mizahtan anlaşılması gereken anlaşılmamış, mizah bir muhalefet aracından ziyade devlet yöneticilerine yönelik bir hakaret malzemesi olarak kullanılmıştır. Bu durum da mizahın devlet nezdinde yanlış algılanmasını ve sansür faaliyetlerini beraberinde getirmiştir.

Mizah içerisinde muhalif bir eleştiri olduğu doğru olup, bunun saygı ve hoşgörü içerisinde yapılması gerektiği maalesef dönemin mizahçıları tarafından anlaşılammıştır. Ayrıca kuruluş dönemindeki karikatüristlerin profili değerlendirilecek olursa, Rum ve Ermenilerin egemen olduğu da gözden kaçmamaktadır. Bu da, azınlıkların devlet içerisindeki konumlarına ilişkin farklı bir probleme işaret etmektedir. Teodor Kasap da bu noktada işlevsel bir örnek olmuştur. Fransa'da yetiştirilen Kasap, çıkarttığı mizahi neşriyatlarla eleştirilerini üst noktaya taşımıştır (<http://tahsinemre.blogspot.com.tr/2010/12/osmanlida-mizah-basininin-dogusu-ve.html>).

1.3.8. Cumhuriyetin Kuruluşundan 1960'a Kadar Türk Basını

Osmanlı İmparatorluğunun sonuçlanması ve 1923 yılında cumhuriyetin ilan olunması Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu sürecindeki iki önemli tarihsel dönemeçtir.

Mütareke dönemi ardından gelen 1923-1945 tarih aralığında ki ağır koşullar (Cumhuriyetin kurulması ile beraberinde gelen yeni bir iktidar anlayışı, tek parti varlığı, yeni bir ulus oluşturma mücadelesi, sosyal ve siyasal devrimler ile II. Dünya Savaşı süreci) altında yeni bir yapılanma içerisine girilmesi bir takım kısıtlamaları da beraberinde getirmiştir. Bu değişimleri ve sonuçları (Mazıcı:1996, s.139) şöyle belirtmiştir; Siyasal rejimin tamamen değiştiği, her alanda hukuk devrimlerinin yapıldığı 1920'li yıllarda Cumhuriyet rejimi

Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm siyasal kurumlarını tasfiye edip, kendi kurumlarını kurmaya çalışmaktadır. Sosyolojik olarak bir ümmet topluluğundan, yurttaş toplumuna geçilmiş, millet sisteminin yerini ulus devlet kavramı almıştır. Bunlara bağlı olarak dinsel mahkemelerin yerine çağdaş hukuk düzeniyle laik nitelikte mahkemeler kurularak yargı kurumları türdeşleştirilmiştir. Eğitim ve öğretimin niteliği geleneksellikten çağdaşlığa bir sıçrama kaydetmiştir.

Bu şartlar altında basın özgürlüğünden bahsetmek mümkün olamamaktadır. Bu saptama sadece Türkiye'ye özgü değildir. Örneğin İngiltere'de bir Püriten devrimci olan, monarşiye ve Angelikan Kilisesi'ne karşı siyasal ve ideolojik savaşım veren ve Liberalizm'in öncülerinden sayılan John Milton, 17. yy'da basına sansür konulmasına karşı çıkmış olmasına karşın, bu ülkede basın özgürlüğü 20.yy'da "devleti tehlikeye sokma...." durumunda sınırlandırılmıştır (İçel:1977, s.27).

Amerika Birleşik Devletleri ise 1791 Anayasası'na 1. Ek maddeyle "kongre söz ya da basın özgürlüğünü sınırlayan yasa yapamaz" kaydı ile dünyada ilk kez basın özgürlüğünü anayasal güvence altına almış olmasına rağmen, Amerikan Yüksek Mahkemesi, "basın özgürlüğünün de her özgürlük gibi mutlak olmadığını ve açık tehlike durumunda sınırlandırılabilceğini" kabul etmiştir (İçel:1977, s.28).

1.3.8.1. Atatürk ve İsmet İnönü Dönemleri Türk Basını

1.3.8.1.1 Atatürk Dönemi

Millî Mücadelenin kazanılmasından sonra, İstanbul İtilaf Devletlerince boşaltılmış ve 25 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti bir Kararname yayımlayarak, uzun yıllar süren sıkıyönetimi ve sansürü ortadan kaldırmış ve basını yeniden özgürlüğüne kavuşturmuştur. Cumhuriyetin ilânından yaklaşık altı ay sonra yürürlüğe konulan 1924 Anayasasının, "Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir" ifadesini içeren 77. maddesi ile de basın özgürlüğü Anayasal güvenceye bağlanmıştır (Salihpaşaoğlu:2007, s.148,).

Sansürün kaldırıldığı ve basın özgürlüğünün anayasal güvenceye bağlandığı bu yeni dönemde, iktidar yanlısı basın organları yanında muhalif basın organları da yayımlanma olanağı bulmuştur. Ancak bu durum fazla uzun sürmemiştir. Şeyh Sait Ayaklanması takiben, 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükün Kanununun kabul edilmesiyle sansür geri dönmüştür. Hükümete Cumhurbaşkanının onayıyla memleketin sosyal düzenini, huzur ve barışını, güvenlik ve asayişini bozmaya yönelik her türlü teşkilâtı, girişimleri ve yayınları yasaklama ve sanıkları İstiklal Mahkemelerine verme yetkisi tanıyan bu Kanunun 7. maddesi, basın özgürlüğünü tek başına ortadan kaldırmaya yetmiştir. Basının eleştirilerinden rahatsız olan iktidar, aradığı fırsatı bu kanunla bularak, ülkedeki bütün muhalefetle birlikte muhalif basını da susturmuştur.

Şeyh Sait Ayaklanmasıyla birlikte isyan noktasında sıkıyönetim ilân edilerek, 3 Mayıs 1925 tarihinde 1846 numaralı Kararname yayımlanmış ve bu Kararnameye özel Talimatname hazırlanmıştır (Güz:2008, s.174).

Bu dönemde, Türkiye’de radyo yayınları Mart 1927’de Deneysel nitelikte birkaç girişimi saymamak kaydıyla, İstanbul’da başlamıştır. Düzenli yayına ise, İstanbul Radyosu’nda 6 Mayıs 1927’de geçilmiştir.

Başlangıçta yalnızca bir eğlence aracı, daha sonra ise etkili bir eğitim aracı olarak değerlendirilen radyo, ilk on yıl içinde ne teknik ve örgütlenme yönünden gelişebildi, ne de yönetim ve program personeli oluşturabilmiştir. Bu yüzden de, eğlence ve eğitim aracı değerlendirmesi, uygulamada karşılığını pek bulamamıştır (Kejanlıoğlu,2005, s.149).

Takrir-i Sükün Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra susan muhalif basın, 1929 yılından itibaren yeniden sesini yükseltmeye başlamış, Yarın, Yılmaz ve Son Posta bu dönemde iktidara muhalefet eden basın organlarının başında gelmişlerdir (Güz:1993,s.10). 1930 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün izni ve bilgisi ile kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası ile birlikte bu muhalif basın kendisine siyasi zeminde de destek bulmuştur. Muhalif basından rahatsız olan iktidar, basını denetim altına almak ve muhalif basını susturmak amacıyla 1881 sayılı Matbuat Kanununu hazırlamıştır (Güz:1993,s.134). Matbuat

Kanunu'ndan sonraki gelişmeleri şöyle özetleyebiliriz: Dışişleri Bakanlığı'na bağlıyken 1931'de kaldırılan Matbuat Müdürlüğü için 22 Mayıs 1934'te Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilatına ve Vazifelerine Dair Kanun yayımlanmış, 1936'da, Ceza Kanunu'nda değişiklik yapılırken “Devletin Şahsiyeti Aleyhinde Cürümler Kısmı”, baştan başa ve 1930 İtalyan Ceza Kanunu örnek alınmak suretiyle yeniden yazılmıştır. 27 Haziran 1938'de Matbuat Kanunu'nun sekiz maddesi değiştirilerek basın üzerindeki baskı iyice arttırılmıştır. Aynı gün Basın Birliği Kanunu kabul edildi. Türkiye'de çıkan gazete ve dergilerin sahiplerinin, bu gazete ve dergilerle, Türk haber ajanslarının yazı, haber, resim, fotoğraf ve tashih işlerinde ücretle, sürekli ve düzenli çalışarak bu işi meslek edinenleri kapsayan Basın Birliği'ne girmek zorunluydu; girmeyenler, kayıtlarını yaptırıncaya kadar mesleklerini yerine getirmekten yasaklanabilirlerdi. Böylece yirmi yıllık bir geçmişi olan Türk Matbuat Cemiyeti kendini feshedip birliğe katılmıştır (Yeşilçayır:2016).

Bu kanunun gazetecilerin en çok belini büken, şikayetlere neden olan, basın özgürlüğünü yok eden ve siyasal eleştiri hakkını hiç düzeyine indiren düzenlemesi 50. maddesinde yer almıştır. Bu maddede, memleketin genel siyasetine dokunacak yayımdan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile gazetelerin veya dergilerin geçici olarak tatil edilebileceği ve bu şekilde kapatılan bir gazetenin sorumlularının kapatma süresince başka bir isimle gazete çıkaramayacakları belirtilmekteydi. Bir gazetenin yayıma devam edebilmesini, “memleketin genel siyaseti” gibi belirsiz bir kavrama tabi tutarak, yürütme gücünün eline vermiş olan böyle bir hükmün varlığı ile basın özgürlüğünün hiçbir şekilde bağdaştırılamayacağı açıktır (Dönmezer:1976,s.165).

1881 sayılı Matbuat Kanununun yürürlüğe girmesinden hükümetin öngördüğü amaç hasıl olmuş ve muhalif basın ortadan kalkmıştır. Önce, Yarın gazetesi kapanmış, ardından diğer bir muhalif ses olan M. Zekeriya Sertel Son Posta gazetesinden ayrılmıştır. M. Zekeriya Sertel'in ayrılmasına yeni Matbuat Kanununun 12. maddesi ile getirilen “gazete sahibi olabilmek için vatan, Milli Mücadele, Cumhuriyet ve inkılap aleyhinde bulunup da herhangi bir mahkeme ve divan tarafından mahkum olmamak” şartı neden olmuştur. Böylece iktidarı

eleştirebilecek ve iktidar yanlısı basınla tartışabilecek gazete ve gazeteci kalmamıştır (Salihpaşaoğlu:2007, s.148).

Basın Yayın Genel Müdürü Vedat Nedim Tör, Atatürk Türkiye'sinde gazetelerin işlevlerini şu şekilde tanımlamıştır (Tamer:1975.s.21);

1. Devrim prensip ve ideallerinin geniş halk yığınları içinde yayılması için en kuvvetli bir propaganda organı,
2. Devrimci fütihatın kayıtlığa (irticaa) karşı en uyanık müdafaa aracı,
3. Devrimci hükümetin yaptığı işlerde en samimi bir yardımcı ve uyarıcı,
4. Halkın siyasi, ekonomik ve kültürel eğitiminde en etkin bir okul olmak gibi bir misyonun mümessilidir.

1.3.8.1.2. İsmet İnönü Dönemi

1939-1945 yılları arasında kapanan gazete ve dergiler ve kapanma süresi ile kapanma sayısı şu şekildedir: Cumhuriyet gazetesi toplam 5 ay 9 gün olmak üzere 5 kez kapatılmıştır. Tan gazetesi toplam 2 ay 13 gün olmak üzere 7 kez kapanmıştır. 12.8.1944 tarihinden itibaren ise süresiz kapanmıştır. Vatan gazetesi toplam 7,5 ay ve 9 gün olmak üzere 9 kez, 30.9.1944'den itibaren de süresiz kapanmıştır. Tasvir-i Efkâr toplam 3 ay süre ile 8 kez, 30.9.1944'ten itibaren ise süresiz kapanmıştır. Vakıf, toplam 12 gün olmak üzere 2 kez kapanmıştır. Yeni Sabah, toplam 6 gün olmak üzere 3 kez, Akbaba, toplam 47 gün olmak üzere 4 kez kapanmıştır. Son Posta, toplam 11 gün olmak üzere 4 kez kapanmıştır. Haber, toplam 10 gün olmak üzere 2 kez kapanmıştır. 12 Mart 1941, basın tarihimize on gazetenin birden kapatıldığı kara bir gün olarak geçer (Kabacalı:1990,s.143).

Matbuat Kanununun 50. maddesi 18.06.1946 tarihli ve 4935 sayılı kanunla değiştirilerek, (R.G:18.06.1946, Sayı: 6336) kanunun ilk halinde yer alan "memleketin genel siyasetine dokunabilecek yayım" kısıtası kaldırılmış ve onun yerine "Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci ve ikinci bölümlerinde 567 yazılı cürümlerin yayım yoluyla işlenmesi halinde

gazete ve derginin, ancak mahkemece bir aydan iki yıla kadar kapatılabileceğine karar verilebileceği” hükme bağlanmıştır. Böylelikle, Kanunun ilk hâlinde yer alan ve basın özgürlüğünü tek başına bile ortadan kaldıracak elastiki bir kriter yerine, daha objektif ve somut bir kriter getirilmiştir. 20.09.1946 tarihinde kabul edilen 4955 sayılı kanunla (Resmi Gazete, Tarih: 24.09.1946, Sayı: 6416) Matbuat Kanununda çok kapsamlı bir değişiklik daha yapılmış ve ruhsatname alınması, teminat mektubu verilmesi ve gazete çıkarmak için aranan eğitim şartı kaldırılmıştır. Bu dönemde radyo kitle iletişim aracı sıfatını kazanmıştır (Pekman: 2000,s.13).

Türk siyasetinde 1945-1950 yılları arasındaki dönem oldukça önemlidir. Bu yıllar arasındaki gelişmelerin etkisiyle Türk basınında büyük bir canlılık göze çarpmaktadır. Bu dönemde basının yapısında değişikliğe yol açan en önemli faktör İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada meydana gelen değişimlerdir (Demir: 2007,s.147). Döneme ait şu rakamlar verilebilir : 1941’de 113 günlük gazetenin tirajı toplam altmış bindir. En yüksek tiraj yirmi binin üzerindedir ve 227 dergi mevcuttur. 1946’da ise günlük tirajı yüz bine yaklaşan 202 gazete ve 302 dergi vardır (Koloğlu:1992, s.70).

Ülke çapında dağıtımı yapılan günlük gazeteler şunlardır: Ulus, Vatan, Cumhuriyet, Tanin, Vakit, Yeni Sabah, Tasvir, Akşam, Son Posta, Son telgraf. Ayrıca 1948 yılında çıkan Hürriyet Gazetesi, İzmir’de çıkan ve Ege bölgesine dağıtımı yapılan Yeni Asır gazetesi 4 Aralık 1945 tarihinde saldırıya uğradığı için kapanmak zorunda kalan Tan gazetesi sayılabilir (Gürkan:1998,s.19).

Savaş sırasında başlangıçta Almanya ile olan yakınlaşmadan ötürü, Pan Türkist dergilerin sayısında büyük bir artış olmuştur. “Bozkurt”, “Gök Börü”, “Tanrıdağ”, “Çınaraltı”, “Orhun”, “Türk Amacı”, “Türk Yurdu” gibi dergiler bu türdeki başlıca yayınlar olmuştur (Gürkan:1998,s.55).

1944 yılında hükümet ve basın ilişkileri açısından önemli gelişmelerden biri basının yürüttüğü muhalefetle ilgili bir rapor hazırlanmasıdır. CHP Meclis Grubu’nun 21 Aralık 1944 tarihinde verdiği karar üzerine Grupça görevlendirilen komisyon basın konusunda bir rapor hazırlamıştır. Bu raporun

metni 6 Nisan 1944 tarihli Ulus gazetesinde yayınlanmıştır. Gazetede bu raporu kimlerin hazırladığına dair bir işaret ve kayıt yoktur. Raporda basın özgürlüğünün korunması esas olmakla beraber, zaman zaman bazı gazetelerde devletin genel siyasetine uygun olmayan yazıların çıktığı görülmektedir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda müeyyideleri bulunan esaslara aykırı veya halk tabakaları arasında ihtilaflar yaratmak, fertler ve zümreler arasında garez ve kin doğuracak türde makale ve yazıların zararlarının devamına müsaade etmemek gerekmektedir. Bu nedenle başvurulacak tedbirler raporda; 1- Kanunların icra ve kaza makamlarına verdiği yetkilerin iyi kullanılması, 2- Kanunlardaki eksiklerin tamamlanması, 3- Gazeteciliğin mensuplarına refah ve güven veren bir meslek haline getirilmesi olarak üç başlıkta ele alınmıştır (<http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/05-nese-yesilcayir.pdf>).

Dönemin en sert muhalefetin simgesi Tan gazetesidir. İkinci bir partinin gerekliliğini savunan gazeteler Tan ve Vatan gazeteleridir. Tan ve Vatan gazetelerinin o dönemde basın organlarında pek rastlanmayacak türden yazı ve haberler görülmeye başlanmıştır. Bunlar “demokrasi” ve “faşizm”e dair yazılardı (Demir:2007,s.149). Ancak, Tan ve Vatan gazetelerinin birlikteliği kısa sürede bozulmuş ve tek parti iktidarına karşı yayın yapan Tan gazetesine 1945 yılının yaz aylarından başlayarak diğer basın organları da cephe almaya başlamıştır. Bu muhalefet Tan gazetesinin kapatılması ile sona ermiştir. Basın tarihimizde Tan Olayı olarak anılan kapatılma olayı, siyasal iktidarın liberalleşme çabalarının başladığı sıralarda iktidara karşı en sert eleştirilerin Tan ve Vatan gazetelerinde çıkmaya başlamasıyla görülmüştür.

1.3.9. 1950'den 1980'e Kadar Türk Basını

1.3.9.1. 1950-1960 Demokrat Parti Dönemi.

İkinci Dünya Savaşının bitmesiyle birlikte, dünya üzerinde ortaya çıkan yeni dengeler, ülkelerin kendi iç siyasetlerini değerlendirmelerini gerektirmiştir. Türkiye'de 27 yıldır devam eden tek parti iktidarı, gerek bu dış koşullar, gerekse de yönetimi iyice aşındırılmış olan iç koşullar nedeniyle çok partili hayata geçiş kararı almıştır (Güvenir:1987, Akt: Elif ve Kaya, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019004828>).

14 Mayıs 1950 günü yaşanan iktidar değişimi, Türkiye’de bir yenilik oluşacağına ve sosyal bünyenin zihniyetinde bazı farklılıklar meydana getireceğine dair bazı umutları da beraberinde getirmiştir. Bu inancı taşıyan kesimlerin başında da muhalefet yıllarında Demokrat Parti’den (DP) desteğini esirgemeyen basın yer almıştır (Balkanlı:1951,s.11-83). Basının yeni iktidardan en büyük beklentisi ise, yürürlükteki basın kanununun değiştirilmesi olmuştur.

DP iktidarı, Temmuz ayında çıkardığı 5680 sayılı basın kanunu ile 1931 basın kanununu yürürlükten kaldırmıştır. Yeni kanunda gazete çıkarmak için, bildirimde bulunmak yeterli görülmüş, basın suçlarının toplu basın mahkemelerinde görülmesine (Oral:1968,s.186), gazete sahiplerinin yayımlanan yazılarından dolayı cezai sorumluluklarının kaldırılarak, yazı işleri müdürleri ile yazarın sorumlu tutulmasına karar verilmiştir. DP yönetimi, iktidarının ilk yıllarında, gazetecilerin bir diğer sorunun daha üzerine giderek, gazetecilerin çalışma koşullarını düzenleyen bir kanun çıkartmıştır. 1952 yılında yürürlüğe giren 5953 sayılı bu yasa ile gazetecilere sendika hakkı, kıdem tazminatı, iş sözleşmesi gibi basın mensupları için son derece önemli haklar tanınmıştır (Alemdar:1996,s.128).

DP'nin özgürleştirici iki yasa çıkarmasının yanı sıra özellikle yandaş olan basına maddi destekler sağlaması ve bir ayrıcalık varsa bunun tüm basın organları için geçerli olduğu savına dayandırması nedeniyle olumsuz yönde de olsa liberal eğilimler arasında değerlendirilmelidir. Bu tür destekler yandaş basını ödüllendirmek, muhalif basını da özendirmek için tüm DP iktidarı süresince devam etmiştir. Destekler basın cezalarının uygulanması sırasında yandaş basını gözetmekten, kredi, arsa sağlama, kat çıkmaya izin verme, resmi ilan verilmesi, kağıt tahsisi vb. yoluyla gerçekleşmiştir.

DP iktidara geçtikten sonra, basın suçlarını da içeren bir af kanunu çıkarmıştır. Bu kanunla, 15 Mayıs 1950 tarihinden önce işlenen suçlar hakkında takibat yapılmayacağı ve hükmedilmiş cezaların infaz olunamayacağını ifade edilmiştir. Kanun da ayrıca, yürürlüğe girmesinden evvel istenip de, 37. maddede günlük yayınlar hakkında dava ikamesi için gösterilen sürenin geçtiği hallerde, 1881 sayılı Matbuat Kanunu gereğince altı aylık süre bitmemiş ise de,

yürürlük gününden itibaren bir ay içinde dava açılabilceği hükmünü getirmiştir (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019004828>).

Bu yıllarda gazetecilik anlayışında da bazı değişimler söz konusu olmuştur. Bu dönem, birikim sahibi olmayan gazetecilerin bir gazete çıkarmasının güç hale geldiği, sermaye sahibi kimselerin, toplumda itibar sahibi olmak isteğiyle gazete satın almaya başladıkları bir dönemi işaretler. Madenciler, armatörler, borsacılar hatta bazı sanayiciler basın alanına girmişler, bunlardan bir kısmı belli süre bir başarı yakalamışlar, fakat çoğunluğu basın sektöründe uzun süre barınamamışlardır (Demirkent:1995,s.20). Gazete sahipliğindeki bu değişim, içeriği de yansımıştır. Başyazıya dayanan gazete anlayışından, habere ve resme öncelik tanıyan anlayışa geçilmiş, yorum özetle birlikte başlıkta verilmeye başlanmıştır. Bu dönemde gazete dağıtımında da bir takım iyileştirmeler yapılmış, demiryollarının yanı sıra karayolları ile büyük merkezler için havayolları da kullanılarak gazetelerin daha çabuk ulaştırılmasına çalışılmıştır. Ancak, bu uygulamalar gazetecilerin haberden fedakarlık yapmalarına yol açmıştır.

Çok partili dönemde gazetelerin ve gazetecilerin işlevine bakıldığında, bu dönem ile birlikte ülkenin siyasal ve toplumsal kültürü gibi gazetecilik meslek kültürü de bir değişim sürecine girmiştir. Bu döneme kadar gazetecilerin çoğunun fikren ve ekonomik olarak siyasi iktidara bağımlı olduğunu, 1945 yılından sonra ise, devletin etki ve baskısından sıyrılıp, bağımsızlığa yöneldiklerini görölmektedir (Koloğlu:2006,s.189). Ancak, bu durum her ne kadar bağımsızlığa yönelim olarak görölmüş olsa da, kazanca yönelimin var olması sebebi ile bağımsızlaşma kavramı boşlukta kalmaktadır.

Bu dönemde parti organı kimliği taşımayan başlıca gazeteler; Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam, Tasvir, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Gece Postası, zaman zaman Vatan olmuştur. CHP'nin yayın organı Ulus, DP'nin yayın organı Zafer ve Millet Partisi'nin (MP) yayın organı da Kudret'tir. Dünya, Vakit ve Tercüman CHP'ye bağlı iken; Son Posta ve Her Gün DP'ye bağlı idiler. 1960'a kadar çıkan büyük gazeteler, İstanbul'da Hürriyet, Cumhuriyet, Vatan, Tan, Yeni Sabah; orta tirajlı gazeteler ise, Her Gün, Akşam, Son Posta,Tasvir, Dünya'dır (Bağlum:1991, s.140).

Bu dönemde de güç, kendisine muhalif olan basın kuruluşlarının üzerinde baskı uygulamaya devam etmiştir. 1950 yılının sonlarına gelindiğinde

ise, muhalif gazetecilerin yargılanmalarına ilişkin haberler, gazete sütunlarından inmez olmuştur. Ülkedeki sorunları basının yarattığı ya da basının tahrik ettiği düşüncesi, yönetim tarafından dönem içinde pek çok kez ileri sürülmüş ve bu nedenle de basının üzerinde çeşitli bahanelerle ve farklı yaptırımlarla hakimiyet kurulmaya çalışılmıştır. DP dönemine bakıldığında, pek çok gazeteci hakkında dava açıldığını ve pek çok gazetecinin mahkum olduğu görülmektedir (Alemdar:1996,s.131).

CHP döneminde ceza kanununa eklenmiş olan 161. Madde³, DP iktidarının muhalif basını ‘terbiye etme’ araçlarından biri olmuştur. DP, dönem içinde bu maddeye dayanarak, bir çok muhalif partiliyi ve muhalif gazeteciye mahkemeye vermiş, muhalefetin ve muhalif basının tüm ısrar ve ikazlarına rağmen, bu maddeyi kaldırmaya yanaşmamış ve uygulamaya devam etmiştir.

İlan dağıtımındaki düzenlemenin ardından, iktidar en ciddi rakibinin üzerine gitmiş ve CHP’nin mallarının hazineye devredilmesine ilişkin bir kanun çıkartmıştır. Bu kanun maddesi partinin yayın organı olan *Ulus*’u da etkilemiş, gazete yayın hayatına ‘*YeniUlus*’ adıyla devam etmek durumunda kalmıştır. Yönetimin attığı ikinci adım ise, “Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun” başlıklı bir kanun çıkartmak olmuştur. Yayın ve basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasıyla vatandaş, şeref ve haysiyetine tecavüzün önlenmesini ve yalan haber ve havadis yayımıyla toplumun huzur ve sükununun, devletin yüksek çıkarlarının ihlalinin önlenmesinin amaçlanan kanunda; namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi, itibar kinci yayın yapılması, özel veya aile durumunun rıza alınmadan teşhiri halinde altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin liradan on bin liraya kadar para cezası öngörülmüş, bu suçların resmi sıfatı olanlara karşı işlenmesi halinde ceza üçte birden yarıya kadar arttırılmasına ve söz konusu suçların şikâyete bağlı olmadan, savcının mağdurun yazılı muvaffakatın alınmasına karar verilmiştir. Kanunun en çok tartışılacak olan hükmü ise, gazetecinin olayını bulup yazma ve ortaya çıkarma hakkını ortadan kaldıran ispat hakkının elinden alınmasına ilişkin hüküm

³ 161.maddenin açılımı şu şekildedir: “Harp esnasında, ammenin telaş ve heyecanını mucip olarak veya halkın maneviyatını kıracak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde, asılsız mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit havadis yayan veya nakleden veya milli menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse, beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır”(Önder:1965).

olmuştur. Başbakan Menderes, bu kanunun kabul edilmesindeki gerekçelerini, “...bütün vatandaşlarımızın, namus, şeref ve haysiyetlerinden de emin olarak korkusuz yaşama hakkına sahip olmalarını temin etmek icap eder. Bu medeni cemiyetin şiarıdır. Hürriyet nizamı içinde yaşayan vatandaşların korkusuz yaşamasını istemek hakların esasıdır” sözleriyle ortaya koymuştur (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019004828>).

Başbakan Menderes kanunu çıkarma gerekçelerini böylesine “iyi niyetli” ifade etse de, o günlerin tanıdığı olan gazeteci-yazar Cihad Baban(1970), bu kanunu seçim öncesi artan eleştirileri ortadan kaldırmak isteğinin bir sonucu olarak yorumlamış ve başbakanın mizacı gereği tenkitlere tahammülsüz olduğunu ve bu fikrini beyan edemeyeceği için de “vatandaşların şeref ve haysiyetini korumak” şeklinde bir slogan formüle ettiğini ifade etmiştir. Başbakanın kanunu çıkarmadan önemli gazete sahipleri ile bir araya gelerek, onları ikna ettiğini, böylelikle kamuoyunu da etkilemeyi hedeflediğini belirten Baban, kendisinin de bizzat bu kanunun çıkmaması için gayret sarf ettiğini, fakat bunda başarılı olamadığını anılarında aktarmıştır (Baban:1970, s.149).

1954 seçimleri sonrası gazetecilere yönelik ağır cezalar ardı ardına gelmiştir.

7Haziran 1956 tarihinde DP iktidarı bu defa da, basın özgürlüğünün yitirilmesi olarak yorumlanan gazeteciliği ve gazeteleri, gazete haberlerini, yorumları sınırlayan, tekzip haklarını genişleten bir değişikliğe gitmiştir. 6733 sayılı kanunda ve “Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun” başlıklı kanunda yapılan bu değişikliklere göre; gizli yapılan toplantılardaki görüşmelerin veya alınan kararların yazılması, memleket ahlakını, düzeni bozacak şekilde heyecan uyandıracak tafsilat verilmesi yasaklanmış, basın yoluyla işlenen suçlarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu maddesinde yer alan tutuklama zorunluluğundan gazetecilerin muaf tutulması hükmü kaldırılmış, sorumlu müdür olabilmek için lise öğrenimi zorunlu kılınmış, cevap ve düzeltme yazılarının yayımlanmasını zorlayıcı koşullar öngörülmüş, yayınları içeriğinden söz ederek satanlarında cezalandırılmasına karar verilmiştir (Albayrak:2004,s. 284–287).

1957 seçimlerinde oy kaybı yaşayan DP basına daha fazla yaptırımlar getirmiş, bunlara fiziksel müdahale de eklenmiştir. Muhabirlerin fotoğraf makinelerinin alınması ve joplanmaları bunlardan bazılarıdır. Bu durum, devletin ideolojik aygıtlarından, devletin baskı aygıtlarına geçiş olarak görülmelidir. Althusser'e göre (2003, s.54), devletin baskı aygıtları iktidarın şiddete dayalı gücüdür ve iktidar ile doğrudan bir bağı vardır, toplumla veya belli bir kitle ile doğrudan bir karşıtlık içerisindedirler. Basının üzerindeki baskı, bu şekilde arttıkça, çalışanlarda direnme hissi de bir o kadar fazlaşmaktadır.

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), 9 Eylül 1958 yılında, Menderes'e bir mektup göndererek, ülkedeki basın özgürlüğünün tehlikeye girmesinden duyduğu endişeyi dile getirmiş, basın özgürlüğünün korunmasını istemiştir (İnuğur:1992,s.327-328). Enstitü, bir ay sonra da bir bildiri yayınlayarak, hür dünya basını Türkiye'de 1954'te yürürlüğe giren kanunla ortaya çıkan basın rejimini protesto etmeye çağırmıştır (Albayrak:2004,s.402-403)

Türk basını bu dönemde büyük bir imtihan vermiş, özellikle de ekonominin bu denli güç bir çıkmazda olduğu o günlerde, iktidarın uyguladığı maddi baskılara direnç göstererek, yayın politikalarından taviz vermeyerek ve hatta fiziksel olarak özgürlüklerinin kısıtlanmasını göze alarak, iktidarcı istenmeyen konuları sütun ve köşelerine taşıyarak örnek bir tavır sergilemişlerdir.

1950'lerde Türkiye'de yayıncılıktaki en önemli olgu, özellikle muhalefet partilerinin seçimler için bile radyoyu kullanmasının yasaklandığı 1954'den sonra artan ve 1957'den itibaren şiddetlenerek süren, radyonun "partizan" kullanımınıdır. DP lideri ve dönemin başbakanı Adnan Menderes, daha 1952'de yaptığı bir Meclis konuşmasında DP'nin bu yönelimini açıkça beyan etmiştir (Aksoy 1960: 58-59,Akt:Kejanlıoğlu,s.154). Bu çerçevede, Türkiye yayıncılık tarihinde 1950'ler "partizan radyo" dönemi olarak anılmaktadır.

1.3.9.2. 1960 – 1971 Dönemi (Asker – Sivil İlişkileri)

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez 1960'da gerçekleşen darbe ile halkın temsilcilerinin iktidardan uzaklaştırılmalarına nasıl tepki verileceğini ne yönetim ne de halk bilmiyordu. Osmanlı Devleti döneminde sultanların hal edilmesi ve yerine başkasının geçirilmesi halkı pek ilgilendirmemekteydi. DP ile

iyi ilişkileri olmayan aydınlar ve üniversiteler başta olmak üzere bazı kesimler tarafından bu darbe büyük bir mutlulukla karşılanmıştı (Dursun:2000,s.7,8).

1960 darbesi basında da sevinç ile karşılanmış, orduya methiyeler düzülmüştür. Bu sevinç tezahürleri sadece 27 Mayıs ile sınırlı da değildir; 12 Mart (1971) muhtırasının ertesinde de, 12 Eylül (1980) darbesinin ardından da benzer duygularla yazılmış yazılar bir hayli fazladır. Darbeleri, basın üzerindeki devlet baskısının sonlandırılması olarak gören Bab-ı Ali'nin, darbelere methiyeler düzmesini gayet normal karşılamak gerekmektedir.

Türkiye'de sol düşünce ve basın açısından 27 Mayıs'ın açtığı yeni dönemin önemi, Metin Toker'in de belirttiği gibi "...sol fikirlerin su üstüne çıkması, teşkilatlanması harekete geçmiş..."(Özdemir:1986, s.49) olmasıdır. Bu dönemde "sağcı" yayınlarda da büyük bir patlama yaşanmıştır. Ancak "sağcı" yayınlar, "İslamcı ve "Türkçü" olarak kendi içinde de ayrılmışlardır (Kabacalı:1994, s.300).

27 Mayıs 1960 tarihinde yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi'nin (K.K.K. Cemal Gürsel ve 38 subay) basın üzerindeki ilk icraatı "Neşir yolu ile veya radyo ile işlenecek cürümler hakkındaki 6334 ve 6732 sayılı kanunları" 12 Ekim 1960'ta 94 sayılı kanunla iptal etmesi olmuştur. Böylece basın büyük bir korkudan kurtulmuştur. Ardından, 29 Kasım 1960 tarihinde eski basın kanununda ki bütün anti demokratik hükümleri kaldıran bir kanun çıkartarak, ilk basamak aşılmıştır (Topuz:1973, s.206-207).

Basın ile ilgili düzenlemelerle birlikte basın mesleğinde çalışanlar için de düzenlemeler yapılmış, çalışanlar ile çalıştıranlar arasındaki ilişkileri düzenleyen 5953 sayılı kanun 212 sayılı kanun ile değiştirilmiştir.

1961 Anayasası geçmişteki tecrübeleri de dikkate alarak, basın özgürlüğünü parlamento çoğunluğuna sahip iktidarlara karşı korumayı ve teminat altına almayı hedef almış, bu sebeple basın özgürlüğü ile ilgili metin çok geniş tutulmuştur (Demir:2007,s.168).

1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamı içinde siyasi partiler de payını almış, o dönemin en büyük kitle iletişim aracı olan radyo dışında hoparlör, miting, afiş, broşür vb. araçlarla propaganda yapabilmelerinin önü açılmıştır (Çankaya:2015,s.166).

1961 Anayasası, hazırlanışı itibariyle ve askeri bürokrasiye yüklediği görevler açısından olmasa da, getirdiği hak ve özgürlükler bakımından

Türkiye'nin en demokratik anayasası olarak kabul edilmektedir (Parla:1989, Akt.Kejanlıoğlu:2005.s.155). Bu anayasanın önemi, radyo ve televizyonun örgütlenmesine ilişkin 121. maddesinden kaynaklanmaktadır. 121. madde uyarınca, radyo (ve sonra televizyon), artık tarafsız ve özerk bir kamu kuruluşu statüsünde yönetilecektir. Nitekim, yürürlüğe giren 359 sayılı yasayla, 1 Mayıs 1964'te Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuştur.

Türk basınında 1961 anayasasının getirdiği özgürlük ortamında yeni bir tartışma ortamı açılmış, o zamana kadar devam eden kalem kavgalarının yerini ideolojik kavgalar almıştır (Karaca:1998, s.312). Silahlı kuvvetlerin otoritesinin üstünlüğüne her zaman "saygı duyan" anaakım basın, darbeleri de çeşitli gerekçeler üreterek meşrulaştırmıştır.

Ragıp Duran'a göre, basın dönemi(1960-1983) daha çok Matbuat ile Medya dönemi arasında bir geçiş dönemi olarak anılmaktadır. Mesleki açıdan bakıldığında gazetecilik faaliyetlerinin yavaş yavaş zanaat olmaktan çıkıp, sanayi haline gelmesi medya döneminde başlamıştır. Aslında bu dönem, sadece basın alanında değil, tüm Türkiye ekonomisinin küçük ve orta çaplı üretimden büyük, kitlesel ve bir ölçüde sınai üretime geçişin başlangıç dönemidir. Aynı şekilde 1960'lar Türkiye ekonomisindeki sanayileşmeyle birlikte tarımdan sanayiye, dolayısıyla kente göç etmenin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Duran:2000,s.42-43).

1960-1971 arası dönemde basın iki ideolojik kamp etrafında toplanmaktadır. Bir tarafta sol ve sosyalizm propagandasının yapıldığı Milliyet, Akşam ve Cumhuriyet, diğer yanda ise "sosyalizan düşünceleri savunan, propagandasını yapan yazıların karşıtı yayın organları Son Havadis ve Tercüman ..." (Karaca:1998, s.313) gazeteleri kümelenmişti. "Cumhuriyet ve Akşam Adelet Partisi'ne muhalif yayın organı halindeydi. Tercüman ve Son Havadis gazeteleri ise iktidardaki Adelet Partisi hükümetinin yarı resmi organları gibiydiler..." (Karaca:1998, s.313).

1.3.9.3. 1971 – 1980 Dönemi

12 Mart 1971 askeri muhtırasından 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine kadar olan dönemin basını ise "...genel çizgileriyle ortada, ortanın solunda ve solda yer alan yazarlar ve yayın organları bir kümede, sağdaki yazarlar ve yayın organları ikinci bir kümede toplanmak üzere ikiye ayrılabilir. Birinci kümede

Hürriyet, Milliyet Günaydın, Cumhuriyet ile uzun ömürlü olmayan Dünya, Vatan, Politika, Aydınlık ve Demokrat (son üçü 12 Eylül 1980’de kapatıldı.) yer almaktadır. İkinci kümedekiler Tercüman, Bayrak, Son Havadis (AP), Yeni Asya (AP), Sabah (AP), Hergün (MHP), Millet (MHP), Orta Doğu (MHP), Milli Gazete (MSP), Yeni Devir (MSP)’dir...”(Karaca:1998, s.324). Bu gazetelerin yanında 1960’dan sonra yayın hayatına başlayan, aydın kesim tarafından okunan ve kesintilerle de olsa 1988’e kadar yayın hayatını sürdüren Yön dergisi de savunduğu sosyalist ekonomi ve “emperyalizm karşıtlığıyla” ilk gruba girmektedir (Landau:1974, s.74).

Türk basını 1960–1980 arası dönemde nitelik olarak büyük gelişme göstermiştir. Gerek ekonomik şartlar gerekse Anayasa’dan kaynaklanan olumlu ortam bu gelişmelerin itici gücü olmuştur. Bu dönemde çeşitli etkilerle gazetelerin tirajları büyük artış göstermiş ve 1979’da günde toplam ortalama 3 milyon tirajla en yüksek tiraja ulaşılmıştır. Bu etkenlerin arasında, 1961 Anayasası’nın sağladığı özgürlüklerin gazete içeriklerine yansımaları, dağıtımda ve basmadaki tekniklerin gelişmesi gösterilebilir. 1970’lerin ortalarına doğru gelindiğinde ise, basın kuruluşları önemli sanayi ve ticari kuruluşlar arasına girmeye başlamıştır. Ancak, medyanın ticari amaçlarla doğrudan kullanılmaya başlaması ve ticari çıkarların mücadele alanı haline gelmesi 1980 sonrası döneme has bir olgudur (Demir:2007,s,175-176).

Ancak, 12 Mart 1971’de, askerlerin hükümete yolladığı üç maddelik muhtıra (12 Mart Muhtırası)⁴ ile Demokrat Parti’nin devamı niteliğinde olan ve 1965–69 seçimlerini kazanan Adalet Partisi’nin (AP) istifası ve istikrarsız koalisyon hükümetlerinin kurulması sürecini başlatmıştır. Ordu komutanlarının

⁴ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyicioğlu’nun imzasını taşıyan muhtıra **12 Mart Muhtırası** şu maddelerden oluştu:

- 1- Meclis ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatlarıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk’ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.
- 2- Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetleri’nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliğini giderecek çarelerin, partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kuralları içinde teşkili zaruri görülmektedir.
- 3- Bu husus süratle tahakkuk ettirilemediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti’ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize...(<https://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 29.02.2016).

gölgesinde ülkeyi yöneten hükümetin ele aldığı konulardan ilki, 1961 Anayasası'nın basın özgürlüğüyle ilgili 22. ve 27. maddelerini değiştirmek olmuştur. Gazete ve dergilerin ancak yargıç kararıyla toplatılmasını öngören değişiklikler, parlamento tarafından 22 Eylül 1971'de onaylanmıştır (Topuz:2003,s. 250). Bu değişikliklerle⁵ basın hürriyetinin sınırlandırılabilceği hususlar genişletilmiş ve belirsizleştirilmiştir.

12 Mart 1971 muhtırası dış basında da geniş yer bulmuştur. Muhtıranın verilmesini 13 Mart 1971 tarihli *The Times* gazetesi "Türk Generalleri Bir Kez Daha Harekete Geçtiler", başlığı ile duyurmuştur. 13 Mart 1971 tarihli *Frankfurter Allgemeine Zeitung* gazetesinde konu "Türk Generalleri Demirel'i Düşürdüler: Generallerin Muhtırası Hükümeti İstifaya Zorladı:" başlığı ile yer almıştır. 13 Mart 1971 tarihli *Pravda*'da konu, "Türkiye Hükümeti'nin İstifası", başlığı ile verilirken aynı tarihli *İzvestiya*'da "Türkiye'de Gericiler Patırtı Çıkartıyor" başlığı ile verilmiştir. 14 Mart'ta *Paise Sera*'da atılan başlık "Sola Kaymayı Önlemek Üzere Türkiye'de Askerlerin 'Beyaz Darbesi'" şeklindedir. 15 Mart 1971'de *Der Spiegel* "Türkiye: Askerler Hükümeti Düşürdüler" başlığını attığı yazıda, "9 gün süre ile güçsüz bir kimse ülkede en kuvvetli adam rolünü oynama çabası içindeydi: Ama sonunda gitmek zorunda kaldı" denilerek Süleyman Demirel'e atıfta bulunmuştur (Ariğ:2011,<http://turkyurdu.com.tr/1700/basinda-12-mart-muhtirasi.html>,Erişim tarihi:11.03.2016).

20 Eylül 1971'de Anayasa'nın 121. maddesi değiştirilerek, TRT'nin özerkliğine son verilmiştir. Maddeden "özerk" sözcüğü kaldırılmış,"tarafsız" bir kamu tüzel kişiliği şekline dönüştürülmüştür. 29 Şubat 1972'de 1568 sayılı yasa ile TRT yasasında değişikliklere gidilmiş ve değişiklikler 8 Mart'ta yürürlüğe girmiştir (Kejanlıoğlu:2005,s.159). Bu şekilde ki değişiklikler ile TRT üzerinde hükümetin kontrolü oluşturulmuştur.

⁵ Bu değişikliğe göre, basın ve haber alma hürriyetinin ancak "devleti, ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, milli güvenliği ve milli güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ahlakı korumak, kişilerin haysiyet şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlandırılabilceği" hükmü getirilmiştir (Demir:2007,s, 174).

12 Mart muhtırasından sonra hakim olan yarı askeri rejim döneminde sol görüşlü pek çok gazeteci, yazar ve aydın hapishanelere konularak işkencelerden geçirilmiştir. Bunun yanında muhtıra karşısında Türk basını çeşitli gerekçelerle farklı tavırlar sergilemişlerdir. 12 Mart'tan sonra kimi gazeteler muhtıraya karşı çıkarken, kimi gazeteler de, muhtırayla yetinmemiş, tıpkı 27 Mayıs'ta olduğu gibi parlamentonun feshedilmesini talep etmişlerdir. Muhtıranın istedikleri seyri takip etmemesi ve bazı subayların komünistlik suçlamasıyla ordudan atılması üzerine de darbecilere karşı bir tavır içerisine girmişlerdir (Tek:2007,s.129).

12 Mart dönemi, başta düşünce ve basın özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı bir dönemdir. Birçok gazeteci, yazar ve aydının tutuklandığı, gazetelerin kapatıldığı, kitapların toplatıldığı, yayın yasaklarının getirildiği bu dönemde basın büyük baskılara maruz kalmıştır.

Gazetelerin bağırlarak satılmasına bile yasak konmuş; *İşçi-Köylü*, *Devrim*, *Proleter Devrim*, *Aydınlık* gazeteleriyle *Türkiye Solu*, *Ant* ve *Aydınlık* dergileri kapatılmıştır. On gün süreyle kapatılan *Cumhuriyet* gazetesinden yazı işleri müdürü Oktay Kurtböke ile yazar İlhan Selçuk, *Akşam* gazetesinden ise yazı işleri müdürü Erol Türegün ve yazar Çetin Altan tutuklanarak yargılanmışlardır. Aralarında Dev-Genç, Doğu Kültür Ocakları ve Ülkü Ocakları'nın da bulunduğu çok sayıda dernek kapatılmıştır.

1971 ilkbaharında Türkiye; sıkıyönetimiyle, ev ve kitap aramalarıyla, seri tutuklamalarıyla yeni düzenin iktidar olarak varlığını tescil ettirme dönemini yaşamaktadır. Reformlardan söz eden rejim, birdenbire sertleşerek o ana kadar kendisine alkış tutan küçük burjuvaziye dönmüştür (Gevgilili:1973,s. 266).

12 Eylül (1980) öncesi cumhurbaşkanı seçilemeyen uzun dönemde, özellikle ana-akım basında, askeri darbe çağrıları alenen olmasa bile yapılmış, muhtıra haberleri verilmiştir. Gökmen'in ifadesiyle, basın 12 Eylül'ü "sevinç çılgınlıklarıyla" karşılamıştır. Darbe üzerine atılan sevinç çılgınlıkları, basını bir anda 12 Eylül'e ortaklığa itmiştir (Temiztürk: 2007,s.17)

12 Eylül 1980 askeri müdahalesi, Türkiye’de başta anayasal olmak üzere siyasi, ekonomik gibi birçok yapıyı temelden değiştirmiştir. 1980 yılı, Türkiye’de sosyo-ekonomik ve politik analizler açısından bir milat olmuştur. 1980 askeri müdahalesinden sonra yaşananlar, ileriki yıllarda Türkiye’ye ilişkin her analizin “80 öncesi ve 80 sonrası” diye başlamasına yol açmıştır. Dolayısıyla pek çok alanda olduğu gibi 1980 darbesi, Türk basını açısından da bir milat olmuştur.

Ancak, basın mensuplarının siyasete katılma düşüncesine uzak kalması da çok enteresandır. Türkiye’de aktif politikaya katılım yönünden değerlendirildiğinde basın mensuplarının diğer meslek gruplarının tümünün gerisinde kaldıkları görülmüştür. 1977 milletvekili seçimlerinde Meclis’e giren gazeteciler yüzde 2,3 oranı ile en düşük katılımlı meslek grubunu oluşturmuşlardır (Turhan:1991, s.191).

12 Eylül darbesine basının tepkisinin ilk günlerden itibaren olumlu olduğu görülmüştür. Gazeteler darbenin gerekli hale geldiği ve huzurun sağlandığına vurgu yapmışlardır (İHD Muğla Şubesi:1992). Uğur Mumcu 14 Eylül’de “Gözlem” adlı köşesinde ordunun yönetime el koymasını “yağmurun yağması gibi doğal bir olay” olarak yorumlamıştır. 16 Eylül’de Cumhuriyet’in “Olayların Ardındaki Gerçek” köşesinde ise ordunun yönetime el koymasının bu kadar “sessiz, kolay ve gürültüsüz bir şekilde” gerçekleşmiş olması toplumun beklentilerine bu eylemin “karşılık vermesi” olarak yorumlanmıştır. Darbe ile ilgili olarak Milliyet gazetesinde 14 Eylül’de yayınlanan ve Milliyet imzalı olarak yer alan “Demokrasi için 12 Eylül’ün başarısı şarttır” başlıklı yazıda “ülkesini seven herkesin” yönetimin hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olması gerektiği ve orduyu “müdahaleye zorlayan şartların normale döndürülmesi” açısından herkesin yardımcı olması gerektiği öne sürülmüştür (Neziroğlu:2003,s.176-177).

Kışlalı’ya göre (1990, s.236) , ordunun pragmatik düşündüğünü sorunlar değiştiğinde ideoloji aynı kalsa bile içeriğinin değiştiğini ileri sürmektedir. Bu anlamda “Türkiye’de 27 Mayıs’ı gerçekleştiren askerlerle 12 Eylül’ü gerçekleştiren askerlerin Atatürkçülüğü aynı biçimde anladıklarını öne

sürmek zordur. Parla (1993,s.200-205)'nın da vurguladığı gibi artık Türkiye de “Kemalizmin Türk-Batı sentezine dayanan içeriği üzerine kurulu olarak elli yedi senedir gelen anlayış 1980’den sonra yerini “Türk-İslam Sentezi”ne bırakmıştır. Bu sentez, “Milli değerler”, “Manevi yapılar” ve “Milli menfaatler”dir.

Türk basınının “silahlı kuvvetler”in siyasal sisteme müdahalesi karşısındaki tutumu, ordunun Türk siyaseti açısından taşıdığı önem/ağırlık ile paralellik göstermektedir. Ordu, çok partili hayata geçilmesinin ardından siyasetin önemli aktörlerinden birisi olarak kabul edilmiş olduğu için, basında bu durumu sorgulanmasından ziyade, bir otorite olarak kabullenme tavrı çok belirgindir. Devletin asli sahibi olarak görülen orduya özellikle anaakım basın toz kondurmamakta, buna karşılık sivil hükümetleri dikkate almamakta ve ordu ile siyasetin karşı karşıya geldiği durumlarda silahlı kuvvetlerin tarafında yerini almaktadır (Temiztürk: 2007, s.15).

Darbe sonrası dönemlerde, askeri yönetimin devlet aygıtları, devletin ideolojik aygıtları ve devletin baskıcı aygıtlarını tek elde topladığı görülmekte, bu durumun Gramsci'nin belirttiği gibi kamu ve özel (kamu statüsüne sahip olmayan) kurumların ayrımı söz konusu olması gerekir iken bunları aynı amaç için birlikte hareket etmesinin yanlışlığı görülmektedir.

Althusser (2015)'in, belirttiği gibi (baskıcı) Devlet aygıtının, baskı aygıtı olarak rolü, son kertede sömürü ilişkileri olan üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin siyasal koşullarını, özünde zor kullanarak (fiziksel ya da değil) sağlamaktan ibarettir. Devlet aygıtı büyük ölçüde kendi yeniden üretimine katkıda bulunmakla kalmaz (kapitalist devlette siyaset adamlarından oluşan hanedanlar, askeri hanedanlar vb. vardır), aynı zamanda ve de özellikle baskı yoluyla (en sert fiziksel güçten basit idari yasak ve emirlere, açık ya da gizli sansüre vb. kadar) DİA'nın işleyişinin siyasal koşullarını da sağlamaktadır (Althusser: 2015, s.56).

24 Ocak'ı takip eden 12 Eylül 1980 darbesi Gramsci açısından bakıldığında yeni bir hegemonya projesinin topluma sunulmasını simgelemektedir. Zor ve rıza kavramları devreye girmiş, “zor” aygıtını asker

üstlenirken, “rıza” olgusu ise basına bırakılmıştır. Zeki Saral, “12 Eylül Basınının İkinci yüzü: Kalemlerin İhaneti” (1991) adlı kitabında köşe yazarlarının birer darbe taraftarı haline gelmesini örnekleri ile göstermektedir.

12 Eylül 1980 darbesi Türkiye’de pek çok kurumu etkilediği gibi basın ve basının ekonomik yapısının da değişmesine yol açmıştır. Bugün Türk medyasında yaşanan “magazinleşme” olgusunun ortaya çıkışını o günlerde aramak yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Askeri hükümetlerle o dönemin devamı niteliğini sürdüren Özal hükümetleri döneminde basına siyasi haberlerle ilgili olarak yapılan baskı ve yönlendirmeler bu sonucun ortaya çıkmasında çok önemli bir etken olmuştur.

1980 öncesinde ülkede yaşanan aşırı politizyon basın alanına da yansımış, fikir gazetelerinin gerek sayı gerekse içerik bakımından çeşitliliği bu dönemde, özellikle 1970 ile 1980 arasında önemli ölçüde artış göstermiştir. 1980 öncesi, fikir ve kitle gazeteciliğinde görülen gelişme eğilimi, 80 sonrasında yerini magazin ya da bulvar gazeteciliğine terk etmek durumunda kalmıştır. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ardından basın üzerinde yoğunlaşan baskılar dolayısıyla gazeteler siyasi haber yapmak yerine magazin haberciliğine yönelmiş ve böylece darbe sonrası gerek toplum gerekse basın, 1980 öncesindeki aşırı politizasyona bir tepki olarak apolitik konuma getirilmiştir (Özgen:17-19 Mart 2004, pp.465-477,s.469).

“12 Eylül günü dört gazete (Demokrat, Aydınlık, Politika ve Hergün) tümüyle kapatılmıştır.... Birçok gazetenin yayını değişik sürelerle durdurulmuştur (örneğin Milli Gazete 4 kez 72 gün, Cumhuriyet 4 kez 41 gün, Tercüman 2 kez 29 gün, Günaydın 2 kez 17 gün süreyle kapatılmıştır.)”(Kabacalı:1994,s.335).

1.3.10. 1980’den Günümüze Gelişen Teknoloji ve Türkiye’de Basın.

Türkiye, yaklaşık 3 yıllık bir kesintinin ardından, 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan seçimlerle Parlamenter demokrasiye yeniden geçiş yapmıştır.

Türkiye’de 17 Nisan 1993’e, yani Özal’ın Cumhurbaşkanı olarak vefat ettiği tarihe kadar sürecek olan Özal devri başlamıştır. Turgut Özal her ne kadar sivil bir görünümde olsa da, ülkede 12 Eylül sürecinin yaratmış olduğu sonsuz sükunet ortamını devam ettirmek ve başbakanlığı döneminde kendi açısından muhalefetsiz bir iktidarın başı olmak amacındaydı. Nitekim, basın üzerinde çeşitli hesaplar yapan Özal, başbakanlığı döneminde “Türkiye’de iki buçuk gazeteden fazlasına gerek yok.” sözleriyle de adeta dikensiz bir gül bahçesinde başbakanlık yapma özlemini, açıkça ifade etmiştir (Nebiler:1995,s. 48).

Türk basınında, 1990’ların özellikle ilk yarısı, gazetelerin promasyon savaşlarıyla geçmiştir. 1980 sonrası bilinçli okur potansiyelini yitiren ve kitle gazeteciliğine yönelen basın kuruluşlarının, gelişen teknoloji ile birlikte çıkardıkları gazetelerin yanı sıra radyosu, televizyonu, internet sitesi ile ticari girişimleri olan ve holdingler bünyesinde yer alan şirketler haline dönüştükleri görülür. Bu dönemde gazeteler, portföylerinde bulundurdukları ki bu deyim dönemin moda olan söylemidir- tüketici kitleyi çeşitli promosyonlarla elde tutma çabaları içine giren ticari kuruluşlar halini almış ve bu da, içerik bakımından belirgin bir yozlaşmanın ortaya çıkışına ve bilinçli okur kitlesinin basından uzaklaşmasına neden olmuştur. (Özgen:17-19 Mart 2004, pp.465-477s.473). Basının yapısındaki bu temel dönüşümü gerektiren gelişme teknolojik değil, ekonomiktir. Gazetelerin, ekonomik gelişmelerini sağlamaları için gereken şartların başında da tirajlarını arttırmanın gerekli olmasından dolayı baskı teknolojinin gelişmesine neden olmuşlardır (Kars:2010.s.77).

“1992 yılından sonra tıraş bıçağı, diş macunu, masa örtüsü, balon, uçurtma, buzdolabı torbası, omo, halk ekmek, sabun, çöp torbası, margarin gibi ... hediyeleri okuyucularına iletmeye başladı gazeteler. Neydi bundan amaç? Gazetelerin satışını sağlamak, gazetenin tirajını yükseltmek ... 60’lı yılların başında da toplam tiraj 3 milyonu... Bugün de 3 milyon civarında, ama o zaman Türkiye’nin nüfusu bugünkünün üçte biriydi ... Oransal olarak baktığımız zaman tiraj sabit kalıyor fakat fert başına gazete kullanımı ise düşüyor ... (Vuran:1996,s.80).

Türkiye’de 1975 yılında okur-yazar nüfus 16,5 milyon, toplam tiraj ise 1 milyon 940bin civarında seyrederken bin okur-yazara 117 gazete düşmekteydi.

1975 yılında ise, okur-yazar sayısı 21,3 milyona çıkmış tiraj, 2 milyon 100 bine yükselmişti. Oranlandığında ise, bin okuryazara 99 gazeteye inildiği görülmektedir. 1980 yılında bu oran, bine 78'e, 1990'da bine 83 olmuş, 1995'te ise bine 60 oranına gelmiş dayanmıştır. (Nebiler:1995,s.109).

Magazinleşme, 1980'li yıllarda başlayan ve 1990'lı yıllarda medyada çok geniş biçimde görülen olgulardan biridir. Magazinleşme olgusu, popülist milliyetçi söylemin medyada yer almasında önemli bir rol üstlenmiştir. 1980 sonrası ülkede ortaya çıkan yeni değer yargılarının yanı sıra medyanın üstlenmiş olduğu işlev ve sorumluluk da dikkatlerden kaçmamalıdır.

1980 sonrası anayasal düzenlemelere paralel olarak, yasal kısıtlamaların basın çalışanlarını zora sokması, birçok gazete, derginin kapatılması, yine birçok basın çalışanının hukuki davalarla uğraşması, hapis yatması ve üretkenliklerinin kısıtlanması Türk basınına geriye götürmüş, katı sansür anlayışının varlığı yayın içeriğinin kalitesizleşmesinde rol oynamıştır. Demir, 12 Eylül 1980 darbesinden sonraki dönemi basında magazinleşmenin had safhaya ulaştığı dönem olarak nitelirmektedir. Yine basının 12 Eylül darbesinin demokratik hak ve özgürlükleri sınırlayan tasarruflarından dolayı siyasi haber ve yazılarına büyük kısıtlamalar getirdiğini ifade etmektedir. Böylece basında daha çok magazin haberine ağırlık verilerek, müstehcenlik furçasının arttığına dikkat çeken Demir, masa başında resme göre hazırlanan haberlerin bu dönemde yaygınlaşmaya başladığını da vurgulamaktadır (Demir:1998,s.73 Akt. Büyükbaykal & Büyükbaykal:2007, s.54).

Bu dönem baskı ve kısıtlamalardan dolayı kendilerine yeni haber alanları açmak isteyen gazete ve dergilerin, magazin ve promosyon yoluyla okur sayısını arttırmaya yönelik çalışmaları ve hatta tamamen magazinleştikleri anlaşılmaktadır. Yine bu dönemde basın dışı sermayenin basın sektörüne girmesiyle tekelleşme tartışmaları başlamıştır. Bu noktada basın kuruluşlarının büyük sermaye grupları tarafından yönetilmeye başlanması yapısal dönüşümüne de hız kazandırmıştır. Medya grupları ya da büyük holdingler teknik alt yapıya büyük yatırımlar yapmışlar, bu durum büyük bütçe açıkları yaratmış ve yapılan yatırımı verimli hale getirmek, tirajı dolayısı ile reklam gelirlerini artırmak için,

salt satışı arttırmayı hedefleyen içeriğe doğru ilerlemeye başlamışlardır (Uslu:2001,s.1-20). Popüler kültürün ve Amerikan tarzı yaşam şeklinin dayatılması da bu dönemde daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Dağtaş ise, 1980 sonrası Türkiye'deki medya ortamında magazinleşmeyi önceleyen iki önemli gelişme olduğunu belirtir: Bunlardan ilki, Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yaşamında gerçekleşen baskı ve yasaklardan dolayı kendilerine yeni haber alanları açmak isteyen gazete ve dergilerin, magazin ve promosyon arcılığıyla okur kazanmaya çalışırken magazinleşmeleridir. 1980 sonrası basında yaşanan ikinci değişim ise medyanın sahiplik yapısındaki dönüşümdür. Büyük sermayenin eline geçen gazeteler; kar amacıyla çıkan işletmeler haline dönüşmüştür (Dağtaş: 2006, s. 121-122).

1980 sonrası Türkiye'sinde otoriter yönetimin kamusal alanı tahribiyle birlikte siyasal özünden sıyrılmış ve özel alana doğru yönlendirilmiş bir toplumsallık oluşturulmuştur (Özkazanç: 2007, s.93). 1980 sonrası depolitizasyonu siyaset tartışılmasını engellerken sol militanlığın panzehiri olarak kamuoyu dine ve popüler kültüre, özellikle sansasyonel basına ve futbola yönlendirmiştir (Bek:2004, s.374).

Günümüz basınının içinde bulunduğu kısır döngüde o dönemin çok büyük payı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. "12 Eylül'den sonra basın depolitizasyonu bu alanın magazine kaymasına neden olurken, halkın sesini duyurmadığı için de halk tabakasından ve desteğinden uzak bir kurum olma durumunu gündeme getirmiştir (Gezgin:1999,s.5-8).

"Liberal milliyetçilik anlayışını medya popüler hale getirmiştir. Medya bu olgunun popüler hale gelmesinde başlıca rolü oynarken bunu medyanın 1980 sonrasındaki değişen yapısı ile açıklamanın daha anlamlı olacağını belirtmeliyiz. Türkiye'de medya yapısının değişime uğraması, 1980 sonrası yeni liberal politikalar doğrultusunda bu yeni yapıya uyumlu olacak biçimde olmuş, değişik sermaye gruplarının medyaya girmesi ile medya ve politikacılar arasında geçmişten beri olan ilişki daha da yoğunlaşmıştır. Bu dönemden itibaren medyanın yeni liberal politikaların hizmetinde bulunmaya başladığını ve bu

politikaları topluma benimsetmeyi temel bir görev olarak kabul ettiğini söyleyebiliriz.” (Konyar:2001,s. 81).

Anaakım basınının tavrı, Herman ve Chomsky'nin geliştirdiği propaganda modeliyle paralellik göstermektedir. Anaakım basın organları, özellikle ordu-siyaset ilişkilerinde bir propagandanın uygulayıcısı olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Askerlerin de içerisinde bulunduğu iktidar sahiplerinin (ekonomik örgütler, sermaye sahipleri, bürokratlar vs) genel çerçevesini çizdiği sisteme dahil olmazlarsa var olamayacaklarına dair bir kabulün etkisi altında “saf gerçeği” nesnel bir biçimde iletmekten kendilerini mahrum bırakmaktadırlar. Bir kısmı gerçekte var olmayan filtreler/süzgeçler nesnel habercilik yapılmasını engellemektedir. Herman ve Chomsky'nin ülkelere göre değişiklik gösterebildiğini kaydettikleri bu beş süzgeci incelediğimizde (Herman, ve Chomsky:2006,s.81-82):

1. Medyanın büyüklüğü, medya organizasyonlarının sadece medya alanında değil başka pek çok sektörde de faaliyet göstermelerine yaramaktadır; böylece diğer sektörlerden elde edilen kar medyada kullanılmakta ve aynı gruba ait pek çok gazete, dergi, televizyon kanalında aynı içerikte çok sayıda “haber” yayınlanmaktadır.

2. Medya için en büyük gelir kaynağını oluşturan reklamcılar ve onların arkasındaki sermaye sahipleri medya organlarının içeriğini belirlemede çok etkili rol oynamaktadırlar.

3. “Onaylanmış” haber kaynakları, belirli konularda görüşlerine başvurulmuş, ne dedikleri/diyecekleri merak edilen kişi ve kurumlar olarak yayınları yönlendirmektedirler. Ana-akım medya organlarına hep belirli isimler çağırılmakta, o “uzmanlar” da istenmeyen, aykırı bir şey söylememektedir; bu yüzden onaylanmışlardır.

4. Medya organlarının istenmeyen bir içerik hazırlaması durumunda, medyayı disiplin altına almak için dava açan veya kişi, grup, örgüt veya

kitleleri “tepki üretimi”ne zorlayan kişi ve kurumlar da nesnel haberciliğin önündeki en önemli engellerden/süzgeçlerden biri olarak çalışmaktadır.

5. Bir kısım ülkelerde ve dönemsel olarak çok başvurulan bir diğer süzgeç ise “anti-komünizm” süzgecidir: Medyaları “komünistlik yapıyor” diyerek korkutma ve sistem dışında bırakmanın ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişim biçimleri hala çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Din, vatan, bayrak gibi değerler üzerinden insanların/kurumların samimiyetleri sorgulanmaktadır.

Bu beş bileşen birbiriyle etkileşime girmekte ve birbirini pekiştirmektedir. İşlenmemiş haldeki ham haberler, geriye yalnızca basıma uygun damıtılmış bir artık kalana kadar peş peşe süzgeçlerden geçirilmektedir. Bu süzgeçler, neyin haber değeri taşıyıp taşımadığını tanımlamakta ve propaganda kampanyalarına dönüşen süreçlerin temellerini ve işleyişlerini açıklamaktadır. Bu süzgeçlerin işleyişinden kaynaklanan medya üzerindeki seçkinler hâkimiyeti ve muhaliflerin marjinalleştirilmesi öylesine doğal bir şekilde gerçekleşir ki, genellikle tam bir dürüstlikle ve iyi niyetle çalışan haberciler, haberleri “objektif” olarak seçtiklerine ve yorumladıklarına kendilerini inandırabilirler.

Haberciler zamanla propagandanın kullandığı bu süzgeçleri, haberin oluşum sürecinin doğal birer parçası olarak kabul ederek, doğruluk, güncellik, nesnellik sorgulamasına gerek duymamaktadırlar. “Marjinalleştirilenler”in dışında kalan anaakım Türk basınının, ordu-siyaset ilişkisini bu kuramsal çerçeve dahilinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

1980’li yıllardan itibaren egemenlik kuran Yeni Sağ düşünce ile neo-liberal politikalara dayalı Yeni Dünya Düzeninin, denetimi elde tutmak için küresel bir iletişim ağına gereksinim duyduğunu, teknolojik olarak olanaklı böyle bir iletişim ağının yüksek maliyetinin finansmanının ise özelleştirmelerle karşılandığı görülmektedir. Özelleştirmelerle bir yandan kamusal tekeller kaldırılırken, diğer yandan tekelleşme eğilimi hız kazanmıştır. Bunun doğrudan bir sonucu, büyük sermaye gruplarının medya kuruluşlarını devralmaları

olmuştur. Adaklı'nın ifadesiyle "Neo-liberal ekonomi politikalarının hayata geçirildiği, reel sosyalizm deneyimlerinin çöktüğü, kültürel alanda ise 'yeni-sağ'ın egemenliğinin gündeme geldiği bu yıllar, yeni iletişim teknolojilerinin motor gücünü oluşturduğu 'yeni ekonomi'nin de yükselişine sahne olmuştur" (Adaklı: 2001,s.147).

1980'lerden sonra şekillenen yeni medya ortamı artan küresel özellikleriyle öncellerinden ayrılır. Croteu ve Hoynes küresel medya endüstrisinin dört yapısal eğilimiyle farklılaştığını belirtirler. Bu eğilimleri incelediğimizde ;

1) Büyüklük: Birleşmeler ve satın almalarla medya şirketleri daha önce hiç olmadıkları kadar büyümüşlerdir.

2) Bütünleşme: Büyük medya devleri yatay ve dikey formlarda bütünleşmektedir. Büyük medya devleri yatay formlarda bütünleşerek çoklu medya araçlarına sahip olmaktadır. Örneğin; yayıncılık, TV, radyo gibi. Dikey olarak bütünleşerek de üretimin farklı aşamalarını kontrol etmektedirler.

3) Küreselleşme: Büyük medya kümeleri (conglomerates) küresel varlıklar haline gelmişlerdir.

4) Yoğunlaşma: Medya holdingleri büyük oyuncular tarafından ele geçirilmekte, anaakım medya yüksek oranda yoğunlaşmaktadır (Croteu & Hoynes: 2001, s. 73-74).

1990 başında Cumhurbaşkanı Turgut Özal, ABD gezisinde yaptığı bir açıklamada, yurtdışından Türkçe yayın yapılmasını engelleyen bir kural olmadığını, bir kanal kiralayanın Türkiye'ye yayın yapabileceğini belirterek, ticari kuruluşların önünü açmıştır (Kejanlıoğlu:2005,s.164).

8 Temmuz 1993'te Anayasa'nın 133. maddesinde yapılan değişiklikle, "...radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbest" bırakılmıştır. Bu maddeyle bir kamu tüzel kişiliği

olarak *TRT kurumunun da özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esası* kabul edilmiştir (Kejanlıoğlu:2005,s.164).

Türkiye’de 1990’ların ikinci yarısından itibaren medyada faaliyet gösteren holdingler küresel medya endüstrisinin yapısal eğilimleri çerçevesinde ellerini güçlendirmek için birbirleriyle kıyasıya bir rekabet içerisine girmişler, bu nedenle özellikle medya kavramının basın ayağı promosyon savaşlarına sahne olmuştur. Gruplar arasındaki rekabet sadece promosyon savaşları ile sınırlı kalmamış, siyasi alana da sirayet etmiştir; öyle ki medya sahipleri bu dönemde Bakanlar Kurulu’nun belirlenmesinde söz sahibi olduklarını iddia edecek kadar güçlendiklerini ifade etmişlerdir (Sözeri:2014.s.73).

Sönmez (2003), Bek (2004), Adaklı (2006)’ya göre, günümüzde medyanın, medya sahipleri tarafından başka alanlardaki yatırımları için bir silah olarak kullanıldığı görüşü büyük ölçüde kabul görür durumdadır (Sözeri:2014.s.75). 2011 yılında yayınlanan Türkiye’de medya sektörünün analizi raporunda, pek çok medya şirketinin ekonomik olarak rasyonel olmayan şartlarda faaliyet gösterdiğini, bazılarının zarara katlanarak yayınlandığı belirtilmiştir (Sözeri ve Güney,2011). Bununla birlikte 2013 yılında TBMM Darbe ve Muhtıraları Araştırma Komisyonu’nun yaptığı görüşmeler de bazı medya patronları bu sektöre siyasilerin ricası/baskısı nedeniyle girmek durumunda kaldıklarını ve zararlarını azaltmak için çoğunlukla televizyon satın almak yoluyla büyümek durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Çukurova Grubu’nun sahibi Mehmet Emin Karamehmet (2012) 1997’de Akşam Gazetesini satın almasını şu şekilde özetlemiştir: “...*Özer Çiller Beyin ricasıyla ortak olduk. Sonra da maaşlar falan ödenmeyince devir aldık. Gazetede kimse yoktu, işte matbaalar alındı ondan sonra televizyon alınması gerekiyordu. Gazetenin şey olması için...*” Ciner Grubun sahibi Turgay Ciner (2012) ise medyaya girişini “...*Medyaya zorlanarak daha doğrusu para kaptırarak girmek mecburiyetinde kaldım. Yani sizin bahsettiğiniz gibi çok isteyerek, arzu ederek girmiş birisi değilim...*” şeklinde ifade etmiştir (Sözeri:2014.s.76)

Radyo ve televizyon yayıncılığı kamuya ait olanı kullanmakta, ayrıca ortak veya farklı özellikleriyle/yönelimleriyle tüm toplumu ilgilendirmektedir;

dolayısıyla, bu aşamada ‘kamusal’ yayıncılık gündeme gelmektedir. “Kamusal yayıncılık” gerek ticari baskılardan, gerekse devletin müdahalesinden bağımsız; bugün Türkiye’de uygulanan haliyle, merkeziyetçi ve seçkinci nitelik taşıyan ”kamu hizmeti” anlayışını gözden geçirerek yola çıkmış; yerel kaynakları olan, ama “yöresel” kalmayan; küçükü büyüklü kanallarda, herkesin enfomasyona tam erişiminin, farklı grupların program yapımına katılımının ve hiçbir baskı altında kalmadan sözlerini duyurabilmelerinin garanti altına alındığı açık mecralardır. Ancak, (Kejanlıoğlu:2005,s.173)’e göre Türkiye’nin bu tür bir kamu yayıncılığı siyaseti anlamında alacak daha çok yolu bulunmaktadır...

BÖLÜM II

OLUŞUM VE GELİŞİM SÜREÇLERİ BAKIMINDAN ALTERNATİF MEDYANIN KAVRAMSAL ANALİZİ

2.1. Alternatif Medya Kavramı ve Tanımları.

Demokratik gelişimini tamamlamamış olan ülkelerde siyasi ve ekonomik alandaki zorluklar, özgür basın anlayışına büyük darbeler vurmakta, “basın özgürlüğü” ve “ifade özgürlüğü” bu engeller karşısında soyut bir kavramdan öteye gidememektedir. Devletin, dolaylı olarak bu özgürlükleri yok etmeye yönelik teknik, mali, ekonomik ve yasal engelleri bir an önce kaldırması, çoğulcu demokratik rejimlerin ve basının kamusal işlevini yerine getirebilmesinin temel koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta Altschull, bağımsız basının varolmayacağını ve medyanın herhangi bir sistemde ekonomik, politik ve sosyal gücü elinde tutanların temsilcisi olduğunu iddia etmiştir (Severin ve Tankart:1994,s.507). Bu engellerin olumlu yönde düzenlenmesi sürecindeki gecikmeler ve medyada ki tekelleşme eğilimleri, farklı isimler ile belirtilen, farklı yapısal ve içeriklere sahip medya yapılarının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Sıradan vatandaşların ana akım medyaya dahil edilmemesi, yeni aktörler ve yeni iletişim modellerini ortaya çıkarmıştır (Harlow: 2013).

Kamuya erişemeyen vatandaşlar, seslerini duyurmak için yeni yollar yaratmaktadırlar. Burada noktada, alternatif medyanın, vatandaşların kendilerini ifade etmek için bir alan sağlaması önem taşımaktadır. Baskı gören, ayrımcılık yapılan, seslerini duyurmakta zorlanan, insanlar ve azınlıklar için alternatif medya, alternatif bir alandır. Özellikle teknolojik gelişmeler bu yapıların hızla çoğalmasına ve gelişmesine yol açmaktadır. Halkların ve bireylerin kendi üstünde hüküm süren iktidarlara karşı kendilerini özgürce ifade edememeleri ve iletişimsel eyleme ulaşamamaları sebebi ile oluşan bu medya yapıları, alternatif olarak adlandırılmıştır.

Sözlüklerde “seçenek” olarak tanımlanan alternatif sözcüğü kavram-sonuç olarak-farklılığı içermektedir (TDK:2009,s.83). İnsanlar, kuramlar,

kavramlar birbirleri için ya 'aynı'dır, ya 'benzer'dir, ya 'farklıdır ya da 'öteki'dir.

Alternatif medyayı ele alan çalışmalar kendi içerisinde farklılıklar göstermektedir. Alternatif medya ana akıma karşı iki temel boyut üzerinden tanımlanmıştır. Örgütlenme, ekonomik yapısı ve içerik. Küresel ticari medyanın hiyerarşik ve dikey örgütlenme yapısına karşı alternatif medyanın organizasyon yapısı yatay ve kolektif ilişkilerden oluşmaktadır. Örgütlenme yapısının katılımcılığa ve demokratik ilişkilere açık oluşu üretilen içeriğin muhalifliğini de sağlamaktadır. Alternatif medyanın içeriğini şekillendiren temel güdüler ise sosyal değişimden yana olmak, baskı altındaki grupların sesi olmak, alternatif bir kamusal alan yaratmak olarak değerlendirilmektedir (Streitmatter:2001; Kessler:1984; Hamilton: 2000, Akt: Birsen:2011,s.23).

Baskın grupların ve kurumların hegemonyasına meydan okuyan eleştirel hareketler, demokrasinin canlandırılmasına önemli bir katkıda bulunmaktadır. Kamu sorunlarının ve bilincinin şekillenmesinde kitle iletişim araçlarının kilit bir rol oynadığı göz önüne alındığında, iletişimi demokratikleştirme mücadelesi, ekonomik sorunlardan toplumsal ve siyasi sorunlara kadar geniş bir yelpazede sonuçları etkilemektedir. Bu bağlamda, eleştirel hareketler, kültürel çevremizi oluşturan iletişim kurumları ve uygulamaları tarafından belirlenmektedir. Medyanın demokratikleşmesi, medya aracılığıyla erişilen seslerin geniş bir alana yayılması, eşitlikçi ve katılımcı bir kamusal alanın oluşturulması açısından oldukça önemlidir(Hackett&Carroll:2004,Akt:Şen.2012)

Navaro (2004)'e göre alternatif medya, egemen medyada duymaya alışık olmadığımız tarzda toplumu sorgulayıcı fikir ve görüntülere yer vermekte, sessiz kalana ses vermekte, bir şekilde 'yok' sayılanın var olduğunu kanıtlamaktadır. Alternatif medya, sadece bir kavramı ortaya atmakla kalmaz, o fikri farklı yollardan farklı kitlelere ulaştırmanın yollarını da arar, dolayısıyla sadece üretim yapmaz, dağıtım ve eğitim süreçlerini de içerdiği belirtilmiştir. Sözlerini geleneksel medyada söyleyemeyen, sesleri marjinalleştirilmiş olanların kamusal alana katılmalarına zemin hazırlamaya yönelmiştir (Navaro:2004,s.677,679,Akt: Taylan:2012).

İletişimin demokratikleşmesi tartışmaları küresel medya kuruluşlarına karşı yurttaş grupları ve tabandaki organizasyonlarda medyanın farklı kullanım

biçimlerinin öne çıkması (Rodruiguez:2001) son zamanlarda iletişim çalışmaları açısından görece olarak alternatif medya çalışmalarına ilgiyi artırmıştır (Atton 2002; Downing 1984-2001; Rodriguez, 2001; Bailey, Cammaerts, Carpanteir, 2008; Hamilton, 2000). Alternatif medyayı ele alan çalışmaların iletişim çalışmalarında daha merkezi bir konuma gelişini Couldry ve Atton (2003) dört nedene bağlamaktadır ;

1- 1990'lı yıllarda ana akım olmayan medya ürünlerini de içeren küresel düzeyde canlanan sosyal aktivizmin varlığı; anahtar teknolojik değişiklikler sayesinde oluşan karşıt küreselleşme hareketi,

2- İçerinde medya ve kültürel çalışmaların da yer aldığı eleştirel çalışmaların etkisini yitirmesi,

3- Batı tipi demokrasi pratiklerinin iflası, oy kullanma oranlarının azalması; siyasetin neoliberalizme uyumlu müşteri piyasası sektörü haline gelmesi, toplumun genel ilgisizliği,

4- Tamamıyla ilgili olmasa da küresel gelişme kurumlarının yerel gelişmede ve küresel barış düzeylerinde sosyal ve siyasal yetkilendirmeye önem vermeleri.

Her ne kadar yeni bir tanımlama olsa ve küreselleşmenin bir sonucu gibi görünse de, alternatif medya günümüz akademik ortamında anlamını oturtamamış bir kavram olarak görülmektedir.

Literatürde alternatif medyayı ele alan çalışmalar farklı düzeylerde farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Birincisi alternatif medyayı detaylı bir şekilde açıklamaya çalışan alternatif medyanın köklerine, ekonomik kaynaklarına ve program çeşitlerine bakan ve alternatif medyayı iletişimsel bir olgu olarak görmemizi sağlayan tümsel çalışmalardır. İkincisi ise, alternatif medyanın önemini, iletişim süreci ve demokrasi içinde açıklayanlardır. Bailey vd. (2015) sınıflandırmalarında alternatif medyayı çeşitlilik ve ilişkisellik kavramları aracılığıyla açıklamaktadır.

Yapılan tanımlarda alternatif medyanın, ana akımda temsil edilmeyen veya kendine doğru, yeterli biçimde yer bulamayan grupların seslerinin duyurulması ve ana akım medyadaki baskın söylemlere karşı-hegemonya oluşturması bağlamlarında önemli bir rol üstlendiği ve ana akım medyanın yaratmış olduğu sahte gerçeklik duygusunu deşifre etme, kırabilme ve

görünmeyen temsilleri görünür kılabilmek amacıyla hareket ettiği belirtilmektedir.

Ana akımın bakış açısı olan işlevselciliğin en önemli özelliği dengenin korunması, servetin ve gücün haklı çıkarılmasıdır. Ana akım deneysellik ile ilişkilendirilmektedir. Bu ilişkilendirmenin üç ana nedeni olduğunu söyleyebiliriz:

- 1- İnsanın yaşadığı çevreye uyması, uymuyorsa gerektiğinde uydurulması,
- 2- Var olan toplumsal yapıyı ve kurumları korumak ve geliştirmek isteği,
- 3- Sanayileşmiş ülkelerin seçeceği en iyi yolun kapitalist model olduğu görüşüdür.

Alternatif medya başat temsil pratiklerinin karşısında baskılananların, alt kültürlerin ve toplumda “öteki” olarak konumlandırılanların kimlik politikalarını, değerlerini, sözlerini ifade eden metinleri dolaşıma sokmaktadır.

Alternatif medya anaakım medyadan üç temel özelliği ile farklılaşır:

- mülkiyet ve sahiplik ilişkisi ile,
- çalışma ilkeleri ile,
- üretilen içerik ile (Binark & Bek: 2010,s.197).

Günümüzde alternatif medyanın iletişim alanındaki izlerini Bagdikian, De Jong, Shaw, Stammers, Downing, Mohammadi ve Sreberny Mohammadi, Herman ve Mc Chesney gibi yazarlarda da bulabiliriz (Aydoğan:2011,s.74).

Kavram olarak ele alındığında, alternatif medya küçük azınlıkların görüşlerini yayan medya olarak ya da yaygın olarak bilinen ve tüketilen medyanın karşısında olan ve ona alternatif üretim yapan medya olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili ilk akla gelen örnekler, 1960’ların hippie kültürünün karşı kültür gazeteleridir. Günümüzde bunlara, sendika gazeteleri, düşük bütçeli edebiyat dergileri, marjinal müzik biçimlerini yayınlayan dijital radyo istasyonları ya da radikal partiler tarafından dağıtılan gazeteler, çevre aktivistlerinin web sitesi, bir topluluğa ait feminist radyo showları gibi örnekler vermemiz mümkündür.

Alternatif teriminin sadece ana akım medyaya karşı alternatif bir duruş sergilemekle ilgili olduğu ya da terimin, bu tür bir medyanın egemenliğin tüm formlarına meydan okumayı ve kapitalizme karşı toplumsal alternatifleri

beslemeyi mi ima ettiği belirleyici bir sorudur. Alternatif medya terimi ile özellikle politik olarak ilerlemeci ve amacı kapitalizmle ve egemen medya gücüyle mücadele olan solcu medyayı mı kapsamaktadır, ya da muhafazakar, sağcı ve baskıcı medyayı da kapsamakta mıdır? (Downing: 2001, s. 88) sorusu önem taşımaktadır.

Kettler'e göre (1997), alternatif medya söz konusu olduğunda ticari kazanç söz konusu olmamalıdır. Alternatif kamu için hizmet veren alternatif medya grupları, temelde antikapitalist, anti ırkçı ve anti ataerkildir(Kettler:1997,s.41).

Buna karşılık, kolektif ve taban hareketi örgütlenme ilkelerini destekleyen Indymedia, iyi bilinen çevrimiçi alternatif bir medya aracıdır. Indymedia "kolektif olarak çalıştırılan", "merkezsiz ve özerk bir iletişim ağı" olup "demokratik açık yayıncılık sistemi"ni kullanmaktadır (<https://www.indymedia.org/or/static/about.shtml> Erişim Tar:17.06.2016). Ancak katılımcı üretim ilkeleri sadece ilerlemeci sosyal hareketler ve solcu politik aktivistler tarafından kullanılmaz. Muhafazakarlar da aşağıdan-yukarıya medya üretimine gittikçe artan düzeyde ilgi duymaktadırlar. Muhafazakar katılımcı bir medya aracı örneği, "muhafazakar politik katılımı harekete geçirmek üzere sohbet radyosu, internet, internet günlüğü (blog) ve internet üzerinden görsel ve işitsel medya paylaşımını içeren taban hareketi medyasını" bir araya getiren çevrimiçi www.townhall.com topluluğudur (<http://townhall.com/AboutUs.aspx> Erişim Tar: 17.06.2016). Her iki medya aracının da kendileri için yaptıkları tanımlamalar, katılımı odak almaları bakımından (pratikte katılım seviyeleri farklılık gösterse de) birbirine çok benzerlik göstermektedir (Sandoval & Fuchs:2010,p.141-150).

Downing'e göre, alternatif medya politik bilincin uyandırılmasında çok önemli rol oynamaktadır. Downing, alternatif grupları var olan parti ya da politik kurumlardan ayırmıştır. Çünkü alternatif gruplar kolektif olarak işlemektedir, hiyerarşik yapılanmaları yoktur, formel değillerdir. Bunlar ortak çıkarlar için bir araya gelen toplumsal hareketlerdir. Downing'e göre, bunların ne söylediği değil, nasıl örgütlendikleri çok önemlidir. Çünkü alternatif medya toplum içindeki aykırı grupların bilinçlenmesinde çok önemli bir rol oynar. Alternatif medya, Downing'in "başkaldırı iletişimi" olarak nitelendirdiği habercilik anlayışı ve yorumlarıyla statükoyla mücadele etmekle kalmaz,

bunların üretimi yoluyla da mücadele eder. Özellikle, alternatif medyanın amacı, toplumsal ve politik bir değişim ise bu üretim can alıcı duruma gelir. Aslında bu medya kendi vaaz ettiği işi yapar. Downing bu durumu “prefiguratif politikalar” olarak tanımlar (Aydoğan & Kırık: 2012, s.63.64).

Downing, alternatif medyayı “egemen politikalara, önceliklere ve görüşlere alternatif bir bakış açısı getiren radikal bir medya” (Ford, Gil,G./Stein:2001,Akt:Yüksek, 2015, s.53-78) olarak tanımlamaktadır. (Sandoval ve Fuchs, 2010) ise, alternatif medyaya, eleştirel bir medya içeriği, egemen sosyal ilişkileri sorgulayan bir içerik sunarak özgürleştirici toplumsal dönüşüme katkıda bulunan medya olarak yorum getirmektedir (Sandoval&Fuchs:2010,s.141-150, Akt: Yüksek:2015,s.53-78).

Dorer (1995), Alternatif medyanın belirleyici özelliklerini dört madde de toplamıştır. Şöyle ki;

1. İlerici alt kültürel taban ve/veya protesto hareketleri,
2. Alternatif kamu ve iktidar karşıtı pozisyonları aramak,
3. Kapsama ve elden çıkartma arasındaki sosyal konumlar,
4. Alternatif medya için çelişki yaratan karakteristik amaç ve ekonomi bağlantısı.

Bu çelişki alternatif medyanın özelliğinden kaynaklanmaktadır. Alternatif medyada üretim sürecinde kapitalist bir ekonominin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır (Dorer:1995,s.330).

Ancak, Dorer bu çelişkiler arasında alternatif medyanın baskın özelliği olarak antikapitalist bir duruş sergilemesi gerekliliğinden de söz etmiştir (Dorer:1995,s.215) .

Dagron (2004) ise Birinci ve Üçüncü dünya arasındaki iletişim eşitsizliklerine gönderme yaparak alternatif medyayı üçüncü medya olarak isimlendirmiştir. Üçüncü medya kapitalist dünyanın ulusötesi özel sektörün elindeki birinci medyadan komünist ve solcu politik partilerin finanse ettiği ikinci medyadan da farklıdır. Üçüncü medyanın politik partilerle organik bir ilişkisi yoktur ama toplumsal hareketlerin eti ve kemiğidir ifadesini kullanmıştır (Dagron:2004).

Kurt Weichler, “Die Anderen Medien” adlı alternatif iletişimle ilgili çalışmasında alternatif iletişimin temel öğeleri içeren bir üç unsur önermiştir;

1. Communicator ve alıcının ayrılması, kaldırılması,

2. Özgünlük üretimi ve
3. İletişim ve eylem bağlantısı.

Weichler her iki yönde de eşit iletişim sürecinin oluşmasını önermiştir. Prensip olarak her iki tarafın haberleşme bağlamında aynı haklara sahip olduğunu düşünmektedir (Weichler: 1987 15-17).

Diğer bir unsur olarak Weichler, alternatif medyanın sadece toplumsal çatışmalar ve politik anlaşmazlıklar hakkında bir raporlama olmadığını, aynı zamanda bu tür davranışlarda etkili bir faktör olarak katıldığını belirtmiştir (Weichler:1987,s.15-17).

(Weichler:1987)'e göre, alternatif iletişim, sistemin değişimini amaçlamaktadır. Bu nedenle alternatif medya, en azından gerçekçi fizibilite yapması ve sistemin üstesinden gelmek için bağımsız olması gerekmektedir. Aksi takdirde, sadece sistemi koruyan hatta geren olarak nitelendirilebilecek bir duruma gelecektir.

Geçtiğimiz on yılda alternatif medyaya dair oluşan gelenek ve pratik, “alternatif” teriminin daha çok tercih edildiğini göstermiştir. Atton’a göre geniş kapsamlı bir terim olarak “alternatif”in gücü “radikal”e göre daha kapsayıcı olmasında yatmaktadır, aynı zamanda alternatif yaşam tarzı dergilerini, çok çeşitli türde fanzinleri ve şiir ve edebiyat yayıncılarının küçük medyalarını da kapsamasıyla “toplumsal değişim yayıncılığı” da içermektedir. Ancak analitik bir terim olarak “alternatif”, bize “ana akım olmayan” demekten biraz daha belirlilik sağlamaktadır. Bazı yorumcuların ise iki terimi karıştırdıkları görülmektedir (Atton: 2001).

2.1.2 Alternatif Medyanın Aktörleri

Aktör tabiri ile alternatif medya yayın organlarının yapısal özelliklerini oluşturan tabakalar ifade edilmektedir. Alternatif medya yayın organlarında mutlaka olması gereken bazı tabakalar söz konusudur. Bunlar, alternatif medyanın varlığını ortaya koyan oluşturucu şartlar ile direkt olarak ilişkilendirilmiştir.

Kurt Weichler, 1987'de "Die anderen Medien. Theorie und Praxis Alternativer Kommunikation" (Diğer Medya. Alternatif İletişimin Kuram ve Uygulaması) başlıklı kitabında bir ortam yardımıyla alternatif kamuoyu üretenlerin yapısal özelliklerini incelemiştir. Bu şekilde topladığı bilgiler büyük ölçüde 70'li ve 80'li yıllarda edinilen deneyimlere dayanmaktadır.

2.1.2.1. Sosyal Bileşim

Alternatif medyanın çalışan kitlesi özellikle 20 ila 30 yaşlarındaki genç insanlardan oluşmaktadır. Bu alana angaje olmuş kişiler büyük ölçüde orta ve yüksek öğrenim öğrencileri ile sosyal olarak orta tabaka mensuplarıdır. Orta tabakadan gelen çalışanların belirleyici özellikleri yüksek veya akademik eğitimleridir. Kökenlerini inceleyecek olursak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, edebiyat ve sosyal bilimler mezunlarının, avukatların, gazetecilerin, hekimlerin ve mimarların alternatif medya çalışanları içerisinde ağırlıklı olduğunu görürüz. Ayrıca çoğunlukla herhangi bir partiye bağlı olmayan bu kişiler kent kökenlidir (Weichler:1987,s.45).

Türkiye'de 2016 yılında alternatif medya kullanıcıları hakkında yapılan bir ankette çıkan sonuçta, kullanıcılarının %75'i akademik eğitim almış kişilerden oluştuğu görülmektedir (<http://www.dailymotion.com/video/x4mqgzn>, Erişim tarihi : 03.08.2016).

Alternatif medya çalışanları hakkında Türkiye'de yapılmış herhangi bir araştırma olmamasına rağmen, büyük bir yüzde ile akademik eğitilmiş kişilerden oluştuğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Alternatif medyanın çalışan kitlesinin yapısını, örneğin alternatif medya işlerinin ek iş olarak yapılması ve ücret karşılığı olmaması, bu nedenle de öncelikle asıl meslekleri sayesinde mevcut zamanlarını görece daha serbest dağıtabilecek durumda olan kişilerin bu türden işleri yapıyor olması belirlemektedir (Weichler:1987,s.45).

2.1.2.2. Faaliyet Özellikleri

Alternatif medya uygulayıcısı, sınırları keskin çizgilerle belirlenmiş faaliyet alanına bağlı kalmaz, bilakis sınırlarını istediği gibi aşar ve tema seçiminde de geniş bir özgürlüğe sahiptir. Alternatif komünikatörün (medya organizatörü) görevleri arasında alternatif bir kamuoyu yaratmanın yanı sıra örgütsel faaliyetler de bulunmaktadır. Alternatif komünikatör projenin finansmanı ile ilgilenmeli ve idari alanda da çalışmalıdır.

Kolektif çalışma tarzı da yine aynı şekilde önemli bir noktadır. Alternatif medya şirketlerinde formüle edilmiş bir hiyerarşi neredeyse hiç bulunmaz, bütün çalışanlar aynı haklara ve yükümlülüklerle sahiptirler. Uygulamada ise çoğu zaman gayri resmi hiyerarşiler kendisini göstermektedir (Weichler:1987, s.49-50).

2.1.2.3. Benlik Kavrayışı

Alternatif medyaların komünikatörleri, nesnel haberciler sayılmazlar. Belli bazı tahayyüller, düşünceler, kişiler ve gruplaşmalardan yana bilerek ve açıkça taraf tutarlar. Bu noktada öncelikle, kitle iletişim araçlarına erişimi olmayan kişi veya gruplar bağlamında maruziyet kategorisine göre yönelim gösterirler. Alternatif medyada gönüllü çalışmalar çoğunlukla bir şeyden yana veya bir şeye karşı siyasi bir angajman olarak görülmektedir (Weichler:1987,s.53-54).

2.1.2.4. Motivasyon

Alternatif medya işletmelerinde çalışmanın bir diğer önemli özellik ise siyasi sosyal ve hatta kültürel angajmandır. Weichler, ayrıca emeğin serbestçe yapılandırılması, bütün çalışanların eşit haklara sahip olması, aynı fikirleri paylaşanlarla sosyal bütünleşme olanağı, kolektif bir grup deneyimi ve kişinin kendisini bireysel olarak gerçekleştirebilme olanağını da diğer saik gerekçeleri olarak anmaktadır (Weichler:1987,s.56-57).

Sonuç olarak Weichler (1987), kitle medyası ve alternatif medya arasındaki farklılıkları aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde belirtmiştir:

	Kitle Medyası	Alternatif Medya
Ürün yaratma amacı	Kar Eğitimi / Dikey İletişim Görüş Oluşturma / Oryantasyon Bilgi / Haber / Eğlence	Yerel Halkı Desteklemek/Alternatifi Tanımlamak Bilgi Eksikliklerini Azaltmak/Oryantasyon Olayları Tarihsel Ve Toplumsal Açıdan Birleştirmek Yatay İletişimi Kolaylaştırmak/Halk Forumu Gündelik Sorunları Özelleştirmek Eylemler Düzenlemek/Taraf Olmak Pratik Siyaset Yapmak Okuyucuların Düşüncelerini Paylaşmak
Hedef Gruplar	Genel Kamuoyu	Ağırlıklı Olarak Yerel Marjinal Gruplar, Azınlıklar, İlgililer
Kullanım Değeri	Bilgi/Oryantasyon/Görüş Oluşumu Eğlence/İletişim Teşvik	Bilgi/Oryantasyon/Görüş Oluşumu/ Bilginin Doğrudan Uygulanabilirliği İletişim Teşvik
Teknik üretim araçları	Sadece Eğitimli Uzmanlar Tarafından Kullanılır/Profesyonel	Kullanımı Daha Kolay/Yarı Profesyonel
Üreticiler	Profesyonel Gazeteciler/İletişimci Ve Alıcının Ayrışması	Amatör Yayıncılar/Alıcı İle İletişimcinin Birleşiminin Arttırılması
Finansman/ekonomi	Satış/Reklam/Pazar/Kara Yönelim	Satış / Özkaynaklar / Bağış / Maliyetleri Kurtarma İlkesi
Organizasyon	Ekonomik Olarak Organize Etme	Doğaçlama / Örgütsel Sorunlar
Üretim süreci	Bireysel Uzmanlaşma Sayesinde İş Pozisyonu /Bireysel Sorumluluk	Kolektif Üretim Ve Sorumluluk İşbölümünde Rotasyon Sistemi
Satış	Abonelik / Doğrudan Satış/ Düzenlilik	Ağırlıklı Olarak Doğrudan Dağıtım(İlişkilere Bağlı) Duruma Bağlı
Tasarım öğeleri <i>bölümler</i> <i>dil</i> <i>düzenleme</i>	Geleneksel Uzmanlık Dili (Departmanlara Özgü) Pahalı/Tüketici Odaklı	Özel Bölümlerin Olmaması Halk Dili/Gruplara Özgü Düşük Maliyetli/Uygun, Basit
Bağlantı	Kısıtlı/Şarh	Açık
Şeffaflık	Şarta Bağlı/Sınırlı	Açık/Hazır
Geribildirim	Sadece Sınırlı(Göstermelik)/Dolaylı	Direk/Kendi Katkıları/Tartışma Forumları İle Eylem Seçenekleri Üretim Sürecine Katılma Olanığı
Yayınlanma Şekli	Kısa/Düzenli	Sadece Uzun Sürede Düzenli
İçerikler	Soyut/Güncel/Evrensel/Olağandışı/Kurallı Kişiselleştirme/Meşrulaştırma	Somut/Günlük/Problemlerle İlgili/Yaşam Temelli İhtiyaç Ve İlgiye Dayalı/Yorum Oryantasyon Etkisi/Alternatif Somut Ütopya
Üçüncü Şahıslara Bağlılık	Pazara Bağımlılık/Reklam Endüstrisi Yönetim/Kurumlar/Partiler	İşlevsiz

Tablo :2.1. Unterscheidungsmerkmale zwischen Massenmedien und alternativen Medien (Weichler: 1987,s.36).

2.2. Alternatif Medyanın Oluşum Süreçleri.

Aydınlanmanın ilkelerini Rönesans ortaya koymuştur. Bu ilkeler 17. yüzyılda düzenlenip sistemleştirilmiştir. 18. yüzyıl insanı ise bu sistemleri enerjik biçimde işleyip yaymış ve hayata uygulanmasını sağlamıştır. Bu uygulama sonucu insan hakları, hukuk devleti ve demokrasi kavramları ile çağdaş Avrupa kültürü oluşmuştur (Megep:2008.s.23).

18. yüzyılda İngiltere’de demokratik kurumlar gelişmiştir. Bu nedenle ülke parti çatışmalarına ve hareketli seçim mücadelelerine sahne olmuş, liberal ve muhafazakar partiler arasında sürekli mücadeleler oluşmuştur. Bu iki parti arasında, özellikle genel seçim hakkı etrafında sürdürülen şiddetli tartışma ve mücadeleler halkı geniş ölçüde etkilediği için siyasal eğilimlere göre gazetecilik doğmuş ve bu suretle muhalefet gazeteciliği gelişmiştir. Muhalefet gazeteciliğinin gelişmesinde en önemli sebeplerden biri de sansüre karşı olan mücadeledir. İngiltere’de basına konan sansüre karşı ilk tepkiyi gösteren ve başarı sağlayan John Locke, Avrupa burjuvazi hareketini başlatan düşünür olmuştur (Megep:2008.s.26).

Bu yapıya karşılık, Almanya, Fransa ve Avusturya’da çok şiddetli sansür uygulandığı için bu ülkelerde muhalefet gazeteciliği gelişmemiştir. Ancak, yine de özel matbuatlar yayımlanarak alternatif yapıların oluşturulduğu görülmüştür.

2.2.1. İngiltere

Alternatif medyanın görülen kısa tarihinin başlangıç noktasının 18.yüzyıla kadar uzandığı görülmektedir. İngiliz radikal entellektüelleri, küçük burjuvalar ile burjuvaların dışında kalan toplumsal kesimlerle ilişkiye geçerek onların geleneksel siyasal mücadele biçimlerinin ve bunun düşünsel temellerinin dönüşmesine neden olurlarken, onlarla iletişime geçmenin aracı olarak kullandıkları medyayla da alternatif bir basının öncülüğünü yapmışlardır. Kullandıkları medya ise; bir dizi zengin siyasal nitelikli bildiriler, broşürler, siyasal magazinler ve de eğitim seminerlerinin teatral pedagojik formlara dönüştürülmüş notlardır.

Habermas, 18. yüzyılda kamunun siyasal işlevini İngiltere’de bulduğunun altını çizmiştir. Zümre meclisi, modern bir parlamentoya dönüşmüş, siyasi partiler ve siyasi gazeteler kurulmuştur. Habermas, bu dönemdeki en önemli gelişmelerden birinin, kral, bakanlar ve subaylar gibi üst makamları eleştirebilen ve onların açıklarını göz önüne seren gazeteler ve dergilerin ortaya çıkmasının olduğunu belirtmektedir. Daha da önemlisi, muhalif, eleştirel ve parlamentodaki müzakereleri aleni olarak yayınlayan gazeteler ortaya çıkmıştır. Böylece de akıl yürüten bir kamusal topluluğun oluşması sağlanmıştır. "Times" gibi günlük gazeteler çıkarılmaya başlanmış ve siyasal dernekler oluşturmuştur. 1792’de parlamentoda ilk defa "Kamuoyu" ndan söz edilmiştir. Habermas, "Kamuoyu" için ; halkın eğitim ve iletişim yoluyla, temellendirilmiş bir düşünceyi kavrayacak bir duruma getirilmesinden sonra kamusal tartışma içinde oluşur" ifadelerini kullanmıştır (Habermas: 1991,s.174).

18.yüzyıl "aydınlanmasının" bir başka ürünü olan bu alternatif kamular, aynı zamanda 19.yüzyıl işçi sınıfı hareketinin ve kullandıkları medya da tarihin bütün büyük dönemeçlerinde önemli bir rol oynayacak olan "alternatif medyanın" müjdecisi olmuştur (Dağtaş:1999,s.157).

18. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar İngiltere’de güçlenen radikal yenilikçi gazetelerde isyankar bir iletişim göze çarpmaktadır. Bu gazetelerde, kendi aralarında teknik, profesyonel rol, yükümlülükler ve toplumsal ve kültürel dönüşümlerin yeni bir bakış açısı ile yeniden oluşturulduğunu görmemiz mümkündür. Örneğin ;

- Gizli yer altı dağıtım ağları,
- Yoksul yönetimi,
- Gazetecilerin kendilerini profesyonelden ziyade aktivist olarak görmeleri,
- Salt haber sunmaktansa iktidarın ve eşitsizliğin dinamiklerini ifşa etmeye yönelik ilgi,
- Okuyucularla yakın ilişkiler kurmak,
- Radikal örgütler ile yakınlaşma ve birleşim ile örgütsel hareketin değerinin altını çizen bağlar,

- Radikal medyanın, işçi sınıfının kamusal alanındaki anahtar rolü (Atton:2014,s.45).

Bu noktada militan basının radikal bir altkültürü elinde tutmakta olduğu görülmektedir.

2.2.2. Almanya

Almanya'da "Presse von unten" olarak tabir edilen aşağıdakilerin medyasının yazılı bir hikayesi yoktur. Sadece birkaç örnek verilebilir. Kilisenin ve din adamlarının iktidarına karşı reformasyon hareketleri, soylulara karşı burjuvazi, üçüncü olarak burjuvazinin iktidarına karşı işçilerin, emeğin mücadelesi sayılabilir. Bu hikayeler radyo, televizyonda ve diğerlerinde daha sonra yazıya dökülmüştür. 19. yüzyılda broşürler dışında Papalığın mutlak gücüne ve Katolik Kilisesinin mutlak gücüne karşı ve dünyevi iktidar ile yakın bağlantıdaki polemiklere karşı halkın mücadelesinde etkin olan kitle iletişim araçları mevcut değildi. Mesajlar ve resmi duyurular, aynı zamanda bir sanat ifadesi olarak kabul edilmekteydi (Hooffacer&Look: 2009, 10).

Almanya'da ilk alternatif olarak adlandırabileceğimiz çalışmalar, Güney Alman tiyatrosunda 1623 yılında 30 yıl savaşlarının neden olduğu yoksullaşma, açlık ve enflasyonun konu edildiği çalışmalar olmuştur. Aynı zamanda düzenli yayın aralıkları ile dağıtılan gazetelerde de ilk mesajlar ve haberler verilmiştir. Beyannameler ve broşürlerin de yayınlanması, çiftçilerin uyanması ve ayaklanması için fırsat olmuştur. Modern anlamda ana teması siyasi olan yazılar ile din adamlarına karşı mücadele, Roma'da Papa'ya karşı yapılmıştır. Reform hareketlerinden itibaren, kilise resmiyete kavuşmuştur. Luther ile beraber ünlü olan resmi kilise ve papa protestan propagandasının odağı olmuştur. Yazarlar uygulanan sansüre karşı, Luther'in de çabalarıyla genel eleştiriler yapmışlardır. Bu nedenle de para cezası ödemek zorunda kalmışlardır. Yazılarını yazma hakları ellerinden alınmış ve işlerini kaybetmişlerdir. (Hooffacker&Lokk:2009,s.10-12).

Sınıflar arası eşitsizlik, adaletsizlik broşürlerde açıkça görülmektedir.

Şekil:2.1. Arm und Reich vor Gericht (Flugblatt, El. Jh.)(Zengin ve fakir mahkemede) (Hooffacker&Look :2009, s.11).

Ekonominin yükselişi ile birlikte vatandaşlar, zengin ve daha güçlü ve daha güvenli yaşamaya başlamışlardır. Bununla birlikte, 18. yüzyıl yeni burjuvası olan aydın hukukçular ve tüccarlar, çalışkanlık, dürüstlük, tutumluluk ve hayırseverlik duyguları aşılayan, yüksek abonelik ücreti olan bir dergiye sahip olmuşlardır.

Şekil: 2.2. Der Mäusekönig verurteilt die Katze (Flugblatt, El. Jh.) (Fare kral kediye kinadı) (Hooffacker&Look:2009, s.11)

18. yüzyılda çok sayıda var olan gazete ve dergilerin birçoğu için siyaset, modern anlamda bir sorun değildi. Çünkü soyluların ve sade vatandaşların siyasete olan ilgileri aynıydı (Hooffacker&Lokk:2009,s.13-14).

Özel kadın dergileri, ahlak ve eğitim ile ilgili dergilerin yanı sıra çocuklar ve gençlere yönelik gazete ve dergiler, gençlere de zenginlik katmaktaydı.

18. yüzyılın ikinci yarısında gazeteler gibi dergilerin de tirajları büyük ölçüde artmıştır. 10.000 ile 15.000 adet tiraj elde ederek dergilerin çok daha büyük okuyucu kitleleri oluşmuştur. Akşamları kafelerde, meyhanelerde konular üzerlerinde tartışmalar yapılmaktaydı (Hooffacker& Lokk:2009,s.16).

19. yüzyılda hızlı baskının devreye girmesi ile birlikte düzgün baskıları ile kitap, gazete ve dergilerin tirajları daha da artmıştır. Ancak, yazarlar bu durum ile birlikte yayıncılara bağlanmış ve bağımsızlıklarından uzaklaşmışlardır.

Genç yazarlar, geçimlerini sağlamak için ancak küçük tirajlı dergilerde, edebiyat veya gazete makaleleri ile uğraşmışlardır. Heinrich von Kleist 1810'larda "Berlin Akşam Gazetesi"nde yeni bir akım geliştirmiş, Almanya'da yerel günlük gazetelerin sansasyonel haberler, siyasi bilgi ve yorumlar, felsefi, ilmi konular ve taşlamalar ile bir karışım yaparak yayınlanmasına sebep olmuştur. Dönemin sorunu olan sansür ile yayıncıların mücadeleleri ise finansal yönden başarısızlıklara neden olmuştur (Hooffacker&Lokk:2009,s.17).

1830'larda, Hessen Eyaletinde George Büchner büyük kitleleri etkilemek istemiştir ve bu nedenle geleneksel medya olan broşürleri kullanmıştır. Broşürde "sarayla savaş-halkla barış" sloganı ile askeriye'nin ve bakanlıkların harcamaları gibi sosyal adaletsizliklere karşı tepki vererek, eleştirel yayınlar ile halkı bilinçlendirmeyi sağlamak istemiştir.

1970 ve 1980'li yılların eleştirel medya çalışmalarında kitle iletişim araçlarının kendi kritik tanıtım işlevlerini kaybettiği görülmüştür. Bu nedenle, halkın, siyasi partilerin ve derneklerin iç yapılarında demokratikleşme alanında yeniden yapılandırması öngörülmüştür. Önemli olan iletişim ve eylem bağlamında özgünlük üretiminin gerçekleştirilmesidir. Örneğin Radyo Alice sol alternatif radyolardan biridir. 1970'lerdeki günlük yaşamı ortaya koyan bilgiler vermektedir (Hüttner& Nitz:2009,s.33).

Batı Almanya'da alternatif medya, yetmişli yıllarda öğrenci hareketleri ve yeni toplumsal hareketlerle birlikte oluşmuştur. Yeni oluşan gruplar kendi siyasi temaları ile ilgili bilgileri yeterince elde edememişlerdir. Bu nedenle ilk jenerasyon alternatif basının öncelikli hedefi sadece yükümlülüklerin yerine getirilmesi değil, aynı zamanda bir "karşı-kamu" yaratılması olmuştur.

1970'li yıllarda, gençleri motive etmek amacıyla gençlikle ilgili çeşitli dergiler çıkarılmaktaydı. Hatta okullarda ve çeşitli gençlik örgütlerinde bilgiler aktarılmaktaydı. Kantitatif (nicel olarak) alternatif medya hızla artmakta, 1977'de yaklaşık 100 bölgesel ve merkezi olarak alternatif basılı medya bulunmaktaydı. (Hüttner&Nitz:2009,s.34).

İlk nesil "alternatif" sıfatı, daha çok alternatif içerik anlamına gelmektedir. Ekonomik temellere dayanmakla birlikte, üretim sürecinin organizasyonu, yenilikçi yayıncılık ve kendiliğinden gazetecilik gibi özellikleri vardır. Benzer bir tanıma göre: Demokratik yapılandırılmış olan gazete ve dergiler finansal kaygılarla reklamlara ağırlık vermektedir. Genellikle geleneksel basına karşı, karşı kamuların oluşumunu sağlamayı amaçlarlar. Genel olarak sosyal hareketlerin içinde yer bulan statükoya karşıdır.

İlk nesil alternatif medyada özel medya türleri bazında bozulmalar olmuştur. 1970'li ve 1990'lı yıllarda Batı Almanya'da basitleştirilmiş klasik tipolojilerini sıraladığımızda;

Girişimci gazeteleri: Genellikle düzensiz yapılan yayın programları ile iletişimi öncelikle kullanırlar.

Halk yayınları: Tematik gazetelerdir. Üniversite şehirlerinde çoğunlukla yayınlanırlar. Daha çok sol görüşlüdürler.

Sahne yayınları: Sol gelenekli öğrenci hareketlerinin yayınlarıdır. Öğrenci birliklerinden ve alt kültürlere mensup olanlardan büyük destek görürler.

Şehir dergileri ve magazinleri: İçeriklerinde büyük şehirlerle ilgili konular yer almaktadır. Profesyonel sunumları ve yüksek tirajları vardır.

Gazeteler: Her biri ayrı ayrı dikkate alınması gerekir. 1979 Nisanında yayına başlayan Taz bölgesel alternatif konular üzerinde bir tekeldir. Ama hızla gazetecilik sisteminin yapılarına da uyum sağlamıştır.

Dergiler: Genellikle, 1970'lerin sonlarında ortaya çıkan, 1980'lerin başında ve kısmen bugün de mevcuttur. CLIO, Contraste, Dr.med Mabuse, Expres, Forum Recht, Unabhangige Bauernstimme vb..

Fikir organları: Genellikle oldukça kısa omürlü, politik dergilerdir. Sol görüş hakimdir. Sol görüşlü radikal projeler üretirler.

Dernek organları: Bunlar dernekler veya STK'lar olabilir. Muhataplar yetenekli geniş halk kitleleridir. Küresel, çevresel, tarımsal veya kültürel alanlarda faaliyet gösterirler.

Parti organları: Federal Meclis tarafından temsil ve kontrol edilirler (Hüttner& Nitz:2009,s.37-38).

2006 da yapılan araştırma sonuçları klasik alternatif medyanın var olduğunu, ancak artık bugün yok olduğunu göstermektedir. Ticari amaçlı olan alternatif medyanın varlığını ise kabul etmektedir.

Günümüzde küçük altkültürel gruplar fikir organlarına ait alternatif özellikler görülememektedir. Genellikle periyodik olarak sol görüşlü dergiler mevcut olup, öte yandan kafa karıştıran ticari amaçlı alternatif dergiler mevcuttur. Bunlar ile birlikte gerçek anlamda bir kısım alternatif medya, bugün ilk nesil alternatif medyada olduğu gibi gazeteler, fikir organları ve parti projeleri, dernek organları ve bilim projeleri ile faaliyetlerine devam etmektedir.

Alternatif yayınların sayıları 1980'lerde düşüş göstermiştir. 2006 yılında ise, bu rakam 450'in üzerinde görülmektedir. Çoğunun teması yeni sosyal hareketlerin üç klasik teması ile ilgilidir: demokrasi, ekoloji ve enternasyonalizm, diğer bir anlatımla sol görüş. Alternatif yazılı medya marjinal kamulara ulaşmada ve karşı kamuların sosyal ve siyasal meydan okumasında etkin olmaktadır (Hüttner&Nitz, 2009, s.39-40).

2.2.3. Brecht ve Enzensberger'in Bakış Açısına Göre Alternatif Medya

Bertholt Brecht radyo yayıncılığının, demokratik potansiyelini ve iletişimi iki yönlü uygulama imkanını işaret etmiş ve bu hususu vurgulamıştır. Brecht radyoya yeni bir işlev atfederek, onun özgürlükçü boyutunu değerlendirmiştir. Bu ise, “*Radyo bir dağıtım sistemine dönüştürülmelidir*” önerisidir. Bu şekilde, böyle bir projenin içinde radyo, aslında dinleyicinin aktif

ve bir yapımcı olarak yeniden istihdam edildiği alanların oluşmasını sağlamaktadır.

Brecht'in radyo kuramında öngördüğü, *“radyo bir yayım aracı olmaktan çıkarılmalı, bir iletişim aracı olmalıdır. Radyo, kamu hayatında tasarlanabilecek olan en kusursuz iletişim aracı, dev bir link sistemi olabilir. Ne var ki, bunun olması, radyonun sadece yayım (aktarım) değil, alım da yapabilmesine; dinleyicisine sadece duyabilme değil, fakat konuşabilme olanağı da vermesine; dinleyicilerini tecritlemeyip birbirleri ile temas kurabilecek duruma getirmesine bağlıdır. Varolan bu toplumsal sistemde gerçekleştirilebilirliği olmayan, ancak bir başka toplumsal sistemde gerçekleştirilebilirliği olan bu tür öneriler ki, bunlar, ne de olsa teknik gelişmelerin doğal sonuçlarıdır. Öbür sistemin tanıtılmasına ve biçimlendirilmesine katkıda bulunabilirler* (<http://www.ifakkindermedien.de>, 2016) düşüncesi, gelecekte oluşacak alternatif medya kavramının temel taşlarını oluşturmuştur. Özellikle radyoyu işaret etmiş olması ve alternatif medya kuramlarının başlangıç noktası olarak kabul edilen AMARC-Europe'un alternatif olarak radyoyu kaynak alması Brecht'in görüşleri ile bir paralellik göstermektedir.

Hans Magnus Enzensberger (1970) “Bir Kitle İletişim Araçları Teorisinin Oluşturucu Öğeleri” adlı makalesinde katılımcılıktan bahsetmiş, iletişimin çift taraflı olması gerektiğini belirtmiştir. Enzensberger makalesinde, iletişim araçlarının baskıcı kullanımlarının, kurtarıcı kullanıma dönüşmesi gerektiğini, bir yayıncıdan bir çok alıcıya ulaşılması şeklinden, her alıcının potansiyel bir yayıncı şeklini alması gerekliliğini, bireylerin tecrit edilmesi(hareketsizleştirilmesi) durumundan, kitlelerin hareketlendirilebilmesini, merkezden kontrol edilebilen iletişim yerine, merkezleştirilmemiş bir iletişimin varlığından, edilgin bir tüketici davranışından, ilgili tarafların karşılıklı etkileşimini sağlayan bir modele dönüşümünden, uzman üretimli içeriklerden, kolektif üretimli içeriklerden, bürokrasi tarafından kontrol yerine, toplum tarafından kontrolün olması gerektiğinden bahsetmiştir.

Enzensberger, adı geçen makalesinde medya karşısında sosyalist açıdan bir pozisyon almıştır. Düşüncelerinin amacı, siyasi solun medyaya karşı bir hayli

savunmacı olan tutumunu sonlandırmak ve bunu atak bir şekilde özgürlükçü ve eşitlikçi bir tutuma evirmektir.

Bu noktada doğrudan doğruya "manipülasyon" terimine bağlanmış ve altmışlı yıllarda bir hayli gündemde olan bu terimi analitik olarak eleştirmiş, *"Manipülasyon savı, kendi kendimizi yükten kurtarmamıza da hizmet eder. Karşı tarafın şeytanlaştırılması, zaaflarımızı ve kendi ajitasyonumuzun perspektifsel ayıplarını örter; eğer ki bunlar kitleleri harekete geçirmek yerine kendi kendimize yalıtıma götürüyorsa bu başarısızlık toptan bir şekilde medyanın üstünlüğünün hanesine yazılır"* ifadelerini kullanmıştır (Enzensberger:1970).

Aynı zamanda solun, medya düşmanlığına saplanıp kalmaması, bilakis medyayı kendi hedefleri için kullanmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Enzensberger (1970), devamla, medyanın bununla birlikte gene de manipülatif karakterini hiçbir zaman kaybetmeyeceğini yazmaktadır: *"Manipüle edilmemiş yazı, sinema ve yayın yoktur. Bu nedenle soru, medyanın manipüle edilip edilmediği değil, bilakis onu kimin manipüle ettiğidir. Devrimci bir tasarım manipülatörlerin ortadan kalkmasına yol açmamalı; tam tersine herkesi birer manipülatör yapmalıdır"* demiştir.

Enzensberger, elektronik medyaya da bir önem atfetmektedir, çünkü elektronik medya esas itibariyle eşitleyici bir karaktere sahiptir. Elektronik medya zaten kendiliğinden çok demokratik bir medyadır. Çünkü:

- Nüfusun bütün katmanları içerisinde kitleler halinde yayılabildiği için.
- İstendiği kadar ve görece ucuza yeniden üretilebildiği için.
- Kişinin oturduğu yerden potansiyel olarak kolayca erişilebildiği için.

Fakat Enzenbsberger, elektronik ortam üzerinden halka neyin ulaşacağını belirleyen bir monopol ve oligopol karşısında pasifizme zorlanan bir kitlenin bulunması sorununu da fark etmektedir. Fakat doğru bir kullanımın halihazırdaki durum karşısında kökten sonuçları olacaktır: *"Tarihte ilk kez olarak medya toplumsal ve toplumsallaştırılmış bir üretici sürece kitleler halinde iştiraki mümkün kılmış olup, bunun pratik araçları kitlelerin kendi ellerinde mevcuttur. Böylesi bir kullanım, şimdiye kadar kitle iletişim araçları*

ismini haksız yere taşıyan bu kitle iletişim araçlarını kendisine getirir. Televizyon veya sinema gibi bu araçlar bugünkü yapılanları içerisinde iletişime değil iletişimin engellenmesine hizmet etmektedirler. Verici ve alıcı arasında bir etkileşime izin vermemektedirler" ifadelerini kullanmıştır (Enzensberger:1970).

Enzensberger böylelikle doğrudan doğruya Brecht'in, radyonun bir yayım aracı olmaktan çıkartılıp dönüştürülerek bir iletişim aracı haline getirilmesi talebine bağlanmaktadır.

Hans Magnus Enzensberger (1970) "Bir Kitle İletişim Araçları Teorisinin Oluşturucu Ögeleri" adlı makalesinin sonucunda ise, baskıcı medya kullanımı ile savunduğu özgürlükçü medya kullanımını karşılaştırmıştır. Buna göre;

<i>Baskıcı medya kullanımı</i>	<i>Özgürleştirici medya kullanımı</i>
Merkezden Kontrol Edilen Programlar	Merkezden Kontrol Edilmeyen Programlar
Bir Verici, Birçok Alıcı	Her Alıcı Bir Potansiyel Verici
İzole Edilmiş Bireylerin Hareketsizleştirilmesi	Kitlelerin Harekete Geçirilmesi
Pasifize Olan Tüketici Tutumları	Katılımcıların Etkileşimi, Geri Bildirim
Depolitizasyon Süreci	Siyasi Öğrenme Süreci
Özel Üretim	Toplu Üretim
Bürokratlar Tarafından Kontrol	Öz-Örgütlenme Tarafından Toplumsal Kontrol

Tablo: 2.2. Baskıcı ve Özgürlükçü Medya Karşılaştırması (Enzensberger, 1970: s.12)

Brecht ve Enzensberger'in görüşleri sonuçta AMARC radyo birliği ile çakışması, alternatif medya kuramlarının oluşumuna ışık tutmuştur.

2.4. Türkiye'de Alternatif Medyaya Bakış

Türkiye'de alternatif medyanın anlamlandırılmasında gördüğümüz ise; alternatif medya/basın, kuramsal çerçeveden uzak, medyanın sadece belli başlı

özelliklerine odaklanarak diğer yönleri görülmeden ifade edilmiş olduğudur. Alternatif medyayı tanımlamak için, medyanın farklı yönlerine tamamlayıcı vurgu yapılmasına imkan sağlayan farklı yaklaşımların kullanılması gerekmektedir.

Alternatif medya, küresel ölçekte faaliyet gösteren ticarileşmiş ana akım medya karşısında, farklı türde iletişim ortamlarının da olabileceği inancından hareketle ortaya çıkmıştır. Bu inancın özünde alternatif bir eleştiri odağı olma, direniş, değişim, özgürlük, eşitlik ve demokrasi yer alır. Alternatif medya aynı zamanda katılımcı yayıncılık ve habercilik anlayışından hareketle ana akım medyayı da dönüştürme çabasıdadır. Bu çaba, bir anlamda dengesiz, eşitsiz ve güçlüden yana olan geleneksel medyanın ve iletişim ortamının da değişebilmesi, düzelebilmesi yönünde bir eylemler bütünüdür. Mutlu (2004) alternatif medyayı yerleşik ve kurumsallaşmış siyaseti açıkça reddeden veya ona meydan okuyan kitle iletişim biçimleri olarak tanımlar. Mutlu, bu araçların “köktenci (radikal)” veya “yeraltı” iletişim araçları olarak adlandırıldığını ve parlamenter oйдаşma ile tartışmaların dışında kalan siyasal ve toplumsal öğretileri temsil etmek suretiyle, geleneksel iletişim araçlarına karşıt bir konumda yer aldığını belirtir (Mutlu: 2004,s.21-22).

Köse ise (2007, s.252) alternatif medyayı en kısa olarak, “egemen olmayan” ve kendilerini her tür iktidar ilişkisinin uzağında konumlayan medya olarak tanımlamaktadır. Bir diğer görüşe göre; alternatif medya, devlet ve piyasadan bağımsız, küçük ölçeklidir. Özellikle dezavantajlı gruplara yönelik, farklılıklara saygılı olarak yayın yapmaktadır. Yatay (veya hiyerarşik olmayan bir şekilde) yapılanmıştır; demokratikleşme ve çoğulculuk çerçevesi içinde izlerkitlenin erişim ve katılımını kolaylaştırmaya imkan vermektedir. Aynı zamanda hakim olmayan söylem ve temsile sahiptir (Taylan:2012,s.26).

Alternatif kavramı içerisinde ülkemizde seslendirilen ve alt grupları olarak ifade edilen medya türleri, “muhalif”, “karşı”, “etnik”, “otonom”, “direniş”, “barış”, “topluluk”, “topluluğa hizmet”, “bağımsız”, “sivil toplum”, “ideolojik”, “katılımcı”, “yeni”, “radikal”, “hak”, “yerel”, “yurttaş”, “diaspora” medyası adlandırmaları ile karşımıza çıkmaktadırlar. Bunların dışında

(Alankuş:2009) alternatif medyayı, “başka medya” olarak da adlandırmıştır. Günümüzde (Alankuş:2016), yeni bir bakış açısıyla, barış gazeteciliği ile hak odaklı haberciliği buluşturarak literatüre “adil-barış odaklı gazetecilik” tanımını da sunmuştur.

Ancak, alternatif kavramı, her ne kadar aynı pozisyonu ifade etmese de diğer terimlere göre daha kapsamlı olması ve akılda kalıcılığı ile genel olarak kullanımı söz konusu olmaktadır. Ayrıca, belirtilen bu tabirlerin dışında da varolanlar olduğu gibi, gelecek zamanlarda çok daha fazlasının da katılacağından kuşku duymamak gerekmektedir.

Bu isimlerle tanımlanmış olan alternatif medya, Türkiye’de egemen gücün ve egemen medyanın (yaygın/geleneksel/ana akım/ana damar) karşısında konumlanmış olan toplumun direniş ve çatışma güdülerini harekete geçirebilecek örgütleyici güçler (Yüksek:2015, s.53) olduğu belirtilmiştir.

Mutlu (1995, s.35-37)bir başka çalışmasında “yerleşik ve kurumsallaşmış siyaseti açıkça reddeden veya ona meydan okuyan kitle iletişim biçimi” olarak “alternatif medya geleneksel ana akım medyanın karşısında bir konumda değerlendirildiğinde, ana akım medyanın topluma sunduğu iletilerle, kendi iletişim ve toplum paradigmasını eleştirel olarak değerlendirmeksizin, toplumsal, siyasi ve ticari sistemin istikrarını amaçladığı söylenebilir”ifadesini kullanmıştır.

Alternatif medyayı “başka medya” olarak adlandıran Alankuş (2008)’a göre ise, öteki medyanın gündelik hayatın bütün eşitsiz ilişkilerini sorgulayarak politik alanların çoğalmasını sağladığı ölçüde demokrasinin genişlemesini ve derinleşmesini sağlamak gibi bir rolü vardır. Yapısı ya da iddiası gereği “başka” medya seslerini duyurmamayanların seslerini eşdeğerlilikle duyurmalarında, böylelikle birbiriyle ve hegemonik çoğunlukları konuşmayı ve anlaşmayı saptadıkları ölçüde, siyasal alanın sınırlarını yukarıdan aşağıya bir etkiyle çizilmesinde özellikle işlevseldir (Alankuş:2008, s.12).

Yıldırım (2012)'a göre ise, alternatif medyalarda toplumsal fayda ön planda tutulmaktadır. Haberlerin kaynağı halk olup, halkın haberleri olduğu gibi alan ve gerçeğe bir tutan pasif bir algıya değil, eleştirel bir bakış açısıyla haberleri sorgulayan, haberin arka planında yatan nedenleri araştıran bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. Daha kesin bir deyişle, alternatif medyayı sivil toplumun sesi olarak tanımlamıştır.

Haberlerin insan haklarını merkeze alarak yapılması gerektiğine fikrinin doğuşu UNESCO'nun 20. Genel Toplantısı'nda yayınlanmış bildirgede karar alınmıştır. Bildirgenin yayınlanması neticesinde, basına hem barışın sağlanması hem de insan haklarının uygulanması ve güçlendirilmesi yönünde önemli görevler yüklenmiştir (Briggs&Burke:2004,s.280).

Bu yapılan tanımlardan anlaşıldığı gibi, birçoğu medya kuruluşları tarafından gerçekleştirilen içerik üretimi sürecine bireylerin katılımını öne çıkarırken, diğerleri okuyucularla etkileşim çerçevesinde profesyonellerin okuyuculardan gelen geri beslemeye açık olmalarına ve bunu dikkate alma doğrultusundaki sorumluluklarına öncelik vermektedir. Diğer yandan bazı tanımlar ticari medya kuruluşlarından bağımsızlık belirleyici bir ölçüt oluştururken, bazı farklı tanımlarda öncelik verilen diğer temel ölçütler; medyanın sosyal sorumluluk çerçevesinde okuyucuların oluşturduğu toplulukları ya da toplumun bütünü ilericisi ve devrimci bir amaç doğrultusunda motive etmesi ya da içeriğin siyasal, toplumsal ve kültürel düzeylerde radikal olması gibi farklı vurgular çevresinde şekillenmektedir.

Alternatif medyaya dair tanımlayıcı girişimlerin ortak vurgu noktası okuyucuyla karşılıklı etkileşim, katılımcılık ve ticarileşme karşıtlığıdır. Bu açıdan bakıldığında medyanın alternatif olmasının temel göstergeleri;

- 1- Yayın yapmaya yönelik temel motivasyon kaynağının olmaması,
- 2- Medya içinde örgütsel olarak hiyerarşiden uzak, yatay, eşitlikçi ve katılımcı bir yapılanmaya sahip olmak,
- 3- Sosyal sorumluluk anlayışı gütmek ve,

4- Kamusal alandan dışlanmış olan ve/veya azınlıkta kalan kesimlerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak olarak belirtilmiştir (Bailey vd:2015.s.48-49).

Buna karşılık, Sandoval ve Fuchs'a göre (2010), alternatif medyadan bahsetmenin asgari gereği, yapısal düzeyde eleştirel medya içeriği ve/veya karmaşık biçimin sağlanması ve aktör düzeyinde medya üreticilerinin eleştirel içerik üretmeleridir. Ayrıca, ekonomik ürün biçimi düzeyinde ve üretim süreçleri düzeyinde alternatif medyanın ille de alternatif olmasına gerek yoktur. Bunun anlamı şudur, ticari ve katılımcı olmayan medya da eleştirel medya içeriği ürettiği ve yaydığı sürece alternatif olarak kabul edilebilmektedir.

		Kapitalist Kitle İletişim Araçları	İdeal Alternatif Medya	
Medya Yapıları	Medya Ürünlerinin Ekonomik biçimi	Meta Olarak Medya Ürünü	Ticari Olmayan Medya Ürünü	
	Medya ürünlerinin İçerik ve Biçimi	İdeolojik İçerik ve Standartlaştırılmış Biçim	Eleştirel İçerik Ve/Veya Karmaşık Biçim	
Medya Aktörleri	Tüketiciler	Çok Sayıda Tüketici	Eleştirel Tüketici	Eleştirel Üretici-Tüketiciler
	Üreticiler	Az Sayıda Üretici	Eleştirel Üreticiler	
Bu boyut zorunlu olarak bir alternatif medya aracı niteliği değildir.				
Bu ayırım bir potansiyele işaret eder, ancak alternatif medya aracının zorunlu bir niteliği değildir.				
Bu ayırım alternatif medya aracının zorunlu bir niteliğidir.				

Tablo:2.3. İdeal Alternatif Medya (Sandoval:2011,s.31).

Alternatif medya tanımlamalarında görülen ortak özellik, açık bir biçimde yayıncı ve toplum arasındaki ilişkiyi ön planda tutmasıdır. Bu noktada ana akım medyanın temaları, medya profesyonellerinin belirlediği ve hedef kitlenin öngörülen beklentilerinin tek yönlü iletişim ile karşılanmaya çalışıldığı modelin dışına çıkılması önem kazanmaktadır. Bu bağlamda ise demokratik katılım, medya ürünlerinin üretim ve karar alma süreçlerine profesyonel olmayan kişilerin katılımlarını kapsamaktadır. Tablo 2.3. ile ortaya konulan

alternatif medya yapısı, alternatif medyayı Herman ve Chomsky (2006)'nın belirlemiş oldukları 5 medya süzgeçi kapsamında çıkartmakta ve bu süzgeçleri öteleyerek reddetme konumuna getirmektedir.

2.5. Alternatif Medyanın Kuramsal Açıdan İncelenmesi.

Geleneksel medya hakimiyeti altındaki günümüz medyası, kurum çıkarları gözetilerek kontrol edilmesi (Herman & Chomsky: 1988) ve toplumda egemen olan imtiyazlı grupların ekonomik, sosyal ve siyasi çıkarlarını gözetmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Sonuç olarak, bu doğrultuda ana akım medya, kamuya yönelik adil olmayan medya politikalarını izlemektedir. Egemen güç ve medya arasındaki simbiyotik (*birbirini tamamlayan ve birbirine muhtaç*) ilişki, medyanın genelde toplumun değil, kendi çıkarlarını gözetmek için çalıştığı ve kamusal alanın, “içerik ve kültürel formlar açısından çeşitliliğine hükmedecek” kadar metalaştırılmış olduğu anlamına gelmektedir (Sandoval: 2008, syf. 100)

Egemen güç ve medya arasında oluşan ilişki, toplumun bazı sessiz ve sorunlu kitlelerinin seslerini duyuramamalarına, sorunlarına çözüm bulamamalarına ve göz ardı edilmelerine neden olmaktadır. Bu kitleler yalnızca bir oy potansiyeli olarak görülmekte ve yalnızlaştırılmaktadır. Dolayısı ile bu kitlelerin seslerini duyurabilmeleri ve ihtiyaçlarını ortaya koyabilmelerini sağlayacak medya yayın organlarının ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Ancak, oluşan bu medya yapılarının tanımları kesin hatlarla ifade edilememekte, şartlara ve kapsamlarına göre farklılıklar göstermektedir. Alternatif olarak adlandırılmış bu medya yayın organları gerek medya aktörleri, gerek yapısı, gerek içerik gerekse ekonomisi bakımından hem kendi aralarında hem de geleneksel medya ile büyük farklılıklar göstermektedir.

Genel olarak alternatif medya tanımları ve kuramsal yapıları incelendiğinde; geleneksel olarak ötekileştirilmiş gruplar tarafından baskıcı iktidar yapılarını anlamak ya da toplumda söz sahibi olmak amacı ile kullanıldığında “alternatif” olmaktadır (Atkinson:2015,s.45). Meikle'e göre ise ; alternatif medya ifadesi, medya üreticilerinin büyük medya şirketlerinden bağımsız oldukları ve “izleyiciler arasındaki yatay bağlantıları” destekledikleri uygulamalara yapılan atıftır (Meikle:2002,s.60.Akt.Atkinson:2015,s.45).

Bir diğerk görüşe göre, (Rauch:2007) alternatif medya, bir içerik ya da üretimin örgütsel uygulaması olmasından daha çok, izleyicilerin yorumlayıcı stratejiler aracılığıyla bu medyayı okuması, ana akım ile alternatif medya arasındaki farkları oluşturmaktan zevk alması ve bunun bir yorumlayıcı strateji olması meselesidir.

İzleyicilere göre düşündüğümüzde ise, onlar medyayı ana akımdan farklı olarak okuduklarında medya alternatif olmaktadır (Atton:2002, Akt.Atkinson:2015, s.46). Alternatif medya tanımları oluşturulurken işlev açısından olduğu gibi izleyiciye dayanılan görüşler de mevcuttur. Başka bir görüş ise, üretim açısından bakılarak oluşturulmuştur. Chris Atton'a göre, alternatif medya Jürgen Habermas'ın kamusal ve özel alan olarak isimlendirdiği yerlerden "getto sınıfına" sürgün edilmektedir (Atton:2002.Akt: Atkinson, 2015,s.47).

Habermas'ın *"kamusal ilgi konusu olan ya da "ortak yarar"a ilişkin meseleleri tartışmak üzere toplanmış bir "özel kişiler" gövdesine dayanan kamusal alan fikri, liberal kamusal alanı idealize etmesi ve bunun dışındaki kamusal alanları incelememiş olması açısından eleştirilmiştir* (Fraser:2004, s. 106-109).

Alternatif medya, küresel ölçekte faaliyet gösteren ticarileşmiş yaygın/geleneksel medya karşısında, farklı türde iletişim ortamlarının da olabileceği inancından hareketle ortaya çıkmıştır. Bu inancın özünde alternatif bir eleştiri odağı olma, direniş, değıişim, özgürlük, eşitlik ve demokrasi yer alır. Alternatif medya katılımcı yayıncılık, habercilik anlayışından hareketle ana akım medyayı da dönüştürme çabasındadır. Bu çaba, bir anlamda dengesiz, eşitsiz ve güçlüden yana olan yaygın/geleneksel medyanın ve iletişim ortamının da değıişebilmesi, düzelebilmesi yönünde bir eylemler bütünüdür (Mutlu: 2004, 21-22). Alternatif medyayı yerleşik ve kurumsallaşmış siyaseti açıkça reddeden veya ona meydan okuyan kitle iletişim biçimleri olarak tanımlar. Mutlu, bu araçların "köktenci (radikal)" veya "yeraltı" iletişim araçları olarak adlandırıldığını ve parlamenter oydaşma ile tartışmaların dışında kalan siyasal ve

toplumsal öğretileri temsil etmek suretiyle, geleneksel iletişim araçlarına karşı bir konumda yer aldığını belirtir. Egemen medya düzeni içinde alternatif olanların imkan bulduğu yerler ise yerel/sivil medyalardır. (Alankuş:2003,116-117), yerel/sivil medya hakkında alternatif model ve imkanlardan söz edebilmek için öncelikli olarak zihniyet kırılmasına gerek duyulduğunu belirterek, medyaların mevcut olan egemen yapıya ve söyleme alternatif bir söylem ve örgütlenme geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu alternatif söylemin, yaygın medyanın hegemonik söylemini yapı-bozumuna uğratacak bir dil ile anlatı kurma çabası içerisinde olması gerektiğinin altını çizmektedir.

Alternatif medya için oluşturulmuş kuramsal yaklaşımların başlangıç noktası olarak AMARC-Europe'un topluluk radyosu için kullanmış olduğu tanımlar gösterilmektedir. Bunlar, Latin Amerika'da halk radyoları, madenci radyoları ve çiftçi radyolarıdır. Örneğin; *“1920'ye kadar, Bolivyalı madenci sendikaları şirket ve devletin baskıcı güçlerine karşı sosyal adalet için giriştikleri mücadelelerinde madenci kitlelerini harekete geçirmek için radyo teknolojisini kullanmışlardır”* (Downing:2010). Afrika'da yerel-kırsal radyolar, Avrupa'da ise, birlik radyoları, özgür radyo, özgür halk radyosu, mahalle radyosu, alternatif radyo ve topluluk radyosu terimleri ile ifade edilmişlerdir (Servaes:1999,s.259). AMARC-Europe, bir topluluk radyosunu halihazırda yayın yapan, kar amacı gütmeyen ve merkezinin bulunduğu yerdeki topluluğa ya da yayını hizmetine sunduğu topluluğa, söz konusu topluluğun radyoda yayın yapmasını teşvik etmek suretiyle hizmet eden istasyon olarak tanımlar (Bailey,Cammaerts,Carpentier:2015:s.31).

Dünya Topluluk Radyosu Yayıncıları Birliği'ne (AMARC) göre, topluluk radyosu “kar peşinde koşmak yerine toplumsal kazanç ve topluluk yararı için çalışmalı; hizmet etmeyi amaçladığı topluluğun mülkiyetinde ve ona karşı hesap verebilir olmalı ve program yapımında ve yönetimde topluluğun katılımını sağlamalıdır” (AMARC:2007, s. 63).

Alternatif medya ile ilgili kuramsal yaklaşımların sistematik analizi, kapsamlı bir teorinin oluşmasına neden olmuştur. Bu tür teoriler üzerine söylem

büyük ölçüde Brecht (1932), Benjamin (1934), Enzensberger (1970) , Oscar / Kluge (1972) görüşlerine dayanmaktadır.

Antifaşist olan Walter Benjamin ve entellektüel yazarlar, burjuva yayımları ve üretimleri ile proleter devrime hizmet etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Enzensberger 1970’de “Bir Kitle İletişim Araçları Teorisinin Oluşturucu Ögeleri” adlı makalesi ile, Marksist olan Oskar ve Alexander Kluge ise, yaklaşık 500 ek çalışma ve "Kamusal Alan ve Deneyim" adlı kitapları ile medya teorilerininin oluşturulmasına destek olmuşlardır (Dorer:1995, s.218).

Alternatif medyaya yönelik dört temel kuramsal yaklaşım görülmektedir;

	Medya merkezli	Toplum Merkezli
Topluluk Medyasının Özerk Kimliği (özcü)	1. Yaklaşım: Topluluğa Hizmet Etmek	3. Yaklaşım: Sivil toplumun parçası
Topluluk Medyasının diğer kimliklerle ilişkisine göre kimliği (ilişkiselci)	2. Yaklaşım: Anaakıma alternatif	4. Yaklaşım: Rizom

Tablo:2.4. Dört Kuramsal Yaklaşımın Konumlanması, (Bailey, Cammaerts, Carpentier:2015, s.31).

2.5.1. Topluluklara (Communities) Hizmet Etmesi Açısından Alternatif Medya

Alternatif medya, topluluğun önemini ve gücünü teslim etmekte, izleyicisine bir topluluğun üyesi olarak davranmakta, topluluğun üyesi olarak katılımını sağlamakta, toplulukla ilgili konuların üyeler tarafından tartışılmasını kolaylaştırmakta, bastırılmış ya da yanlış sunulan toplumsal gruplar için iletişim olanağı sağlamaktadır.

Alternatif medyada topluluk kavramının öneminin bu kadar öne çıkması nedeni ile, önce topluluk tanımı üzerinde durmak gerekmektedir. 19.yüzyılda Tönnies(1963) topluluğu kapalı ve somut insan ilişkilerinin varlığı ile ve kolektif

kimlikle tanımlamıştır. Tönnies'de *Gesellschaft* (şirket), *Gemeinschaft* (topluluk) kavramları bulunmaktadır. *Gemeinschaft* kan hısımlığı, komşuluk ve ortak zihniyet ile belirlenmiştir. *Gesellschaft* ise menfaate dayalıdır. Örgütlenmesinde değişiklik yapılabilir ve gelişmeye açıktır (Kongar:1971,s.63). Morris ve Morton (1998) ise, topluluğu “büyük bir aile fikrine” oturtmuş, diğer yandan ise toplumu “işbirliği ve toplumsal bağlardan yoksun daha soğuk, bağımsız ve daha parçalı bir hayat tarzını temsil ettiğini belirtmiştir. İnsanlar komşuluk duygusu hissetmek yerine yalnızlaşmıştır” ifadeleri ile tanımlamıştır.

Topluluk tanımlarının erken dönemine bakıldığında Hillery (1955) “topluluk üyesi öğrencilerin çoğunun, topluluğun belli bir coğrafi alanda sosyal etkileşim içindeki ve bir ya da birden çok ek bağına sahip insanlardan oluştuğu konusunda fikir birliği içinde” olduğu sonucuna vararak coğrafi boyutun önemini belirtmiştir (Hillary:1955,s.111).

Gelişen teknoloji ve bu teknolojilerin gündelik hayata etkilerinin yoğunlaşması ile birlikte topluluk kavramı sadece coğrafi mekanlarla tanımlanmaktan çıkıp, siber uzayda da şekillenmeye başlamıştır. Bu tip topluluklara ise, sanal topluluklar tanımı getirilmiştir. Hollander (2000), topluluğun mekan merkezli olması EİT(Enformasyon ve İletişim Teknolojileri) ni kullanmasına engel olmadığını belirtmiştir. Topluluğun belirleyici özelliklerinden birinin topluluğun üyeleri arasında doğrudan ve sık temas ile aidiyet ve paylaşım duygusunun varlığının olduğunu ifade etmiştir.

Anderson (1983), topluluğun tamamen üyeleri tarafından inşa edildiğini ve bu üyeler ise oluşturdukları yapıdan bir kimlik elde ettiklerini belirtmiş, bu yaklaşım ile de topluluğa ait olma duygusunu oluşturduğunu ifade etmiştir.

Topluluğun yapısal kavramsallaştırılmasına bakıldığında, coğrafi olanın coğrafi olmayan ile kaynaşması, yapısal olanın ise kültürel olana eklenmesini görmekteyiz. Coğrafi olmayan söylemi ile ortak ilgi topluluklarına atıfta bulunmaktadır. Ortak ilgi topluluklarının coğrafi olmayan olarak tanımlanmasının nedeni, günümüz küreselleşme ve teknolojik gelişmeleri

ile ortak ilgi, sınırların ötesine geçebilmektedir. Bu şekilde ise, coğrafya tutuculuğunun dışına çıkılabilmektedir.

Topluluk, insanlara hiçbir zaman dışarıdan dayatılmadığı gibi, kesinlikle üyeleri tarafından oluşturulan ve bu oluşum ile üyelerinin bir kimlik edindiği kitledir. Bir topluluğa ait olma duygusunun oluşması diğer topluluklar ve sosyal yapılarla ilişkilerini bırakmayacak şekilde olumsal bir şekilde tarifini mümkün kılmaktadır.

Kapalı ve somut insan ilişkileri bağlamında "cemaat" olarak, bir kolektif kimlik olarak, tanımlayıcı grup ilişkileri açısından topluluk		
Geleneksel	Yeniden Kavramsallaştırma 1:	Yeniden Kavramsallaştırma 2:
		Coğrafi olanı coğrafi olmayanla tamamlamak
Coğrafya	İlgi topluluğu	Yorumlayıcı topluluk
Etnisite	Uygulama Sanal ya da çevrimiçi topluluk	Anlam topluluğu Hayali topluluk

Tablo:2.5. Topluluğu tanımlamak. (Bailey, Cammaerts, Carpentier:2015, s.36)

Alternatif medyanın topluluklara hizmet etmesi, toplulukları oluşturan bireylerin topluluğun gerçek doğasına bakılmaksızın, medya içeriğinin oluşum sürecine ve kamuoyu tartışmalarına katılımını gerektirmektedir.

Nick Couldry, alternatif medyanın en önemli görevinin, yüksek derecede yoğunlaşmış medya sistemine ve sonuçta ortaya çıkan kapitalist kitle araçlarının sembolik gücüne “yerleşik işbölümünün (hikayelerin üreticilerine karşı hikayelerin tüketicileri)” üstesinden gelmek suretiyle meydan okumak olduğuna işaret etmektedir (Couldry:2003, s. 45, Akt:Sandoval ve Fuchs, 2010). Couldry’ye göre alternatif medyanın özgürleştirici ve ilerletici potansiyeli,

medya üretiminin kamunun geniş bir kesiminin erişimine açılmasında yatmaktadır.

Dagron için katılımcı üretim süreçleri alternatif medya projelerinin çekirdeğini oluşturmaktadır: “*Bana göre alternatif iletişim özünde katılımcı iletişimidir ve alternatif ruh, katılımcı bileşen en aza indirilmediği ve dışarda bırakılmadığı sürece sürdürülür*” ifadesini kullanmıştır (Dagron:2004, s. 48).

Katılımcı medya yaklaşımının önemli bir diğer temsilcisi de Chris Atton’dur. Atton, alternatif medyanın mevcut kapitalizmin ötesinde bir toplum fikrini öngörmesi gerektiğini iddia eder. Bu bağlamda, ona göre esasen medya içeriği düzeyinde hayata geçirilemeyecek, fakat alternatif, anti-kapitalist ve katılımcı örgütlenme pratikleri ile hayata geçirilebilecek “prefigüratif siyaset”ten bahseder (Atton: 2002, s. 21).

Bunun gibi katılımcı medya yaklaşımları, medya üretim süreçlerinde olduğu kadar yönetim süreçlerinde de katılımı alternatif medyanın merkezi tanımlayıcı özelliklerinden biri olarak kabul ederler. Bu bağlamda Nico Carpentier üretim süreci içindeki katılımı içeriğe bağlı katılım olarak adlandırırken, karar verme sürecine dahil olmayı yapısal katılım olarak adlandırmıştır (Carpentier:2007a, s. 88).

2.5.2. Ana Akım Medyaya Alternatif Olması Açısından Alternatif Medya

Alternatif medya örgütleri için her zaman bir çıkış yolu olduğunu söylemek mümkündür. Örgütlenmenin alternatif yollarını göstermek, içeriklerde karşı hegomonik sunumlar ve ana akım medyadan farklılaşan söylemler barındırmak ve toplumsal seslerin duyulmasına izin vermek, çoğulculuğu teşvik etmek, bireylerin ve grupların kendini dışa vurmalarına olanak sağlamak çıkış yollarından bazılarıdır. Bu durumda format ve türlerin çeşitliliğinden de bahsetmek mümkün olmaktadır.

Toplumsal dönüşümü ve özgürleşmeyi destekleyen alternatif medya stratejilerinin geliştirilmesi için kapitalist kitle iletişim araçları ile alternatif

medya arasındaki katı ikiliğe tümüyle sadık kalınılmayabilmektedir. Bu nedenle alternatif bir medya aracından bahsetmek için minimum gerekliliklerin tanımlanması zorunludur. Bu, alternatif medyanın politik hedeflerini gerçekleştirmek için belirli seviyelerde kapitalist medya tekniklerini de kullanılabileceği anlamına gelmektedir.

Alternatif medya kapitalist yapılardan faydalanabilmekte, aynı zamanda bu yapıları eleştirebilmektedir. Marcuse ise “ilgili kurumlar içinde çalışırken, bu kurumlara karşı çalışmaktan” bu bağlamda söz etmektedir (Marcuse: 1972, s. 55).

Alternatif medya farklı bakış açıları sayesinde büyüyen kamusal söylemi garanti etmekte, böylelikle marjinal grupların topluma siyasal katılımlarının daha verimli olmasının sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Böylece, demokrasiyi teşvik işlevini yerine getirmektedir. (Fohringer: 2015, s.4).

Alternatif medya , azınlık kitlelerin sesi olmanın yanında, anaakım medyayı da sorgulamak zorundadır. Bunun örneğini, Almanya’da bulunan www.bildblog.de sitesinin üstlenmiş olduğu misyon ile göstermemiz mümkündür.

Bildblog.de, Almanya’da Haziran 2004’de Alman günlük Bild Gazetesinin yayınladığı haberlerin analizini ve bu haberlerdeki dezenformasyon ile haberlerin gerçekliğini sorgulamak üzere okuyucu kitlesi ile birlikte çalışmayı hedef alan bir oluşumdur. Site moderatörlerinin araştırmalarının yanı sıra, izler kitlesinden gelen ihbarları da değerlendirip, yayımlanan haberlerin analiz ve araştırmalarını yapmaktadırlar. 2004’de Bild Gazetesi için oluşturulan bu organizasyon, Mayıs 2009 tarihinden itibaren diğer medya organlarında kapsamına almıştır.

Ana akım medya geleneksel olarak, Foucault’un belirttiği anlamdaki söylemin, yani halkın fikirlerini ve davranışlarını biçimlendiren ve kamusal alanı yöneten egemen fikirlerin ve ideolojilerin üretilmesinde ve yayılmasında başlıca araç olmuştur (Yüksek:2015,s.54).

Foucault'a göre söylem, bir konuyu yalnızca bilgi nesnelere tanımlayarak ve üretmek yapılandırmakla kalmamakta, aynı zamanda bir konunun anlamlı bir biçimde tartışılabilir ve gerekebilir biçimini de yönetmektedir. Ayrıca söylem, fikirlerin nasıl uygulamaya konulduğunu ve diğerlerinin davranışlarını kontrol etmek için nasıl kullanıldığını etkilemekte ve bunun dışında kalan düşünme, davranış ve bilgi üretme yollarını devre dışı bırakmakta, sınırlandırmakta ve kısıtlamaktadır. Hiçbir şey söylem dışında anlam ifade etmez; bilgiyi üreten söylemdir. Foucault'un bilgi ve güç kavrayışında, bilgi daima gücün bir tezahürüdür ve güç, bilginin uygulanıp uygulanmayacağı ve hangi şartlar altında uygulanacağı sorularında da kendini göstermektedir. Güçle ilişkilendirilen bilgi, yalnızca "doğru"nun otoritesini varsaymakla kalmaz, aynı zamanda kendini "doğru" olarak tesis etme gücüne de sahiptir (Hall:1984,1997, Akt.Yüksek:s.54)

2.5.3.Sivil Toplumla Bağlaması Açısından Alternatif Medya.

Alternatif medya, demokrasi için sivil toplumun önemini ortaya koyup, sivil toplumun parçası olarak, mikro ve makro katılımı birlikte medyanın demokratikleştirilmesini sağlamak, kamusal tartışmalara geniş katılım ve kamusal alanda kendini temsil etme fırsatları yaratmaktadır.

Gramsci, sivil toplumun rıza yolu ile egemenliğin ya da hegemonyanın üretildiği bir alan olduğunu kabul etmiştir. Ancak, sivil toplumu analitik olarak piyasadan ve devletten ayırarak, onu aynı zamanda hegemonyaya meydan okuyabilecek ve hegemonyayı zorlayacak bir kavram olarak ayırtmıştır. Bu görüşe göre, sivil toplum, alternatif kavramsallaşmaların gelişebileceği ve yayılabileceği bir alan olmaktadır (Bailey v.d:2015,s.53).

Sivil toplum yüksek oranda bir farklılaşma ve parçalanma ile açıklanır. Sivil toplum, her ne kadar bütün siyasal süreçlerinde genellikle tek bir aktör gibi temsil edilse de, asla böyle değildir. Bu nedenle (Cox:1999,s.10-11), Gramsci'nin izinde, sivil toplumun "yukardan aşağı" kavramını "aşağıdan yukarı" olandan farklılaştırır. İlkinde "egemen güçler popüler hareketlerin içine sızar ve onları asimile eder", ikincisinde ise sivil toplum "dünya ekonomisinin küreselleşmesinden dolayı zarar görenlerin protestolarını yapabildikleri ve alternatif arayışına girdikleri alan" olarak tasarlanır (Bailey v.d:2015,s.53)

Ancak, sivil toplum itirazlarını ve mücadelelerini sivil itaatsizlik sınırlarını aşmamak kaydı ile yapması gerekliliği de söz konusudur. Sivil itaatsizlik, “şu ya da bu ölçüde adil” ilişkilerin hüküm sürdüğü demokratik bir sistemde ortaya çıkan ciddi haksızlıklara karşı, yasal imkanların tükendiği noktada son çare olarak başvurulmuş, kendisine anayasayı ya da toplumsal sözleşmede ifade edilen ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasadışı politik bir edimdir. Sivil itaatsizlik, demokratik bir hukuk devletinde tek tek veya grup halinde bazı yurttaşların toplumun dikkatini bir haksızlığa çekmek ve böylelikle onun düzeltilmesi yönünde bir toplumsal baskı yaratmak amacıyla, bilinçli olarak ve aleni şekilde hukuku çiğnemeleri/hukuk emrine muhalefet etmeleri durumu olarak tanımlanmaktadır. Sivil itaatsizlik hareketi, sistemin meşruluğunu reddetmemekte; tam tersine, sistemin temel ilkelerine atıfla kendini haklı göstermekte ve bu ilkelere uyulmasını talep etmektedir (Yayla: 2004: 214). Sivil itaatsizlik olgusunun temel unsurları ise şöyle açıklanabilir;

Yasadışılık : Sivil itaatsizlik, haksız bir uygulamaya karşı bütün yasal yollar denendikten sonra girişilen yasadışı bir eylemdir. Ancak bu yasadışılık, ilke olarak yasadışı örgütlenmeyi ya da eylemi savunmak anlamına gelmez. Sivil itaatsizlik, yasadışı ancak meşru bir eylemdir.

Alenilik : Yasadışı olmasına rağmen gizli değil, açık/aleni bir eylemdir.

Hesaplanabilirlik : Eylemin seyri ve sonuçları eylemin başında söylenenlere uygun olmalıdır.

Politik ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi : Sivil itaatsizlik eylemcisi eylemin politik sorumluluğunu üstlenmek zorundadır.

Şiddetin reddedilmesi : Sivil itaatsizlik eyleminde ifadesini bulan ihlal *sembolik* özelliكتedir; buradan da protestonun *barışçı* (*şiddet içermeyen*) araçlarla sınırlanması kuralı çıkmaktadır.

Kamu vicdanına yönelik bir çağrı : Çoğunlukla yapılan bir çağrı, gönderilen bir mesajdır. Bu çağrı toplumda kamusal (*ortak*) bir adalet anlayışının varlığını temel almaktadır.

Sistemin geneline değil, tekil haksızlıklara karşı ortak eylemdir : Sistemin genel anlamda adaletli olduğu varsayılır. Bu anlamda sivil itaatsizlik ideolojik birliktelikleri gerektirmez.

Eylem ciddi haksızlıklara karşı yapılır : Sivil itaatsizliğe ancak ciddi haksızlıklara, daha ötesi diğer haksızlıkların betaraf edilmesinin önünde engel teşkil eden haksızlıklara karşı başvurulur.

Haksızlıklarla ilgili çifte standart kullanılmaz : Kamu vicdanına/ortak adalet anlayışına çağrı amacını güden sivil itaatsizlik eylemcisi haksızlıklarla ilgili çifte standart kullanmaz.

Demokratik rejimlerde sivil itaatsizliğin esas olarak düzeltici bir fonksiyonu vardır (Arendt.vd.:2014,s.10-15).

2.5.4.Rizom⁶ Olarak Alternatif Medya

Alternatif medya, değişik düşüncelerden insanların karşılaştığı bir kavşaktır. Demokratik mücadeleleri bir araya getirmesi nedeniyle, demokrasiyi güçlendirir, medya örgütlerinin akışkanlığının altını çizer, kamusal ve ticari medya örgütlerinin kesinliklerini sorgular. Ayrıca, rizomatik yapısından ötürü alternatif medyanın ele geçirilemezlik özelliği vardır. Bu özellik, alternatif medyanın denetlenmesini güçleştirir, aynı zamanda özgürlüğünü garanti eder (Waltz:2005,s.3.Akt: Aydoğan&Kırık,:2012, s.63.64).

Alternatif medyaya rizom yaklaşımı alternatif medyanın üç ana özelliğine odaklanmaktadır; sivil toplum örgütleri ve hareketleri için bir kavşak noktası olarak rolü, tanımlanamazlığı, piyasa ve devletle olan karşılıklı bağlantıları ve bağları.

Rizomlar gibi, alternatif medya da sınırların ötesine geçer ve önceden varolan boşlukları birbiri ile ilişkilendirir: Rizom sürekli olarak göstergesel zincirler, güç örgütlenmeleri ve sanat, bilim ve sosyal mücadelelere ilişkin koşullar arasında bağlantı kurar. Alternatif medya söz konusu olduğunda, bu bağlantılar yalnızca alternatif medyanın sivil toplum içinde oynadığı ve oynayabileceği merkezi rolle sınırlı kalmaz. Aynı zamanda alternatif medyanın(ve diğer sivil örgütlenmelerin) devlet ve piyasa ile, kendi kimliğini kaybetmeksizin ve asimile edilmeksizin kurabileceği ilişkilere atıfta bulunur. Direniş ve işbirliği arasındaki bu karşılıklı etkileşim, alternatif medyanın bazen hegemonyayı şiddetli bir biçimde eleştirmesine, bazen de egemen düzeni oyuncu

⁶ *Rizom*: Ağ biçimli, ilişkisel ve çapraz bir düşünme sürecini ve var olmanın bir tarzını, bu haritanın yapısının sabit bir öz olarak tasarlanması olmaksızın haritalayan bir kavramdır. (<http://www.kavramveduyum.com/2014/02/rizom-koksap-nedir-felicity-j-colman.html>) Deleuze ve Guattari(1980), rizomu dünyadaki, müzikteki, matematikteki, ekonomideki, politikadaki, bilimdeki, sanattaki, ekolojideki ve de kozmostaki birçok soyut varlığın eylemi olarak tanımlarlar.

bir biçimde kullanmasına veya suistimal etmesine imkan tanır (Bailey v.d:2015,s.61,62,63).

Alternatif medyanın tanımlanamazlığı (belirsizliği), kamusal ve ticari medyayı sorgulayabilme yeteneği yanında istikrarını bozabilme özelliğinden gelmektedir. Aynı zamanda, alternatif medyanın belisizliği, kontrolü ve yasalarla sınırlandırmayı zorlaştırır, böylece bağımsızlığı garanti altına alınmış olur (2015,s.64).

Alternatif medya için kuramsal ve uygulamaya dönük çabaların temelinde eleştirel iletişim çalışmaları yer almaktadır. Alternatif medyaya yönelik farklı yaklaşımlardan söz edilmektedir. Taylan, bu çerçevede üç yaklaşımın altını çizmektedir (2012);

- alternatif medyaya yönelik öznel yaklaşımlar,
- nesnel yaklaşımlar,
- diyalektik alternatif medya

Öznel yaklaşımlar, medya aktörlerine ve bunların alternatif medyayı yaratma yollarına odaklanmaktadır. Bu yaklaşımlar, medyanın, sıradan insanların sesini duyurmak amacıyla medya üretim sürecine erişimin demokratikleşmesine katkı yapması durumunda özgürleşimci toplumsal etkileri olabileceğini iddia ederler. Öznel yaklaşımlar alternatif medyanın “katılımcı medya” olarak kavranmasına dair bir iddiaya sahiptir. Nesnel yaklaşımlar ise daha çok alternatif medya yapılarına yöneliktir ve alternatif medyayı “eleştirel medya” olarak kavramaktadırlar. Bu yaklaşımlar alternatif medyanın eleştirel medya içeriği üretmek yoluyla kapitalist kitle medyasının ideolojik karakterini reddederek özgürleşimci potansiyelini fark edebileceğini iddia etmektedir. Bu bakımdan medya içeriği bir medya yapısı olarak anlaşılabilir, çünkü içerik medya üretim sürecinin süreklilik gösteren bir sonucudur. Alternatif medyaya yönelik diyalektik yaklaşım ise “nesnel ve öznel yaklaşımlar arasındaki ikiliğin” üstesinden gelmek amacıyla geliştirilmiştir. Diyalektik alternatif medya yaklaşımı, medya yapıları ile medyanın işleyişinde rol alan aktörler arasında karşılıklı bir ilişki olduğu düşüncesine dayalı medya sisteminin diyalektik bir modeline dayanmaktadır. Bu durum, medyanın yapısının medya aktörlerinin eylemlerini kısıtlayabildiği ya da serbest bıraktığı, aktörlerin eylemlerinin de medyanın yapısını şekillendirdiği anlamına gelmektedir.

Alternatif Medyanın Önemi

Topluluğa Hizmet Etmek	Anaakıma Alternatif	Alternatif Medyayı Sivil Toplumla İlişkilendirmek	Rizom Olarak Alternatif Medya
Topluluğun Muteber Kılınması Ve Güçlendirilmesi	"Üçüncü Yolun" Medya Kuruluşları İçin Hala Açık Olduğunu Gösterir	Sivil Toplumun Bir Parçası Olmasıyla Beraber, Sivil Toplumun Demokrasi	Farklı Tarzda Hareketlerden Ve Mücadelelerden Gelen İnsanların Buluştuğu Ve İşbirliğine Girdiği
Takipçi Kitleyi Bir Topluluk İçinde Konumlandırmak	Alternatif Örgütlenme Biçimleri Ve Daha Dengeli Ve/Veya Yatay Yapılar	İçin Önemi Mikro Ve Makro Katılım Açısından	Kavşak Olarak Alt.Medya
Söz Konusu Topluluğun Erişim Ve Katılımını Sağlamak	Hala Geçerli Bir Olasılık Anaakım Medyanın Ürettiklerinden	Medyanın Demokratikleşmesi Medya Aracılığı İle Demokratikleşme:	Farklı Demokratik Mücadeleleri Birleştirerek Demokrasiyi Derinleştirme
Topluluğu İlgilendirdiği Düşünülen Konular, Topluluğun Üyeleri Tarafından Tartışılabilir	Farklı Karşı-Hegemonik Temsiller Ve Söylemler Önerilebilir Kendi Kendini Temsil Üzerine	Kamusal Alandaki Tartışmaya Yoğun Katılım Ve Kamusal Alanda Kendi Kendini Temsil İmkanları	Medya Kuruluşlarının Akışkanlığına Ve Olumsuzluğuna Vurgu Kamusal Ve Ticari Medya Kuruluşlarının Katı Ve Keskin Hallerini Sorgulama Ve Dengelerini Bozma, Aynı Zamanda
Yanlış Temsil Edilenler, Yaftalanmışlar Veya Baskı Altındaki Toplumsal Gruplar İçin Bir İletişim Kanalı Açar	Yapılan Vurgu Toplumsal Seslerin Çeşitliliğini Sağlar Formatların Ve Türlerin Çeşitliliği - Deneye Alan Açma		Transhegemonik İşbirliklerine Ve Ortaklıklarına Alan Açma
			Belirsizlik, Kontrol Edilmesi Zor Ve Ele geçirilemez Kılınması- Bağımsızlığını Garanti Altına Alınması

Tablo:2.6. Alternatif Medyanın Önemi (Bailey, Cammaets, Carpentier:2015,s.66-67)

Alternatif Medyaya Tehdit

Topluluğa hizmet etmek	Anaakıma alternatif	Alternatif medyayı sivil toplumla ilişkilendirmek	Rizom olarak alternatif medya
Topluluğa bağımlılık	Finansal ve örgütsel istikrarın	Ticari eğilimli medya içinde rakiplerden	Kavşaktaki rolünün farkında olmaması
Hakim medya söylemi tek-yönlü iletişime dayalıyken, topluluğun ilgisini iki- yönlü iletişime çekmek	yetersizliği küçük-ölçekli, bağımsız ve yatay örgütlenme	biiri olarak alternatif medya	Sivil kuruluşların amaçlarından farklılaşan ve bunlarla çatışan amaçlar, bu kuruluşlara karşı mecranın bağımsızlığının tehdit altında olması
İki- yönlü iletişim becerisinin ve iki- yönlü iletişime duyulan ilginin yetersizliği	Acemi, yetersiz, geniş kitlelere ulaşma kapasitesi sınırlı ve ifade alanı açmaya çalıştığı bazı toplumsal gruplar gibi marjinal sayılması	Reklamın birincil gelir kaynağı olmasının reddedilmesinin yıkıcı mali sonuçlar doğurması	Devlet ve piyasa kuruluşları tarafından yutulma, bu kuruluşlar karşısında bağımsızlığın yitirilmesi
İki yönlü iletişimi kolaylaştıran teknolojinin yetersizliği	"Marjinal"e verilen düşük siyasal öncelik	Baskıcı bir devletin yol açtığı tehlikeler	Temsilci kuruluşların işleyişini karmaşıklaştıran ve iyi tanımlanmış bir Alternatif medya hareketinin ortaya çıkışını engelleyen, siyasi belirleme çabalarının yetersizliği ile sonuçlanan net "ortak zemin" eksikliği
Alternatif medyanın, topluluğa hizmet rolünün aşamalarla önemsizleştirilmesi ile küçük ölçekli, yerel medya konumuna hapsedilerek topluluğun coğrafi anlamına indirgenmesi		Belli derecede verimsizlikle mücadele	
		Demokrasinin işleyişini sağlamak için gereken sürekli dikkat	

Tablo:2.7. Alternatif Medyaya Tehdit (Bailey, Cammaets, Carpentier:2015,s.66-67)

Şekil 2.6. ve 2.7. de görüldüğü üzere, alternatif medyanın anaakımdan hangi alanlarda ayrıldığı ve önemi gözler önüne serilmektedir. Ancak bu şekilde bir yapıya ve yapılanmaya sahip alternatif medyanın kırılabilirliği de söz konusu olmaktadır. Bu kırılabilirliğin giderilmesi ve alternatif medyanın kendisinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için, desteklenmesi ve kapsamlı bir doğrulama ile birlikte düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

2.6. Alternatif Medya Kavramının İçerisine Konumlandırılmış Bazı Medya Tanımları.

Alternatif medyaya atfedilen bir çok sorumluluğu, alternatif medya kavramı şemsiyesi altında oluşturulan farklı bazı tanımlar içerisinde özelleştirerek, görev ve sorumluluklarını ayırarak farklı isimlerle sunulduğu görülmektedir.

Bu ayrışma sonucu, aynı yapıya ve içerik özelliğine sahip ancak farklı sorumluluklar yüklenmiş olan, genel olarak alternatif medya üst başlığı altında incelenen bir çok medya tanımının ortaya konulmuştur. Bu durumda, yoğun olarak bahsedilen birkaç yapıyı incelemek gerekliliği doğmaktadır.

2.6.1. Yurttaş Medyası

Yurttaş gazeteciliği 90'lı yılların başında Amerika'da ortaya çıkan basın özgürlüğü, egemen medya baskısı ve hak odaklı yayıncılık tartışmaları sonucunda ortaya çıkmış bir gazetecilik türüdür. Temel felsefesi gazeteci kavramının genişlemesi ve profesyonel gazeteci olmayan sıradan "yurttaşların" da haberler üreterek, gönüllülük esasında, genel iletişim ortamına dahil olmaları ve vatandaşlık haklarının savunusu amacıyla gazetecilik yapmalarına dayanmaktadır.

Vatandaş gazeteciliği, bir dizi yeni sayısal teknoloji ile gerçekleştirilen çeşitli haber toplama ve raporlama uygulamalarını içeren belirgin bir terim haline gelmiştir. Vatandaş gazeteciliğini tam olarak anlamak, literatüre hâkim olan gazetecilik merkezli odakların ötesinde, vatandaşlık gazeteciliğinin, vatandaşlığın teorilerini ve pratiklerini gazetecilik ile birlikte ele alan bir bakış açısının ötesine taşımayı gerektirmektedir (Campbell:2015, 2).

Vatandaş gazeteciliğinin özellikle kriz dönemlerinde uluslararası önem kazandığını görmekteyiz. Örneğin 11 Eylül 2001'de New York City ve Pentagon'a yapılan saldırılar, insanların tanıklıklarıyla, raporlarıyla internete ulaşmış ve bazıları ana haberlerde yer almıştır. 2004 yılında Asyada tsunami sırasında, turistlerin kişisel bloglarına yükledikleri fotoğraflar ve videolar televizyonda ve basılı olarak yer almış ve "vatandaş gazeteciliği" terimi ilk kez kullanılmıştır (Jurrat:2011, 9). Gazetecilik faaliyetlerinde geniş tabanlı vatandaş

katılımı yaklaşımını yönlendiren, Almanya merkezli vatandaş gazeteciliği Web sitesi myheimat.de, katılımcıların kendi topluluklarındaki etkinliklerle ilgili raporlama yapmalarını sağlayan ülke çapında bir platformdur. Birçok yerel topluluktaki belirli konularda içerik toplamaya da olanak tanımaktadır. Alman haber sitesi myheimat.de, katılımcı vatandaş gazeteciliğinin başka bir formu için yararlı ve önemli, başarılı bir model sunmaktadır. 2005 yılında başlatılan site, toplu bir yerel haber sitesi olarak yapılandırılmıştır. Günlük yaşamla ilgili olan ve çoğunlukla bölgedeki insanlar ve sonuçta çok kullanıcı odaklı bir yaklaşım sunmaktadır. Kullanıcıların yüzde 90 ila 95'i takma ad yerine gerçek adlarıyla ve fotoğraflarıyla kayıtlıdır. Topluluğun temel değerleri şeffaflık, orijinallik ve açıklıktır. Merkezi nokta ise sanal bir toplum oluşturmak değil, varolan bir topluluğu temsil etmek ve gerçekle bağlantı kurmaktır (Alex:2009,1-5).

Demokratik süreçlerde vatandaş katılımını artırmak için çabalar sarfeden yurttaş "Gazetecilik yapma" ve "siyaset yapma" da tarafsızlığını korumakta ve alternatif medyanın aksine, kamuya duyurulan haberleriyle toplumsal değişimi desteklememektedir (Haas: 2004, 115). Gazeteler bugün artık toplumla yoğun iletişime geçmeye çalışmakta, kullanıcı tarafından üretilen içeriğin haber faaliyetlerine uygulanması olarak da tanımlayabildiğimiz yurttaş gazeteciliğinin çevrimiçi olarak fotoğraf gönderme, fotoğrafların üzerine blog yazma gibi işlevleri de söz konusu olmaktadır (Lewis/ Kaufhold/ Lasorsa: 2010, 166). Vatandaş gazetecileri, özellikle günlük gazetecilerin kısıtlı erişime sahip oldukları veya hiç olmadığı yerlerde, bilgi sağlamak ve günümüzün en ikonik görüntülerini oluşturmak için ana akım habere düzenli katkıda bulunur hale gelmişlerdir. Bazı kesimler bunu gazeteciliği geliştirmek için bir fırsat olarak değerlendirirken, bazıları ise kişisel hesaplara çok fazla önem verilmesinden endişe ederek, etik standartların ve sonuç olarak profesyonel gazeteciliğin baltalandığını düşünmektedirler (Jurrat:2011, 1).

Yurttaş Gazeteciliğinin en önemli ilkelerinden biri, haberi oluştururken, konuyla ilgili tüm kaynaklara ulaşılması, tüm kaynakların görüşlerinin alınmasıdır. Yurttaş gazeteciliğinde, resmi makamların değil, yurttaşların bilgi ve görüşleri önemli olup, resmi makamlardan önce yurttaşların ön plana çıkarılmaları söz konusudur (Duran:2005,s.96). Yurttaş haberciliği ise küresel haber ve gazetecilikteki değişiklikleri tanımlamak için kullanılan baskın bir terim haline

gelmiş, bu sayede sıradan insanların, geleneksel haber kurumlarının ve mesleklerin dışında gazetecilik yapmaları, haber toplamaları, yorumlamaları ve yaymaları sağlanmış ve bu eylemleri yapanlar için "kazara gazeteciler"("accidental journalists"), "rastgele gazetecilik eylemleri" ("random acts of journalism") terimleri kullanılmıştır (Campbell:2015, 4).

Alternatif medya kavramı içerisinde konumlandırılan medyalardan biri olan yurttaş medyasını ele alan Clemencia Rodriguez ise, yurttaş medyasının çoğunluğun erişimine açık olması ve gönüllülüğe dayanması nedeniyle, alternatif medyaya daha uygun olduğundan söz etmektedir. Rodriguez'e göre, yurttaş medyasının ürünleri hem alternatiftir hem de aktivisttir (Waltz:2005,s.3.Akt: Aydoğan & Kırık,:2012, s.63.64).

Yurttaş gazeteciliğinin temel felsefesi gazeteci kavramının genişlemesi ve profesyonel gazeteci olmayan sıradan "yurttaşların" da haberler üreterek, genel iletişim ortamına dahil olmaları ve vatandaşlık haklarının savunusu amacıyla gazetecilik yapmalarına dayanmaktadır. Burada vatandaşlar sadece haberin nesnesi olmayı reddetmekte, medyanın onları görmesini beklemeden bizzat kendileri haber üretmektedir. Dolayısıyla "yurttaş sadece haber kaynağı haline gelmekle kalmamakta, kendi sorunlarıyla ilgili olarak harekete geçirilirken, haberin bizzat yapıcısı haline de gelmektedir (Alankuş:2009,s.110).

Yurttaş gazeteciliğinde sıradan halkın, sadece haberin nesnesi değil, aynı zamanda öznesi konumunda olması hedeflenir. Yurttaşlar haberlerle manüpile edilen, sessiz yığınlar değil, cüretkarca bu alanda egemen çevrelerden rol çalan, kendi haklarının savunusu konusunda kimseden medet ummayan özneler olarak hareket etmeye çalışır. Dolayısıyla haber aktarım sürecindeki tek yönlülük, geri bildirim kısıtlılığı gibi yurttaşların aleyhine kurulan dengelerin bu habercilik türünde yerini çift yönlülüğe ve etkin geribildirime bırakması için uğraş verilir. Yurttaş gazeteciliği, yönetici konumundaki egemen çevrelere bizaleti geribildirim çabasıdır denilebilir (Arık:2013).

Yurttaş Gazeteciliğinin en önemli niteliklerinden biri de haberin konusu olan amaca varılıncaya kadar, haberin takibi ve yeniden üretilmesidir. Böylelikle Yurttaş Gazeteciliği, klasik gazetecilikteki sözde "habere hiç müdahale

etmemek”, “olaya sadece gözlemci olarak yaklaşip, olup biteni aktarmak” biçimindeki habercilikle yetinmemekte, yurttaş yararına olan gelişmeyi gerçekleştirene kadar habercilik yapmaktadır (Duran:2005,s.99).

2.6.2. Hak Haberciliği

Hak haberciliği kavramı öncelikle, medya metinlerinin ve özelde de haber metinlerinin hak ihlalleriyle dolu olduğu düşüncesinden yola çıkmaktadır. Haberciler, kendilerine öğretilen egemen haber üretme ‘stratejileri’ne bağlı kalarak haber yaptıklarında, -bu yapının kendisinden kaynaklı olarak- hak ihlallerine neden olurlar. Haber etiğine ilişkin kurallar da bu hak ihlallerini engellemek için yeterli değildir. Çünkü bu durum haberin, etik olup olmamasından daha farklıdır. Haber metinleri etik kuralları ihlal etmediği durumlarda da hak ihlallerine neden olabilmektedir (Akça, <http://bianet.org>. Erişim tarihi:09.07.2016).

Alternatif medya çatısı altında konumlandırılmış olan hak haberciliğinin, medya oluşumunun içerik olarak farklılaştırılması konusuna eğildiği görülmektedir.

Hak haberciliğinin önemli özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

- Hak haberciliği pozitif ayrımcılık yapar, görünmezi görünür kılar, Soyut bir insan hakları söylemi bazılarının haklarını görmezden gelmeye neden olabilmektedir. Bu anlamda hak haberciliği bazılarının kendini ifade etmesinde özel önlemlerin alınmasını gerekli kılar. Mağdurlar söz konusu olduğunda umarsız bir eşitlikçilik uygulamada kolayca eşitsizliğe dönüşür.

- Hak haberciliği özdüşünümseldir. Hak habercisi, kendisini haberini yaptığı dünyanın dışında, bu dünyadaki olaylardan etkilenmeyen bir özne olarak düşünemez. Tam tersine, hak haberciliğinin çıkış noktasında yer alan "yanlılık tercihi" hak habercisinin belli bir bilinçle yola çıktığını gösterir. Bu bilinç, haberin gerçekliğin kurgulanışında ve bu gerçekliğin sürekli sorgulanan ve yenilenen hakikatlere dönüştürülmesinde oynadığı kilit role dairdir. Böyle bakıldığı zaman hak haberciliği, kendi varlık ve işlevini yaptığı işe borçlu olan öznelere aittir.

diyebiliriz(Timisi:2010,<http://bianet.org/bianet/medya/124294medyadahakhaberciligi>).Er. Tarihi:09.07.2016).

Hak haberciliği, haberdeki hak ihlallerini, ötekileştirmeyi, yok saymayı ortadan kaldırmak için belirli ilkeler, kurallar belirlemekten öte, habercilerin habere ve hak ihlaline bakışını değiştirecek girişimlere ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedir. Habercilik, yalnızca olay yerinde/anında olup biteni ‘doğru’ biçimde yansıtmının ötesinde bir sorumluluk gerektirmekte, insan hak ve özgürlüklerine duyarlı bir bakış ve dilin yerleştirelmesi gerekmektedir. Hak haberciliği, medyanın tarafsız olamayacağı düşüncesini daha da ileriye taşıyarak, idealize edilen biçimiyle bir tarafsızlık söz konusu olsa bile, böyle bir tarafsızlığı hedeflememektedir. Medya, tarafsızlık bir yana, medyada sesini duyuramayanların, görünür olamayanların sesini duyurmak yönünde taraflı olmalıdır. Başka bir ifadeyle medyada pozitif ayrımcılık yapılmalıdır (Akça: 2016).

Hak haberciliği kavramı iki konuya işaret etmektedir. Birincisi, insan hakları ihlallerinin medya tarafından izlenmesi, haber yapılması, böylelikle korunup iyileştirilmelerine, demokratikleşmeye katkıda bulunulmasıdır. Başka bir ifadeyle medyanın insan hakları ihlalleri konusunda, bu alanda çalışan örgütlerle birlikte hareket ederek, ihlallerin önlenmesi için çalışması arzulanmaktadır.

İkincisi ise ilkini bir adım daha ileriye götürerek, medyanın hem hak ihlallerinin takipçisi olması, hem de bizzat medya tarafından yapılan hak ihlallerinin de ortadan kalkması gibi bir düşüneyi ifade etmektedir. İşte bizzat medya tarafından yapılan hak ihlallerini önlemenin yolu da egemen haber pratikleri ile standart kuralları sorgulamak ve dönüştürmekten geçmektedir.

(Alankuş:2008, s. 13) ise, hak odaklı haberciliğin üçlü bir anlamının var olduğunu belirterek: “*hak ihlallerini haber yapıp, takip eden bir haberciliği, bütün haberleri ötekiler lehine odaklı kılmayı, son olarak haber yaparken hak ihlali yapmamayı, haklar konusunda bilgilendirici, kullanımları konusunda cesaretlendirici olmayı anlatmaktadır*” şeklinde ifade etmiştir.

2.6.3. Barış Gazeteciliği

Barış gazeteciliği kavramının oluşturucusu olarak kabul edilen Johan Galtung'un barış tanımlaması aydınlatıcıdır. Galtung'a göre, "barış = şiddetin olmayışı + yaratıcılık"tır. Yani, barış sadece şiddetin yokluğu durumu olarak tanımlanamaz. Yaratıcılığı da içinde barındırması gerekmektedir (İrvan:2004).

(Galtung:2003,s.9), "*barış her türlü şiddet unsurunun olmayışı/azaltılmışlığıdır, barış şiddet dışı ve yaratıcı bir anlaşmazlık dönüşümü/çözümüdür*" diyerek, birbirine uyumlu iki barış tanımı yapmıştır.

Barış gazeteciliği örnekleri 1990'ların sonundan itibaren görülmeye başlanmıştır. İnsanlık için güven ve ahenk içinde yaşamının koşulu olarak barışı normatif bir amaç görmek gerekliliğiyle (Peleg: 2007:7) yola çıkan barış gazeteciliğinin kuramsallaştırılmasına ve bir kılavuzu içerecek şekilde pratiğe dönüştürülmesine ise, BBC kökenli gazeteciler Jake Lynch ve Annabel Mc Goldrick önemli katkılarda bulunmuşlardır (Alankuş:2016,s.19).

Barış gazeteciliği İrlanda, Uganda, Filipinler, Endonezya, Nepal, Afganistan, Sırbistan, İsrail, Ruanda gibi ülkelerde hayata geçirilebildiği görülmektedir. Bu ülkelerin ortak özellikleri demokrasileri itibariyle sorunlu ülkeler ve/veya savaş ve iç savaş deneyimlerinden henüz geçmiş olmalarıdır (Alankuş:2016,s.19).

Her ne kadar kavram olarak barış gazeteciliği Johan Galtung'a bağlansa da evrensel olarak gazeteciliğin ve medyanın barışa hizmet sorumluluğu fikri çok daha eskilerde ifade edilmiş ve öne sürülmüş bir yaklaşımdır. Örneğin; Birinci Dünya Savaşı'nın ardından radyonun bir kitle iletişim aracı olarak kullanılmasının uluslararası bir barış uygulaması örneği olacağı değerlendirmeleri ışığında imzalanan ve medyanın barışa yönelik yayın yapma sorumluluğunun ilk yazılı temeli olarak nitelendirilebilecek, 1936 yılında Cenevre'de imzalanan Radyo yayınlarına ilişkin Uluslararası Konvansiyon bu kapsamda görülebilmektedir (Yıldız:2012,s.26).

Genel/Geçer Gazetecilik ile Barış Gazeteciliğinin Karşılaştırılması:

ESKİ ROL	YENİ ROL
Gözetleyici	Kolaylaştırıcı
Yorumlayıcı	İletişim sağlayıcı
Haberleştirdiklerinden bağımsız	Bağımsız ancak karşılıklı bağımlık içinde
Gözlemleyici	Aynı gemide
ÖYKÜLEŞTİRME	ÖYKÜLEŞTİRME
Tartışan	Diyalog kuran
Farklılıkları vurgulayan	Farklılıkları gözardı etmeden ortak zemini vurgulayan
GAZETECİLİĞE YAKLAŞIM	GAZETECİLİĞE YAKLAŞIM
Basitleştirici	Karmaşıklığı sergileyen
Şiddet karşısında reaktif	Çatışmayı anlamaya, nedenlerini ortaya çıkartmaya çalışan
Olay-temelli haberleştirme	Süreç temelli haberleştirme
“Tarafsızım”	“Hakkaniyetliyim” (fair)
Dengeli haber yapıyorum: Her iki tarafa da eşit ağırlık veriyorum	Dengeyi, bütün tarafların öykülerini ve algılarını vererek sağlıyorum
İZLEYİCİ/OKURA YAKLAŞIM	İZLEYİCİ/OKURA YAKLAŞIM
Şiddetin sonuçlarını ölü, yaralı sayısını bilmekten ibaret gören bir izleyici/okur varsayan	İzleyici/okuru sorun çözücü olarak tartışmanın içine alan, katan
Gündemi haber merkezinin tercihlerine göre belirleyen/”biz en iyisini biliriz”	Sokaktaki insanın gündemini gözetin/onun görüşünü alan
İzleyicinin/okurun bilmeye hakkı var	İzleyici/okurun demokratik/siyasal süreçlere katılmaya hakkı var
“Ben ne yapıyorsam gazetecilik odur”	Yaptığımı gerekçelendiren, esnek ve değerleri gözetin

Tablo: 2.8. Genel Gazetecilik ve Barış Gazeteciliği Karşılaştırması
(Lynch & McGoldrick:2005,s. 240,Akt: Alankuş:2016,s.25).

Dov Shinar ise (2008,s.166) “*barış gazeteciliği, çatışmaları sorumlu ve bilinçli şekilde haberleştirilmenin normativ biçimidir. Uzlaşmayı, barışı sağlamayı, barışı korumaya katkıda bulunmayı ve medya patronlarının, reklamcılarının, profesyonellerin ve izleyicilerin savaşa ve barışa karşı yaklaşımlarını değiştirmeyi amaçlar*” yorumu ile barış gazeteciliğine yeni bir tanım daha getirmiştir.

İrvan (2004)’de barış gazeteciliğinde evrensel insani değerlere bağlı bir gazetecinin, savaşı, şiddeti, nefreti, ayrımcılığı, ırkçılığı, baskıyı haklılaştıracak bir gazetecilik anlayışından uzak duracağı ve barış için çaba göstereceği vurgulamakta ve barış gazeteciliğinin temel ilkelerini şu şekilde belirtmektedir;

- *Şiddete değil, çatışmaya odaklanır, şiddetin önlenmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde durur, fikir ayrılıklarına odaklanır ve tüm farklı fikirlerin kendilerini duyurmalarına aracılık eder.*

- *“Kazan kazan” mantığını benimser, kaybet-kazan anlayışına dayalı çözümlerin barış getirmediğinin, bir tarafın mutlu diğer tarafın mutsuz olduğu çözümlerin yine şiddete yol açtığı bilincindedir.*

- *Doğruluk odaklıdır, savaş gazeteciliği anlayışı, “biz”im tarafın sözcüsü gibi hareket eder ve savaşlarda bir propaganda aygıtına dönüşür. Barış gazeteciliği ise tüm tarafların yalanlarını açığa vuran, haberde doğruluk odaklı bir gazetecilik anlayışdır (İrvan, http://globalmediatr.emu.edu.tr/bahar2006/Baris_Gazeteciligi).*

Gazeteci soruşturmacı olarak, çatışma ve şiddeti doğuran nedenlerin izini sürerek, şiddetin görünür görünmez olan sonuçlarının daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamayı ve tarafları pozitif barışa katkı sağlayacak doğrultuda yönlendirmeyi amaçlamalıdır (Yıldız:2012,s.22).

(Çoban, 2010) ise, ülkemizde barış gazeteciliği ile ilgili olarak umutsuz ifadelerde bulunarak, *“Türkiye’de, barış gazeteciliği önündeki engeller, basitçe genel-geçer gazeteciliğin ilke ve kodlarına içkin yapısal sorunlardan kaynaklandığını söylenemeyecek kadar çokkatmanlı olduğu görülmektedir. Çünkü geleneksel anlamdaki “iyi” gazeteciliğin zaten hiç yapılmamış olduğu, başka ifadeyle medyanın askeri, siyasal ve ekonomik güç merkezlerinden hiçbir zaman bağımsız olmadığı; tarihinde savaş ve çatışma kışkırtıcılığı yaptığına dair bolca örnek bulunan; sadece güç merkezlerini yeterince desteklemediğinde kendisinden hesap vermesi beklenirken, okur/izleyicisine herhangi bir hesap verme sorumluluğu hissetmeyen bir haber medyanının varlığı ile karşı karşıyayız”*(Çoban: 2010, Akt. Alankuş:2016,s.26) şeklinde ifade etmiştir.

Inceoğlu (2015) Alternatif Medya Şenliğinde yapmış olduğu konuşmasında, *“Gazeteci çatışma haberlerini yaparken kendi kişisel görüşlerini katmadan vermeleri zor biz buna homofili (kendine benzeyene yakınlık) gazetecilik deriz. İşten çıkartılan Fox Tv muhabiri Neil Cauto Irak savaşında*

tarafsız haber vermekle eleştirilmiştir ve kendi savunmasında önce Amerikalıyım, sonra gazeteci ifadesini kullanmıştır. Maarif (İsrail gazetesi) muhabiri bir Yahudi öğrencinin kaçırılması olayı, bir aileden katledilen yedi Gazze'linin haberinden daha fazla birinci sayfayı hak eder demiştir.

Gazeteci taraftır, barıştan taraftır, insan haklarından taraftır, demokrasiden taraftır. Gazetecinin görevi barışı sağlamak filan değildir. Barış müzakereciliği, arabuluculuk yapmak, gazetecinin işlevi olamaz, olmamalıdır. Gazeteci, ne çatışmanın çözümünde, ne de önlenmesinde mesleki becerilerini ortaya koymak mecburiyetinde değildir” ifadelerini kullanmıştır (https://www.youtube.com/watch?v=aJc292DQeps, E.T: 16.03.2016).

2.6.4. Radikal Medya

Downing'e göre alternatif olan, fakat kendi söylemlerinde radikal medya olarak adlandırdığı, genellikle küçük ölçekli ve hegemonik politikalar, öncelikler ve perspektiflere karşı alternatif bir vizyon sunan medya olarak betimlenebilir. Downing radikal medya söylemini Gramsci'nin kültür ve iktidar analizi ile “karşı hegemonya” mefhumuna başvurarak “egemen ideolojik çevrelere meydan okuması ve radikal alternatif bir vizyon ile yer değiştirmesi” açısından açıklamıştır (Vatikiodis,2004,s.73). Bu yaklaşım çerçevesinde, alternatif medya uygulamalarında ana akım medya kanallarının yanlış temsil ettiği, sunduğu ya da çoğu zaman hiç yer vermediği düşünce, olay, kişi ve enformasyonun medyada yer almasının sağlanması anlayışı öne çıkmaktadır.

Ayrıca, radikal medya sadece “sessizliği bozmak”, “yalanlara karşı çıkmak”, “gerçeği göstermek” için çalışan karşı enformasyon kurumları oluşturmaz; aynı zamanda toplumsal değişimin taşıyıcılığını üstlenir. “Radikal medyanın görevi, sadece kamunun görmeyi reddettiği gerçekleri sağlamak değil, aynı zamanda hegemonik süreçlerdeki perspektifi sorgulayacak yeni yollar bulunmasını sağlamak ve yapıcı bir değişim için halkın kendine olan güvenini yükseltmektir” (Downing:2001,s.16,Akt.Vatikiodis:2004,s.73).

Downing radikal medyayı tanımlarken on temel özellikten bahsetmiştir. Bu özellikler incelendiğinde radikal medyanın alternatif olarak adlandırılan medyadan bazı noktalarda uzaklaştığı görülmektedir. Bu özellikler;

1- Alternatifin kelime anlamının radikali kapsamadığını ifade etmiştir.

2- Toplumun geri taşımaya yönelik olan köktenci, ırkçı ya da faşist medyalarında radikal olduğunu savunmuş, radikal medyayı başka kıstaslar ile tanımlamak gerektiğini belirtmiştir.

3- Radikal medyanın etnik azınlık medyasını da içerebileceğini söylemiştir.

4- Radikal medya birçok durumda radikalliklerinin derinlikleri, bir başka deyiş ile kendilerini ifade etmelerindeki etkililik anlamında iç içe geçmişliklerinden bahsetmiştir.

5- Sistemik baskı ve sansür nedeni ile özellikle ototeryen ve militarist rejimlerde medyalar yeraltına inmeye zorlanmışlardır.

6- Radikal alternatif medyaların çok farklı formatlara sahip olduğunu belirtmiştir.

7- Downing, radikal alternatif medyaların ortak tek özelliği olarak birilerinin kurallarını yıkıyor olmalarını göstermiştir.

8- Radikal medya Downing'e göre, genellikle küçük ölçekli, finansal desteği az, toplumun genelinin öfke veya korku duyduğu ya da alaya aldığı ve fark edilmeyen medyadır.

9- İki amacı vardır : a) madun kesimlerin muhalefetini dikey olarak doğrudan iktidar yapısına ve iktidarın uygulamalarına yöneltmeleri, b) politikalara ya da iktidar yapısının devamlılığına karşı birlik, dayanışma ve örgütlenmenin yatay olarak oluşması.

10- İç örgütlenme olarak anaakım medyadan çok daha demokratikdirler (Vatikiodis:2004,s.123).

Özellikler incelendiğinde, yukarıda belirtildiği gibi alternatif olarak adlandırılan medyadan uzaklaşılan noktaların bulunduğu, ve bu durum ile bir farklılık yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir.

2.6.5. Topluluk Medyası

Topluluk medyası yaklaşımları, kolektif aktörlere ve bireylerin güçlendirilmesine odaklanır. Topluluk medyası, belirli bir coğrafi topluluğa ya da bir çıkar topluluğuna hizmet eden medya olarak anlaşılır ve profesyonel olmayanların medya üretimi, organizasyonu ve yönetimiyle aktif olarak uğraşmalarına izin verir (Coyer:2007; Jankowski:2003, s. 8; KEA:2007, s. 1; Lewis: 1976, s. 61, Peissl &Tremetzberger: 2008, s. 3,Akt:Sandoval & Fuchs: 2010).

Topluluk medyalarının tarihçesine bakıldığında *indigeneous* (yerli) medyalarının topluluk medyalarının oluşmasında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İlk yerli dilindeki yayın 1960 yılında Kanada’da, Kanada yayıncılık şirketi tarafından üretilmiştir (Rodriguez, 2001, s. 27). İlk Amerikan yerli radyosu ise yayın hayatına 1971 yılında başlamıştır. Ancak, Partridge’a (1982,s.10) göre “topluluk radyosu terimi ilk olarak Powell (1965) tarafından yazılan *Yerel Radyonun Olanakları* başlıklı bir el ilanında kullanılmıştır (Bailey,vd.:2015,s.91).

Barlow (1988) topluluk radyosunun kökenleri olarak iki kaynağın altını çizmiştir. Bunlar, soğuk savaşın baskıcı iklimine muhalefet ve etnik yönelimli kanalların ortaya çıkışıdır (Barlow:1988, Akt: Vatikiotis:2014,s.81). Radyonun amacı, yerli kültürünün sözlü geleneklerini ve kültürel miraslarını yenileyip güçlendirmektir; yine ilk Navajo televizyon istasyonu 1987 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde New Mexico kentinde kurulmuştur. 1981’de Şilinin güneyindeki Mapuche topluluğu katılımcı bir radyo programı hazırlayarak kendi kültürünü ve dilini tanıtmayı amaçlamıştır (Rodriguez: 2001, s. 31). 2002 yılında Kolombiya’daki 14 yerli radyosu ulusal yerli nüfusun %78,6’sına ulaşabilmekteydi (Rodriguez &El Gazi, 2007, s.449).

Topluluk medyaları Latin Amerika’da emperyalizm karşıtı popüler halk hareketlerinin yükselişiyle iç içe geçen süreçlerde Latin Amerika’da görünür hale gelmiştir. Peruzzo (1996)’ya göre özellikle Brezilya’da 1970’li ve 1980’li yıllarda güç kazanan bir olgu olmuştur. Bu dönemde Brezilya’nın değişen sosyo-ekonomik ve politik yapısı içinde medyanın da yapısı değişmiştir. Medyadaki

yoğunlaşma hakim sınıflar lehine olmuş, azınlıkların ifade ve söz hakkı kısıtlanmıştır. Bu kısıtlanma durumu medyada yeni arayışları ortaya çıkarmıştır.

(Howley:2005, s.2) topluluk medyası tanımını yaparken, “kendini ifade serbestisi ve katılımcı demokasi ilkelerine yaslanmış ve kendini topluluk ilişkilerini geliştirmeye ve topluluk dayanışmasını teşvik etmeye adanmış, anaakım medyanın biçimine ve içeriğine karşı derin bir tatminsizlik hissine dayanan, tabana ait ya da yerel yönelimli medya erişimi inisiyatifleridir” ifadesini kullanmıştır (Akt: Bailey vd,s.91).

Alternatif radyo kamusal bir radyo türüdür. Demokratik bir anlatım biçimini uygular. Devlet ve özel sektör karşısında bağımsız durumdadır. Özgür ya da özerktir, dinleyicilerin yönetime ve program oluşturma sürecine katılımını sağlar. Alternatif radyolar sivil toplum örgütlerinin girişimleriyle yayıncılık yaparlar ve ticari amaç taşımazlar. Alternatif radyoların her ülkede farklı bir gelişim süreci olmuştur. Çeşitli isimler altında faaliyet gösteren ve tek bir modelde tanımlanmayan bu radyoların tümü "Alternatif radyo" olarak tanımlanmaktadır. Kamusal radyolar, halk radyoları, özgür radyolar, eğitsel radyolar ve topluluk radyoları, alternatif radyo olarak değerlendirilmektedir (Birsen:2011,s.24).

Batı Avrupa’da topluluk medyalarının oluşumu yerel medyaların yükselişi sayesinde olmuştur. Ekonomik hesaplar Batı Avrupa’daki yerel medyaların oluşumunda önemli rol oynamakla beraber bu toplulukların asıl amaçları yerel ve bölgesel kimlikleri yeniden güçlendirmek, yerel özerkliği yükseltmek, gerçek katılımı ve popüler yaratıcılığı sağlamak ve kültürel aktiviteler ve küçük işler için fırsat yaratmak olmuştur (Rodriguez: 2001, s. 37).

Petras (2002), Latin Amerika’da toplumsal hareketlerin kaydettiği en önemli ilerlemenin doğrudan eyleme başvurma isteklilikleri, iktidar yapısıyla karşı karşıya gelme kapasiteleri ve acil sorunların çözümü uğruna halk kitlelerini seferber etme gücü olduğunu ifade etmiştir. Bu görüş doğrultusunda Latin Amerika bağlamında, demokrasileri henüz oturmamış olan ülkeler ve bölgelerde yaşayan insanların topluluk medyasından beklentileri medyanın kitleyi harekete

geçirebilecek yapı ve içeriğe sahip olması iken, tam anlamı ile demokratik yapıya sahip ülkeler de ise durumun daha çok kültürel aktivitelere eğilendiği gözlemlenmektedir .

Timisi'nin (2003) ifade ettiği gibi Türkiye'de medya ortamına topluluk radyoları açısından bakıldığında ticari ve ulusal yerel radyolar dışında varlıklarını sürdürmeye çalışan topluluk radyolarının, dinsel, etnik ve fikirsal kimlikler çerçevesinde belirginleşen farklarla yayıncılıklarını biçimlendirdikleri ve ticarileşme ile topluluk radyosu olarak devam etmek arasında kaldıkları görülmektedir.

2.6.6. Yerel Medya

Yerel basın kavramı yaygın olmayan, coğrafi olarak tüm ülkeye dağıtılmayan, ulusal okuyucu kitlesine ulaşmayan mekansal veya coğrafi kavramlara gönderme yaptığı gibi, “taşra gazeteleri” gibi mekansal tanımdan bir yaşam biçiminin temsili gibi kültürel aidiyet ekseninde merkez çevre bağlamında da tanımlanmaktadır. Yerel basın “vilayet basını” olarak da tanımlanmıştır. Kavram kendi içinde merkeze ait olmamayı ve coğrafi sınırlılığını içermektedir. Bunun yanında yaygın olanda yer almayan bir içeriği bölgesel gündemi de temsil eder. Bu yönüyle yaygın basın içinde kendine yer bulamayan haber ve konuları okur kitlesine yerel basın taşımaktadır.

Yerel gazetecilik çoğu ülkede, yaygın basından daha etkin bir konuma ve işleve sahiptir. Türkiye'de ise yerel basın, 1961 yılından bu yana Devlet tarafından resmi bir biçimde, maddi olarak desteklenmesine rağmen gerekli etkinliğe kavuşamamıştır. Ülke yetkili ve etkililerinin yanı sıra halkın da yerel basının yararlarını hala farkına varamamış bulunması, sorunun bir başka boyutudur (<http://atillagirgin.net/kategori/kitaplar/61113/turkiyede-yerel-basin-2009>, Erişim Tarihi: 17.08.2016).

Yerel yönetimler ve yerinden yönetim birimlerinin denetlenmesi ve bölgesel sorunların ve yerel taleplerin kamuoyunda tartışılmasının sağlanması açısından yerel gazetelerin bilgilendirme ve yerel alternatif gündemler oluşturma işlevleri önemsenmektedir. Gazete içeriklerinin yaygın basında haber ajansları

ve ulusal önem sırasına göre belirlenmesi, yerel talep ve sorunların kendilerine gazete içeriklerinde yer bulamamalarına neden olmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi yerel veya bölgesel sorun, talep ve gündemlerin okuyucu kitlesine taşınması yerel basın kuruluşları kanalıyla gerçekleşebilmektedir. Bu yönüyle de yaygın veya ulusal basının bir alternatifi değil tamamlayıcısıdır. Yaygın basın kuruluşlarının bölge sayfaları bu ihtiyaçtan doğmuştur (Yaşın:2009,s.116).

Yerel ve ulusal haberi birbirinden ayıran temel ölçütlerden biri de haber konusu ile ilgili kitledir. Ulusal gündem oluşturan konular pek çok yurttışı ilgilendirebilirken, bölgesel yatırım sadece bölge halkını ve yatırımın etkileriyle ilgilenen grupları ilgilendirebilir. Bu yönüyle yerel basının yerel sorunları ulusal ilgi gruplarına konuyu taşıma işlevi de göz ardı edilmemelidir.

Yerel medyanın alternatif medya kategorisinde incelenmesi, yerel medyanın dağılım alanı içerisinde bölgesel sorun ve talepleri gündeme taşıması ve bu sorun ve talepleri ulusal medya ile yönetim erkine ulaştırabilmesi bakımından mümkün iken, anaakım medyayı kaynak olarak kullanarak ulusal haberleri de gündeme taşıması bakımından mümkün olamamaktadır.

Yerel basın kuruluşlarının yerel sorunları gündeme taşırken bölgesel yatırımı yapan siyasi yapı, sermaye grubu ve diğer çıkar grupları ile menfaat ilişkisinin olmaması gerekmektedir. Çıkar ilişkisi olmasa bile gelecek baskılara dayanabilecek örgütlenme ve mali yapısının olması gerekmektedir. Eğer bir yerel basın kuruluşunun haber yaptığı bölgede etkin kişiler, gazetenin matbaa ile ilişkisini bozabiliyorsa, dağıtımını engelleyebiliyorsa, bir belediye başkanı aleyhinde haber yaptığı için ticari reklamları engelliyorsa, yerel basın kuruluşunun denetim ve halkın bilgilendirilmesi işlevlerini yerine getirmesi imkansız hale gelecektir. Bu açıdan gazetelerin üretim süreci ile ilgili yapısal özellikleri, mali yapılarının gazetenin özerkliğini sağlayacak kadar güçlü olması gerekmektedir. Ancak, yine bu aşamada devlet kamu ihale ilanlarının bu medyalarda yayınlanması, bu yapıların önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır.

Yerel medyaların gelir kaynakları;
% 66,58 Resmi İlanlar - 536 gazete
% 11,18 Ticari İlanlar – 90 gazete
% 5,84 Satış – 46 gazete
% 3,23 Küçük ilanlar – 28 gazete
% 13,17 Diğer – 106 gazete (Yaşın:2009,s.137).

Bu anket uygulamasının evreni T.C.Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda tüm yerel gazetelerdir. Dolayısı ile yönetim erkleri ile girilecek bir finansal ilişki alternatif olabilmenin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Ancak, bu yayın organlarının yayın hayatlarını sürdürebilmeleri açısından elde edilen kamu gelirlerinin var olması alternatif medya yayın organı olabilmelerinin önüne geçmemelidir.

Bu görüş ile birlikte, yerel medya kuruluşlarının önündeki başka engellerin de varlığından dolayı alternatif medya kavramından uzaklaşmaktadırlar. Yerel medya kuruluşları için ifade edilmiş olan bu zorluklar, aynı zamanda alternatifliklerini de sorgulatmaktadır. Bu engeller;

- Basın kuruluşlarının zayıf mali yapıları,
- Seçim gibi dönemsel gereksinimler için geçici gazete oluşumları,
- Yerel basın kuruluşlarının yerel siyasetle (belediye gibi) finanssal ilişkileri nedeni ile siyasal değişimlerden etkilenmesi,
- Yerel basın kuruluşlarının bir çoğunun kamu ihale ilanları ile varlığını sürdürmesi ve ilan alamadığı dönemlerde ekonomik sıkıntıya düşmeleri,
- Matbaa sahipliği olmayan gazete sahiplerinin basım sürecinde karşılaştıkları sorunlar,
- Gazete içeriği ve haber kaynakları ile ilgili sorunlar,
- Dağıtım problemleri,
- Profesyonel kadroda sınırlılık ve yetişmiş eleman açığı olarak sıralanabilmektedir (Yaşın:2009,s.122).

2.6.7. Otonom Medya

A. Langlois ve F. Dubais, otonom medya için “*toplumsal hareketlerin taşıyıcısıdır. İletişim araçlarını iyileştirerek toplumsal düzeni aşağıya etme girişimidir*” ifadelerini kullanmışlardır (Langlois& Dubois;2015,s.9).

Uzelman ise (Uzelman;2015,s.28) otonom medyayı aktivizm ile ilişkilendirip alternatif medyanın rizom bağlarına atıfta bulunarak aktivizme ve alternatif medyaya destek sağlayabilen alt yapı organizatörlerine bağlamaktadır. Alternatif medya aktivistleri daha ziyade ana akım medyanın arzulanmayan davranışlarını ılımlaştırmasını ve var olan formatlar içerisinde diğer perspektifler için de yer açmasını talep ederler. Öte yandan, otonom medya stratejileri egemen kurumları adalete çağırılmazlar. Bunun yerine, doğrudan eylem yolu ile onların çürütülmesi ve saptırılması için çaba sarf etmekteydiler. Dolayısı ile, alternatif medyanın özelliklerine odaklanmak yerine onu eylem ve aktivizm oluşturma yetenek ve bu yetenekleri kullanmakta tereddüt etmeyen aktivistleri hareketlendirmeyi görev almıştır.

Bu bakış açısı ile otonom medya ifadesi yerine otonom aktivizm ifadesini kullanmak daha gerçekçi olmaktadır. Çünkü otonomi içerik üzerine herhangi bir tasarrufta bulunmazken, tamamen katılım ve diyalog yönüne eğilmiştir. Katılımın uzun süreçte sonucu ise eylem ve aktivizmdir. Bu türden bir yapı, alternatif medya yapısından ayrılıp, gerilla medya yapısına yaklaşmaktadır.

Bu noktada Andrea Schmidt, direkt olarak aktivist habercilik kavramına atıfta bulunarak, “*izleyicisine yalnızca haberlerin yeniden üretimine ve dağıtımına değil, aynı zamanda dayanışma hareketlerinin eylemlerinde ve etkinliklerinde de etkin katılımcılara dönüşmeleri için seslenir*”(Schmidt:2015,s.82) ifadeleri ile açıklık getirmiştir.

Otonom medya habercileri veya çalışanlarının gerçeğe erişimi, yani haber kaynaklarının yapısının mükemmel olmasından ziyade bu haberlerin içerisinde bizzat yaşıyor olmaları önemli bir özellik olarak ortaya konmaktadır (Schmidt:2015,s.85).

Bu önemli özelliğe örnek olarak, CKUT (Montreal Topluluk Haber Kollektifi) gösterilmektedir. Bu medya üreticileri, seslendikleri politik görüşlerine ilişkin derin bilgiye ve bu hareketlerin içerisindeki bireyler ve gruplarla uzun vadeli ilişkiler ve bağlılıklara sahiptirler (Schmidt:2015,s.85).

2.6.8. Gerilla Medya

Bu tanım alternatif oluşumlar içerisinde yer almamakla birlikte, bazı alternatif medya organizasyonlarının alternatiflik sınırını aşarak, tanımlanmalarında anarşizme ulaşmaları nedeni ile açıklanması gerekliliği söz konusu olmuştur.

Gerilla medya yapıları içerik üretimi açısından, kitleleri eyleme ve anarşizme yönlendirmeye çalışan, süreli ve sürekli olmayan genel geçer yapılardır. Bazı samizdatlar, fanzinler, el ilanları, fotomontajlar, marşlar ve duvar yazıları ile grafitiler bu yapılardandır. Bahsedilen bu yapılar, minimum maliyet ile oluşturulabilen, sürekliliği asla söz konusu olmayan, kitlelere illagalite aşılabilen ve onları anarşizme sürükleyebilen organizasyonlardır. Uzlaşmacı tavırları olmayan, toplumu eyleme yönlendiren ancak, insanlara dayatmacı olmayan yapılardır.

Örneğin fanzinler: Fanzin, ‘fanatik’ ve ‘magazin’ kelimelerinin birleştirilmesi ile türetilmiş bir kelimedir. Kısaca “belli bir kitleye yönelik fotokopi dergi” anlamına gelebilecek fanzin yayınlar, 1970 ve 1980’li yıllarda ortaya çıkan az sayıdaki örnekleri ile birlikte, daha çok 1990’lı yıllarda yoğunluk kazanmış ve halen devam eden bir yayın türüdür. Fanzinler 70’lerin ortasında Newyork punk ortamı ve sonrasında Londra punk ortamıyla başlamışlardır. En belli başlıcaları ilk olarak kabul edilen Newyork’lu Punk ve Londra’dan Sniffin Glue fanzinleridir (http://www.fanzindb.org/fanzinler_xerox_makinesinden_yeraltina_bir_iletisim_yolu.html E. T. 19.08.2016).

Türkiye’de İstanbul ağırlıkta olmak üzere Ankara, İzmir, Adana, Bursa gibi büyük kentlerin yanı sıra, Üniversite bulunan pek çok Anadolu şehrinde fanzinler yayımlanmaktadır. Aslında onlara bildiğimiz anlamda “dergi” demek

de zordur. Çünkü periyodik olarak yayımlanmayan fanzinler, ilgililerin istek duymaları halinde, bazen de gerek duydukları zaman yayımladıkları ve birçoğunun üzerinde veya içerisinde kim tarafından ve hangi tarihte yayımlandığına, kaçınıcı sayısının olduğuna dair bir bilginin de bulunmadığı fotokopi ile çoğaltılmış, bedelsiz dağıtım ağıları vasıtası ile dağıtılan, yapısal ve finansal açıdan bakıldığında alternatif oluşumlara paralellik gösteren ve birçok konu üzerine hazırlanabilen çalışmalardır.

Erden'in görüşüne göre, fanzinler, gerçek yer altı edebiyatı ürünleri risk unsurları, tabu, yasadışı kavramlar içeren, uçlarda gezinen, kara mizah içeren, özgün, protest ve avangard sayılan özellikleri taşıyan eserlerdir (<http://www.hurriyet.com.tr/karanligin-aldigi-sekiller-fanzin-26317779> Erişim Tar: 19.08.2016).

Popüler kültürün, sanatın ve yaşama biçimlerinin karşısında farklı, aykırı ve kimi zaman da alternatif bir iddia ile çıkartılan fanzinlerin yasal bir geçerliliği yoktur. Fanzinler, yeraltında gelişen kültürün en önemli iletişim araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yasal bir geçerliliği olmayan böyle bir yapının alternatifliğinin de en baştan sorgulanması gerekmektedir.

Fanzin ve samizdatlar ile birlikte, duvar yazıları, grafittiler, marşlar, el ilanları ve afişlerde kullanımı amaçlarına göre gerilla medya kapsamına alınabilmektedir.

2.7. Eleştirel İçerik Olarak Alternatif Medya.

Eleştirel yaklaşımın (değişimci kuram) kökeni Yunan diyalektiğine dayanmakta olup, her şeyin hareket ettiğini, değiştiğini ve yok olduğunu söylemektedir. Diyalektiğin özellikleri;

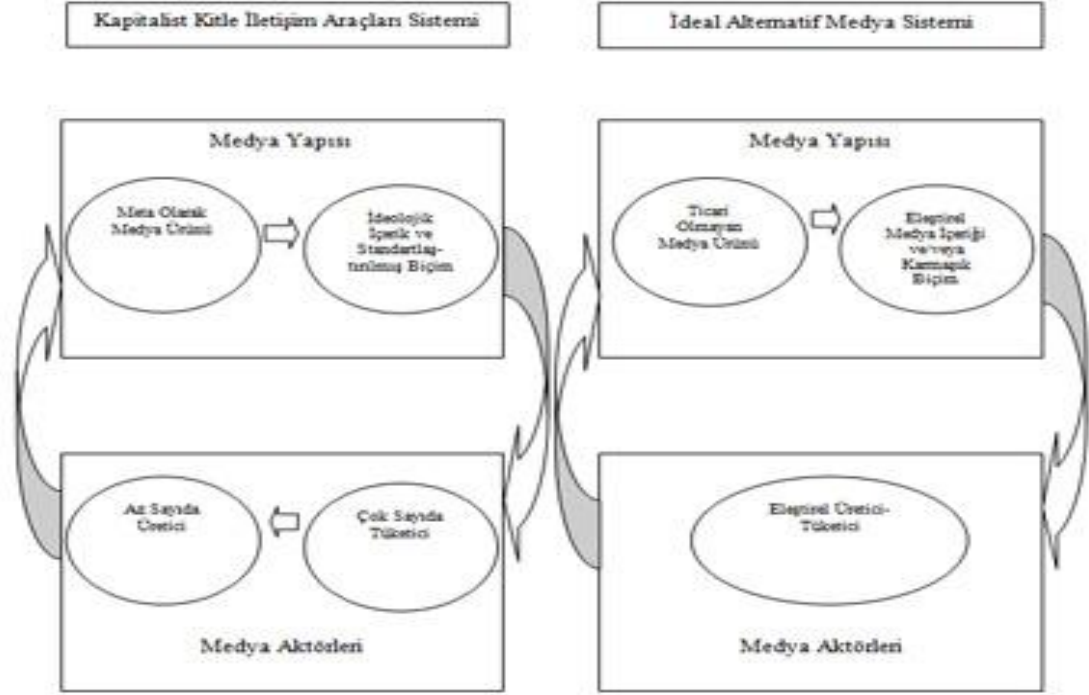
- İnsan tarihi, fiziki olarak örgütlenir ve doğa ile ilişki içerisinde, içerisindedir,
- İnsan kendi yaşamı için araç üretir,
- Neyin nasıl üretildiği efendiliği ve köleliği belirler,
- İnsanlar birbirleri ile etkileşimi sonucunda içinde yaşadıkları toplumda iradelerinden bağımsızdırlar,
- Bu yapı entellektüel siyasi bilinci oluşturur, şeklindedir.

Sandoval ve Fuchs'a göre eleştirel medya olarak alternatif medya anlayışları, medya sisteminin diyalektik bir kavrayışına, medya aktörleri (üreticiler ve alımlayıcılar) ve medya yapıları (ekonomik ürün formu, medya içeriği, medya teknolojileri, medya kuruluşları, vs.) arasındaki diyalektik ilişki varsayımına dayanmaktadır. Bu, medya yapılarının medya aktörlerinin eylemlerini mümkün kıldığı ve sınırladığı anlamına gelmekte, yine medya aktörleri de eylemleri vasıtasıyla medya yapılarını şekillendirmektedirler. Medya aktörleri ve medya yapıları arasındaki karmaşık, karşılıklı diyalektik ilişkiler, belirli bir tarihsel dönem ya da somut bir durum dahilinde medya sisteminin toplumsal etkilerini oluşturmaktadır(Sandoval & Fuchs:2010.s.145).

Medya sistemlerinin bu diyalektik anlayışına dayanılarak kapitalist kitle iletişim araçları ile alternatif medya karşılaştırılabilir. Alternatif medya, kapitalist kitle iletişim araçlarından hem aktör düzeyinde hem de yapısal düzeyde farklılaşmaktadır.

1- Yapısal düzeyde, alternatif medya, medya ürünlerinin ekonomik biçimi bakımından kapitalist kitle iletişim araçlarından farklılaşır: alternatif medya, metalar yerine ticari olmayan medya ürünleri sağlar. Söz konusu yayın organları aynı zamanda medya içeriği ve biçimi bakımından da farklılaşırlar: alternatif medya, standartlaştırılmış biçimdeki ideolojik içerik yerine eleştirel içerik ve/veya karmaşık biçimi sağlar.

2- Aktör düzeyinde ise, alternatif medya üreticiler ve tüketiciler arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaktadır. Alternatif medya ürünlerinin tüm tüketicileri aynı zamanda üretim sürecine aktif bir biçimde dahil olabilirler. Üretici-tüketici, mevcut medya içeriğini eleştirel olarak yorumlaması ve yeni eleştirel medya içeriği üretebiliyor olması bakımından eleştirel olmak zorundadır (Sandoval & Fuchs:2010.s.145).

Şekil: 2.3. Kapitalist Kitle İletişim Araçları Modeli ve Bir İdeal Alternatif Medya Modeli. (Sandoval & Fuchs:2010.s.145).

Macpherson (1973) ve Pateman (1970) gibi katılımcı demokrasi teorisi temsilcileri demokrasinin ancak politik alanla sınırlandırılmayıp, ekonomi gibi sistemlerin katılımcı mülkiyet ve karar almaya dayanmalarını sağlar biçimde tüm topluma yayılması halinde hakiki olabileceğini iddia etmektedirler. Katılımcı bir topluma yönelik toplumsal dönüşümlere katkıda bulunmak için eleştiri zorunludur. Eleştiri modern toplumun eşitsiz, baskılayıcı ve katılımcı olmayan karakterini göstermenin bir aracı olarak, radikal hümanizm, her türlü egemenliğe karşı muhalefet ve katılımcı demokrasi için mücadele olarak anlaşılmaktadır. Alternatif medyanın eleştirel içerik sağlamakla toplumsal dönüşümleri ilerletmeye yardımcı olabileceğini ve hakikaten katılımcı bir toplumun gerçekleştirilmesine katkıda bulunabileceği öngörülebilmektedir. Çünkü eleştirel içerik ilerlemeci politik çıkarları ifade etmekte ve toplumsal gelişmenin bastırılmış olanaklarının hayata geçirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Eleştirel içeriğin, alternatif medyayı tanımlamak için asgari gereklilik olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

2.8. Alternatif Medyaya Farklı Yaklaşımlar.

Downing “*bu makale toplumsal hareket medyasını odağına almaya eğimli olmakla birlikte alternatif medyanın çok fazla sayıda farklı biçimini de dışarıda bırakmamak üzere tasarlanmıştır*” söyleminde alternatif medyaya ait çok fazla farklı yaklaşımın bulunduğunu belirtmektedir (Downing:2003.s.15).

Bu farklılaşmalar, her şekliyle (basılı-elektronik) ve bakış açısıyla (tek kişilik zinler, geniş ölçülü işçi sınıfı gazeteleri, radikal topluluk gazeteleri, cinsel politika magazinleri, anarşist samizdatlar) alternatif medyanın kapsamı, sayısı ve çeşitliliği, liberal çoğulculuğun sınırlarının zorlandığını telkin etmektedir (Atton:2006,s.22-23). Ancak Atton, medyanın görsel ve işitsel çeşitliliğinden bahsetmemiş olması bu çeşitliliğin içine dahil olmadıkları anlamına da gelmemektedir. Ayrıca, Atton da alternatif medyanın kapsamı içerisine almış olduğu tek kişilik fanzinler ve anarşist samizdatları alternatif medya kapsamına dahil etmesi ile alternatif medyayı illegaliteye sürükleyebileceğini göz ardı etmiştir.

McQuail (1987), iletişim araçlarının “katılımın ve etkileşimin anahtar kavramlar olduğu” ve “yatay etkileşim dokularını” tercih eden “küçük-boyutlu topluluk, ilgi grupları ve altkültürler içinde etkileşim ve iletişim için” kullanımı üzerine (Enzensberger’den etkilenerek) kurulu “demokratik-katılımcı” modelini bulmamız mümkündür demektedir (Atton:2006.s,23).

Alternatif medyanın her bir alanında (tarzlarda, katkılarda, bakış açılarında) hali hazırda olabildiğince çokkültürlülük söz konusudur.

2.8.1. Alternatif Medyada Katılımcılık Sorunu

Katılımcı medya yaklaşımları, demokratik medyanın olanaklarının, medya üretimine erişimin açık kılınması yoluyla gerçekleştirilebileceklerine vurgu yapmaktadır. Medya sisteminin katılımcı bir örgütlenmesine dair fikirler, medyanın diyalog ve iletişimsel değişimi mümkün kıldığı ve içinde bütün alıcıların aynı zamanda üretici oldukları bir medya sistemini düşünen Bertolt Brecht’in, Walter Benjamin’in ve Hans Magnus Enzensberger’in çalışmalarında

görülmektedir. Bugün alternatif medya ile ilgili olan birçok yaklaşım demokratik medya sisteminin bu vizyonuna sahiptir.

Dagron için katılımcı üretim süreçleri, alternatif medya projelerinin çekirdeğini oluşturmaktadır: *“Bana göre alternatif iletişim özünde katılımcı iletişimidir ve alternatif ruh, katılımcı bileşen en aza indirilmediği ve dışarda bırakılmadığı sürece sürdürülür”* ifadesini kullanmıştır (2004,s.48).

Katılımcı medya yaklaşımının önemli bir diğer temsilcisi de Chris Atton’dur. Atton, alternatif medyanın mevcut kapitalizmin ötesinde bir toplum fikrini öngörmesi gerektiğini iddia eder. Bu bağlamda, ona göre esasen medya içeriği düzeyinde hayata geçirilemeyecek, fakat alternatif, anti-kapitalist ve katılımcı örgütlenme pratikleri ile hayata geçirilebilecek “prefigüratif siyaset”ten bahsetmektedir (Atton: 2002, s. 21).

Carpentier’in belirttiği gibi katılımcılık, bireylerin günlük hayatlarında yaşadıkları gelişmeleri dahil oldukları iletişim alanına aktarabilmeleri bakımından önemlidir. Ancak, bu katılım sonucunda, yani bireylerin iletişime doğrudan dahil olmaları sonucunda ön plana çıkmaları nedeniyle medyanın gerçek görevini yerine getirmesinde bazı gecikmelere neden olması kaçınılmazdır (Carpentier: 2007a, s.88).

2.8.1.1. Alternatif Medyada Katılımcılığa Getirilen Eleştiriler

Alternatif medya ile ilgili görüşler incelendiğinde; katılımcılık her ne kadar alternatif medyanın oluşum şartlarından biri olarak görülse de katılımcılığa da itirazlar getirerek, alternatif medyanın sadece katılımcı üretim süreçlerini uygulayarak şirket medyasının (anaakım) gücüne ve egemen söylemlerine etkili bir şekilde karşı koyabileceğinden şüphe duyduklarını belirtmişler ve bu durumun sorunlu olduğunu öne sürmüşlerdir. Burada katılımcılık kavramı ile, üretici ile tüketici arasındaki ilişkiler, yani tüketicilerin bir üretici olarak medya organizasyonuna dahil olmasından bahsedilmektedir. Tabiki bu durum finansal katılımcılık anlamına gelmemektedir.

Sandoval ve Fuchs kamusal alanın parçalanması tehlikesine yol açan küçük ölçekli katılımcı medya, genellikle marjinal kalmakta ve profesyonel

örgütlenme süreçlerini reddeden katılımcılar ile ticari olmayan medya, kamusal görünürlük kazanmayı ve geniş bir karşı-kamu oluşturmayı zorlaştıran kaynak yokluğundan sıklıkla muzdarip olmaktadır diyerek, kamusal alanın küçük kamulara ayrılmasının alternatif medyanın gücünü ve ulaşılabilirliğini azalttığını belirtmişlerdir (Sandoval & Fuchs, 2010.s.143).

Alternatif medya marjinalliğinin, Habermas'ın (1991) kamusal alanın parçalanması olarak adlandırdığı bir tehlikeyle sonuçlanması söz konusudur.

Enzensberger (1970,s.2) de *“bölünmüş bir kitle ancak itilmeye ve sürüklenmeye yetkindir. Kendisinin bir hareketlenme gücü yoktur”* söyleminde, kitlelerin bölünmelerinin dönüşüm hareketleri için herhangi bir güç teşkil edemeyeceğini belirterek, bölünmenin insanları depolitizasyona götürdüğünü ifade etmiştir.

Alternatif medyanın gücü, harekete geçirme rolü düşünüldüğü zaman, söz konusu medyanın küçük ölçekli kalması halinde aktarılmak istenen sorun ve haberlerin hedeflerine ulaştırmakta sıkıntı çekeceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Daha önceki bölümlerde bahsttiğimiz gibi alternatif medyanın rizom yapısı yardımı ile küçük karşı kamular birbirlerine bağlanmalı ve birleşik bir karşı-kamusal alan oluşturmalıdır. Bu durumda toplumda daha görünür hale gelmeleri ve egemen söyleme etkili bir biçimde karşı koymaları daha olanaklı görülmektedir.

Birlikte hareket eden alternatif medya ağları ise, bu organizasyon ile daha büyük ölçekli politik değişim süreçlerini destekleyecek potansiyele ulaşabilmektedir (Sandoval& Fuchs:2010.s.).

Downing(2010), Atton(2002), Dagron(2004) gibi araştırmacılar, alternatif medyanın değiştirici ve dönüştürücü bir güce sahip olduğunu belirtmektedirler. Bu gücü oluşturmanın en etkili yöntemlerinin başında ise kamusal görünürlülüğü sağlamak gelmektedir. Kamusal görünürlük ise

kapitalizmin baskıcı karakterine ilişkin farkındalığın arttırılması ve radikal sosyal dönüşümlerin desteklenmesi için bir zorunluluktur. Ancak, bize göre alternatif medyayı genel olarak tanımlayan şartlar çerçevesinde, bu medyanın herhangi bir sosyal dönüşümü ve değişimi sağlamasının söz konusu olamayacağını ve seslerini yalnızca kamu vicdanı ile egemen güce ulaştırmak konusunda destek sağlayabileceğini belirtmemiz gerekmektedir.

Rodriguez (2003) ve Dagon (2004) gibi bazı katılımcı alternatif medya yaklaşımı temsilcileri, geniş bir izleyici kitlesine ulaşmanın alternatif medya projeleri için bir amaç olmadığına vurgu yapmaktadırlar. Bu durumda radikal alternatif medya temsilcisi Downing ile katılımcılık konusunda ters düşmeleri söz konusu olmaktadır. (Downing:1984,s.17)'de Alternatif medyanın kimi durumlarda “birlikte hareket ve siyasal bilinç kazandırma potansiyeline” vurgu yapmıştır.

Küçük ölçekli bireyselleşmiş alternatif medya tek başına, büyük, dönüştürücü toplumsal mücadele ya da hareketlerin etkili birer parçası olamayacaktır. Çoğu durumda, üreticilerini memnun eden ve avutan yaşam tarzı siyasetinin bir ifadesi olarak kalacak, hatta kolektif politik mücadeleleri önleyen ideolojiler haline geleceklerdir çünkü bu üreticilerin politik aktivizm için zamanı yoktur ve kendi bireysel ürünlerini yeterli birer beyan olarak görmektedirler (Sandoval& Fuchs:2010.s,143).

Chomsky'nin 1997 yılında Z Medya Enstitüsü'nde yaptığı bir konuşmada; *“Halk bu meselelerin dışında yer alan, cahil ve işgüzar takımıdır. Onları kamusal alanın dışında tutmalıyız, çünkü aşırı derecede aptaldırlar ve eğer işe karışacak olurlarsa sorun yaratmaktan başka bir şey yapmazlar. Halkın yapması gereken, "katılımcı" değil "izleyici" olmaktır. Halkın belirli aralıklarla oy kullanmasına ve aramızdan bazı zeki adamları seçmesine izin verilir. Fakat ardından insanların evine dönmesi ve futbol seyretmek veya onun gibi şeyler yapması beklenir. "Bu meselelerin dışında yer alan, cahil ve işgüzar takımı"nın katılımcı değil, izleyici olması gerekir. Katılımcılar "sorumlu insanlar" olarak adlandırılan kişilerdir ve bunları yazan da tabiki onlardan birisidir”*

(Chomsky:1997 www.chomsky.info. Erişim Tar: 23.06.2016) yorumunu yaparak katılımcılığın karmaşıklığa yol açabileceğini belirtmiştir.

Katılımcı üretim süreçlerinin mutlaka özgürleştirici olması gerekmez, baskıcı amaçları gerçekleştirmeye çalışmak için de kullanılabilir. Katılımcı medya yaklaşımının kimi temsilcileri, alternatif medyanın özgürleştirici etkilerinin, üretim sürecinin kendisinden kaynaklandığını ileri sürerler (Dowmunt & Coyer, 2007; Rodriguez, 2003): “Alternatif medyanın politik karakteri, çoğunlukla içerikten bağımsız bir biçimde, salt üretim eylemi içine yerleştirilmiş olmakla, ortadadır” (Dowmunt & Coyer: 2007, s. 2).

Bir yandan katılımcı üretim süreçleri muhafazakar üretim ya da hatta aşırı sağ içerikler için bile kullanılabilirler. Özellikle internette katılımcı üretim süreçleri çoğunlukla sermayenin harcı olarak kabul edilmiştir. Muhafazakar katılımcı gazeteciliğin bir örneği de Freerepublic.com’dur: Sitenin sloganı, “Free Republic, bağımsız, taban muhafazakarlığı için webteki başlıca çevrimiçi toplanma yeridir.” “Free Republic geleneksel muhafazakar taban hareketinden aktivistlerin ilgilerine adanmış bir sitedir”şeklindedir (Free Republic: 2009).

Hillard ve Keith (1999) çeşitli örnek olay incelemelerine referansla radikal sağın, tüm medya tiplerini kendi politik hedeflerini meşrulaştırmada ve iletişimde nasıl kullandıklarını göstermişlerdir. Cammaerts’da “internetin (yanı sıra öteki medya araçlarının) ilerlemeci olmayan tepkisel hareketler, (radikal ve dogmatik Katolik hareket, köktendinci Müslüman hareket ya da aşırı sağ -post faşist-) hareket tarafından yaygın kullanımına” dikkat çekmişlerdir (Cammaerts, 2007b, s. 137, Aktaran: Sandoval & Fuchs:2010.s,144).

2.9. Haber , Haber Kavramı ve Haberin Doğrulanması

Her an etrafımızda, yakın çevremizde, yaşadığımız toplumda, dünyada, kısacası her yerde pek çok olay meydana gelir. İnsanlar doğar, ölür, sevinir, üzülür... Bu olaylardan bazıları bir gazetede, televizyonda ya da radyoda başkalarına da aktarılır. Ses getireceği varsayıлып kamuya duyurulan olay, artık bir haberdur. Buradan hareketle şunu söylememiz mümkündür; Haber, medyanın

okuruna/dinleyicisine/izleyicisine aktarmaya karar verdiği olaylardır. Bir diğer deyişle medya, etrafımızda süren olaylar içinden bazılarını seçer ve onlara ilişkin bilgileri izleyicisine ulaştırır. Bu bilgiler yeni ve taze olmalıdır. "Buradaki bilgi (ya da enformasyon) sözcüğü önemli, çünkü olayın meydana gelmesi haber değildir. O olayla ilgili enformasyonun aktarılması, duyurulması haberdir" (Eryılmaz: 2003).

Haber, toplumsal alandaki farklılıkları öne çıkarmaktadır. Bu farklılıkları da algılanabilir kılmak için, önemli ve ilginç hale getirmektedir.

Sosyolog Herbert J. Gans "haberlerin kendisini yalnızca gerçekleri bildirmekle sınırlamadığını; aynı zamanda değerleri ve tercih ifadeleri taşıdığını" tartışmıştır. Kalıcı değerlerin sık sık haberlerin tanımlanmasında yardımcı olduklarını ve hangi olayların haber olacağını etkilediklerini belirtmiştir (Severin & Tankard:1994, s.531).

Gieber, "haber, habercilerin yaptığıdır" demiştir. Fishman, "haber, habercilerin işlerinde uyguladıkları yöntemin sonucudur" diyerek ikinci bir görüş geliştirmiştir. Üçüncü bir görüşe göre ise, haber "gazeteciler tarafından üretilir" demektir (Kars:2010,s.83).

Walter Lipmann ise, bir olayın haber olabilmesi için olayların tanımlanabilir olmaları gerekliliği üzerinde durmuştur(Kars:2010,s.100). Lipmann, haberin sosyal durumların bir aynası olmadığı, kendisini gündeme taşımış durumun raporu olduğunu belirtmiştir (Güz:2005,s.60).

Haber, ideolojik yapısından etik çerçevesine kadar birçok farklı düzeyde tartışılan ve çözümlenen bir alan olagelmıştır. Gerek uluslararası çalışmalarda gerekse Türkiye'de, haber ve habercilik ile ilgili kapsamlı çözümlenmeler, özellikle 1970'lerden başlayarak, siyasal ve toplumsal iktidarın devamlılığı açısından, genelinde medyanın özelinde ise haberlerin rolünü sorgulamaktadır.

Söz konusu sorgulamalar, egemen olanın egemenlik koşullarının yeniden üretimine odaklıdır. Bu çalışmalar, bir sınıfın egemenliği kadar cinsiyete, ırka, kültürel ve dini farka dayalı egemen koşullarının sürekliliğine de dikkat yöneltmektedir (Dursun,s.105<http://www.academia.edu/5409163> E. T.09.07.2016).

Seçmecî kaynak kullanımı, tekdüze haber temposu ve öykü başlığının seçimi yoluyla haber medyası hangi haber aktörlerinin kamuya yeniden sunulacağına, onlar hakkında ne söyleneceğine ve özellikle nasıl söyleneceğine karar vermektedir. Haber üretimi üzerine yapılan çalışmaların çoğu, bu süreçlerin keyfi olmadığını ve basitçe gazetecilerin ilgi çekicilik konusundaki sezgileri tarafından belirlenmediğini göstermiştir (Tuğla: 2014).

Günümüzde haberciliğin temel vurgusu özgürlüklerden, habercilerin sorumluluğuna kaymıştır. Habercilikte standart değerler belirlenmesi, haber değeri kriterlerinden haber yazımına, haberin sunumuna kadar her alanda belirli kriterler saptanmış olması, haberciliği kamuya ya da topluma karşı sorumlu kılmanın yolu olarak görülmektedir. Profesyonel sorumluluk modeli, elde edilen bilgileri doğrulamada, farklı kaynaklara yer vermede ve muhalif yorumlamaları aktarmada belli kuralların benimsenmesini önermektedir. Medyada etik üzerine yapılan çalışmaların büyük bölümü de haberciliği belli standartlara bağlama çabasının ürünleridir. Ancak bu çabalar, medyanın ekonomi-politik yapısını, medya-iktidar/ideoloji ilişkisini tartışma dışı bıraktıkları için büyük sorun yığınının ilk bakışta görünen kısmını düzeltmeye çalışmaktan öteye sonuçlar doğurmamaktadır.

Günümüzde, üç haber yapım kuramı üzerinde durulmaktadır. Birincisi, haber üretim sürecinin haber kurumunun ekonomik yapısından bağlı olduğu yolundaki politik ekonomi yaklaşımıdır. Kuruluşun kar amaçlı özel sanayi kuruluşu, ya da devlet denetiminde olması bu yaklaşımın özünü oluşturur. Bu yaklaşım, haberleri bir ideoloji olarak görme ve haberciliği tutucu sistemin söylemlerinin yeniden üretildiği bir alan olarak kavramaktadır. İkinci yaklaşım, toplumbiliminin anaakımın; toplumsal kurumlar, mesleklerin sosyolojisi ve meslek ideolojisi üzerindeki çalışmalardan oluşmaktadır. Standart politik

ekonomi bakışının tersine, gazeteciliği anlamının ana sorununun, liberal toplumlarda gazetecilerin bir karar gücü olmasının kabulünden geçtiğine dayalıdır. Bu görüş, gazetecilerin mesleklerini uygularken ne gibi kurumsal ya da mesleki baskılar/zorlamalar altında kaldıklarını, özerk ve karar verme olanağının bulunup bulunmadığını anlamaya çalışır. Üçüncü, ama ender başvurulan yaklaşım, “kültürel” ya da antropolojik olandır. Bu yaklaşım kurumsal ya da mesleki olguların ayrıntılarına inmeksizin, zorlayıcı unsur olarak geniş bir kültürel simgeler sistemini kabul etmektedir (Kars:2010,s.84-85).

Liberal yaklaşıma yapılan eleştirilerde, yaklaşımın basın özgürlüğünün temel kriteri olarak gördüğü kitle iletişim araçlarının özel mülkiyet elinde bulunması düşüncesinden başlayarak, profesyonellik ideolojisini sorgulanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının kar amacı güden özel şirketlerin elinde olması, medyanın özgürlüğünü sağlamaktan çok, onu piyasanın baskısı altına sokmaktadır. Tiraj/rayting kaygısı, reklam verenlerin baskısı, siyasal iktidarla olan ilişkiler basın özgürlüğünün önündeki temel engeller olarak durmaktadır. ‘Profesyonel sorumluluk’ ideolojisi ise bütün bu yapının sorumluluğunu habercilerin üzerine yüklemekte, haberde yanlışlık habercinin kasıtlı manipülasyon çabasına indirgenmektedir. Oysa ki haberciler ‘doğru’ ve ‘dürüst’ habercilik yapmayı ilke edinse de medyanın yapısı ve hatta profesyonellik ilkeleri bile bir yanlışlığa neden olmaktadır. Liberal görüşe dayanan etik çalışmaların büyük bölümünde olduğu gibi, ‘iyi’, ‘doğru’ haberin kriterlerini, kurallarını belirlemeye çalışmak, öncelikle aşağıda belirtilen düşünceleri ön kabul olarak görmek gerekliliğini zorunlu kılmaktadır ;

- “İyi”, “doğru”, “gerçek” haber diye mutlak kavramların olabileceği,
- Yine bu kavramlara karşılık gelecek haber üretiminin de mümkün olabileceği,
- Basın Ahlak İlkeleri’nin, “doğru”, “dürüst” bir gazeteciliğin yegane sağlayıcısı olduklarıdır (Akça, <http://bianet.org/biamag/medya/110151-habercilikte-yeni-arayislar-ve-hak-haberciligi>)

2.9.1. Habercilikte Haberin Doğrulanması

Habercilikte kuralların en önemlisi haberin doğrulanmasıdır. Gerçek şu ki, profesyoneller bile çoğu zaman yanlış bilgiye inanır ve teknolojinin desteği ile yanlış yerlere yönlendirebilir. Bu durum, bu kadar fazla bilgi bu kadar büyük bir hızla hareket ederken ve bu kadar fazla haber merkezi ve kurum, doğrulama süreçlerine dair resmi bir eğitim programına sahip değilken daha da geçerlidir.

David Turner, BBC'nin Kullanıcı Üretimi İçerik Departmanı için yazdığı bir Nieman Reports makalesinde “bir içeriğin halka dayanılarak ortaya çıkarılması ve doğrulanması havalı teknolojilerin kullanımından çok, gazetecilik içgüdüleriyle ilgili” olduğunu belirtmiştir. “Bazıları gazetecilikteki bu yeni uzmanlaşmaya ‘bilginin adli tıı’ dese de bir sahnenin planlanmış olup olmadığına karar vermek için gerekli temel soruları sormaya özel bir ekipmana sahip olmaya ya da bilişim uzmanı olmaya gerek yoktur.” ifadesini kullanmıştır (http://verificationhandbook.com/book_tr/chapter1.php, Er.Tar:15.07.2016).

Doğrulama ihtiyacı, basitçe bilgi kaynaklarımızın çoğunun yanlış olduğu gerçeği ile başlamaktadır. Katılımcılar, bilgi verirken kasten veya masum bir şekilde yalan söylüyor olabilirler. Hafızaları yanıltıcı olabilir veya durum dışı veya yanlış anlamalar ile dolu olabilir. Tehlikede olabilirler ve bildikleri her şeyi veremiyor olabilirler ya da olaylar ortaya çıktıkça tam resmi göremiyor olabilirler. Dolayısı ile yapılması gereken, kaynakları ve verdikleri materyalleri tekrar etmek yerine, aksine bu kaynakları ve verdikleri bilgileri sorgulamak, diğer itibar edilebilir kaynaklar ile çapraz doğrulamaya almak ve neyin doğru olduğunu sorgulayıp (basmadan veya yayına girmeden önce) yanlış olanları ya da yeterli doğrulanması yapılamayanları ayıklamaktır.

Doğrulama, aşağıdaki üç unsurun karışımını kullanır:

1. Kişinin becerikliliği, ısrarı, şüpheciliği ve yeteneği,
2. Bulabildiğiniz ve konuşmaya ikna ettiğiniz kaynakların bilgisi, güvenilirliği ve dürüstlüğü ve sayısı, çeşitliliği ve güvenilirliği,

3. Belgelendirme

(http://verificationhandbook.com/book_tr/chapter2.php
Tar:15.07.2016).

Erişim

Doğrulamanın yapılmasının ardından doğrulama kontrollerinin de yapılması gerekmektedir. Bir gazeteci sosyal medya aracılığıyla bir bilgi ya da içeriğe ulaştığında ya da ona gönderildiğinde kontrol etmesi ya da doğrulanması gereken dört farklı unsur vardır;

1. Köken: Bu içeriğin orijinal bir parçası mıdır?
2. Kaynak: İçeriği kim yükledi?
3. Tarih: İçerik ne zaman üretildi?
4. Yer: İçerik nerede üretildi?

(http://verificationhandbook.com/book_tr/chapter2.php
15.07.2016).

E. T.

2.9.2. Alternatif Medyada Haber ve Haber Kavramı.

Alternatif medyanın haber kavramında genel haber kavramına göre bazı farklılıklar bulunmaktadır. Genel haber kavramından, habere ulaşma (kaynaklar), haber odası rutinleri, üretim koşulları, yazım ve düzeltim standartları, gerçeklik, dezenformasyon ve mizenformasyondan kaçınma ve güncellik gibi özellikleri açısından ayrılmaktadır. Bu özellikler bakımından farklılaşmanın en önemli sebeplerinden biri genelde haber değeri verilmeyen hikayeleri sunma isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu durum ise, medyada genel olarak hüküm sürmekte olan “erişim hiyerarşisi”ne meydan okumak olarak ifade edilmektedir. Uzmanlar ve bilirkişilerden oluşan seçkin grupların kendi fikirlerini ifade edebilecekleri bir mecra erişimleri, azınlık grupları ve hatta sıradan insanların erişimlerinden çok daha kolay ve mümkün olabilmektedir. Alternatif medyanın haberler ile bu açıdan ilgilendiği kısmın amacı: bahsedilen azınlık grupların ve sıradan insanların da yukarıda sayılan medyaya ulaşımı kolay olan grupların şartları dahilinde erişim sağlayabilmeleridir. Bu da, böyle bir erişimi cesaretlendirmek ve normalleştirmek için çalışan insanların, cinsel azınlıkların, işçi sendikalarının, protesto gruplarının kayda değer aktörler olarak

içinde göründükleri ya da kendi durumlarıyla ilgili olarak kendi haberlerini yapabildikleri bir medyayı desteklemek anlamına gelmektedir (Atton:2006.s.27).

Alternatif medyanın haberlerinin içerik olarak özelliklerinin bir diğer farklılığı haberlerin asla gerçeklikten uzak olmamasıdır ki, bu özelliği ile kendi kitlesini sağlamak ve korumak açısından önemlidir. Yaptıkları haber ve duyurulardan şüphe duyulmaması, sansür mekanizmasının işletilmemesi önemli olup, alternatif medyaya inananlar sadık kaldığı sürece, kenetlenmiş çevrim devam edecektir.

Dahlgren alternatif medya araştırmalarının odağının “iletişim zincirinin klasik adımları”ndan uzaklaşmaya devam ettiğini gözlemlemiştir, bu klasik adımlar şunlardır: 1. Gönderen ve mesaj üretiminin koşulları, 2. Mesajın biçimi ve içeriği, 3. Alımlamanın ve tüketimin etkisi ve süreçleri (Dahlgren:1997,s.48-64). Lievrouw’a göre (1994), (alt)kültürel oluşumlar içindeki iletişim süreçleri dizisi olarak alternatif medya sürecine dahil olan okuyucular sadece bilgi alanlarını tercih etmektedirler.

Akıllı telefonlar yüksek kaliteli kameraları ile video çekebilmekte ve kullanıcılar ağa kolayca bağlanarak çektikleri resimleri yayabilmektedirler. Sonuç olarak artık daha da fazla insan, etraflarında gördükleri olayları filme çekebilecek ve ilgilenebilecek insanlarla direkt olarak, anlık paylaşabilecekleri veya sosyal ağlar ile daha çok insana ulaşabilecekleri teknolojiyi ceplerinde taşımaktadırlar.

Alternatif medyanın hem üretici hem de tüketici özelliklere sahip olması istenen izler kitlesinin varlığı ile bu kitlenin hem haber kaynağı ve hem haberci pozisyonlarında var olabilmesi, bazı sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Özellikle katılımcılığın, içinde barındırdığı özelliklerinden dolayı çok daha etkin olduğu çevrimiçi habercilik ve sosyal medyada söz konusu sıkıntılar daha da fazla yaşanmaktadır. Katılımcı olması arzulanan bireylerin habercilik ile olan ilişkilerinin çok amatörce olması, katkıda bulunma ve süratle ulaşım istekleri bir çok hatayı da beraberinde getirmektedir.

Katılımcıdan gelen bir içeriğin kullanılıp kullanılmayacağı editöryel bir karardır. Görüldüğü gibi alternatif medyaya katılım ve katılımının içerik haline gelebilmesi için uzun bir sürece, profesyonel desteğe ve en azından kurumiçi eğitim almış bir iş gücüne ihtiyaç bulunmaktadır.

2.10. Alternatif Medyanın Finans Sorunsalı

Genel bir tanımlamaya göre işletme, kar amaçlı kurumların kuruluşu, finansmanı, üretim araçlarının sağlanması, üretilen mal ve hizmetlerin pazarlanması, örgütlenmesi, yönetilmesi ve finansal olaylarının izlenmesini inceleyen bir sosyal bilimdir. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/İşletme>, E.T.15.07.2016).

Bir ülkedeki ekonomik yaşamı oluşturan işletmelerin ise ülke toplumuna karşı sosyal sorumlulukları bulunmaktadır. Kar elde etmek amacıyla kurulmuş olan işletmelerin, bu amaca ulaşabilmesi için topluma hizmet etmesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılaması, sosyal sorumluluklarını yerine getirmesi ve bu sayede hayatını idame ettirmesi gerekmektedir (Sabuncuoğlu:2011,s.198).

Girişim ise, hukuki statüsüne ve nasıl finanse edildiğine bakmaksızın belirli bir piyasada mal veya hizmet sunumundan oluşan faaliyetleri kapsayan bir iktisadi faaliyette bulunan her türlü tüzel kişi, girişim olarak kabul edilmektedir. Bir girişim olarak kabul edilmek için kar elde etme amacı güdülmesine gerek olmayıp, tanım gereği kamu kuruluşları da hariç tutulmamaktadır (<http://www.hiz.hr/ictrain/tr/trainings/03/08.html> E. T: 15.07.2016).

Girişimcinin de Türkiye’de ticari faaliyetine başlayabilmesi için bir takım sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukları kurumlar bazında şöyle sıralayabiliriz;

- Maliye’ye (Vergi Dairesine) Karşı sorumluluklar,
- S.S.K’ ya karşı sorumluluklar (sosyal güvenlik kurumuna devredilen,
- Bölge Çalışma Müdürlüğüne karşı sorumluluklar,

- Bağ-Kur a karşı sorumluluklar (sosyal güvenlik kurumuna devredilen)

diğer kurum ve kuruluşlara karşı sorumluluklar olarak çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. (<http://www.nevzaterdag.com/3-girisimcinin-sosyal-guvenlik-kurumlarına-karsi-sorumluluk-ve-gorevleri-nelerdir/>. E. T: 16.07.2016).

Ticari örgütlenmenin ideolojik içeriği zorunlu olarak belirlediği iddiası, ekonomik temelın kültürü tamamen belirlediği basit altyapı-üstyapı, neden-sonuç modeline dayanmaktadır. Diyalektik bir altyapı-üstyapı modeline göre iki düzey birbirlerine bağımlıdır, birbirlerini karşılıklı olarak üretiler ve görece zerktirler (Fuchs:2008). Bu nedenle altyapı olarak ticari finansman ile alternatif medyanın üst yapısı olarak eleştirel içerik, kökten bir çatışma içine girmemektedir. Bununla birlikte, finansrlerinin politik çıkarları doğrultusunda hareket eder hale gelmeleri, ticari finansman mekanizmaları kullanan alternatif medyayı muhakkak ki tehlikeye sokması muhtemeldir. Tehlike, alternatif medyanın hem örgütsel düzeyde hem de içerik düzeyinde bağımsızlığını kaybedebilecek olmasıdır. Örgütsel düzeyde bu durum, medya üretimine ve örgütlenmesine erişimde sınırlamalarla sonuçlanabilmekte, içerik düzeyinde ise eleştirel içeriğin azaltılması ve biçimlerin standartlaştırılması şeklinde bir sonuç ortaya çıkabilmektedir (Dunaway:1998).

Marx, ticari mekanizmalardan bağımsızlaşmanın zgr basın için çok önemli olduğunu söylemiş, “basının başlıca özgürlüğü ticarete konu olmamasıdır” ifadesini kullanmıştır (Sandoval & Fuchs:2010.s,147). Fakat mevcut toplumsal şartlar altında, finansal kaynakları harekete geçirmek marjinalliği alt etmenin de tek yolu olarak görülmektedir. Alternatif medya yayın organlarının rekabetçi hale gelebilmesi, finansal özgürlük ve finansal yeterlilik olması halinde mümkündür.

Bu belirtilenler çerçevesinde, alternatif medya yayın organları Türkiye’de birer ticari işletme olarak kabul edilmektedir. Farklı türlerdeki alternatif medya yayın organları, farklı kapsamlara dahil edilmişlerdir. Bunların içinde web tabanında faaliyet göstermekte olanlar da dahil olmak üzere, ticari

faaliyetlerini sürdürebilmek ve uzun süreli bir yayın hayatına sahip olabilmek için gelir elde etmek zorundadır. Bağışların yanı sıra reklamlarla da bağlarının bulunması kaçınılmazdır.

Navaro (2015), üç yıl boyunca görev yaptığı Media Network adlı kuruluşu anlattığı makalesinde, bu kuruluşun kar amaçlı bir kurum olmadığından bahsederek, *“kar amacı taşımamak, gönüllü çalışmak anlamına gelmemektedir”* ifadesini kullanmıştır. Media Network’un amacını, toplumun içine sinmiş belirli değerleri sorgulayan filmciler, izleyiciler ve alternatif medya ile ilgilenen tüm insanlar için kamusal bir alan oluşturmak olarak tanımlamıştır. Bu ifadesinde alternatif medyayı, önceliği ticari amaç olmayan, çoğunlukla kısıtlı bütçe ile gerçekleştirilen, amacında kişisel, toplumsal ya da politik anlam taşıyan bir mesajın bulunduğu film ve video üretimine dayanan bir medya olarak tanımlamıştır. Bu tanımını genel alternatif medya tanımları ile kaynaştırarak sessizlerin sesi olmak, onlara ses vermek, yok sayılanın var olduğunu kanıtlamak gibi bir misyona da sahip olduğunu belirtmiştir.

Navaro (2015), alternatif medya piyasasının bu tanımları içerisinde farklı roller üstlenen pek çok kurumun var olduğunu belirterek, Media Network’un en büyük projesinin sosyal içerikli film ve video projelerine mali destek bulmaya yardım ettiğini özel sektör veya devlet tarafından bu projelere bağışlanan paranın yönetimini üstlenmek olduğunu ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi bu yapıdaki oluşumlara, özel sektör veya devlet tarafından yapılan maddi bağışların alternatif bir uygulamada kullanılması, söz konusu medyanın alternatif olarak tanımlanmasının önüne geçmemektedir.

2.11. Alternatif Medyanın Demokrasi ile İlişkisi.

İletişim özgürlüğü üçüncü kişiler tarafından kontrol edilmeyen iletişim mesajlarını yaymak veya yaymamak, almak veya almamak yeterliliği olarak tanımlanabilir. Bu nedenle Cuilenburg’ında belirttiği gibi (2010), iletişim özgürlüğü hem gönderici hem de alıcıya ait bir haktır; hem konuşmacı hem de dinleyici, hem yazar hem de okur demokratik bir devlette özgür iletişim hakkına sahiptir. İletişim özgürlüğü belli bir iletişim aracına, belli bir ortama ya da bir

iletişim teknolojisine bağlı değildir. Çünkü mesaj alışverişinde hangi aracın kullanıldığı, iletişim özgürlüğü açısından önemli değildir. İletişimin kamusal olup olmadığının da bir önemi yoktur. Temel iletişim özgürlüğü açısından bakıldığında bir gazetede yazı yazmak veya telefonla konuşmak aynı ölçüde temel iletişim özgürlüğünün konusunu oluşturmaktadır. Demokrasilerde her iki eylemin de kimsenin denetiminden geçmeksizin serbestçe gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Tuğla:2014, s.109).

Liberal yaklaşım içinde kalınarak üretilen düzeltme çabaları, Avrupa’da “kamu hizmeti”, ABD’de ise “toplumsal sorumluluk kuramı” adı altında karşımıza çıkmaktadır. Bu düşünceye göre haberciler her şeyden önce bir kamu hizmeti yapmaktadırlar ve kamunun çıkarlarını ön planda tutarlar (Uzun: 2006,s.636). Bu hizmetin iyi bir biçimde yerine getirilebilmesi için de habercilerin, bazı profesyonellik ilkelerine bağlı kalmaları gerekmektedir.

Başka bir ifadeyle, pazarın koşulları, düşüncelerin serbestçe dolaşımını kısıtlayıcı bir işlev görse de habercinin profesyonel bir sorumluluk içinde olması bu kısıtlamayı ortadan kaldırmanın bir aracı olabilir. ‘Profesyonel sorumluluk’ ideolojisi, aslında liberal yaklaşıma bir eleştiri getirmekten çok, piyasanın işleyişini eleştirmektedir. Önerdiği çözüm ise Curran’ın da işaret ettiği gibi yapısal bir reform yapmadan, medyanın demokratik rolünün onarılmasına yöneliktir. “Haberin aktarılmasında sansasyona ve önemsizleştirmeye dönük pazar baskılarının, bilgilendirmeye bağlılıkla ortadan kaldırılabilceği düşünülür” (Akça, <http://bianet.org/biamag/medya/110151-habercilikte-yeni-arayislar-ve-hak-haberciligi>).

J. Herbert Altschull “Agent of Power” (*Güç Temsilcileri*) (1984) adlı kitabında soğuk savaş sırasında oluşturulan basının dört kuramının artık geçerli olmadığını ileri sürmektedir. Analizin “*bize karşı onlar*” yaklaşımı olduğunu ve düşmanlık dönemini yansıttığını iddia etmektedir. Altschull, “*dünyanın birbirleriyle karşı karşıya gelmesine oluşabilecek tehlikelerden kaçınmaya çalışırken karşılaştığımız güçlüklerin en kritiklerinden bir tanesi etiketlenme ve çatışma dilinde yatar*” demiştir (Severin&Tankart:1994).

Alternatif medyanın ortaya çıkmasının nedenlerinden en önemlisi, ülkelerdeki demokratik yaklaşımların, basın özgürlüğünün ve eşitlik ilkesinin olması gerektiği gibi kullanılmaması ya da bu özelliklerin kullanımlarının devlet eli ile engellenmesi olarak söylenebilir. Dünya üzerindeki ülkelerin medyaya karşı sağladıkları basın özgürlüğü ve demokratik hakların farklılık göstermesi, alternatif medyanın tanımlanması ve işlevlerinde de farklılıklara neden olmaktadır. Temel iletişim özgürlüğüne sahip olan, olmayan veya kısmen sahip olan ülkelerde, alternatif olarak adlandırdığımız medyaya ait öznel yargıların oluşmasının doğal olduğunu ve bu doğrultuda tanımlanmaya çalışılmasının bir takım eksikliklere ve görev tanımında bir kısım eksikliklere yol açmasının mümkün olduğu görülmektedir.

Demokrasi açısından gelişmiş olan ülkelerdeki alternatif medya yayın organları, gücü harekete geçirebilecek baskılarla göze çarpmakta iken, demokrasileri tam olarak oluşmamış ülkelerde alternatif medya kitleleri harekete geçirebilmek için çaba sarfetmektedir. Dolayısıyla yapılan tanımlamalarda da bu ayırım net bir şekilde görülmektedir.

Alternatif medya yapılanmaları söz konusu olduğunda örnek olarak gösterilen Meksika'nın Zapataist radyoları incelendiğinde, en başında illegalitenin söz konusu olduğu görülmektedir.

Simon Tormey'in "*Kendi Hesabına Konuş*" yazısında ifade ettiği şekilde, "*1 Ocak 1994 sabahı, devletlerden -ya da yerli isyancılardan- oluşan bir ordu NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması)'nın imzalanması üzerine Güney Meksika'daki [Chiapas'taki] kasaba ve kentlere inerek, adımlarıyla dünyayı sarstı. Bu isyan, " Müzakere etmek ve kavga etmek arasında değil, ölmek ve yaşamak arasındaydı."* Ardından profesyonel politikadan günlük politikaya; liderlerden insanlara; toplumsal cinsiyetin marjinalleştirilmesinden dolaysız kadın katılımına; başkalarıyla alay edilmesinden farklılıkların kutlanmasına; temsiliyetten herkesin kendi adına konuşabildiği bir yaşam inşa edilmeye başlandı" (http://wikisosyализm.org/Simon_Tormey_-_Kendi_Hesab%C4%B1na_Konu%C5%9F:_Deleuze_Zapatizm_ve_Temsil_Ele%C5%9Ftirisi. Erişim Tarihi: 06.09.2016).

İsmini Meksikalı devrimci Emilio Zapata'dan alan hareket, Meksika'nın güneyinde yaşayan yerli insanların vatandaşlık hakları ve eşitliği için bir hareket olarak başlamıştır. Chipas'da ki ani ayaklanma Chipas kırsalı boyunca San Cristobal de Casas gibi küçük kasabaları ele geçirmiştir. Sonrasında, Zapatistaların yerli insanlar tarafından karşılaşılan sorunlar hakkında Meksika dışındaki insanları bilgilendirmek amacıyla uluslararası toplulukla ilişkileri güçlendirmek amacı ile uluslararası topluluklara ulaşma çabası görülmektedir (Atkinson:2015,s.215).

Zapatistalar, ya da EZLN (Zapatista Ulusal Bağımsızlık Ordusu/ Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional), geleneksel bir tür rütbe hiyerarşisiyle oluşmuş, formal bir biçimde yapılanmış bir ordudur. Orduyu 'demokratikleştirme' ya da yüksek rütbelerin, daha alçaktakilerden sorumlu kılınması adına hiçbir girişimin yapılmamış olduğu görülmektedir. Grup içinde, Orwell'in *Homage to Catalonia*'da (Katalonya'ya Selam) İspanya İç Savaşı'nın anarşist taburlarını anlatışıyla üne kavuşan bir tarzda, hangi tavrın alınacağı, stratejilerin nasıl formüle edileceği konusunda bir oylama sistemi bile bulunmamaktadır.(http://wikisosyalizm.org/Simon_Tormey__Kendi_Hesab%C4%B1na_Konu%C5%9F:_Deleuze_Zapatizm_ve_Temsil_Ele%C5%9Ftirisi) Erişim Tarihi: 12.09.2016.

Şekil : 2.4. Antitoriter karnaval facebook sayfası.02.08.2016

Yine alternatif medyaya atfedilen Arap Baharı ayaklanmaları da gerçekleştirilen ülkeler itibarı ile demokrasileri gelişmemiş bağımlı ülkelere olmaktadır. Bu ülkeler, Tunus, Yemen, Mısır, Suriye, Fas, Irak, Bahreyn ve Libya'dır.

Bir başka örnek, Manila'da 2001 yılında yaşanan olaylardır. 17 Ocak 2001'de Filipinler Devlet Başkanı Joseph Estrada'nın görevden alınması için yargılandığı sırada, Filipinler Kongresi'nde Estrada'nın destekçileri, Başkanın aleyhinde var olan önemli kanıtların dikkate alınmaması yönünde oy kullanmışlardır. Karar açıklandıktan sonraki iki saat içinde, binlerce Filipinli, Manila'nın en büyük kavşaklarından Epifanio De Los Santos Avenue'de toplanmışlar ve yolsuzluğa bulaşmış Başkan Estrada'nın görevden alınmasını talep etmişlerdir. Kalabalık birkaç gün içinde milyonlara ulaşmış ve Manila trafiğini alt üst etmiştir. Halkın böyle kitlesel ve hızlı bir tepkisi Estrada'yı 20 Ocak'ta görevden ayrılmak zorunda bırakmıştır (www.alternatifpolitika.com, Erişim Tarihi: 06.06.2016).

Bunlara benzer alternatif olarak sunulan medyaların şiddete odaklı eylemlerinden örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Örneklerde görüldüğü üzere eylemlerin gerçekleştirildiği ülkelerde demokrasinin tartışmalı olduğu görülmektedir.

Şiddet içermeyen toplumsal hareketler, demokratik bir hak arama yöntemi olmasına rağmen, haber metinlerinde çatışma, kavga, gözaltı, polis şiddeti gibi anlatımlarla çerçevelenmekte, bu durumda demokratik bir hak olarak olumlu anlamını yitirerek olumsuz bir anlam yüklenmektedir.

Bir başka örnek olarak İskoçya'daki işçi-işveren ilişkisinin bir karşıtlık çerçevesinde anlamlandırıldığı ortaya koyan Glasgow Üniversitesi Medya Grubu (GUMG), haber üretim sürecine ve haberin tarafsızlığı üzerine yoğunlaştıkları "Bad News" isimli çalışmalarında medya içeriğiyle ilgili oldukça kapsamlı bir inceleme yapmışlardır. Bu çalışmada, endüstriyel uyuşmazlıklarda şirket yönetimlerinden çok işçi sendikalarının nasıl suçlandığını göstermişler ve televizyon haberlerinin, toplumda işçi sınıfı gibi daha az güçlü gruplara karşı

güçlü aktörler lehine ön yargılı olduğunu iddia etmişlerdir. Araştırmacılar, BBC ve ITN'in haber odalarında haber üretim sürecine ilişkin gözlem yapmışlar ve endüstri işçilerinin grevinin haberlere nasıl yansıtıldığını incelemişlerdir. Görüşlerine başvuru alan patronlar genellikle stüdyoda konuk edilirken, işçiler ve sendika temsilcilerinin kısa sokak röportajlarıyla konuya dahil edildikleri gözlemlenmiştir. Greve karşı olanların, destek verenlere oranla, haberlerde daha geniş bir şekilde yer aldıkları saptanmıştır. Glasgow Medya Grubu (GUMG)'nin araştırmasında, çatışmaların ve krizlerin medyada genellikle işçilerin suçlanması çerçevesinde sunulduğu ve ekonomik sistemin eleştirisinin yasaklanmış gibi görüldüğü vurgulanmıştır (Şen: 2012).

2.12. Alternatif Medyanın Anlamının Yeniden Değerlendirilmesi

Alternatif olabilmenin gerekleri çerçevesinde bazı durumlarda alternatif medya kavramı anlamını yitirebilmektedir. Anlamını yitirmiş olan bu medya yayın organlarının alternatif olarak değerlendirilmeleri mümkün görünmemekle birlikte, bazı hallerde alternatif medya yayın organları otokontrol sistemini devreye sokmak kaydı ile kendilerini koruma altına alabilmektedirler. Anlam kaybına neden olan durumlar aşağıda geniş olarak ele alınmıştır.

2.12.1. İçerik Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi

Alternatif medyanın içerik olarak yerel ve merkezi güçler ile kamu vicdanını etkileyecek üretimler yapması ve bu içeriklerin yeniden üretimine önem vermesi gerekmektedir. Bu üretim esnasında gerçek ve doğru haber özelliğinden taviz vermemesi, alternatif medyanın kamu tarafından dürüstlüğünün sorgulanmaması anlamına gelmesi demektir. Öncelikle alternatif medyanın her koşulda bu özelliğe titizlikle bağlı kalması gerekmektedir. Aksi takdirde, haberlerinin doğruluğu tartışılır hale gelen bir alternatif medya oluşumunun yoğun bir şekilde eleştirilen ve tepki gösterilen anaakım medyadan herhangi bir farkının kalmadığı görülerek, takipden uzaklaşılması tehlikesinin mevcut olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bunu bir örnek ile açıklamak gerekir ise; Çapul TV'nin Maltepe Üniversitesi sağlık çalışanlarının yapmış olduğu grev ile ilgili olarak video görüntüsü ile destekleyerek verdiği, grev yapan çalışanların Maltepe Üniversitesi Rektörlüğünü işgal ettikleri haberinde

(<http://www.haberler.com/capul-tv/Erişim Tarih: 12.04.2016>) işgal edilen yerin rektörlük değil, döner sermaye binası olduğu görülmektedir. Haberi Sendika10.org haber sitesi de sunmuş ve “*Maltepe Üniversitesi’nde sendikali oldukları için işten atılan ve 80 gündür direnişte olan Dev Sağlık İş üyesi işçiler üniversitenin yönetim binası olan köşkü işgal etti*” şeklinde ifade etmiştir.

Şekil: 2.5. Olay anının video görüntüsü(<http://sendika10.org/2015/02/maltepe-iscilerinin-iskal-eylemi-capul-tv-kamerasinda/>) Erişim Tarihi: 10.09.2016

Alternatif medya yayın organlarının yatay yapılanmaya sahip, editöryal safhalarda haber oluşumlarında bağımsız olduklarının öngörüsü ile bakıldığında, içerik üretimine de müdahalelerin söz konusu olduğu görülmektedir.

Son dönemde alternatif haber kanalları arasında sayılan ve Gezi protestoları sırasında ön plana çıkan Artı 1 TV’de çalışan bazı gazeteciler, haberlerine müdahale edildiği gerekçesi ile istifa ettiklerini açıklamışlardır (Sözeri:2014,s.78). Bu durum alternatif medya da haberciliğin, dolayısı ile içerik üretiminin çokca kırılğan olduğunu göstermektedir.

2.12.2. Finansal Olarak Alternatifiğin Kaybedilmesi

Chris Atton’a göre, alternatif medyada biçemlerin, katkıların, perspektiflerin heterojenliği vardır (Atton: 2002,s.8). Bu çerçevede 1968 Mayısındaki öğrenci ve işçi ayaklanmasından sonra, Fransa’daki sol düşünce,

yeni ve alternatif bir gazete olarak Liberation’u ortaya çıkarmıştır. Mattelart da bu gazetenin sol hareketin ve demokrasinin bir parçası olduğunu söylemiştir. Gazete, emeğin sömürülmesine, kar adına yapılan şiddete, erkeklerin kadınlara yönelik şiddetine, cinselliğin bastırılmasına, ırkçılığa ve çevrenin sömürülmesine karşı çıkmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, alternatif medya, emek, ırkçılık, azınlıklar, kadın hakları, çevrenin korunması gibi konuları da dikkate almaktadır (Aydoğan & Kırık: 2012,s. 58-59).

Gazetenin 18 Nisan 1973’deki ilk sayısında şöyle bir açıklama yer almaktaydı;

“Mayıs 1968’den bu yana, yeni bir günlük gazeteye ihtiyaç her yerde hissedildi. Tüm bu fikirler hareketi kendini ifade etme arayışına girdi; bu, örgütlü olsun olmasın, var olan tüm sol akımlara baskın çıkan bir hareket. Kabul edilmeli ki hareketin kafası kaşık, fraksiyonlara ayrılmış halde, ama yine de hayata dair otoriter bir anlayışa karşı müşterek bir itiraz ve müşterek bir emel etrafında toplanıyor: emek sömürsünü, kar adına gündelik şiddeti, kadınlara karşı erkek şiddetini, cinselliğin bastırılmasını, ırkçılığı, çevresel tahribatı reddeden bir demokrasi için”(Bailey,Cammaerts,Carpentier:2015,s.25).

Liberation’un ki, alternatif bir medya olarak ele alınmaktadır, günümüz piyasa ekonomisi içerisinde yayın hayatını sürdürmesinin zorluğu gözler önüne serilmektedir. Çünkü, 2005 yılında ekonomik zorluğa düşen Liberation’un hisselerinin yüzde 39’unun bankacı Edouard de Rothschild tarafından satın alınmıştır (Bailey,Cammaerts,Carpentier:2015, s.26).

Dolayısı ile alternatif olarak adlandırılan medya yayın organlarının finansal yapılarını güçlendirmesinin bir zorunluluk olarak görülmesi gerekmektedir. Devletten bağımsız oluşturulabilecek finans kaynakları söz konusu yayın organlarını alternatiflikten uzaklaştırmayacağı, aksine anaakım karşısında daha da güçlü kılacağını öngörmekteyiz.

2.12.3. Yapısal Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi

Medya olabilmek, içerik üretimi ile direk bağlantılıdır. Söz konusu üretim ise karşılığında emek gerektirmektedir. Üretim emek ilişkisi emekçinin bir gelir elde etmesini öngörmektedir.

İşgücü var ise, parasal ilişkiler gündeme taşınmaktadır. Alternatifliğin koşulları içerisinde var olan gönüllü çalışma esası, özellikle Türkiye’de ki alternatif yayın organların yapısında olmazsa olmaz görüş olan devrimci, ilerici ve sol bakış açısı ile çakışmakta ve birbirini çürütür aşamaya gelmektedir.

Gönüllülük esası, sivil toplumun gelişimini sağlamak, toplumsal gelişime katkıda bulunmak ve bunun sivil toplum kuruluşları vasıtası ile etkin hale getirilmesidir (Betil:2013.s.16).

Birinin gönüllü sayılabilmesi için ilk adım, herhangi bir sivil toplum örgütü ile kurduğu ilişki olarak belirlenmiştir. Bu ilişkinin sürekliliği ve uzunluğu gönüllülüğün “derinliği” açısından belirleyici olsa da, asıl tartışma gönüllünün para alıp almaması konusunda sürmektedir. Dünyada da süregiden tartışmalardan etkilenerek, bir grup, ücretli çalışanların gönüllü olamayacağı konusunda net bir duruş almıştır. Ancak bir diğer grup, az ya da düzensiz ücretlendirmeye, ilgi duydukları bir konuda ya da alanda faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütünde çalışanların da gönüllü sayılması konusunda ısrarcı olmuşlardır. 2013 yılında üzerinde uzlaşmış olan ve gönüllünün emeği, deneyimi ya da zamanı karşılığında ücret almaması durumu, 2000’lerin başında hala arafta kalan bir konu olmaktadır (Yurttagüler:2013,s.23).

Alternatif medya tanımlamalarında sıkça bahsedilen ve tartışılan katılımcılık ile gönüllülük kavramlarının birbirinden ayrılması gerekmektedir. Gönüllülük kavramı, söz konusu medyanın içerik üretimi ve içeriğin sunulması aşamasına dahil edilmesi gerekirken, katılımcılık, ilgili medyaya haber oluşturabilecek durumların istihbaratı dahil medyanın izler kitlesini de kapsayıcı olmaktadır.

Alternatif medya yayın organlarına verilecek dış desteklerde ücretlendirme olmamasının gerekliliğini tanımlara dahil etmek, alternatif medya moderatörlerinin zarar etmek korkusu olabilir mi? Sorusu gündeme taşınmaktadır.

2.12.4. Süreklilik Olarak Alternatifliğin Kaybedilmesi

Alternatif medya yayın organlarında süreklilik kavramı incelendiğinde, bu kavramın kapsayıcı alanlarının farklılaştığı görülmektedir. İçerik yapısı olarak sağlanan bir süreklilik ile birlikte, alternatif oluşumun yaşamsal sürekliliği de söz konusudur.

İzler kitlesinin bağlı olduğu içerik sürekliliğini sağlamanın yanı sıra alternatif yayın organların yaşamsal sürekliliğini de ilk planda sağlaması gerekmektedir. Çalışmamızda bahsedilen süreklilik yaşamsal sürekliliktir.

Tüm toplumsal ilişkiler içerisinde var olan yapıların yanı sıra özellikle alternatif medya yapıları sürekliliğini sağlamak zorundadır. Katılımcılığın, özel izler kitlelerinin mevcudiyetinin, içerik olarak ilgili kitlelerin sesi olma özelliğinin ve kitlesine güven aşımak zorunluluğunun olması alternatif olarak adlandırılan oluşumlarda, her ne kadar zor şartlar altında üretim yapması söz konusu ise de öncelikle sürekliliklerini sağlamak zorundadırlar.

Alternatif medya izler kitlesi, hem medyasına olan bağlılığını göstermekte, hem de kendisini ifade edebileceği bir oluşumun varlığından hoşnut olmaktadır. Dolayısı ile alternatif medya yayın organları da kendilerini benimseyen kitleleri yalnız bırakmamalıdırlar.

Süreklilik arz etmeyen ve kendilerini alternatif olarak tanımlayan yayın organları, içerik oluşturma ve ifade etmede başarılı olmadıkları gibi izler kitleleri tarafından güven kaybına da neden olmaktadır.

Alternatif medya yayın organlarında olması gereken en önemli özelliklerden biri, izler kitlelerinin güvenini sağlamalarıdır. Güvensizlik, alternatifliğin yitirilmesine ve hatta asla oluşmamasına sebep olmaktadır.

Uzamsal ve zamansal açıdan bakıldığında ise, sürekliliği olmayan oluşumlarda özellikle zamansal açıdan büyük sıkıntılar oluşabilmekte, katılımcı ve izler kitlenin katkı ve önerileri havada kalmaktadır.

Sürekliliğin sağlanamamasında finansal ve yapısal sorunlar ile ideolojik baskıların söz konusu olduğunu söylememiz mümkündür.

Finansal olarak sürekliliği sağlamak, alternatif medyaların minimum maliyetli oluşumlar olması gerekliliğinden yola çıkılarak bir zorunluluk olarak görülebilmektedir. İdeolojik baskılar nedeni ile sürekliliğinin sağlanamaması, basın özgürlüğü açısından demokrasilerin tam olarak oluşmadığı coğrafyalara ait bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de ise bu gibi kısıtlamalardan en sonuncusu 04.10.2016 tarihinde, alternatif medya olarak kabul edilen kuruluşların içinde yer alan İMC TV’nin de -diğer 11 TV kanalı ve 11 radyonun yanı sıra- kapatılmasıdır. Bu sebeplerin yanında yapısal olarak sürekliliğin sağlanamaması ise, söz konusu medyanın alternatif olmaktan öte, gerilla medya olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. Belirsiz ve süreklilik arz etmeyen yayınlar izler kitleyi alternatif oluşumdan uzaklaştırmakta ve güvensizliğe neden olmaktadır.

Yapısal olarak sürekliliği olmayan bir alternatif medyanın inandırıcılığın ve doğruluğundan söz edilmesi mümkün olamamakta, ancak gerilla medya kategorisine dahil edilmesi söz konusu olmaktadır.

2.12.5. Kaynak Kullanımı Açısından Alternatifliğin Kaybedilmesi

Haber ajansları resmi, yarı resmi, kamusal, kooperatif veya özel şirket olarak tesis edilmektedirler. Amaçları ise kuruluş statüsüne göre farklılıklar göstermektedir.

Haber ajanslarının amaçları ülkenin sesini duyurmak, belirli bir amaca hizmet etmek, üyelerine hizmet vermek ve kar sağlamak olarak sıralanmaktadır (Girgin: 2000,s.97-99).

Medya kuruluşlarının en büyük üretim kaynakları ulusal kapsamda ki ajanslardan alınan haberlere dayanmaktadır. Kuruluşların kendilerine ait başkaca

haber kaynakları olmasına rağmen önemli bir sayıdaki haberleri bahsedilen ulusal haber kaynaklarından almaktadırlar.

Özellikle Türkiye’de ulusal haber ajansları devlet ile doğrudan ilişki içerisinde olmalarından dolayı, medyaya servis edilen haberlerin çok büyük bir kısmı uygunluğu yönetim erkleri tarafından belirlenmiş olanlar olmaktadır.

Ekonomik baskılar, parçalanmış medya ortamında geniş halk kitlelerini birleştirmenin zorluğu ve devlet ile özel sektörün güçlü çıkarları karşısında diğer kaynakların kamuoyu üzerinde daha az etkiye sahip olması gibi nedenler, özgün habercilik kapasitesini zayıflatmaktadır (Şen &Avşar:2012,s.53).

Alternatif kapsamdaki medya yayın organları, devlet ile bağımlı olan haber ajanslarının üretimlerinden faydalanmayıp, kendi kaynaklarına yönelmekte ya da söz konusu haber ajansları kaynaklarından aldıkları haberleri kontrol ederek kullanmaktadırlar. Bu süreç ise haberin kamuoyuna servis edilmesini geciktirmektedir.

Türkiye’de halen faal olan büyük ve küçük yerli haber ajanslarının sayısı 14, yabancı haber ajanslarının sayısı ise 36 olarak belirlenmiştir. Bu haber ajansları içindeki yerli 4, yabancı 5 büyük ajansın Türkiye pazarına yönelik günlük haber üretimleri ortalama 5400 adet haber civarındadır (Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2012).

Ulusal haber ajanslarından yapısı itibarı ile uzaklaşmış olan alternatif medya yayın organlarında haber kaynakları olarak gönüllü katılımcılara ve bünyesinde görevli olan elemanları kullanmaya çalışmaktadır. Bu durum ise haber oluşum sürecini uzatmakta, alan içi yayın yapan alternatif medya yayın organlarında haber sıkıntısı çekilmesine sebebiyet vermektedir.

2.12.6. Yönlendirme Becerisi Açısından Alternatifliğin Kaybedilmesi

Greenpeace’in tarihsel lideri ve kurul başkanı David McTaggart’ın etkisiyle ortaya çıkmış olan, iş çevrelerine özgü, pragmatik “halletme” tavrı,

alternatif medya yayın organlarına ışık tutacak olan bir yöntem olarak görülmelidir. Bilgiyi ve araştırmacı teknikleri kullanarak, gezegen çapında kilit meseleler tanımlanmalıdır; görünür hedeflere yönelen belli kampanyalar düzenlenmelidir; medyanın dikkatini çekecek seyre yönelik eylemler düzenlenmelidir; böylece mesele kamuoyunun dikkatine sunulacak, şirketler, hükümetler ve uluslararası kurumlar harekete geçmek ya da istemedikleri yayınlarla karşı karşıya kalmak zorunda kalacaktır (Castells:2008, s.229). Castells'in adı geçen eserinde belirttiği gibi, alternatif medya yayın organları, yayınları ile alanları üzerinde anarşizm ve yasadışı toplumsal eylemler yönelmekten ziyade, temsil ettikleri sessiz kitlelerin sorunlarını dile getirmeye, onların sorunlarının çözülmesi için kamu vicdanına ve yönetim erklerine seslerini duyurmalarına ve çözümün üretimi süreçlerine dahil olmalarına destek olmak zorunda olup, bu konuda uygulayacakları stratejilerle kamuyu yönlendirmelidirler.

Alternatif medyanın dönüştürücü gücü, söz konusu medyayı kullanan izlerkitlenin eğitim seviyesinin yüksek olması nedeniyle daha az olmaktadır.

Toplumsal Araştırma ve Eğitim Merkezi ile Dokuz8 haber sitesinin ortaklaşa yaptıkları araştırma ile alternatif medya aktif kullanıcılarının profillerini online yöntemler ile çıkartmaya çalışmışlar ve 2001 adet kullanıcıya ulaşarak yapılan araştırmada, araştırma sorularını tamamlayan 1299 kişiden alınan verilere göre sonuçlandırılan araştırmada alternatif medya kullanıcılarının cinsiyetleri; Erkek : % 57 Kadın : % 41 Diğer : % 2 olarak, alternatif medya kullanıcılarının eğitim durumları ise; İlköğretim : % 4 Lise:% 2 Ön Lisans : % 7 Lisans : % 50 Lisansüstü : % 18 olarak tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere alternatif medya kullanıcılarının % 75'i önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim mezunlarından oluşmaktadır(http://www.dailymotion.com/video/x4mqgzn_ Erişim Tarihi: 10.08.2016).

Oluşmuş tutumları değiştirmek, tutumları güçlendirmekten daha zordur. Bu nedenle alternatif medya izler kitlesinin genişletilmesi için gerekli olan yolların araştırılıp, çok daha fazla sayıda insana ulaşılmasının sağlanması

gerekmektedir. Bununla birlikte, eğitim seviyesi daha düşük kesimlere ulaşabilmek de başka önemli bir hedef olmalıdır.

BÖLÜM III

TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ ALTERNATİF MEDYA YAYIN ORGANLARI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA : ALTERNATİFLİĞİN YANSIMALARI

3.1. Hipotezler

H1: Alternatif medya üretiminde katılımcılık bir zorunluluk değildir.

H2: Alternatif medya, üretimlerinde profesyonel gazeteciler çalıştırmalıdır.

H3: Alternatif medya haber ve duyuruları gerçek ve doğru olmalıdır. Dezenformasyona ve mizenformasyona yer yoktur.

H4: Alternatif medya, finansal gücünü sağlamadığı sürece amacını gerçekleştiremez.

H5: Alternatif medya sürekliliğini sağlamak zorundadır.

H6: Alternatif medya farklı siyasal sistemlerde, farklı şekillerde işlevini sürdürmektedir.

H7: Alternatif medya, anaakım medyada sorunlarına yer bulamayan kitlelerin seslerini kamu vicdanına ve yönetim erklerine ulaştırabilecekleri oluşumlar olmalıdır.

3.2. Araştırma Yöntemleri

Çalışmamızda, farklı coğrafyalarda ve Türkiye'deki alternatif medya yayın organlarını araştırmamız nedeni ile farklı yöntemlerin kullanılması uygun görülmüştür. Bu bağlamda uygulanan yöntemler aşağıda belirtilmiştir.

3.2.1. Türkiye'deki Alternatif Medya Yayın Organları için Araştırma Yöntemleri

Türkiye'de alternatif olarak tanımlanmış olan on oluşum ile bir nitel araştırma yöntemi olan yapılandırılmış görüşmeler öngörülmüştür. Her katılımcıya önceden hazırlanan soruların, aynı biçimde ve aynı sırada sorulduğu bir görüşme türüdür. Söz konusu görüşmelerde belirlenen sırada soruları sorarak her katılımcıdan veriler toplanmaya çalışılmıştır. Birden fazla görüşmecinin

kullanılacağı araştırmalar için daha uygun olduğu düşünölmüş olup, görüşme formunda hazırlanan sorular açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Her katılımcıya, soruların aynı biçimde ve aynı sırada sorulması ve görüşmelerde sosyal bir etkileşimin yaşanmamasına özen gösterilmiştir.

Türkiye’de alternatif medya yayın organı olarak çalışmamıza dahil edilmiş olan oluşumların seçilme kriteri olarak, alternatif medya kapsamındaki seminer ve toplantılara dahil edilmiş, bu çalışmalarda konu ile ilgili yorum ve önerilerde bulunmuş, akademik araştırmalarda temayı oluşturmuş ve bu çalışmalarda alternatif medya olarak bahsi geçmiş olması göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırma evreni olarak, yirmi yedi (27) alternatif medya yayın organı seçilmiş olmasına rağmen, araştırma sorularına cevap veren sadece on (10) yayın organı olmuştur.

Çalışmada gerçekleştirilen Türkiye’deki yapılandırılmış görüşmeler ve yurtdışındaki alternatif medya yayın organlarına yapılan literatür taramasında sorgulanan koşullar;

- Üretimde katılımın belirleyici bir şart olmaması,
- Üretim aşamalarında profesyonel işgücünün var olması gerekliliği,
- Gerçek ve doğru habercilik yapılması,
- Alternatif medya yayın organlarının finansal olarak güçlü hale gelebilmeleri için kaynak seçiminde seçici olmamaları,
- Sürekliliklerinin sağlamış olmalarının gerekliliği,
- Farklı siyasal sistemlerde farklı yapı ve içeriklerle temsil edildiği,
- Amaç olarak kamu erkleri ve kamu vicdanını harekete geçirebilme çabasıdır.

3.2.2. Dünyadaki Alternatif Medya Yayın organları İçin Araştırma Yöntemleri

Doküman incelemesi, araştırılması yapılmıştır. Doküman incelemesi istenen konu hakkında bilgi içeren yazılı, görsel ya da işitsel materyallerin çözümlenmesidir. Bu yaklaşım, gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda tek başına veri toplama aracı olarak kullanıldığı gibi gözlem ve görüşme verilerini desteklemek amacı ile öngörülmüştür.

Dokümanlar elektronik ortamda elde edilmiştir. Kurumların web sayfaları, e-postalar, çevrimiçi tartışma gruplarının yorumları ya da bloglar gibi çeşitli türde veriler araştırmada kullanılmıştır.

Elektronik veri kullanımının bazı üstünlükleri bulunmaktadır. Bu tür veriler, İnternet'in hipermetinsellik temelinde yapılandığı için araştırma konusuna ilişkin başka kaynaklara erişim de kolaylaşmaktadır. Bu yöntemin kullanılmasını istememizdeki bir diğer avantaj ise, elektronik ortamda hem arşiv verilerine ulaşılabilirliğin, hem de e-postalar ya da çevrimiçi tartışma gruplarında gerçek zamanlı verilere ulaşılabilmenin kolay olmasıdır.

Çalışmanın araştırma bölümünde algısal haritalama yöntemi de kullanılmıştır. Bu yöntem ile alternatif kapsamındaki medya yayın organlarının pek çok sayıdaki nitelikleri arasında birbirlerine yaklaştıkları ve uzaklaştıkları noktalar ile aralarındaki farklılıkları ortaya koymanın mümkün olabileceği düşünülmüştür.

3.2.3. Türkiye'deki Alternatif Medya Yayın organlarının İncelenmesi

Türkiye'deki alternatif medya yayın organları için yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır. Alternatif medya için oluşturduğumuz belli kriterler çerçevesinde yetkililer ile yapılan yüz yüze görüşmelerde açık ve kapalı uçlu sorular sorularak verilen cevaplar değerlendirilmiştir.

SORU : 1- “Hangi tür medya alanında çalışıyorsunuz ?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	İnternet
DEMOKRAT HABER	İnternet
GAİA DERGİ	İnternet ve dergi
UÇAN SÜPÜRGE	İnternet
ÜÇ EKOLOJİ	Dergi
ZETE	İnternet
ODA TV	İnternet
DOKUZ8 HABER	İnternet, Sosyal medya ağırlıklı.
KAOS GL	Dergi ve İnternet
AÇIK RADYO	Radyo

Araştırmamıza dahil edilmiş olan alternatif medya yayın organlarından 6 adedi internet, 2 adedi hem internet hemde basılı medya (dergi),1 adedi dergi,1 adedi radyo alanında faaliyet göstermektedirler.

Çeşitlilik açısından ele alınan medya kuruluşları, oransal olarak geneli tanımlamaktadır.

SORU : 2- “Alternatifliği nasıl tanımlıyorsunuz?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Anaakımın koşutu olarak tanımlamaktadırlar. Ancak alternatifliği kabul etmeyip ve gerçek gazetecilik yaptıklarını iddia etmektedirler.
DEMOKRAT HABER	Alternatif medya ana akım medyadan pespektif, dil, üslup, içerik, biçim vb açıdan farklı olmayı gerektirmelidir. Anaakım medyanın eleştirilen yönlerine alternatif olma iddiası taşınmalıdır. Resmi ideolojiden, ırkçılıktan-milliyetçilikten, bağnazlıktan, propagandanın uzak, özgürlükçü, demokrat olmadan alternatif medya olunamayacağını belirtmektedir.
GAİA DERGİ	Herhangi bir şeyin yerini tutan olarak açıklamıştır.
UÇAN SÜPÜRGE	Kavramın zaman içinde temel yargısının değiştiğini belirtmektedirler. Dolayısı ile içi fazlaca boşaltılmış bir terim olarak değerlendirmektedirler. Üretilen her yeni frekans için bu terimin kullanılır olması neyin yenilikçi olduğu ya da neyin geride kalandan farklı olduğu konusunda karmaşa yaratmasına itiraz etmektedirler. Aslında temel varyasyonda üretilen yeni bir şey / şeylerin olmadığını, bir öncekinin tekrarını sıklıkla bu anlamda kullanıldığını görüldüğünü belirtmektedirler.
ÜÇ EKOLOJİ	Anaakım dışında bir söylem içermesinin gerekliliğini ifade etmektedirler. Sosyal, söylem ve doğaya bakış anlamında ekolojik olmasının gerekliliğini söylemektedirler.
ZETE	Kendilerini alternatif medyadan ziyade olanakları dahilinde iyi gazetecilik yapma hedefiyle hareket eden bir

	medya kuruluşu olarak görmektedirler.
ODATV	Evrensel nitelikte gazetecilik yapılmadığından alternatifliğin oluştuğunu belirtmişler ve sıkıştırılmış bir tanım olarak görmektedirler.
DOKUZ8 HABER	Anaakımı ikame eden, anaakım dışında kalan, seslerini duyuramayan kesimlerin seslerini duyurabildikleri, içerik, organizasyon, sürdürülebilirlik, katılımcılık modelleri ile öne çıkan ya da en azından bir model ile öne çıkan medyadır şeklinde ifade etmişlerdir. Ancak, sınırlı etki alanını baştan kabul edilmiştir.
KAOS GL	Sorunları olan kesimlerin sesi olabilmek, sorunlarına söyleyemediklerine ses olmak, alternatif bir zemin oluşturmak.
AÇIK RADYO	Alternatif medyalar kendilerini her tür iktidar ilişkisinin uzağında konumlandıran medyalardır. Toplumunu sorgulayıcı fikir ve görüntülere yer verirler. Ancak, alternatif olarak tanımlanmalarının dışına çıkılarak gerçek habercilik yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Anaakımın ve iktidar ilişkilerinin dışında kalan, eleştirel yönleri ağır basan, seslerini duyuramayan kesimlerin sesi olabilen medya yapıları olmak genel tanım olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, gazeteciliğin Türkiye’de evrensel niteliklere uymamasından dolayı yaptıkları işin alternatif olarak görüldüğünü, fakat aslında gerçek gazetecilik yapmaya çalıştıklarını belirten yayın organlarının varlığında gözlenmektedir.

SORU : 3- “Nasıl üretiyorsunuz? Üretimi kimler yapıyor, üretimi yapanların vasıfları nelerdir?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Normal bir basın kuruluşu gibi çalışmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Bünyelerinde sekiz kişi mevcut olduğunu, bunlardan 3 kişinin bianet eğitiminden geçerek işe başladığını, 2 kişinin gazetecilik mezunu olduğunu, 1 kişinin siyaset mezunu, geri kalan 2 kişinin ise, piyasadan geldiğini belirtmişlerdir. Anaakımdan geleninde var olduğunu söylemişlerdir. Haberleri kendilerinin bulduklarını, ancak anaakım olmayan ajanslardan da yararlandıklarını da ifade etmişlerdir.
DEMOKRAT HABER	Üretimi gönüllü muhabir, yazar ve editörler vasıtası ile yapmakta olduklarını belirtmişlerdir. İmkanlarının sınırlı olmasından dolayı özgün içeriklerinin azlığından bahsetmişlerdir. Ancak dolaşımdaki haberlerden faydalanarak da içerik üretimini belirtmişlerdir. Dolaşımdaki haberlerdeki zehirleri, manipülasyonları, sıfatları vb. temizleyerek kendi dillerine uygun hale getirdiklerini ifade etmişlerdir.
GAİA	Siteleri için günlük haber koordinesi yapmaktadırlar. Mail gruplarında yerli ve yabancı haber kaynaklarının paylaşıldığını belirterek ve görevlendirmenin yapıldığını ifade etmişlerdir. Aylık dergi için ise, dosya konusu belirlemektedirler. Türkiye’nin birçok yerinden gönüllü

	yazarlarının olduğunu belirtmişlerdir. Kimisinin öğrenci, kimisinin öğrenci olmayan, çoğunun çeşitli lisans mezunu olduğunu, ayrıca akademide görev yapan kişilerin ve yüksek lisans öğrencilerinin de sistemlerinde var olduğunu ifade etmişlerdir.
UÇAN SÜPÜRGE	Dijital medya üzerinden kurulan içerik inşası ile üretmekte olduklarını ifade etmişlerdir. İçerikleri dijital medya alanında yeterliliği olan kimselerin yaptığını belirtmişlerdir. Üretimi yapan kişinin yenilikleri ve trendleri yakından takip etmesi, ana akım medya ve yan medya alanlarında ki gelişen ve değişen sürece yakın zamanlı hakim olması, karşılaştırma mekanizmasını bünyelerinde barındırmasının gerekliliğini kabul etmektedirler.
ÜÇ EKOLOJİ	Kitaplarında Türkiye'li ve yanı sıra dünya çapında yazarların çevirilerinin olduğunu söylemişlerdir . Akademisyenler, düşünürler ve aktivistler seviyesinde katılımın söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir .
ZETE	Masa başı habercilik yaptıklarını belirtmişlerdir. Temel haber kaynakları, ajanslar, uluslararası haber siteleri, sosyal medyadır . Olanı, doğru olduğunu düşündükleri bir dille, gazetecilik etik değerlerini içeren bir filtreden geçirerek sunmaya çalışmakta olduklarını ifade etmişlerdir.
ODATV	Ajanslar, haber kaynakları ve editörleri vasıtası ile haberlere ulaştıklarını belirtmişlerdir. Üretimi editörlerinin sağladığını ifade etmişlerdir.
DOKUZ8 HABER	Yurttaş haberciliği yapan, bu bağlamda haberi bir meslek olarak değil, kendini aktivist olarak gören insanlar tarafından üretiliyor. Eğitimlerden geçen 160 civarı gönüllüsü olan, bir yapı oldukları ifade edilmiştir. Bölgesel gruplardan akış sağlanmakta. Belli bir ücreti olan editörler mevcut. 24 kentten ağ oluşturulmuş.
KAOS GL	Kitlelerini gündem oluşturmaya, görsellerle katkıda bulunmaya, makalelerle ve yazılacak denemelerle katkıda bulunmaya, etkinliklerde aktif görev almaya dahil etmekte. Editörlüğünü profesyonel kadrolar ile gerçekleştirmektedir. Kaos gl, haber yapımı ve hazırlanması konusunda eğitici broşürler hazırlamakta ve katkı sağlamak isteyen kişilere destek olmaktadır.
AÇIK RADYO	Açık Radyo'da toplumun çeşitli kesimlerinden, meslek dallarından gelen, yaşları 10'la 75 arasında değişen ücret almadan gönüllü olarak programlar yapan kişiler çalışmaktadırlar. Konusunun uzmanı akademisyenler, bilim insanları, sanatçı ve yazarların yanı sıra pek çok kişi program yapmaktadır. Yatay örgütlenme söz konusudur. "tam" katılım amaçlanır. Böylece iletişimin demokratikleşmesi hedeflenir.

Alternatif medya yayın organlarının, üretim aşamasında konu ile ilgili profesyonellerle birlikte eğitim verilmiş gönüllüleri kullandıkları görülmektedir. Haber kaynakları genellikle anaakım ajansların dışındaki ajanslar olup, yine izler kitlelerini ve kendi kaynaklarını kullanmakta oldukları izlenmektedir. Ancak haberin yayınlanmadan önceki son aşamasında profesyonel destek almaları söz konusudur.

SORU : 4- “Dağıtımınızı ne şekilde gerçekleştiriyorsunuz? Dağıtım ağlarınız nelerdir?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	İnternet üzerinden online ve son zamanlarda sosyal medya aracılığı ile gerçekleştirmekteler.
DEMOKRAT HABER	Sosyal medya paylaşımları şeklinde ifade etmişlerdir.
GAİA DERGİ	Basılı dergiyi anlaştıkları kitapevleri, kafe gibi noktalar kendilerinin yaptıklarını belirtmişlerdir. Dağıtım firmaları ile yüksek ücretler nedeniyle anlaşmalarının olmadığını ifade etmişlerdir.
UÇAN SÜPÜRGE	Dijital medya ve alt başlıkta sosyal medya kanalları üzerinden dağıtım gerçekleştirdiklerini söylemişlerdir. Belirli bir zaman diliminde popüler olan sosyal medya program ve uygulamalarını da bu ağa ilave ettiklerini belirtmişlerdir.
ÜÇ EKOLOJİ	Büyük şehirde D&R lar ve butik kitapevlerine kendi imkanları ile dağıtım gerçekleştirmektedirler.
ZETE	Sosyal medya ve internet siteleri, Facebook ve Twitter ana aygıtlar olarak. Pinterest, youtube yan ağlar olarak dağıtım gerçekleştirilmektedir.
ODATV	İnternet ve sosyal medya vasıtası ile dağıtım gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir.
DOKUZ8 HABER	İnternet, sosyal ağlar üzerinden ayrıca mail grubu mevcut.
KAOS GL	Dergiler ve kitaplar Türkiye genelinde 12 kitabevinden tedarik edilebiliyor. Ayrıca web sitesi üzerinden de alım gerçekleştirilebiliyor.
AÇIK RADYO	Radyo yayını ile.

Tüm alternatif medya yayın organları dağıtımlarını kendi imkanları ile gerçekleştirmektedirler. Gerek internet, gerek sosyal ağlar üzerinden olmakla birlikte basılı materyallerinde dağıtımın kendileri tarafından kısıtlı imkanlarla kısıtlı coğrafyalara yapıldığı izlenmektedir. Basılı medya ürünlerinin dağıtım alanlarının daha da genişletilmesini üzerine herhangi bir çalışma göze çarpmamaktadır. Bu görülen yapıda alternatifliğin daha geniş ve daha kalabalık kitlelere ulaşmaktan ziyade var olan kitlelerin bilgilendirilmesinden ibaret olduğu görülmektedir.

SORU : 5- “Tüketiciyi (izler kitleyi) organizasyonunuza dahil ediyor musunuz? Ediyorsanız hangi aşamalarda ediyorsunuz?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Yerelde ki gazeteci, radyocu ve televizyoncular ile çalışılmış, bu süreçte karşılıklı eğitimler yapılmış. Gönüllülük üzerine gevşek bir ağ oluşturulmuş. Okur katkısı mevcut. Proje kapsamında çalışıldığından dolayı ilk aşamada yerelin haberleri taşınmış, ancak projenin 2. Aşamasında daha merkezi bir yapı oluşturulmuş olmasına rağmen okur katkısı devam etmektedir.
DEMOKRAT HABER	Okurlar yazı, haber, söyleşi göndererek kendileri de üretim sürecimize dahil olabiliyor.
GAİA	Okur, sosyal medya veya mail üzerinden dahil olmaktadır. Çeşitli etkinliklerle de bir araya gelinmekte olduğu belirtilmektedir.
UÇAN SÜPÜRGE	Okurlar her zaman üretim ve tüketimin bir parçası olmaktadır.
ÜÇ EKOLOJİ	Sadece etkinliklerde dahil oluyorlar. Bu organizasyonlar genelde kitap baskısı sonrasında olmaktadır. Bunun dışında, meraklı okur ve yazarlar ile katılımcı yazarlık grupları oluşturulmakta, bu oluşum ise gönüllülük esası kapsamında olmaktadır şeklinde ifade etmişlerdir.
ZETE	Tüketici haberlere yorum yapabiliyor, onun dışında doğrudan bir iletişim yok. Yorumlar ve eleştiriler dikkate alınmakta ve değerlendirilmektedir.
ODATV	İzleyici tanıklık ettiği olayları kendilerine ulaştırmaktadır. Sosyal medyada ki yorumların kendileri için çok değerli olduğunu ifade etmişlerdir.
DOKUZ8 HABER	En başından, yani haberin kaynağından itibaren organizasyonun içindeler. Ne kadar aktif olacaklarını kendileri belirliyorlar.
KAOS GL	İzler kitleyi katılımcılığa her aşamada dahil ediyorlar.
AÇIK RADYO	Gönüllülük esası ile program yapabilmeleri mümkün olmaktadır. Program yapmak isteyen herkesin program önerileri değerlendirilmektedir. Açık Radyo programcıları asıl mesleği radyoculuk olmayan kişilerdir. Ayrıca, Dileyen herkes görüş ve önerilerini Açık Radyo'ya internet üzerinden ve telefonla ulaşabilmektedir.

Araştırma kapsamına alınmış olan tüm alternatif medya yayın organlarında ortak nokta olarak karşımıza çıkan katılımcılığa verilen önem olarak görülmektedir. İzler kitlelerini hangi tür medya olursa olsun haber kaynağından, haber üretimine ve yorumlarla dönüşün sağlanmasına kadar tüm sürece dahil etmeye gayret göstermektedirler. Bu katılım için gereken bilgi alt yapıları için gerekli eğitimlerin verildiği, bu eğitimlerin katkıları ile daha verimli katılımların sağlandığı incelenmiştir. Katılımlarda gönüllülük esası ön plana çıkmaktadır.

SORU : 6 – “Üretilen ve yayımlanan haber ve duyurularınızın takibini yapıyor musunuz? Haberleri yeniden üretiyor musunuz?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Alan takibinin var olduğunu ifade etmişlerdir. Belli alanlar üzerine yoğunlaştığı için takipin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir .Özellikle haber takibi ile birlikte dili de oturtulmaya çalışılmaktadır.
DEMOKRAT HABER	Hayır.
GAİA	Yüzde yüz olmasa da haberlerin takibini yapmaya çalışıldığı ve konu ile ilgili yeniliklerin haberini yeniden üretildiğini belirtmişlerdir. Haberin geleceğinden de sorumluluğu olunduğunu yazarlara ilettiklerini belirtmişlerdir.
UÇAN SÜPÜRGE	Evet, haberlerin çoğunlukla yeniden kaleme almaya çalışılmakta olduğunu ifade etmişlerdir .
ÜÇ EKOLOJİ	Kitap üretiminde haber takibinin mümkün olmadığını belirtmişlerdir.
ZETE	Yayınlanan haber ile ilgili gelişmeler takip edilmekte ve yeni bir gelişme olduğunda eski içerikleri ile bağlantılandırarak haber takibini gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.
ODATV	Fikri takip sözkonusu. Netice alınana kadar takibe devam ediliyor.
DOKUZ8 HABER	Haberleri yeniden üretiyoruz.
KAOS GL	Çözümüne ulaşana kadar yeniden üretiyoruz.
AÇIK RADYO	Haber yeniden üretimi her zaman mümkün olmamaktadır.

Haberlerin üretiminin ardından, sözkonusu haberin yeniden üretimlerinin çoğunluk olarak yapılmakta olduğunu ifade etmemiz mümkündür. Ancak, kimi medya sektörlerinde bu sürecin mümkün olamadığı görülmektedir. Alternatif medya olarak bu yayın organlarının asli görevleri bağlı oldukları kitlelerin sorun ve duyurularını neticelendirmeye yönelik olması bu yeniden üretim çabasını daha da önemli kılmaktadır.

SORU : 7- “Gelir kaynaklarınız nelerdir?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Bianet'in bir proje olduğu ifade edilmiştir. Fonlanmak sureti ile faaliyetine devam ettiği belirtilmiştir. Kurumsal kimliği IPS iletişim Vakfıdır. Vakıf fonlamaya AB fonları ile başlamıştır. Son dönemde ise İsveç Kalkınma Ajansı tarafından fonlanmaktadır.
DEMOKRAT HABER	Tek gelir kaynaklarının sitelerine aldıkları Google vb reklamları olduğu belirtilmiştir.
GAİA	Google reklamı ve dergi satışı. Çok nadir olmakla birlikte reklam anlaşmaları.
UÇAN SÜPÜRGE	
ÜÇ EKOLOJİ	Kitap satışından başka bir gelirlerinin olmadığı belirtilmiştir.
ZETE	Reklam ve moderatörün birikimi ile yayın sürecine devam etmekte olduğu belirtilmiştir.
ODATV	Reklamlar.
DOKUZ8 HABER	Fonlar, dayanışma ağı, ufak içeriklerden(ajans yapısı).
KAOS GL	Kaos gl Gökkuşuğu projesi kapsamında, İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Kurumu SIDA tarafından desteklenmektedir. Dergi satışı ve aboneliklerinin yanı sıra hibe ve bağış kabul edilmektedir.
AÇIK RADYO	Açık Radyo finans sorununu dinleyici desteğinden yararlanarak çözüme yoluna gitmektedir. Dinleyiciler seçtikleri bir ya da birden fazla programı kredi kartıyla, telefonda, internetüzerinden veya banka havalesiyle destekleyebilmektedirler.

İncelediğimiz alternatif medya yayın organlarının bir kısmının, finansal yapılarını sürekliliklerini sağlayabilecekleri şekilde oluşturdukları izlenmiştir. Söz konusu medya yayın organlarının finansal güçlerini kazanmak amacı ile yurtiçi, yurtdışı fonlamalara, bağış, hibe ve reklam satışına açık olmaları anaakıma karşı yürütmekte oldukları çalışmaları güçlendirmek ve sürekliliğini sağlamak açısından çok önemli olmaktadır. İzlenmiş olan bazı oluşumlarda ise, finansal yapılarının henüz istenilen seviyede olmadığı ve dolayısı ile üretimlerini zor şartlarda gerçekleştirdikleridir.

SORU : 8- “Hedef kitleniz kimlerden oluşmaktadır?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Tüm okuma yazma bilenler olarak ifade edilmiştir.
DEMOKRAT HABER	Türkiye’deki dezavantajlı kesimler, ötekiler, azınlıklar, özgürlükçü ve demokratlar olduğu belirtilmiştir.
GAİA	Temalar nedeniyle genel 15-55 yaş aralığı olduğu ifade edilmiştir. Amaçlarının farkındalığı düşük kişilere ulaşmak olduğu belirtilmiştir.
UÇAN SÜPÜRGE	Çoğunluğu 18-35 yaş arası kadınlardan oluşmakta olduğu ifade edilmiştir.
ÜÇ EKOLOJİ	Alan itibarı ile ekolojistlerin olduğu belirtilmiştir.
ZETE	Hedef kitlelerini, temiz, kaliteli, yorumsuz, objektif haber arayıp spekülatif haberlerden ve siyasi polemiklerden kaçınmak isteyenler olarak belirtmişlerdir. Özellikle genç, aydın ve öğrenmeye açık olduğunu düşünülen kitlenin ilgi gösterdiğini gözlemlemişlerdir.
ODATV	Şu anki sisteme itirazı olan ve merkez medyada sesini duyuramadığını düşünen kitleler.
DOKUZ8 HABER	Yurttaş haberciliğinin merkezinde olduklarını belirtmişlerdir. 56000 takipçilerinin var olduğunu ifade etmişlerdir.
KAOS GL	Homofobiye, transfobiye, ırkçılığa, nefrete karşı mücadele etmek ve birlikte yürümek isteyenler.
AÇIK RADYO	Çeşitlilik ve çokluk amaçlanmıştır. Yaygın medyanın aksine genç insanlara, kadınlara, kırsal nüfusa ulaşmak amaçlanmıştır olduğu ifade edilmiştir.

Genel amaçlarının gerçek gazetecilik yapmak olduğunu belirten yayın organların kendilerine özel yapıda bir hedef kitle belirlemediklerini, toplumun tüm kesimlerine ulaşmalarının kendileri için önemli olduğunu izlemektedir. Ancak, bunların yanı sıra bir alan üzerinde çalışmakta olan alternatif yapılar ise kendi çalıştıkları alanlara ilgi duyan kitleleri hedef olarak seçmiş oldukları görülmektedir.

SORU : 9- Yayınınızın süresi itibarı ile tirajınız / tıklanma sayınız ne kadardır?

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	Ayda yaklaşık 1 mio.
DEMOKRAT HABER	Günlük ortalama 30 bin tekil ziyaretçi sözkonusu.
GAİA	Google istatistik verilerine göre günlük ortalama tekil ziyaretçi ortalama 15-20 bin arasında değiştiği belirtilmektedir.
UÇAN SÜPÜRGE	haftalık tıklanma oranı (facebook page) 30.000 civarı.
ÜÇ EKOLOJİ	Kitap tirajı 1000 adettir. Toplam 110 kitap yayınlandığı belirtilmiştir.
ZETE	Aylık 500.000 ziyareti aştığı görülmekle birlikte, günümüzde 200.000-250.000 bandında seyrettiği ifade edilmektedir.
ODATV	Ayda ortalama 10 mio.
DOKUZ8 HABER	Nitelikli 56.000 takipçilerinin olduğunu belirtmişlerdir.
KAOS GL	
AÇIK RADYO	

SORU : 10- “Bu çalışmalarda ki misyonunuzu nasıl açıklarsınız?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	İfade özgürlüğünü tesis etmek üzere, insan hakları ve ifade özgürlüğünü oluşturmak amaçlı kurulmuş olduğunu belirtmişlerdir. İnsan hakları haberciliğini önceleyen bir kuruluştur.
DEMOKRAT HABER	Daha özgür, demokrat, yaşanılabilir bir ülke şeklini gerçekleştirebilmek için çalışıldığı ifade etmişlerdir. Dezavantajlı kesimlerin seslerinin, sorunlarının duyurulması için çaba sarf edildiği belirtilmiştir.
GAİA	Hak odaklı yayıncılık çatısı altında, tüm canlıların yaşam haklarına ve doğanın bütünlüğüne saygıyı arttırmak, insanın doğal denge ile uyumlu faaliyetlerini cesaretlendirmek olduğunu belirtmişlerdir. Bunun için; dünya genelindeki doğa ve yaşam haberlerini en hızlı ve tutarlı bir biçimde okuyucuya sunmak; yerel, ulusal ve uluslararası düzeydeki çevre ve yayıncılıkla ilgili kurum, kuruluş ve organizasyonlarla birlikte çalışmak, faaliyetler düzenlemek, bu tür faaliyetlerde yer almak; objektif fikir beyan eden, iyi araştırıp doğru tezlerle karşı duran, çevreyi bilimsel gerçeklerle savunan, yazan, çizen veya konuşan gazeteci ve hukukçu profiline destek olmak amacıyla olduklarını ifade etmişlerdir.
UÇAN SÜPÜRGE	Belirlenen bir süre zarfında hedef kitleye en hızlı ve etkili şekilde ulaşmak; kitle / kitlelerin dikkat noktası haline gelmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir.
ÜÇ EKOLOJİ	Sürdürülebilir şenlikli ekolojik yaşam yaratmanın idealleri dahilinde olduğunu ifade etmişlerdir.
ZETE	Gerçek gazetecilik yapma gayreti içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Başlıklarının da trafik çekme kaygısından ziyade, haber verme odaklı seçildiğini ifade etmişlerdir.
ODATV	Gerçek gazetecilik yapmak.
DOKUZ8 HABER	Demokrasi, basın ve internet özgürlüğünün kazanılması, insanların habere ulaşma kanallarının tıkanmaması açık tutulmasını sağlamak.
KAOS GL	Kültürler arası diyalogun artırılmasına, karşılıklı anlayış ve hoşgörünün geliştirilmesine katkıda bulunmak ve kamuoyunun bu konularda doğru bilgilendirilmesi için ve sorunların çözümü için gerekli öneri ve destekleri sağlamak.
AÇIK RADYO	Kar amacı gütmemek, insani, kültürel, eğitimsel, etnik amaçlarla yayın yapmak, iktidar yapısına ve davranışlarına karşı çıkmak, destek, dayanışma ve network kurmak.

Alanları kapsamında yayın yapan alternatif medya yayın organları genellikle kapsamı dahilindeki konularda gelişmeyi, standartları ve farkındalıkları arttırmayı misyon edinmişken, genel gazetecilik yaptıklarını ve yapmaya çalıştıklarını beyan eden oluşumlar ise, temel hak ve özgürlüklerin tesis edilebilmesi, toplumların dönüştürülmesi ile toplumlar arası farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi üzerine bir misyon üstlendikleri görülmektedir.

SORU : 11- “Ne kadar süreden beri bu üretimi yapmaktasınız? Ne kadar devam edebileceğinizi öngörüyorsunuz?”

ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN YAYIN ORGANLARI	CEVAPLAR
BİANET	1999’da kurulmuş, 2000’de online olduğu ifade edilmiştir. İhtiyaç olduğu sürece devam etmeyi düşünmekte olduklarını ancak ihtiyacın hep olacağını da düşünmektedirler.
DEMOKRAT HABER	14 Ocak 2011’de beri yayında olan bir yapı olduğu belirtilmiştir. 2 defa erişim engeline uğradıkları, alan adlarını değiştirmek zorunda kaldıklarını ifade ederek, ne kadar devam edebileceklerini bilemediklerini beyan etmişlerdir. Devletin baskıları ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle her gün kapatmayı düşünüp yıllardır direnmeye çalıştıklarını söylemektedirler.
GAİA	Nisan 2015’ten bu yana internet yayını, Haziran 2015’ten bu yana da basılı yayın yaptıklarını belirtmektedirler. İnternet yayınlarının her zaman olacağını ama bağımsız bir oluşumun ekonomik olarak kendini çevirmesi çok zor olduğunu bu yüzden basılı yayınlarını e-dergiye dönüştürmeyi düşündüklerini ifade etmektedirler.
UÇAN SÜPÜRGE	<i>Soru anlaşılmadığından cevap uygun değil.</i>
ÜÇ EKOLOJİ	10 senelik bir geçmişlerinin olduğunu, isteklerinin daha uzun yıllar yayınlarının sürdürülmesi olduğunu ve bu amaç için ellerinden geleni yapacaklarını belirtmişlerdir.
ZETE	5,5 seneyi aşkın yayında olduklarını belirtip. Türkiye’deki şu ortamda hiçbir şey öngöremediklerini ifade etmişlerdir.
ODATV	2007’den beri devam etmekte. Devamlılık konusunda süre verebilmelerinin mümkün olmadığını, ancak olabildiğince şekilde belirtmişlerdir.
DOKUZ8 HABER	2013’de başladı. 2016’da sistematik hale getirildi. Ekonomik yapının oturması ile uzun süre süreceği öngörülüyor.
KAOS GL	1994’den beri bu alanda üretimin içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. İmkanlar ve yasal zorunluluklar elverdiği sürece devam edeceklerini öngörmektedirler.
AÇIK RADYO	13 Kasım 1995’te, İstanbul ve çevresine yayın yapan bölgesel bir radyo istasyonu olarak yayın hayatına başlamıştır. Yayın sürecinde bazı kesiklikler olmuştur.

Türkiye’de alternatif medya kapsamında incelenen yayın organlarının genel olarak uzun süreden beri yayın hayatına devam ettikleri izlenmekle birlikte bazı dönemlerde bazı yayın organlarının yayın süreçleri yönetim erkleri tarafından kesintiye uğratılmış oldukları, ancak kesintiler sonunda yine yayınlarına devam ettikleri görülmektedir. Finansal yetersizlik nedeni ile yayın sürecine ara vermek zorunda kalmış olan yayın organları da izlenmiştir. Bu durum alternatif medya oluşumlarda süreklilik esasları bakımından olumlu bir görüntü oluşturmamaktadır.

Daha ne kadar devam edebilecekleri hususunda verilen cevaplarda hem finansal olarak hem de siyasal yapının günümüzdeki yayın organlarına olan etkileri doğrultusunda kesin bir öngörü olmasa da küçülerek bile olsa uzun yıllar daha devam etmek taraftarı oldukları izlenmektedir.

SORU 12- “Ürettiğiniz süre içerisinde kendinizi başarılı bulduğunuz (amacınıza ulaştığınız) olaylardan birkaç tane örnek verirmisiniz?” sorusuna verilen cevaplar ;

Bianet, önem verdiği iki konunun varlığından bahsetmiştir. Birincisi, ifade özgürlüğü raporudur ve her 3 ayda bir yayınlanmaktadır, ikincisi ise, erkek şiddeti çetelesidir. Kadına yapılan şiddetin tüm süreci ile çetelesini tutmaktadırlar. Her ne kadar genel gazetecilik yaptıklarını beyan etmiş olsalar da, yayın organının alan medyası yapısında işlev gördüğünü göstermektedir.

Demokrat haber, 15 Temmuz 2016 darbesinin tiyatro, senaryo vb. olduğunu düşünen çevrelerindeki insanları bu konudaki yayınları ile Fethullah Gülen Örgütü’nün yasadışı faaliyetleri konusunda birçok insanın fikrinin değiştirebildiklerini belirtmişlerdir. 15 Temmuz 2016 darbesi ardından Fethullahçı olduğu iddiası ile işten atılan, gözaltına alınan ancak bu grupla bağı olmayan insanlarla ilgili haberlerlerinin olduğunu ve bu hatalı kararlardan bazıları düzeltilmesinde rol oynadıklarını ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımla Demokrat Haber’in genel gazetecilik yapısına daha yakın olduğu gözlemlenmiştir.

Dokuz8 Haber Sitesi, yurttaş gazeteciliği kapsamında eğitime önem verdiklerini ve bugüne kadar 450 kişi eğitildiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla Dokuz8 Haber sitesinin yurttaş gazeteciliği kavramına yakınlığı izlenmektedir.

Gaia Dergi’nin bu kadar kısa zamanda yayılması ve büyük çoğunluk tarafından sevilmesinin sebebi kaliteli ve orijinal bir iş yapmasından ve dikkat çeken yazı başlıkları denebilir ifadelerini kullanmışlardır. Aynı zamanda yazı dili içinde türcü, cinsiyetçi, ayrımcı, nefret söylemlerine sıkı bir şekilde dikkat etmeye çalışmakta olduklarını söylemişlerdir. Gaia Derginin bu boşluğu

doldurmuş olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Gaia Dergi'nin içerik ağırlıklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Odatv'nin, Silivri davaları süresince bu davaların kumpas olduğunu ilk defa dillendiren yayın organı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yayıncılıklarına yıllarca devam ettiklerini, bu nedenden dolayı kumpasa dahil edildiklerini ve bugün gelinen noktada odatv'nin yıllar önce söylediklerinin doğruluğunu herkese kabul ettirdiklerini belirtmişlerdir. Odatv'nin genel gazetecilik çerçevesinde yayın hayatını sürdürmekte olduğu görülmektedir.

Uçan Süpürge'ye gelince; belirlemiş oldukları iki aylık süre içerisinde belirlenen bir rakama ulaşma hedefine ulaşmış, belirlenen sayının üzerine çıkmalarının ise kendileri için önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımı ile Uçan Süpürge'nin hedef kitesini genişletmek için bir çaba içerisinde olduğu izlenmekte, alan medyası kapsamında olan bu yayın organının doğru bir çaba içinde olduğu görülmektedir.

Üç Ekoloji, ise 2010 yılında kent bahçeciliği ile ilgili yapmış olduğu haber üzerine, günümüzde yaklaşık 1000 adet kent bahçesinin yapıldığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla yapmış oldukları alternatif yayın ile amaçlarına ulaşmışlardır.

Zete, kaliteli bir dili, göze hoş gelen bir tasarımla alıcısıyla buluşturduklarını söylemiştir. Neredeyse hiç şikayet almadıklarını, okuyucularının takdirini kazandıklarını ifade etmişlerdir. Öyle ki 1 Haziran 2016'da mali gerekçelerle yayınlarını sonlandırmak zorunda kaldıklarında, bu gelişme üzerine üzüntülerini bildiren birçok okuyucuyla karşılaştıklarını, yüzlerce sevgi mesajı aldıklarını, Zete'nin çizgisine sahip çıkan bir yatırımcı bulup 7 Haziran 2016'da geri döndüklerinde ise okuyucularının da yayın hayatlarına geri dönüşlerini kutladıklarını ifade etmişlerdir. Bunun gerçekten paha biçilemez bir deneyim olduğunu belirtmişlerdir. Süreklilik esası üzerinde durmuş olmaları ve izler kitlelerinin bu çabalarını takdir etmesi, alternatif yayın organı olmanın izler kitle ile bütünleşmeden geçtiğinin bir göstergesi olmaktadır.

3.2.4. Yabancı Alternatif Medya Kuruluşlarının İncelenmesi

Bu bölümde incelenecek olan alternatif medya yayın organlarının seçilmesi aşamasında, Almanya kökenli oluşumlar için, “Bernd Hüttner, Christiane Leidinger, Gottfried Oy (2011), Handbuch Alternativmedien, 2011/2012, Printmedien, Freie Radios, Archive Verlag, Berlin,s.147-197.” künyeli kaynak kullanılmıştır. Diğer ülkeler ile ilgili olarak yapılan seçimlerde, The Alternative Press Center adlı köklü bir alternatif yayın organından yararlanılmıştır. Kaynaklardan seçilen alternatif medya örneklerinin değişik medya yapılarına sahip olmasına dikkat edilerek web siteleri incelenmiştir.

Diğer yayın organların seçilmesi sırasında çeşitliliğe önem verilmiş olup, alternatif medya literatüründe adı sıklıkla geçen oluşumlar seçilmiştir. Toplamda onaltı adet alternatif medya oluşumunun incelenmiş olduğu bu bölümdeki yapıların altı tanesi ABD, sekiz tanesi Almanya, bir tanesi ise Meksika’dan seçilmiştir. Ancak, sözkonusu yabancı alternatif medya yayın organlarının rizom yapılarından bahsetmek mümkün olup, dünya üzerinde bir çok coğrafyaya yayılmış ve farklı medya yapıları ile faaliyetlerini sürdürmektedirler.

3.2.4.1. Altpress.org

Alternatif Basın Merkezi “The Alternative Press Center” (APC) kar amacı gütmeyen ve alternatif erişim sağlayan, kamu bilincini artırmayı amaçlayan bir kuruluştur. 1969 yılında ABD’de kurulmuş ve en eski kendi kendini besleyen alternatif medya kuruluşlarından biri olmaya devam etmektedir. Bir çeyrek yüzyıldan fazla bir süredir ABD’de alternatif basına lider ve rehber olarak tüm dünyada kabul edilmiştir.

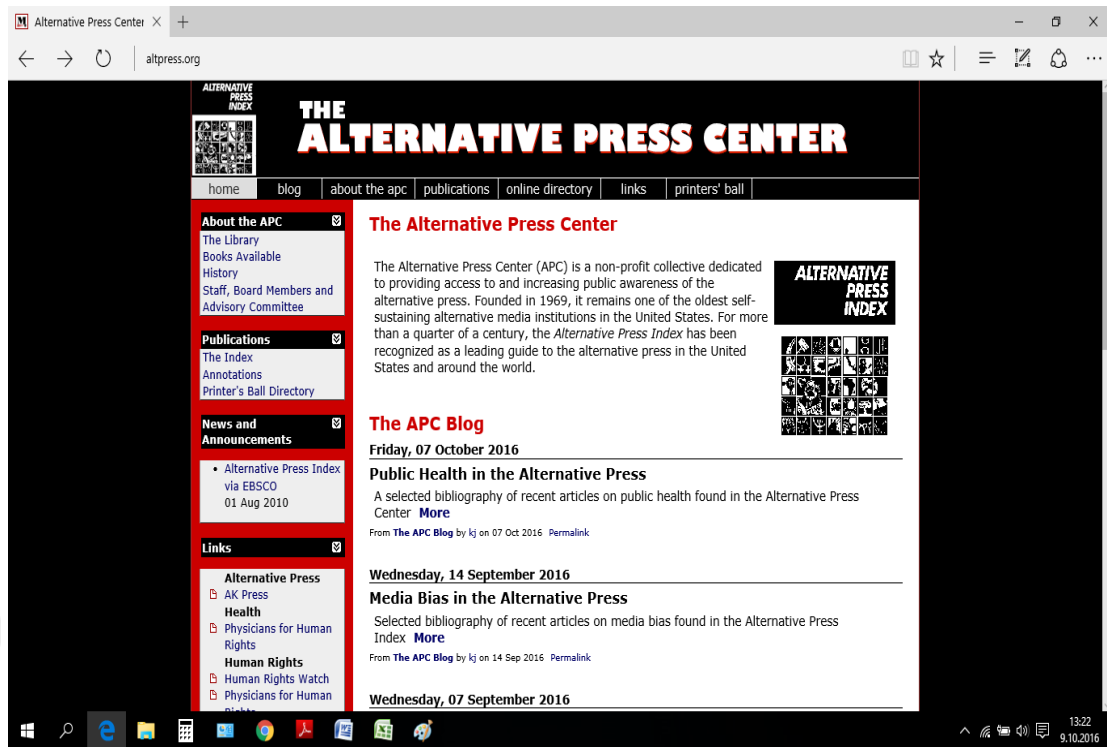
Alternatif Basın Merkezinin basılı ve elektronik birçok formu mevcuttur. Elektronik versiyonu EBSCO aracılığıyla dağıtılmaktadır. Her yıl kültürel, ekonomi- politik, sosyal değişim hareketleri, haberler ve politika gibi konularda yaklaşık 20.000 makale yayınlanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada genelinde kütüphanelerde yüzlerce baskısı mevcuttur.

Feminizm, çevrecilik, sivil haklar, ulusal kurtuluş ve savaş karşıtı hareketler ve 60'ların ruhunu yansıtan yayınlar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir.

Diğer yayınları ise : Colorlines, Sosyal Politika, Souls, Gay & Lezbiyen Yorum, Toplum Medyası Yorum, Camera Obscura, Latin Amerika Perspektifleri, Tarihsel Materyalizm, Kanada Araştırmaları, Afrikanın Ekonomi-Politiği, Emegın Tarihi, Hypatia, Red Pepper, El viejo Topo, Le Monde Diplomatique, ve daha yüzlerce yayını vardır.

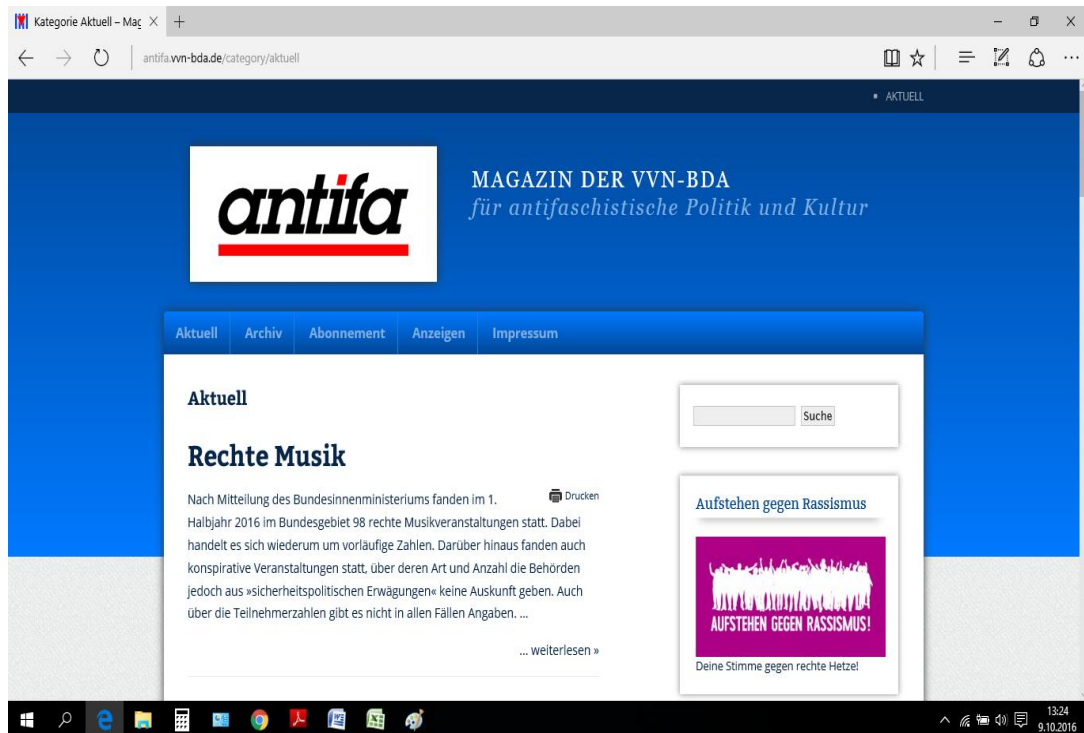
Şeffaflık ve eleştirel düşünce özgürlüğünü alternatif basın olarak yansıttığı gözlenmektedir. Bağımsız, eleştirel basının en önemli işlevi, bugünün toplumunun önemli bir yansımasını sağlamaktır. Alternatif Basın Merkezi'nin ana misyonu ise bağımsız ve eleştirel basının aracılığı ile kamu bilincini artırmayı hedeflemektir. Bunu yaparken de; Akademisyenler ve izler kitle için teori ve pratik arasında bir bağlantı kurulmasının sağlanmak ve sürekli olarak ana akım medyanın denetiminin yapılmasını amaçlanmaktadır. Bu hedeflerle, sosyal farkındalık yoluyla daha adil bir toplum yaratabilmesini öngörülmektedir (<http://altpress.org/> Erişim Tarihi : 10.09.2016).

47 yıllık uzun bir geçmişi olan Alternatif Basın Merkezinin, alternatif medyanın oluşturucu şartlarından olan süreklilik esasına da sahip olduğu görülmektedir.

Şekil : 3.1. <http://altpress.org>.

3.2.4.2. Antiva.vvn.bda.de

Şekil : 3.2. <http://antiva.vvn-bda.de>

Almanya’da Nazi rejimi mağdurları derneğinin kurduğu , ırkçılık, faşizm, cinsel istismarlar gibi yaşanmış olumsuzluklara karşı duran, çeşitli kampanyalarla para toplayıp finansal destek sağlayan, değişik kaynaklardan bilgi toplayıp kamuoyunu aydınlatmaya çalışan online olarak 2 ayda bir yayınlanan antifaşist siyaset ve kültür dergisidir. İlk kez 2006 Eylülünde yayınlanmıştır. Üyelik ücrete tabi olup, üyelik geliri ve bağışlar ile yayın hayatını sürdürmektedir (http://antifa.vvn-bda.de/category/aktuell/juli-august-2016/zeitgeschehen-juli-august Erişim Tarihi: 11.09.2016)

3.2.4.3. Bildblog.de

Blogblog.de Haziran 2004 tarihinden itibaren internet üzerinden Almanya’nın gündelik gazetesi olan “Bild” ve “Bild am Sonntag” üzerinde araştırmacı gazetecilik yapmak için oluşturulmuş, ancak, 2009 Mayıs’tan bu yana da diğer medyaları da ele alan blogtur.

Yaptıkları işler söz konusu medyaların yaptıkları hataları belgelemektir. Verileri inceleyerek, haberlerdeki eksiklikler ve dezenformasyonları ortaya çıkartmak, şahıslara atılan iftiralar gibi kişisel hak ve özgürlüklerin ihlallerini tespit etmek ve gazetecilik kusurlarını ortaya çıkartmaktır.

Şüphelenilen her konunun üzerine gidilmektedir. Orijinal kaynaklardan araştırmaları yapmakta, paydaşlarla ve uzmanlarla konuşmakta ve okurların yolladıkları kanıtları incelemektedirler.

Bildblog.de ihbar edenler ve yorum yapanlardan oluşan sayısız okuyucu tarafından desteklenen sayısı fazla olmayan yazardan oluşmaktadır. Blogu destekleyen kuruluşlar , yayıncılar, partiler veya örgütler bulunmamaktadır.

Hiçbir yayın formu için tüm kamuoyunu hem teknik hem de mali açıdan bilgilendirmek kolay değildir. Bildblog.de, medya operasyonlarında kamuoyuna neyin yanlış gittiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bunların içinde kasıtlı yanlış bilgilendirme (dezenformasyon) ve özellikle hız, dikkat yada düşük üretim maliyetleri nedeniyle ortaya çıkabilecek hatalı ya da yanlış bilgilendirmeler de bulunabilmektedir.

Bu işlemlerin yapıldığı durumlarda yorumsuzluk işlevi özellikle göz önünde bulundurulmaktadır. Blog moderatörleri yapılan yorumları dikkat ve duygusallıktan uzak bir anlayış ile inceledikleri için bu işlemler uzun süre almaktadır (http://www.bildblog.de/haeufig-gestellte-fragen/.Erişim Tarihi: 09.06.2016).

Bildblog.de'nin günlük ortalama ziyaretçi sayısı 30000 civarındadır. Bildblog.de'de izlenen alternatif olmanın sadece haber üretimini gerektirmediği, aynı zamanda anaakım tarafından üretilen haber ve yorumların doğruluğunun tesbitinin yapılması ile oluşmuş ve/veya oluşturulmuş dezenformasyonlar ile mizenformasyonları gün yüzüne çıkartarak bunları kamuoyu önüne sergilemenin de bir alternatif medya sorumluluğu olduğudur.

Şekil : 3.3. http://www.bildblog.de.

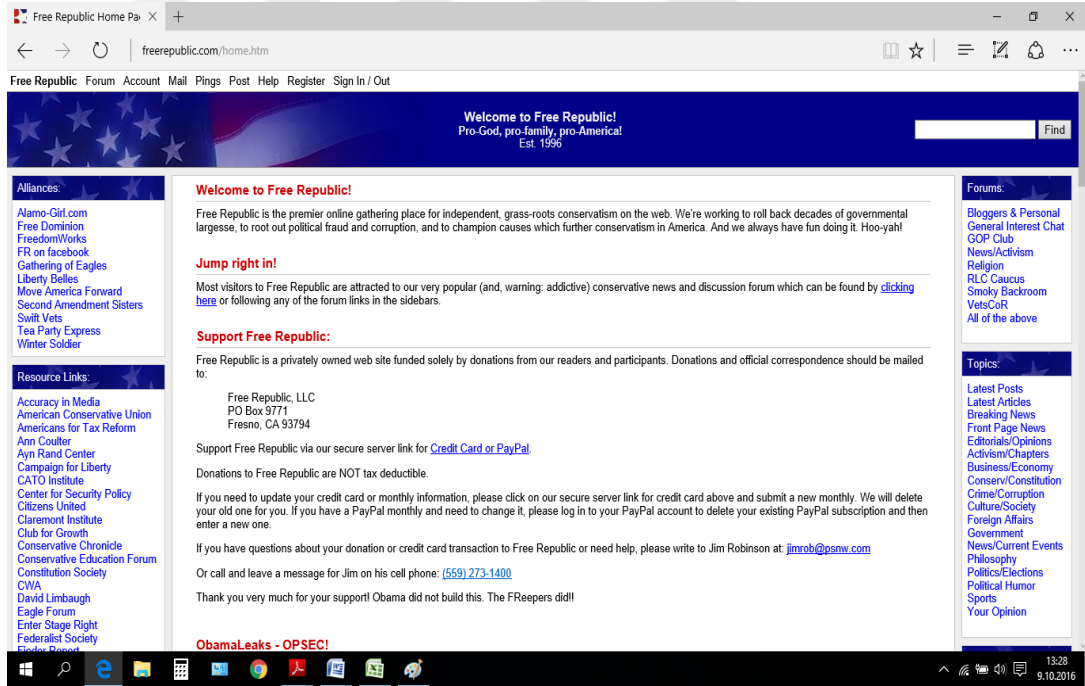
3.2.4.4. Freerepublic.com

1996'da Californiya'da Jim Robenson tarafından kurulan Free republic 300.000'den fazla özgürlük taraftarı vatandaş ve dünyanın her yerinden bireyler tarafından okunmaktadır. Şu an 6 milyonu aşkın aylık ziyaretçisi ve 25 milyon sayfa gösterimi mevcuttur. Ticari bir işletme değildir. Okurlar ve katılımcıların

bağışları ile desteklenmekte olup, bağımsız, muhafazakar ve siyasi tartışma grupları bulunmaktadır. Yaklaşık 360.000 dolarlık bağış bütçesi, ekipman, danışmanlık ve işçilik maliyetleri, ofis giderleri, kira, vergi, genel müdür, webmaster, sistem asistanları giderleri için kullanılmakta, hayır işleri için fon ayrılmamaktadır. Sosyalizm, totalitarizm, terör ve zulüm gibi temalar üzerinde duran ve sağ muhafazakar görüşe sahip olan bir sitedir (<http://www.freerepublic.com> Erişim Tarihi: 17.08.2016).

Sürekliliğe sahip olan Freerepublic.com, bazı alternatif medya araştırmacılarının, alternatifliği sol görüş ve devrimcilik ile beraber anmasına rağmen, muhafazakar bir yapıya sahiptir. Dolayısı ile sol yapı ve devrimciliği savunmak, alternatif medya olabilmenin temel özelliklerinden biri değildir.

Freerepublic.com birçok organize muhafazakar kampanyalarda yer almıştır. Ülke çapında izlenmesine karşın, yerel sorunlara da eğilmektedir.

Şekil : 3.4. <http://www.freerepublic.com>.

3.2.4.5. Freiwilligfrei.de

Almanya'da çalışmalarını sürdüren, toplumdaki ve dünyadaki tüm olumsuzluklarla ilgili toplumu bilinçlendirmek ve bilgi vermek adına makaleler yayımlayan, röportajlar yapıp , yorumlara yer veren bir yapıdır. Siyasi, kültürel,

ekonomi ile ilgili, sosyal sorunlara yönelik, savaşa karşı, barış yanlısı her konuda yazıları ve araştırmaları mevcuttur. Web sitesinden okuyucular gönüllü bağış yapabilmektedir. Finansal kaynaklarını bu bağışlardan sağlayan Freiwillingfrei.de, 2006 yılında Amerika’da yayına başlayan freedomainradio.com sitesinden tüm dünyadan dinleyicilere felsefe ve özgürlük adına yayınlar yaparak, alternatif medya yayın organlarının rizom yapısına uygun görüntü sergilemektedir. (<http://freiwillingfrei.de/> Erişim Tarihi: 06.08.2016).

Şekil : 3.5. <http://freiwillingfrei.de>

3.2.4.6. Greenpeace.org

Greenpeace, dünyanın en büyük bağımsız ve doğrudan çevresel eylemler yapan organizasyonudur. Buzulların erimesinin önlenmesi, ormanların korunması, küresel ısınma ile mücadele, denizlerin korunması, çevremizde ve hayatımızda zararlı toksinlerden arınmış bir dünya yaratılması, sürdürülebilir gıdaların teşviki, çevreyi koruyabilmek için sahip olunan en iyi araç olan demokrasinin sağlanması ve korunması gibi temalar uğrunda çabaları ana temalar olarak belirlenmiştir.

ABD’de çevre bilincine sahip vatandaşlardan bir grup Greenpeace’i oluşturmak için 1971 yılında bir araya gelmiştir. Aktivist bir grup, kiralanan

Phyllis Cormack adlı küçük bir balıkçı gemisi ile, nükleer testleri protesto etmek ve dolayısıyla Alaska kıyılarının zarar görmesini engellemek için bir araya gelmişlerdir. ABD Sahil Güvenlik tarafından yakalanan bu cesur aktivistler nükleer test tehlikelerine karşı dünya çapında ilgi çekip, farkındalık yaratmış ve tarihe geçmişlerdir. Aktivistler ve destekçileri, ticari balina avcılığına yasak getirilmesi ve nükleer denemeleri durdurmak için dünyanın liderlerini ikna etmek ve Antarktika kıyılarını korumak için, ayrıca daha yüzlerce vaka için çalışmalar yapmaktadırlar. Bu kampanyalarda dünyanın her ülkesinden binlerce gönüllü çalışmaktadır. Greenpeace, Avrupa, Amerika, Asya, Afrika ve Pasifik'te toplam 40 ülkede, 28 bölgesel veya ulusal ofisle faaliyet göstermektedir. Greenpeace, hükümetler, kuruluşlar ya da siyasilerin finansal katkılarına katkıları talep etmemektedir. Bireysel katkılar ve bağışlarla gelir elde edilmektedir. Web sitesinden de bağışlar yapılmaktadır. Belirlenen temalarla ilgili makaleler, araştırmalar, röportajlar, fotoğraf ve videolarla bilgi paylaşımları yapılmakta, açılan bloglardan yorumlar alınmaktadır.

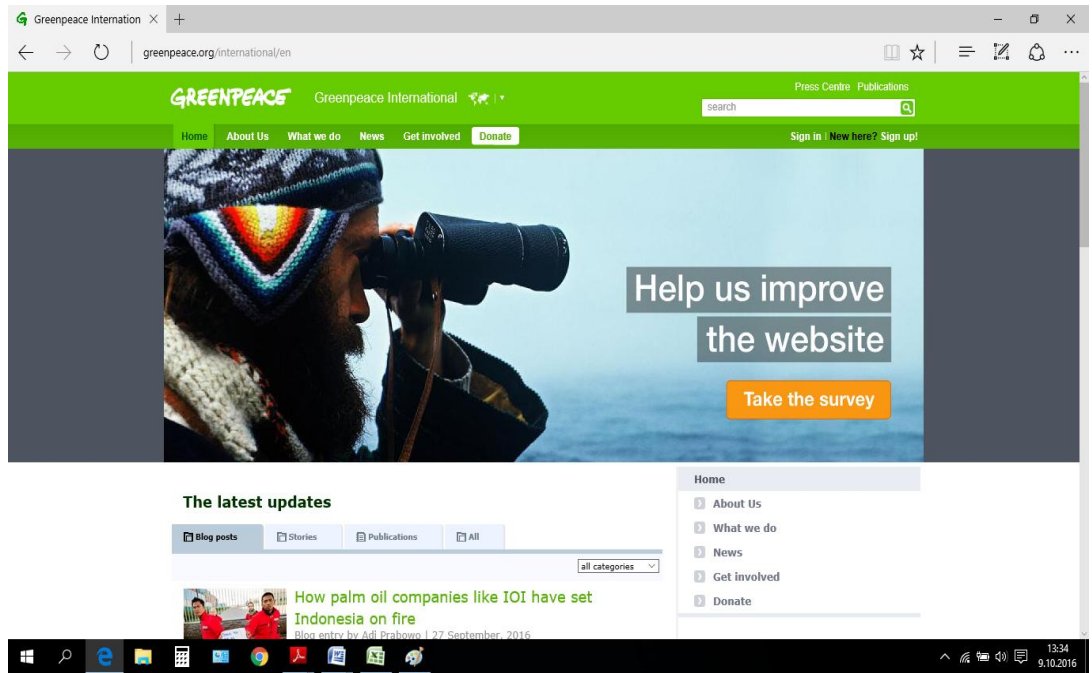
Çevreye karşı işlenen bir suça tanıklık etmek, kamuoyunun dikkatini çekerek suçu işleyenler üzerinde baskı oluşturmak amacıyla yapılan barışçıl eylemler; sabırla yapılan analizler, raporlar, basın açıklamaları, yetkililerle görüşmeleri içeren tüm çalışmaların görülen kısmıdır.

Greenpeace , uluslarüstü , ağırlara dayalı bir örgütlenmeye dönüşmüştür. 1994'te üye sayısı 6 milyonu bulan Greenpeace'in, yıllık geliri de 100 milyon USD'ı aşmaktadır. Bir çevre hareketi olarak oluşan bu profilin gerisinde üç temel bileşen vardır. Birinci bileşen, Kuzey Amerika Kızılderililerinin bir efsanesinden esinlenen, gezegen üzerinde hayatın yakın zamanda son bulacağına dair bir aciliyet duygusudur: “Dünya hastalandığında , hayvanlar ortadan kaybolduğunda , bütün soylardan , renklerden ve kültürlerden , sözlere değil yapılanlara inanan , dünyayı eski güzelliğine kavuşturacak insanların yer aldığı bir kabile gelecektir. Bu kabileye “Gökkuşağı Savaşçıları” denilecektir. İkinci bileşen, Quaker'lardan esinlenen, hem bir eylem ilkesi Greenpeace, dünyanın en büyük çevre örgütüdür; küresel çevre sorunlarını medyaya odaklı, şiddet içermeyen eylemleriyle en fazla gündeme getiren örgüttür. Alaska sahillerinde nükleer karşıtı bir protestonun ardından 1971'de Vancouver'de kurulan, sonra

merkezini Amsterdam'a taşıyan olarak, hem de bir iletişim stratejisi olarak tanıklık etmeyi benimsemiştir. Üçüncüsü ise, büyük ölçüde Greenpeace'in tarihsel lideri ve kurul başkanı David McTaggart'ın etkisiyle ortaya çıkmış, iş çevrelerine özgü, pragmatik "halletme" tavrıdır. Bilgiyi ve araştırmacı teknikleri kullanarak, gezegen çapında kilit meseleler tanımlanmalıdır; görünür hedeflere yönelik belli kampanyalar düzenlenmelidir; medyanın dikkatini çekecek seyir yönelik eylemler düzenlenmelidir; böylece mesele kamuoyunun dikkatine sunulacak, şirketler, hükümetler ve uluslararası kurumlar harekete geçmek ya da istemedikleri yayınlarla karşı karşıya kalmak zorunda kalacaktır (Castells:2008, s.229).

Greenpeace ayrıca, uluslararası anlaşmalara lobi etkinlikleriyle ağırlığını koyan, taslaklar öneren ve kabul ettirebilen az sayıdaki yetkin çevre örgütünden birisidir (<http://www.greenpeace.org/> Erişim Tarihi: 02.09.2016).

Dünyada aktivizm ile ilişkilendirilen en popüler oluşum olan Greenpeace, eylemlerinde farkındalığı sağlayacak yöntemler uygulayarak, kamuoyu vicdanını ve yönetim erklerini harekete geçirmeyi planlamaktadır. Bu şekli ile, alternatif olmanın toplumları hareketlendirmek olduğunu savunanların yerine daha uzlaşmacı tavır sergileyerek pragmatik halletme yöntemi ile farkındalığın daha mümkün olduğunu teyid etmişlerdir.

Şekil : 3.6. <http://www.greenpeace.org.>

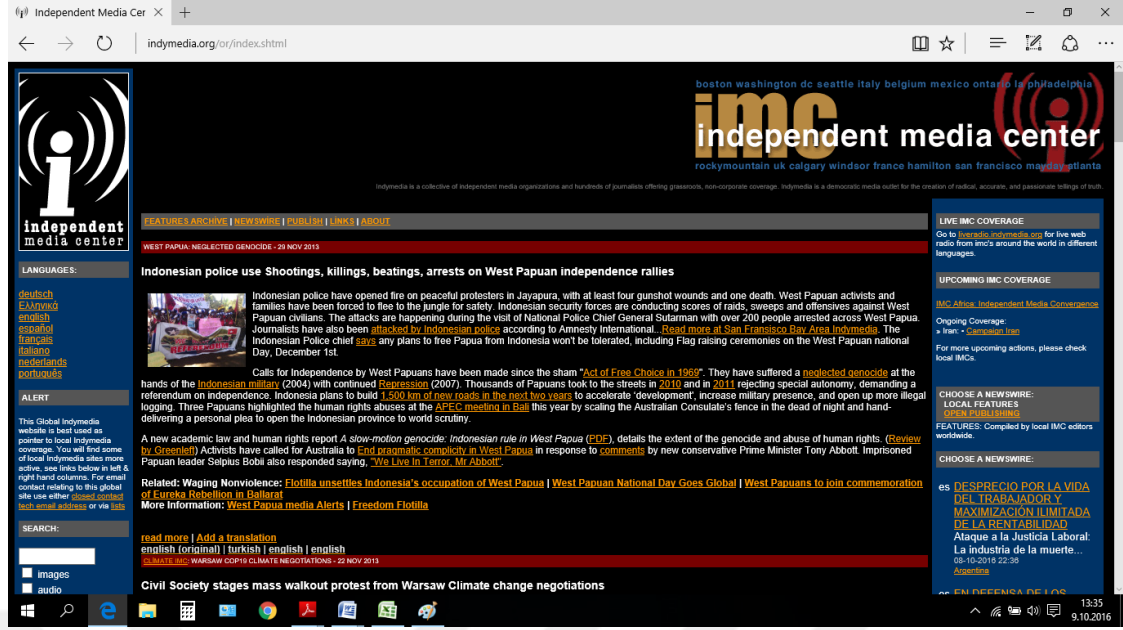
3.2.4.7. Indymedia.org

Kurumsal tabanı olmayan bağımsız medya kuruluşlarından yüzlerce gazetecinin oluşturduğu bir kolektiftir. Gerçeklerin doğru, radikal ve tutkulu hikayelerinin yaratılması için demokratik bir ortam oluşturulması amaçlamaktadır.

Bağımsız Medya Merkezi (www.indymedia.org) 1999 yılında merkezi ABD Seattle olmak üzere çeşitli bağımsız alternatif medya kuruluşları ve aktivistler tarafından kurulmuştur. Dünya çapında farklı dillerden Independent Media Center'dan (IMC) yayın yapan canlı web radyoları bulunmaktadır. Ülkelerde yaşanan toplumsal ve siyasal deformasyonlara karşı halkı bilinçlendiren, eğiten ve örgütlenmelerine yardımcı olan, yaşanan olaylardan tüm gerçekleri ile anlık raporlar, ses ve video görüntüleri ve fotoğraflarla anlık bilgi aktaran yayınlar yapılmaktadır. Baskı (gazete), radyo, uydu TV ve video kullanılmaktadır. Ayrıca Seattle Bağımsız Medya Merkezi (Seattle.indymedia.org) 5 belgesel dizi de üretmiştir.

Ziyaretçilerin yorumlarına ve haberlerine açık bir sistem uygulanmaktadır. Anaakım medyanın dezenformasyona açık, finansal kaygılarla dolu yayınlarına karşılık, daha iyi bir dünya için çalışmak, insanlığa yardım eli uzatmak amaçlanmaktadır. ABD'de merkezi Seattle olarak, 24 saat internet ve radyo istasyonu aracılığıyla, demokratik ve açık yayıncılık sistemi kullanılmaktadır. 2 milyondan fazla erişimi vardır. America Online, Yahoo, CNN, BBC Online ve desantralize ve otonom ağlar sayesinde diğer sayısız sitede yer almaktadır (<https://www.indymedia.org/or/index.shtml> Erişim Tarihi: 10.09.2016).

Tam bir rizom yapının varlığı görülmektedir. Çok çeşitli alternatif yapıdaki medya yayın organlarının, çok geniş bir coğrafyada varlığını sürdürmesi rizomatik yapıyı tescil etmektedir. Indymedia dünya çapında katılımcılığı destekleyerek yayın hayatını sürdürmektedir.

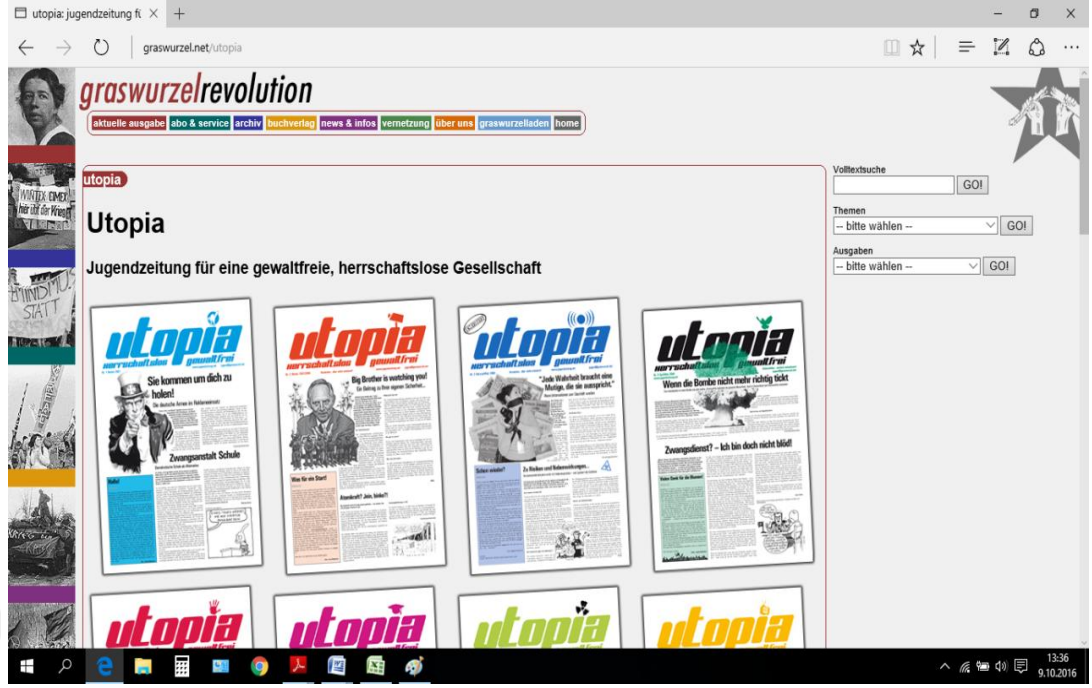
Şekil : 3.7. <http://www.indymedia.org>.

3.2.4.8. Jugendzeitung.net

Almanya’da 2007 eylülünden itibaren Jugendzeitug.net sitesinde tahakkümsüz ve şiddetsiz bir toplum için gençlik gazetesi sloganı ile online yayınlanan Ütopia adlı dergi bulunmaktadır. Ayrıca derginin dağıtımını da alternatif oluşum bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Özelliklere gençlere yönelik olup, reklam alınmaktadır. Kültür, sanat, ekonomi ve siyaset gibi tüm alanlarda makaleler ve haberlerle toplumu bilinçlendirmek amaçlanmaktadır.

Ana odaklandıkları noktalar, anti-militarizm ve ekoloji alanlarını kapsamaktadır. Mücadeleleri ve organizasyon formları uygulanabilir formlardır. Şiddet yapılarını yok etmek için, eylemlerinde şiddet içermeyen formları kullanmaktadırlar. Bu anlamda, anarşist gazetesi Graswurzelrevolution şiddetsiz devrim teorisini ve pratiğini genişletmek ve geliştirmek için 1972 yılından bu yana yayını sürdürmektedir. (<http://www.graswurzel.net/utopia/> Erişim Tarihi: 11.09.2016).

Dağıtımının kendileri tarafından yapılıyor olması alternatif dağıtım kanallarının varlığını göstermekte olup, reklam almak alternatif bir medya oluşumunun ekonomik olarak ayakta durmasını sağlamaktadır.

Şekil : 3.8. <http://www.Jugendzeitug.net>.

3.2.4.9. KİPPE Die Leipziger Strassenzeitung

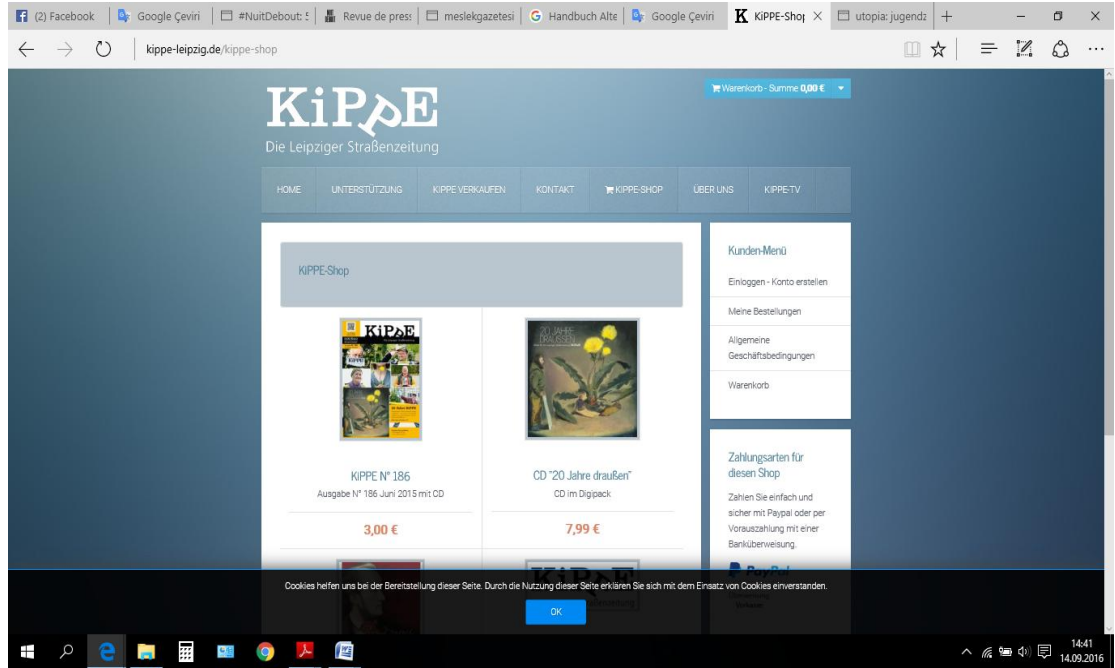
Die Kippe, profesyonel maaşlılar ve gönüllüler tarafından üretilen sosyal konulara eğilen ve Almanya’da faaliyet gösteren bir sokak gazetesidir. Yollarda ya da Leipzig kentinde restoranlarda ve barlarda satışı yapılmaktadır. Satan bayanlar evsiz, hatta tehditlere maruz kalan ve sosyal ihtiyaçları olan kişilerdir. Gazetenin satışı bu insanlara yönelik yardımlar ve toplum ile iletişime geçmeleri için bir fırsat sunmaktadır.

Derginin temaları çok çeşitlidir. Bunlar çeşitli tarihsel konular ve portreler sosyal ve kültürel konular ve bu konularda bilinçlendirme çabalarıdır.

Bu proje "evsizlere yardım" “Hilfe für Wohnungslose” derneği ile tarafından 1 Haziran 1995 yılında başlatılmıştır. 2001 ilkbaharında Leipzig bağımlılık merkezi bu sokak gazetesinin devamını sağlamak için sponsorluk yapmaya başlamıştır. Bağımlılar ve aileleri ile iletişime geçip yardımcı olan, kar amacı gütmeyen hiç bir mezhebe bağlı olmayan bir dernektir.

1991 yılında kurulduğundan beri, Leipzig, Dresden ve Stollberg / Erzgebirge bölgelerinde çeşitli sosyal projeler yapmaktadırlar. Profesyonel bir editör ekibi ve gönüllü yazarlar tarafından oluşturulmuş olup tüm sosyal gruplar hedeflenmektedir. Oluşum, sosyal açıdan dezavantajlı olanları, evsizleri desteklemek ve sosyal konularda bilinçlendirmek ön planda olmak kaydıyla yılda 8 yada 10 kez gazete çıkartmaktadır. Düşük gelirli olanlar, evsiz ya da işsizlik aylığı alanlar bu gazetelerin satışından elde edilen gelir ile geçimlerini daha iyi hale getirmekte ve toplumla iletişim halinde olabilmektedirler. 1.80 euro'dan satılan KİPPE adlı sokak gazetelerinin her birinden kalan 0.80 euro satıcı olan ihtiyaç sahibi kişilere gitmektedir (<http://kippe-leipzig.de/> Erişim Tarihi: 11.09.2016).

Alternatif medya oluşum esaslarından olan gönüllülük esaslı bu yapıda profesyonel editör ekibi için göz ardı edilmiş durumdadır. Haberlerin düzenlenmesi ve yayına hazırlanması esnasında olması gereken profesyonel destek bu oluşumda gözlenmektedir.

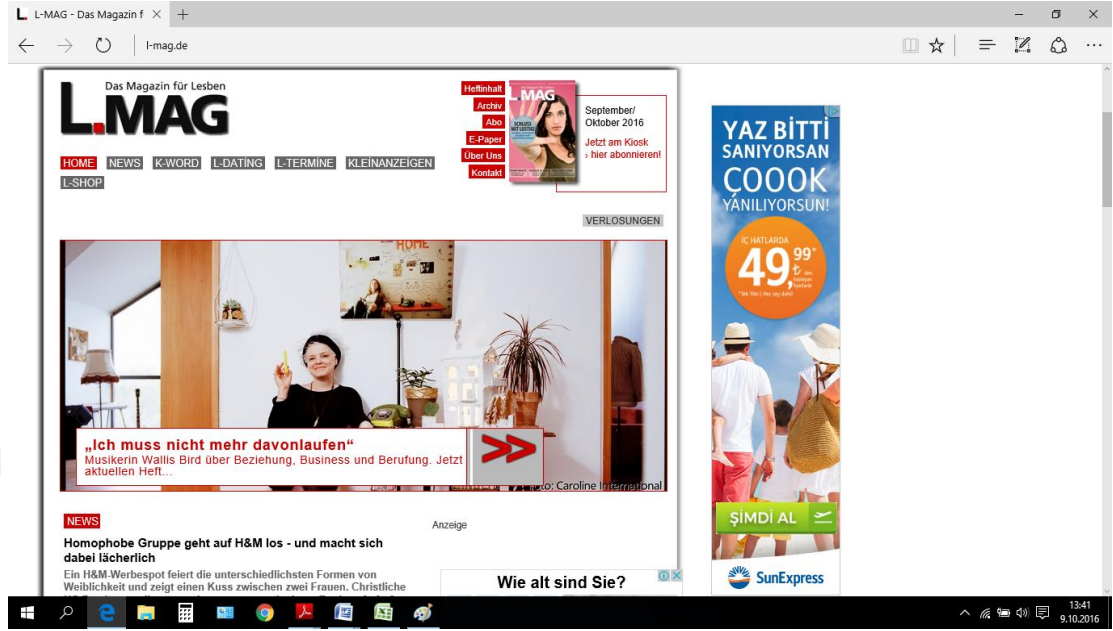

Şekil : 3.9. <http://kippe-leipzig.de/kippe-shop>

3.2.4.10. l-mag.de

Almanya'da yaşamını sürdüren, lezbiyenlerle ilgili haberler, sorunları ve yaşam tarzları ile ilgili haberler ile magazinellerde de yer verilen bir

oluşumdur. Ücretli abonelik sistemi ile finans kaynağı yaratmayı amaçlamıştır. L-MAG adında magazin dergileri de 2006 yılından beri mevcuttur(<http://www.l-mag.de/> Erişim Tarihi: 10.09.2016).

Şekil : 3.10. <http://www.l-mag.de>

Süreklilik esasının gözlendiği bu oluşumda, toplumun bir kesiminin sorun ve önerilerinin göz önünde bulundurulduğu izlenmektedir.

3.2.4.11. Oekologische-plattform.de

Almanya’da mevcut üretim ve tüketimleri ile gelişmiş ülkelerin dünyayı bir uçurumun kenarına getirdiği gerçeği ile hareket etmekte olan bu oluşum, büyük bir yağma ve devasa bir silahlanma yarışı, kontrolsüz hammadde ve enerji harcaması, kontrolsüz atıkların günümüz ve gelecek kuşaklar için büyük bir tehlike olduğunu ifade etmektedir. Platformun temel amacı, dünyanın ekolojik çöküşünü önlemektir.

Ekolojik Platform, yaptıkları için bu gelişmeleri reddettiğini açıklamıştır. Gezegenimizde "sürdürülebilir kalkınma"nın temelde farklı yaşam sürdürme ağlarına yönelik olması gerekliliğini vurgulamaktadırlar.

Doğal hayatın temellerinin korunması için gerekli olan kapitalist kar sisteminin düzeltilmesi için platformun destekçileri ve platforma katkıda

bulunan insanların katkıda bulunmasını sağlamakta bu platformun amacıdır. İhtiyaç duyulan şey sosyal ve çevresel adalet ve sosyal-ekolojik sistemdir. Zengin sanayi ülkeleri tarafından doğaya ve üçüncü dünya halklarının vicdansız sömürsünün durdurulması amaçlanmaktadır.

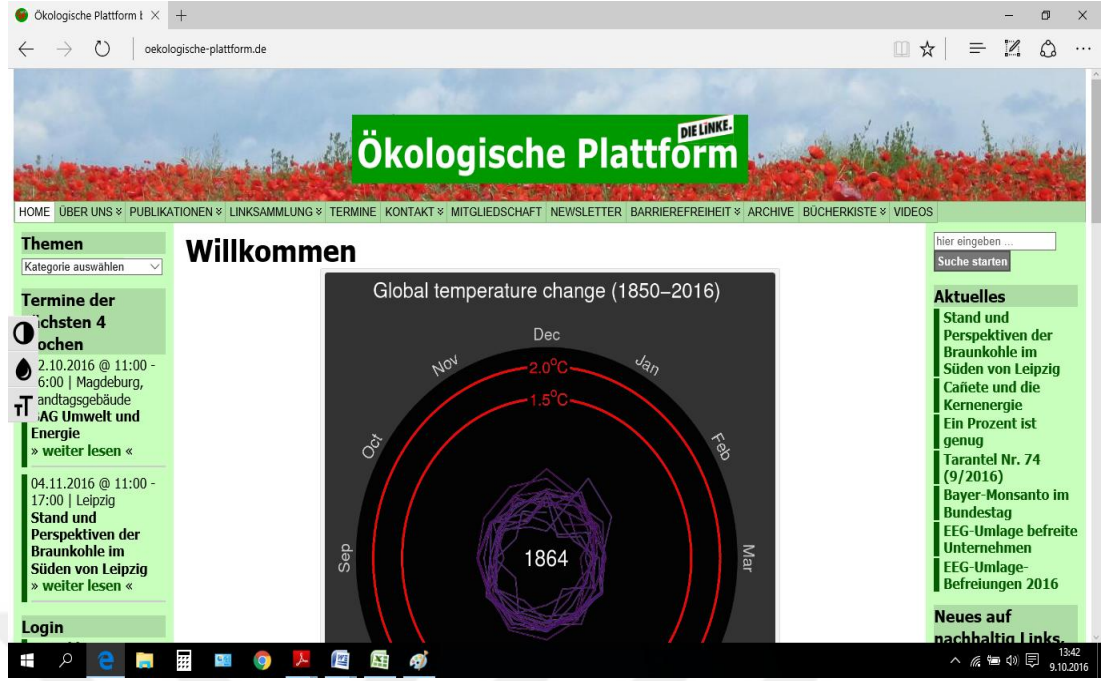
Platform, yeryüzündeki tüm insanlar için kendilerinin belirledikleri yaşamın var olduğu bir toplumun bilincinde olunmasını teşvik etmek istemektedir. Gelecek nesillerin maruz kalacağı sefaleti ve tehlikeleri önlenmesi, toplumsal dayanışma ve yeni bir yaşam yolu üzerinde inşa edilmiş bir toplum amaçlanmaktadır.

Diğer çevre örgütleri, ekolojik gruplar, toplum grupları ile ortaklık yapmak istemektedirler. Eylül 2000'de tüzüklerini oluşturan bu platformun karar organı ülke çapında yılda en az bir kez toplanmaktadır ve en az altı üyeden oluşmaktadır. Yönetim, mali kaynaklarının kullanımından sorumlu değildir ve müdahil olamamaktadır. Platform, "Tarantel" dergisinin organize edilmesi, içeriğinin oluşturulması ve yayınlanmasından sorumludur.

Ekolojik platformun tüm üyeleri gönüllülerin yanı sıra tüm diğer tanınmış gruplar ve sol partilerden oluşmaktadır. Sadece ekolojik federal yönetim kurulu Platformdan bir bütçe almaktadır.

Yapılan, **bağışlar** bütçeye yaklaşık % 28 katkı sağlamakta ve Tarantel dergisinin ve el ilanlarının ücretsiz dağıtılması, konferansların organize edilmesi ve çevre politikasına katkı sağlanması bu bağışlarla olmaktadır(<https://www.oekologische-plattform.de/> Erişim Tarihi: 12.08.2016).

Ekolojik Platformda izlenen, alternatif medyanın rizom yapısını harekete geçirmek isteği ve yatay yapılanma kapsamında yöneticilerinin mali konularda söz sahibi olmaktan uzak tutulması ile birlikte yönetim kadrosunun platformun yaşaması için gerekli kaynakların bulunması konusunda çalışmalarını gerektirecek yapılanmaya sahip olduklarıdır.

Şekil : 3.11. <https://www.oekologische-plattform.de>

3.2.4.12. Papertiger.org

1981’de ABD’de kamu televizyonu olarak kurulmuştur. Sanatçılar, aktivistler ve akademisyenlerin ortak çabalarıyla, deneysel, yenilikçi bir toplum için alternatif medyada öncü olmuştur. PTTV, iletişim araçlarına erişim yoluyla konuşma özgürlüğünün demokratik bir toplumda gerekli olduğu ideali üzerine kurulan ilk ulusal yaygın medya içeriğidir. PTTV yapımları, Amerika’nın en önemli medya eleştirmenleri ve kamusal aydınlarının bazı fikirleri ve anlayışların yer aldığı paha biçilmez video belgelerdir. Önemli tarihi alternatif medya koleksiyonlarından biridir. PTTV, bir (DIY) do-it-yourself(*kendin yap*) topluluk medya hareketinin küresel gelişimini teşvik edilmesini sağlamış, topluluk medyası için yenilikçi bir model oluşturmuş, medya aktivist örgütlerini etkilemiş ve desteklemiştir. Bugünün filizlenen bağımsız medya hareketi 1980’ler boyunca PTTV tarafından geliştirilen medya aktivistlerinin doğrudan etkileridir.

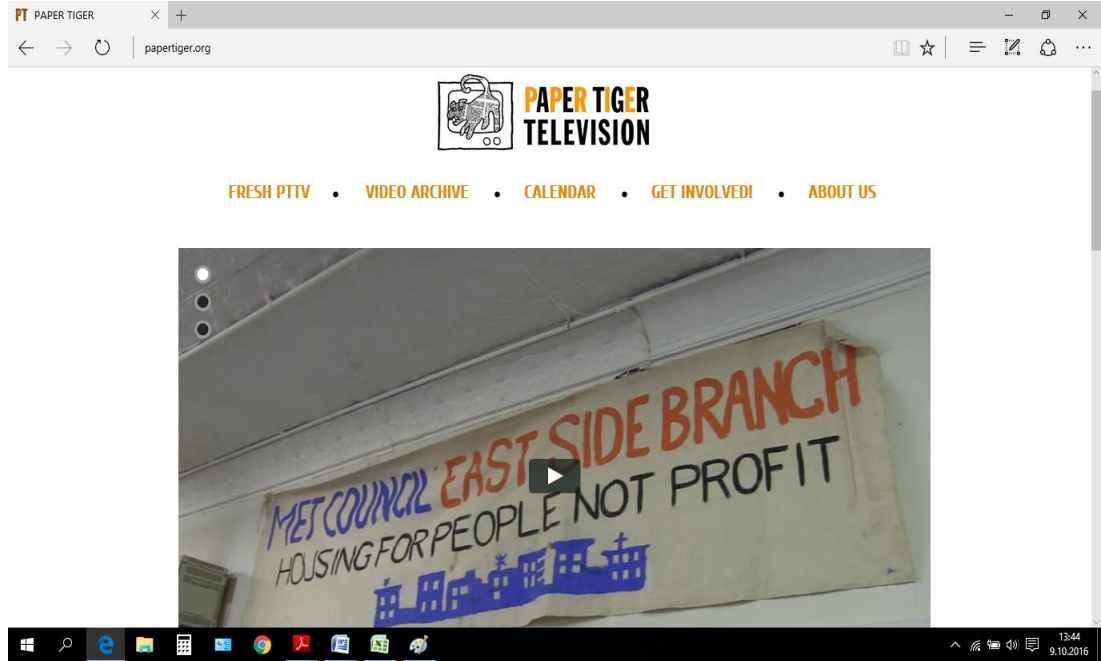
PTTV’in kitle kültürü ve siyasetinin radikal eleştiriler oluşturma ve dünyada belgesel film yapımcıları, sanatçılar, medya okuryazarlığı eğitimcileri, sosyal adalet ve medya hareketleri için yenilikçi liderlik sağlayan uzun bir geçmişi vardır.

Ana akım medyanın en büyük eksikliği, insanların görüşlerini temsil etmemesidir. PTTV'nin amacı, iletişim endüstrisini eleştirel bir bakış açısı ile izleyicilere sağlamasıdır. Bu da eşitlikçi ve demokratik kontrole mümkün olur.

PTTV, medyanın nasıl işlediğini, büyük medya kuruluşlarının toplumsal olayları nasıl işlediğini, büyük medya kuruluşlarının toplumsal olayları nasıl ve ne şekilde saptırdıklarını ve bunları nasıl yayınladıklarını konu eden televizyon programlarında hazırlamakta, yayınlamakta ayrıca bunları satmaktadır (Navaro, 2015,s.828).

Yöneticiler ve patronların olmadığı bir kuruluştur. Bütün önemli kararlar oy birliği ile toplu olarak toplantılar yapılarak alınmaktadır. Dağıtım ve idari görevleri yürüten küçük bir yarı-zamanlı personel bulunmaktadır. Tüm üretim çalışmaları gönüllüler tarafından yapılmaktadır. Papertiger "The Cloud Mountain Foundation" adlı bir vakıf tarafından finanse edilmektedir (<http://papertiger.org/> Erişim Tarihi: 19.06.2016).

Kamu eli ile kurulmuş olan, ancak toplumda ki sesini duyurmak isteyen kitlelere açılmış bir TV olan PiperTiger Tv alternatif oluşumlar içerisinde kendisine önemli bir yer edinmiştir.

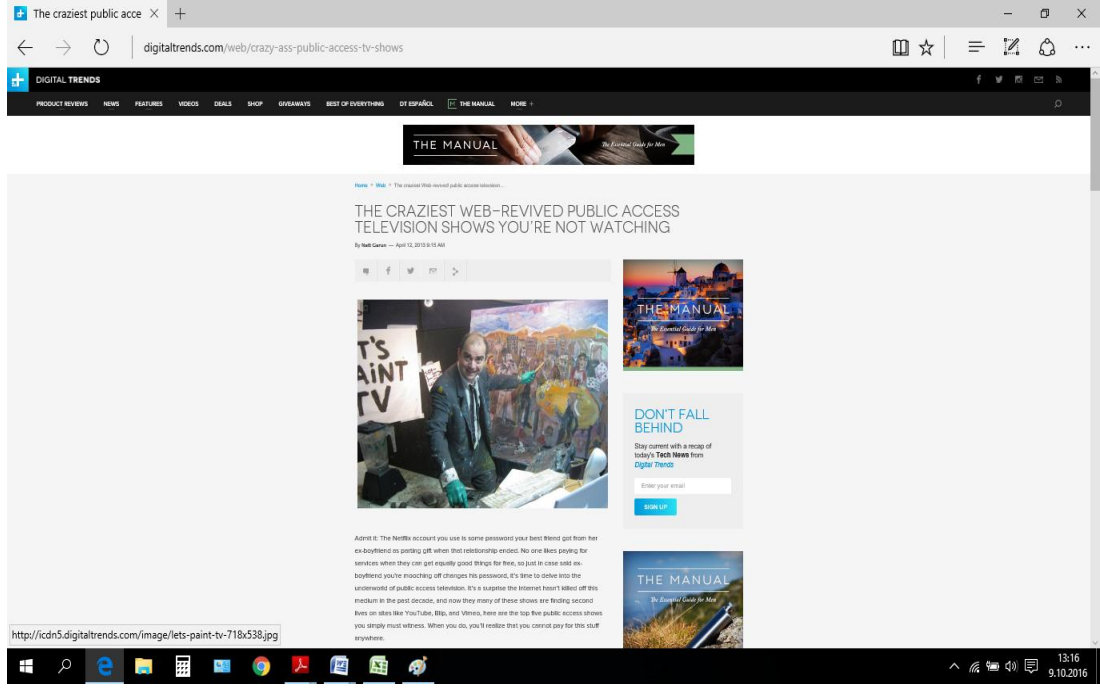
Şekil : 3.12. <http://papertiger.org>.

3.2.4.13. Public Access Television

Amerika Birleşik Devletleri'nde kamu erişim televizyonları ticari yayıncılık sistemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Anaakım medyanın bir alternatifi olarak oluşturulmuştur.

Ticari olmayan kitle iletişim araçlarının geleneksel bir şeklidir. Kamuoyunun içerik oluşturduğu kablo TV özel kanallardır . ABD tarafından 1969 ve 1971 yılları arasında Federal iletişim komisyonu (FCC) başkanının ve alternatif medya merkezinin desteği ile yayına başlamıştır. Bünyesindeki eğitim amaçlı Tv yayıncılığı ise profesyonellerce üretilir. Yerel bazda üniversiteler ve kolejlerde öğrenciler, Tv üretim deneyimi yaşarlar. Yerel olarak öğrenciler, belediyeler yada vatandaşlar kendi içeriklerini FCC kurallarına uyarak belirler ve üretir, yayınlarını yaparlar. Tv gelirlerinin %60'a yakını üyelik gelirleri, yapılan bağışlar, hibelerden oluşmaktadır. Public Access Television'un ilk örneği ise 1968'de yayına giren Dale City'dir. Günümüzde 79 adet Public Access Television yayın yapmaktadır.

Bu Tv'lar gruplar, bireyler, özel kar amacı gütmeyen veya kamu kuruluşları tarafından işletilebilirler. Kamu erişim televizyon kuruluşlarında mevcut hizmetler genellikle kapsayıcı, içerik, düşük maliyetli ve ücretsizdir. Diğer ülkelerden örnek verirsek; Brezilya, , Kanada, Avustralya, Hollanda, Almanya , Fransa, Norveç, İsveç'i sayabiliriz.

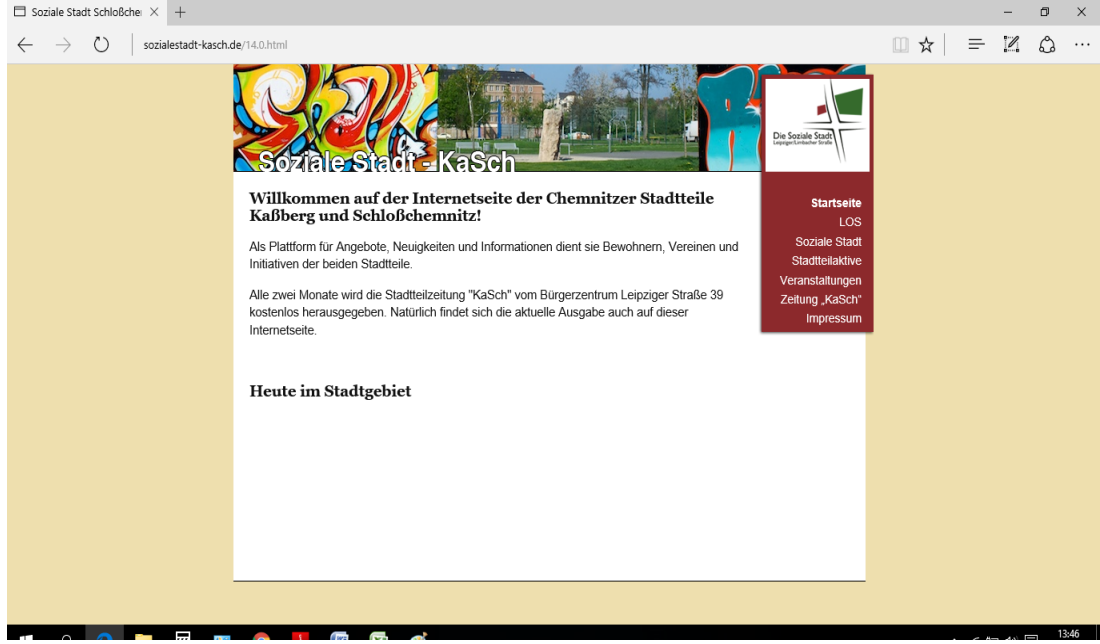

Şekil : 3.13 digitaltrends.com.

3.2.4.14. Sozialestadt-kaSch

Almanya'da yayın hayatına devam eden, izler kitlesine, teklifler, haberler ve bilgiler sunmak için oluşturulmuş bir platformdur. Tüm şehrin sakinlerine, derneklere ve çeşitli girişimlere hizmet vermektedir. Her iki ayda bir ücretsiz yayınlanan bölge gazetesi "Kasch" da bu web sitesinde güncel haberlerle yer almakta, reklamlara yer vererek finansal kaynak sağlanmaktadır.

Federal-devlet programı "Özel Gelişmiş İlçeler" adıyla, ihtiyaçları olan bölgeler bazında gelişmeleri sağlamak, artan toplumsal ve mekansal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için 1999 yılında başlatılmıştır. Programın amacı dezavantajlı bölgelerde yeterlilikleri, bilgi ve becerileri sağlamak, konut ve yaşam koşullarında, ekonomik durumda istikrar sağlamaktır. Bu sitede programla ilgili dernekler ve kuruluşlara ait bilgiler de yer almaktadır(<http://sozialestadt-kasch.de/> Erişim Tarihi: 12.08.2016).

Şekil : 3.14. <http://www.sozialestadt-kasch.de>.

3.2.4.15. Townhall.com

Muhafazakar siyasi görüşü benimseyen bir sitedir. İlk muhafazakar web topluluğu olarak 1995’de ABD’de faaliyetine başlatılmıştır. O dönemlerde siyasi siteler sayı olarak yok denecek azlıkta idiler.

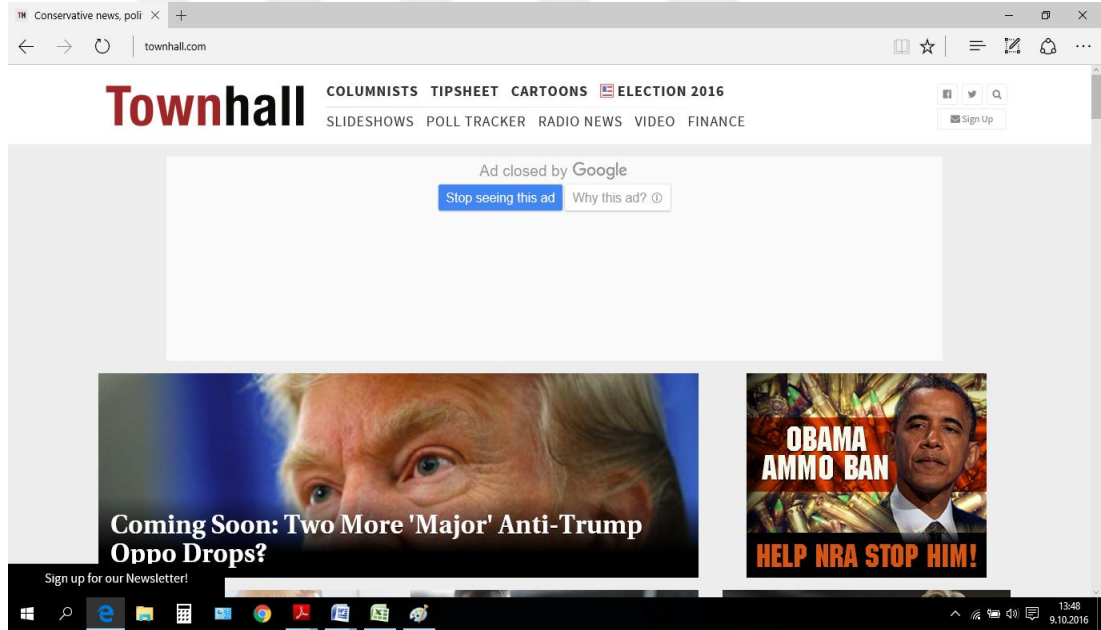
Townhall, The Heritage Foundation tarafından desteklenmiştir. 2006 yılında ise Salem Communications tarafından satın alınmış ve Salem web ağının bir parçası olmuştur. Salem Communications ise hristiyan ve aile temalı içerikler ve muhafazakar değerler ile ilgilenen ABD’nin önde gelen radyo ve internet yayınlarının takipçilerinden oluşmaktadır.

Townhall.com 100'den fazla önde gelen köşe yazarı ve kanaat önderlerinin, ortaklaşa 100 kadar muhafazakar kuruluşun araştırma, konuşma radyo ve milyonlarca siyasi yorum ve analizleri yaptıkları bir sitedir. Townhall.com, Amerika'nın siyasi tartışmalarda muhafazakar seslerini yükseltmek için tasarlanmıştır. Ayrıca bir diğer amaç ise, haber, görüş, gazetecilik ve siyasal katılma arasındaki engelleri yıkmakta ve benzeri görülmemiş kolaylıkları ile siyasi sürece muhafazakarların katılımını sağlamaktadır. Radyo, internet ve bloglar aracılığı ile siyasi katılımı gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Online radyo showları ve diğer araçlarla

haberleri şekillendirme etkisine sahiptirler. Ayrıca ayda bir yayınlanan Townhall dergisi de bulunmaktadır(<http://townhall.com/> Erişim Tarihi: 24.08.2016).

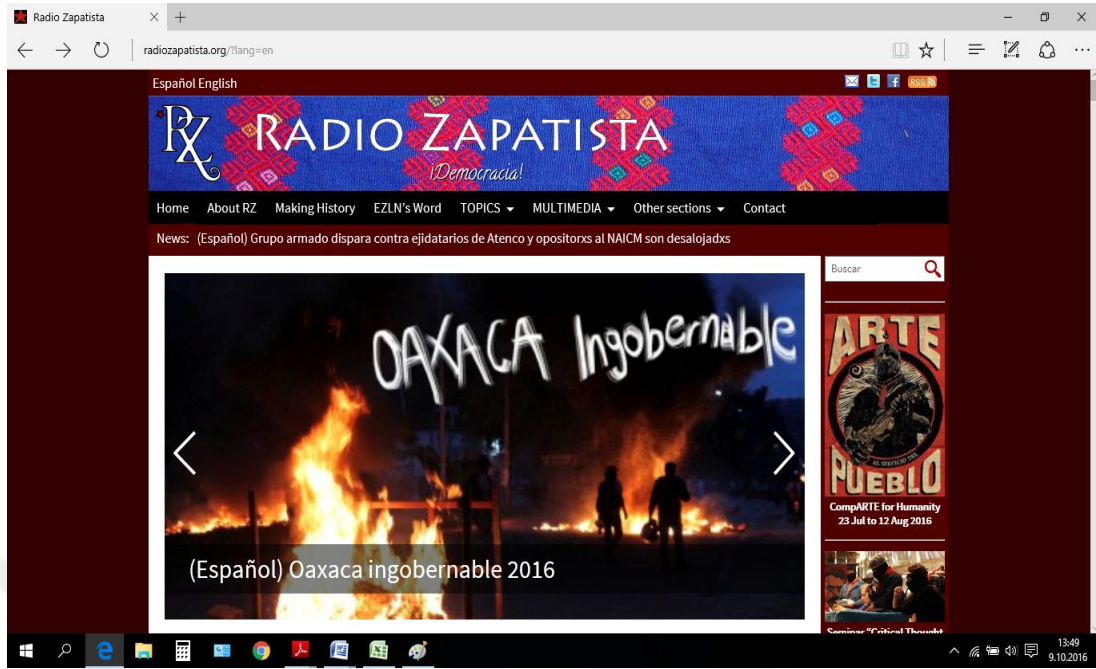
Freerepublic.com gibi Townhall.com'da muhafazakar bir yapıya sahip olup, alternatif medya şartlarına haiz bir oluşumdur.

Çalışmamızın 2.2. başlığı altında sorulmuş olan, Alternatif medya terimi ile özellikle politik olarak ilerlemeci ve amacı kapitalizmle ve egemen medya gücüyle mücadele olan solcu medyayı mı kapsamaktadır, ya da muhafazakar, sağcı ve baskıcı medyayı da kapsamakta mıdır? (Downing, 2001, s. 88) sorusuna cevap teşkil etmekte olan bu muhafazakar oluşumlar, alternatif medya kapsamına giren yayın organlarının içeriklerinden ziyade, yapısal özellikleri ile de ilişkili olduklarını göstermektedir.

Şekil : 3.15. <http://townhall.com>

3.2.4.16. Radiozapatista.org

Şekil : 3.16. <http://radiozapatista.org/?lang=en>

Radio Zapatista kar ve rekabet güdmeyen, adalet, ve onuru ön planda tutan, kapitalist mantığın dışında, Meksika'yı da kapitalist mantığın dışında inşa etme olasılığına inanan bağımsız alternatif medyadır. Zapatista topluluklarının birçok coğrafyalarda mücadeleleri ve isyanlarını, emperyalizmle mücadelelerini, haklılıklarını anlatmayı amaçlar. Zorunlu göçler, siyasi tutsaklar, kadın sorunları, emperyalizm ve diğer siyasi ve sosyal sorunlar ana temaları arasındadır. Ücretsiz, alternatif ve bağımsız medyayı amaçlamaktadırlar. Ayrıca bu konuda festivaller, toplantılar ve seminerler düzenlemektedirler(<http://radiozapatista.org/> Erişim Tarihi: 12.09.2016).

3.3. Türkiye ve Dünyadaki Alternatif Medya Yayın Organlarının İncelenmesinden Elde Edilen Verilerin Karşılaştırılması

Türkiye’de alternatif medya yayın organlarını katılımcılık başlığı altında incelediğimiz zaman, haberin her aşamasına izler kitlenin dahil olduğunu gördüğümüz azımsanmayacak sayıda medya yayın organlarından bahsetmemiz mümkündür. Türkiye’de katılımcılığın var olması, alternatifliğin gereklerinden ve ayrılmaz bir parçası olduğu düşüncesinin var olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu nedenledir ki, izler kitlenin haberin her aşamasında çok sayıda alternatif medya yayın organında kendilerine bir yer bulduğu gözlenmektedir.

Dünyada ise katılımcılık kavramı minimum seviyede izlenmektedir. Devlet eli ile fonlanan alternatif oluşumlarda tam bir katılımcılık söz konusu iken, diğerlerinde sadece yorumlarda, alternatif oluşumun önderliğini yapmış olduğu aktivist çalışmalarda ve dağıtım aşamalarında görmemiz mümkün olmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, profesyoneller süreçleri kontrol altında tutmaktadır.

Alternatif medya tanımlarında, özellikle alternatif medyanın gönüllülük esası ile yapılandırılmış olması gerekliliğinden, haber üretiminin son aşamalarında tamamen uzaklaşmış olduğu gözlemlenmektedir.

Günümüz güçlü medya kuruluşlarında var olan profesyonel yapı, haber kaynağı, üretimi ve yayımlanması gibi her aşamada gözlemlenmektedir. Bu profesyonel yapının varlığı medya kuruluşlarının gücünü arttırmalarında önemli bir etken olmaktadır.

Türkiye’de ve dünyadaki alternatif medya yayın organlarında görülen benzerliklerden biri de, her ne kadar alternatif medya tanımlarına uymamasına rağmen mutlaka profesyonel destek alınmasının söz konusu olmasıdır. Her aşamada olmasa da, editöryel aşamada mutlaka profesyonel destek göze çarpmaktadır. Profesyonel desteğin var olması nedeni ile sadece yatay yapılanma değil, dikey hiyerarşi de söz konusu olmaktadır.

Türkiye’deki alternatif medya yayın organlarında çokca değer verilen ve özellikle talep edilen katılımcılığın, haberin her aşamasında varlığı sebebi ile haber üretiminde söz konusu olan doğrulama metotlarının kesinlikle uygulanması gerekmektedir. Bu ise; haberin ötelenmesi ve zamanında gündemi yakalamak konularında gecikmelere neden olmaktadır. Yapılabilecek en ufak hata ile denetimlerde gözden kaçmış bir nokta, yayınlanan haberlerde mizenformasyona neden olabilmektedir. Özellikle dezenformasyonun varlığı,

alternatif yayın organların haberlerinde tam bir sorun olarak karşımıza çıkmakta olup, çok önemli bir güven kaybına neden olmaktadır.

Çalışmada gerçekleştirilen Türkiye ve dünyadaki alternatif medya yayın organlarının analizleri sonucu elde edilen veriler değerlendirildiğinde, göze çarpan bir başka nokta, alternatif medya yayın organlarının finansal bağımsızlıklarını kazanmak zorunda olmalarının gerekliliğidir.

Türkiye’de araştırmaya dahil olan alternatif medya yayın organlarının finansal kaynaklar yaratma konusunda sıkıntı çektikleri görülmekle birlikte, fonlardan destek alan bazı yapıların da varlığı söz konusu olmaktadır. Bu durum anaakım medya ile mücadelelerinde ve kendi kitlelerine ulaşabilmelerinde bir avantaj sağladığı da bir gerçek olarak önümüze çıkmaktadır. Finansal güçlük içinde olan yayın organların kendilerine kaynak sağlama konusunda yardım almaları zorunluluğu önemli bir gerçektir.

Dünyadan ele alınan örneklerde ise; çarpıcı olan alternatif medya yayın organlarından bazılarının kamu desteği bile alıyor olmalarıdır. Bu tür bir desteğin alınması genel olarak alternatif medya kapsamında yer alınabilmenin önünde bir engel olarak görülse de, bu güçlü medyaların var olması için önemli bir nedendir.

Dünyadaki alternatif yayın organların finansal yapılarını güçlendirdiği görülmektedir. Kamu ve özel sektör desteği, bağışlar, fonlar, satış gelirleri ve abonelikler ile gelir sistemlerini oturtmuş gibi görülmelerine rağmen sürekli yeni finansal arayışlarda olmaları da göze çarpmaktadır.

Alternatif medya yayın organlarının asıl varlık sebepleri çalışmamızda da belirtildiği üzere sessizlerin sesi olmak, azınlıkların sorunlarına dokunabilmek ve onlara çözümler üretmek, anaakım medyada problemlerine, dilek ve isteklerine yer verilmeyen kitlelere destek olmaktır. Ancak bu görevlerini yerine getirebilmelerinin öncül şartı sürekli yayın yapabilmelerinden geçmektedir. Dolayısı ile süreklilik şartı söz konusudur. Finansal sıkıntılar nedeniyle yayınlarının kesintiye uğraması, önemli bir sorun olarak

görülmektedir. Ancak, bunun yanı sıra, yönetim erklerinin müdahaleleri ile yayınlarının kesintiye uğraması kuzey demokrasilerinde görülmese de, güney yapılarında söz konusu olmaktadır. Bir başka kesinti nedeni ise, amaçları anlık yayınlar ile toplumu hareketlendirmek, anarşizm ve toplumsal eylemlere destek vermek olan gerilla yapılarının varlığıdır ki, bu yapılar alternatif medya kavramında bir takım tahribatlara da neden olmaktadır. Yayınların sürekli olamaması ise söz konusu oluşuma olan güveni sarsmakta, izler kitlelerinin umutsuzluğa düşmelerine de neden olmaktadır. Türkiye’de alternatif medya yayın organlarının sürekliliklerini sağlamak için yoğun çaba sarf edildiği görülmekte olup, yönetim erklerinin baskı ve zoru ile bazı alternatif medya yayın organlarının sürekliliklerinin sıkça kesintiye uğramış oldukları, bazı durumlarda da moderatörlerinin cezalandırıldıkları izlenmektedir.

Dünyada ise finansal açıdan alternatifliğini yitirmek zorunda kalan bazı medya yapılarının varlığı söz konusu olsa da süreklilik açısından herhangi bir kesintinin söz konusu olmadığı gözlemlenmektedir.

Alternatif medya yayın organlarının, gerçek anlamda demokrasiyi ve basın özgürlüğünü yaşayan coğrafyalarda kitleleri yasadışı toplumsal eylemlere ve anarşizme sürüklemek hakkında herhangi bir kaygılarının olmadığı görülmekle birlikte, güney demokrasilerinde yer alan yayın organlarının üzerine bu görevlerde yüklenmiş ve kendilerinden çözüm için bu yönetime yönelmeleri talep edilmektedir. Türkiye’de siyaset ile ilgili alternatif medya yayın organlarının ortaya çıkması ve var olanların da kendilerini geliştirmeleri Gezi Eylemleri dönemine denk gelmektedir. Dolayısı ile güney demokrasilerinde alternatif medya yayın organları toplumsal eylemler yaratma ve yürütme kaygısı taşırken, toplumsal eylemler de alternatif medyalar yaratmaktadır.

Alternatif medya yayın organlarının bulunduğu coğrafyalara ve bu coğrafyalardaki işlevlerine bakıldığında, özgürlükleri doğrultusunda hareket edebildikleri görülmektedir. Demokratik olmayan yapılarda alternatif medyalar genellikle o coğrafyalarda özgürlüklerin elde edilebilmesi yönünde çalışmalar yaparken, demokrasilerin yüksek yaşandığı ülkelerde, alternatif medya yayın organları farklılıklar göstererek genelde alan medyalarına dönüştüğü, söz konusu

başlıklar altındaki sorun ve önerilerin seslendirilmesini ve seslerini kamu erklerine ulaştırmaya çalışarak gündem oluşturma isteklerini görmekteyiz.

	TÜRKİYE	DÜNYA
ÜRETİMDE KATILIMCILIK	Katılımcılığa her aşamada önem verilmektedir. Katılımcılık esas olarak görülmektedir.	Haber üretiminde katılımcılık göz ardı edilmiş. Ancak faaliyetlerde ve organizasyonlarda katılım üst düzeyde.
PROFESYONEL İŞGÜCÜ KULLANIMI	Üretimin önemli aşamalarında profesyonel işgücü kullanımı	Her aşamada profesyonellik
GERÇEK VE DOĞRU HABERCİLİK	önem veriliyor	önem veriliyor
SÜREKLİLİK ESASI	Devlet kısıtlamaları ve finansal nedenlerle süreklilik kesintiye uğramakta	Süreklilik mevcut, kesinti kesinlikle sözkonusu değil
FİNANSAL YAPI OLARAK	Finansal kaynak oluşumunda kamu desteğinden kesinlikle uzak durulmaktadır.	Kamu desteği dahil her finansal kaynak kullanılmaktadır
ALTERNATİFLİĞİN AMACI	Kitlelerin değiştirilmesi ve dönüştürülmesi	Kamu erklerini ve kamu vicdanını harekete geçirilmesi

Tablo: 3.1. Alternatif medyanın Türkiye ve dünya ülkelerindeki karşılaştırması

Alternatif Medyanın zorunlu koşulları.

Katılımcılık Türkiye'deki alternatif medya yayın organları için belirleyici özellik olarak görülmekle birlikte, dünyadaki oluşumlarda haber üretimi ile ilgili olan aşamalarda profesyoneller kullanılmaktadır. Profesyonel kadroların kullanılması, eğitim giderlerini minimuma indirmekte ve bu da alternatif yayın organlarına, hem kendi işlerine daha iyi yoğunlaşmaları hem de maliyetleri azaltmaları açısından olanak sağlamaktadır. Bu nedenlerle haber üretim aşamasına katılımcılık, belirleyici özellik olmaktan çıkmaktadır.

Elde edilen bu bulgular **"H1: Alternatif medya üretimde katılımcılık bir zorunluluk değildir."** hipotezini doğrulamıştır.

Profesyonel iş gücünün varlığı gönüllülük esasını minimuma indirgemektedir. Gönüllülüğün kullanılmasının herhangi bir olumsuzluğa yol açmayacak şekilde sürdürülmesi alternatif oluşumlar için mümkün olan bir unsur olarak görülmektedir. Profesyonel işgücünün söz konusu olduğu yapılanmalarda yatay yapılanma sözkonusu olamamakta, dikey bir hiyerarşinin varlığı hissedilmektedir.

Dünyadaki alternatif medya yayın organlarında izlenen profesyonel yapılanmalara karşılık, Türkiye’de profesyonel kadroların kullanılması minimum seviyede kalmıştır. Bu veriler sonucunda, “**H2:** *Alternatif medya, üretimlerinde profesyonel gazeteciler çalıştırmalıdır.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alternatif medya yayın organlarının haber ve duyurularında kesinlikle dezenformasyona yer verilmemesi gerekmektedir. İzlerkitle haber ve duyuruların doğruluğundan kesinlikle şüphe duymamalıdır. Ayrıca mizenformasyonun da önüne geçilebilmek için haber üretim süreci titizlikle takip edilmelidir. Araştırmamızda elde edilen verilerden, tüm alternatif yayın organlarının bu koşula kesinlikle uymuş oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, “**H3:** *Alternatif medya haber ve duyuruları gerçek ve doğru olmalıdır. Dezenformasyona ve mizenformasyona yer yoktur.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alternatif medya yayın organları anaakım medya ile mücadele edebilmeleri için kendilerine yeterli finansal gücü sağlamaları gerekmektedir. Aksi halde liberal kapitalist sistemlerde mücadele gücünü kaybedince yok olmaya mahkumdurlar. Bu nedenle devlet katkısı olmadan, karma kaynak kullanımına yakın durmaları gerekmektedir. Ülkemizde görülen ise, finansal zorlukların alternatif yayın organlarını etkilediği ve bu durumun bazı zamanlarda yayınlarında kesintiye neden olmasıdır. Bu bağlamda, “**H4:** *Alternatif medya, finansal gücünü sağlamadığı sürece amacını gerçekleştiremez.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alternatif medya yayın organlarında esas olan sürekliliğinin sağlanmasıdır. Süreklilik izlerkitlenin güven ve sadakatının azalmasına neden olmayacak şekilde devam etmelidir. Ancak Türkiye de dahil olmak üzere

güney demokrasilerinde görülen devlet eli ile getirilen kısıtlamalar nedeniyle bu yayın organların dönem dönem kesintiye uğradıkları görülmektedir. İzler kitlenin bağlılığının önem kazandığı ve takipçi sayısının artırılmasının gerekliliğinin ön görüldüğü durumda, sürekliliği herhangi bir sebepten ötürü kesintiye uğrayan alternatif medya yayın organları inanırlığını zora düşürmektedir. Dünyada bu durum ile ilgili örnekler bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü, “**H5:** *Alternatif medya sürekliliğini sağlamak zorundadır.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Alternatif medya yayın organlarının, toplumları değiştirip dönüştürmek yerine sadece kamu vicdanına ve yönetim erklerine seslerini duyurabilme çabaları ile var olmaları, aynı zamanda da sivil itaatsizlik sınırını aşmayacak şekilde oluşturulacak eylemlere öncülük yapmaları gerekmektedir. Demokratik yapısının gelişmediği ve basın özgürlüğünün kısıtlı olduğu Türkiye gibi ülkelerde alternatif medya yayın organları öncelikle bu özgürlükler için çaba göstermekte ve kitlelerin hareketlenmesi için öncülük yapmaktadır. Bu çaba Türkiye’deki alternatif medya yayın organlarına devingen bir özellik kazandırmaktadır. Devingen özellik bu yayın organlarını alternatiflikten uzaklaştırıp, ulaşılamaz ve kontrol edilemez duruma getirmektedir. Bu durum ise, söz konusu yapıların gerilla medya tabirine yaklaşmalarına neden olmaktadır. Elde edilen bulgulardan yola çıkıldığında, “**H6:** *Alternatif medya farklı siyasal sistemlerde, farklı şekillerde işlevini sürdürmektedir.*” hipotezinin doğrulandığını görmekteyiz.

“**H7:** *Alternatif medya, anaakım medyada sorunlarına yer bulamayan kitlelerin seslerini kamu vicdanına ve yönetim erklerine ulaştırabilecekleri oluşumlar olmalıdır.*” hipotezi, araştırmamızın 12. sorusunda aranmıştır. Soruya verilen cevaplarda yayın organlarının farklı noktalara vurgular yaptığı izlenmiş olup, kamu vicdanına ve yönetim güçlerine ulaşma çabaları görülmemektedir. Bu veriler doğrultusunda hipotez doğrulanmıştır.

Alternatif medya kavramı altında izlenen bu medya organlarının internet ve sosyal medya üzerinde yoğunlaşmış oldukları görülmektedir. Bu yoğunlaşmaya Türkiye açısından bakıldığında, %80-85 oranında yeni medya

alanında genel habercilik yapan ve alternatif yayın yapan sitelere rastlanmaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri özellikle sosyal ağlar; varlıklarını, düşüncelerini, haberlerini, mağduriyetlerini duyuramayanlar için önemli bir iletişim alanı haline gelmiştir.

Sosyal ağların, alternatif haberleşme ve örgütlenme aracı olarak bu kadar etkin kullanımı, Türkiye'nin alternatif medyanın son yıllarda dünya üzerinde yayılmasından nasibini aldığını göstermektedir. Türkiye'deki bu gelişme ayrıca kamunun, devlet çıkar ve politikalarının eleştirel haberlere ulaşmasını sağlayarak basın manzarasını zenginleştirmiştir (Elmas & Kurban 2011: 61).

Bu gelişmenin altında yatan en önemli nedenler, yeni medya yapılarının zahmetsiz oluşumu, maliyetlerinin çok düşük olması, haber ve duyuruların hızlı bir şekilde servis edilebilmesi ve ulaşılabilirliğinin kolay olması ile birlikte kanunlar çerçevesinde takip edilmesinin zorluğu ve yaptırımlar karşılığında tekrar üretilmelerinin kolay olmasıdır. Ayrıca, üretilenin dağıtımı söz konusu olmamaktadır. Bu avantajları ile ön plana çıkan yeni medya oluşumlarının dezavantajları da bulunmaktadır. Yeni medyada üretilen içeriğin dezenformasyona açık hale gelmesi önemli bir neden olmaktadır. Ayrıca, üretimi profesyonel olmayanların oluşturması da habercilik anlayışından uzaklaşmasına ve içeriğin izler kitleye aktarılması sırasında bazı eksikliklerin oluşmasına yol açmaktadır. Habere ulaşma, haber kaynaklarının bulunması gibi özellik gerektiren üretim etapları, yeni medya oluşumlarında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gibi eksikliklerin varlığı da alternatif medyada doğruluk esastan uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

SONUÇ

Kitle iletişim araçları, bireylerin toplum ile bütünleşmesinde, toplumun bir parçası olmalarında, toplumun kültürel değerlerini almalarında ve yeni değerler eklemelerinde, inanç, tutum ve davranışlarındaki değişmelerde rol oynamaktadır. Bu etkileşimin düzeyi, bireylerin kitle iletişim araçları ile ilgili önyargılarına, bu araçların ne sıklıkla kullandıklarına ve bu araçlar aracılığıyla kendilerine ne tür mesajlar verildiğine bağlı olarak değişmektedir.

Çalışmamızda bu bağlamda alternatif medya kavramı incelenmiş, Türkiye ve dünyadaki alternatif medya yayın organlarının aralarındaki farklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu yapıların nerelerde birleştiği ve nerelerde ayrıldığı konusunda bir sonuca ulaşılmış ve yeni bir tanım getirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız 3 bölümden oluşmuştur. I. bölümde demokrasi kavramı ile basın/medya ilişkisi bağlamında Osmanlıda ve Türkiye’de basın/medya yapılarında alternatiflik aranmıştır. II. bölümde alternatif medya kuramsal açıdan incelenmiş, söz konusu medya yayın organlarının bu çalışmada ortaya konulan görüşler ile nerelerde kesiştiği, nerelerde ayrıldığı açıklanmaya çalışılmıştır. III. bölümde ise, Türkiye’deki ve dünyadaki alternatif medya yayın organlarının ortaya koyduğumuz hipotezlere göre karşılaştırılması yapılarak, sonucunda çalışmamıza temel teşkil eden hipotezlerimizin Türkiye ve dünyadan örnekler açısından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın önemi ise, alternatif medya kavramına yeni bir tanım getirilmeye çalışılması ve Türkiye-dünya bağlamında yayın organlarının genel olarak araştırma konusu dahiline alınıp karşılaştırma yapılmasıdır. Türkiye açısından dikkate değer bir başka konu ise, alternatif olarak sınıflandırılan medya yapılarının akademik araştırmalara gerekli özeni göstermedikleri ve yardımcı olmadıklarıdır. Araştırmamıza konu olan 27 alternatif medya yayın organından sadece 10’u geri dönüş sağlamış ve araştırmanın tamamlanmasına yardımcı olmuştur. Bu durum da oldukça düşündürücüdür.

Elisabeth Noelle-Neumann'ın öne sürdüğü suskunluk sarmalı kuramının keskin yapısının içerisine sıkışmış bireylerin coğrafi topluluklardan, günümüz siber uzay topluluklarına dahil oldukları düşünüldüğünde bu sarmaldan kendilerini koparabilmelerinin en önemli kaynağı, katılımcılık özelliğinden dolayı alternatif medya olmaktadır.

Alternatif medya bu birleştirici ve toplayıcı özelliği nedeniyle, toplulukla ayrı düşmüş bireylerin, kendi topluluklarına bağlanma ve bütünleşme ihtiyaçlarını yerine getirebilmeleri açısından önemli bir görevi yerine getirmektedir. Bu bağlantıyı sağlamış olan bireyler, kendi duygu ve düşünceleri doğrultusunda kaynaşmayı gerçekleştirebilmişler ve ait oldukları topluluk içerisinde kendilerini daha önemli ve özgür hissedebilmelerinin önünü açmış olacaklardır. Bu durum alternatif medyanın özgürleştirici özelliğini de öne çıkarmaktadır.

Türkiye'de alternatifliği tarihin akışı içerisinde arama çabalarımız bizi Osmanlı'ya, matbaanın coğrafyaya dahil oluşuna kadar götürmüştür. Bu dönem içerisinde alternatifliğe yaklaşan bazı çalışmalar görülmüştür. Bu çabaların içerisinde, Yeni Osmanlı'ların öncüsü sayılan Şinasi'nin makalelerinde üzerinde önemle durduğu dilencilik ve Galata'nın ışıklandırılması konusu, gücü harekete geçirip ilgili konularda tedbir almaya zorlaması nedeni ile örnek olarak almamızı gerektirmiştir. Şinasi, batıda görmüş olduğu çağdaş, medeni şehir hayatının Osmanlı toplumunun da hakkı olduğu düşüncesiyle gazetesinde bu konular ile ilgili çok sayıda makaleler yazarak hükümetin bu konulara yönelmesini sağlamıştır.

Genellikle iç ve dış politika, toplum hayatına yön veren olaylar, sosyal meseleler, maliye ve eğitim konularını ele alan Şinasi'nin Tasfir-i Efkar'da yayımlamış olduğu "Dilencilerin Kaldırılması ve Himayesi" adlı makale dönemin düşünce adamlarının dilenci ve dilencilığe karşı yaklaşımlarını yansıtması açısından önemli olup, makalenin yayınlanması dönemin devlet otoritesini "Selee Kanunu"nu çıkartmak zorunda bırakmıştır.

Şinasinin bir diğere makalesi ise sokakların aydınlatılması ve temizlenmesi ile ilgilidir. Makalenin yayınlanmasından sonra Galata ve Beyoğlu gaz lambaları ile ışıklandırılmıştır.

Söz konusu çalışmalar bize, alternatif olarak kamu vicdanı ve yönetim erklerine ulaşmanın çözümünün de beraberinde oluşturacağını göstermektedir. Demokrasiden bahsetmemizin mümkün olmadığı dönemin yönetim şeklinin de monarşi olduğu göz önünde bulundurulunca, çok önemli bir girişimin başarılı olduğu görülmektedir.

Çalışmanın basının Osmanlı coğrafyası içerisindeki gelişimi ve alternatiflik arayışı bölümünde yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular içinde, Ali Suavi'nin 1 Ocak 1867 yılında Muhbir Gazetesinde yayımlanan bir makalesinde ifade ettiği “dünyanın gelişen teknolojiler vasıtası ile küçüldüğü” düşüncesi Mc Luhan'dan tam 100 yıl önce söylenmiş olmasına rağmen, bir Amerikalı, Alman ya da İngiliz... olmaması nedeniyle literatürde adı geçmemektedir.

1980 sonrası, iletişim teknolojilerinde yaşanan büyük değişimler, bu araçların toplumları etkileme güçlerini de değiştirirerek, o döneme kadar toplumlarda yaşanan gelişmeleri yansıtmakla sorumlu olan güçler artık kamuoyu yaratma çabalarında bulunmaya başlamışlardır. Haber ve bilgi değerine sahip olan içerikleriyle kamuoyunun oluşumu sürecinde önemli roller üstlenen kitle iletişim araçlarının bireyler üzerinde çok büyük etkisinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Gerçekleşen etkinin niteliği ve derecesi kişiden kişiye, yaş ve cinsiyete, eğitim ve kültür düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları 2.12.6. Yönlendirme Becerisi Açısından Alternatifliğin Kaybedilmesi başlığı altında Türkiye'de yapılmış olan araştırmada da izlemiştik. Barrett ve Braham'ın 1995 yılında yayınladıkları eserde vurguladıkları Katz ve Lazarsfeld'in teorilerinde olduğu gibi, medyanın etkisinin derecesi ile bireylerin toplumsal statüleri arasında doğrudan ve ters bir ilişki olduğu, yüksek toplumsal statüye sahip olan bireylerin medyadan daha az oranda etkilendikleri, düşük sosyal-ekonomik düzeydeki bireylerin daha yüksek derecede etkilendikleri görüşü hakimdir.

Dahlgren alternatif medya araştırmalarında “iletişim zincirinin klasik adımları”ndan uzaklaşılmaya başlandığını gözlemlemektedir. Bunun yanı sıra, “Lievrouw’un yaptığı araştırmalara göre altkültürel oluşumlar içindeki iletişim süreçleri dizisi olarak alternatif medya sürecine dahil olan okuyucular sadece ilgi alanlarını tercih etmektedirler.

Atton’un görüşü ise, anaakım medyanın içinde değil, karşısında konumlandırılabilir heterojen bir kültürel form olarak karşımıza çıkan alternatif medyanın; alternatif yollardan ulaştığı, alternatif değerler doğrultusunda oluşturduğu haberlerin, demokratik bir toplum düzeni için önemli bir ihtiyaç olmasıdır.

Süreçleri ve sonuçları itibarı ile alternatif medyanın dünya ve Türkiye karşılaştırılması yapıldığında, bu yapıların birbirine yaklaştıkları ve uzaklaştıkları ya da birbirlerinden tamamen farklılaştıkları görölmüştür. Alternatifliğin coğrafyalar bağlamında farklı algılandığı ve bu farklılığın oluştuğu şartların neler olduğu irdelediğinde; içerik ve yapısal özellikleri, ile aldıkları destekler açısından aynı ya da benzer özellikler taşıdıkları, toplumsal değişikliğin sağlanması ve bu süreçte aktif rol oynanması güney tipi demokrasilerde daha öne çıkan sorumluluklar olarak kabul edildiği görölmüştür. Bu ayrışma ile birlikte kuzey yapılanmalarında fark edilen devlet desteğinin kabulü, güney yapılarında itiraza sebep olmaktadır. Alternatif medya kavramı farklı siyasal sistemlerde yapı, içerik, dil ve organizasyon bakımından değişiklikler göstermekte ve kendisini dahil olduğu sistemlere akuple ederek, farklı coğraflarda farklı işlevleri yüklenmesi söz konusu olmaktadır.

Alternatif yayın organları değişik coğrafyalarda demokrasi yapılarına göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye, Mısır, Endonezya, Tunus, Cezayir, Malezya gibi güney demokrasilerinde demokrasi ve basın özgürlüğünün tesis edilmesi için çaba gösterirken, kuzey demokrasilerinde ilgi topluluklarına ait sorun ve sıkıntıların giderilmesi, seslerini kamu vicdanı ve yönetim erklerine ulaştırabilmeleri için çaba göstermektedirler.

Çalışmanın alternatif medya kuramları bölümünde belirtilen alternatif medyanın rizomatik yapısı, alternatif medya yayın organları için bir kesişme noktası, kaynak noktası, beraberlik noktası ve direnç noktası olmasının daha da geliştirilip, küresel bir yapıya oturtulması gerekmektedir. Bağların uluslararası bağlamda kenetlenmesi sonucunda daha güçlü alternatif yapıların ortaya çıkacağından şüphe duyulmamalıdır. Bu bağlamda alternatif yayın organlarının gücünün güney demokrasilerinde de daha fazla hissedilmeye başlayacağı, yönetim erklerine ulaşma konusunda daha fazla olanaklı olacakları da muhakkaktır.

Alternatif medya kavramı olarak bir şemsiye görevi görme işlevinden uzaklaşmalı, bu kavram altında yer alan diğer yapıların her biri için ayrı ayrı görev tanımları oluşturulmalı ve alternatif medyaya daha rahat bir hareket alanı sağlanmalıdır. Farklı yapıların, aynı kavram altına yerleşmiş olmaları alternatif medya tanımını ağırlaştırmakta ve farklı sorumluluklar yüklenmesine de neden olmaktadır. Downing, konu ile ilgili olarak üzerinde çalışmış olduğu radikal medyayı bu şekilde ayırmış, ayrı tanımlanmasının gerekliliğinden bahsetmiştir.

Alternatif medyanın eylemsel yapısı güney demokrasilerinde daha katı algılanmaktadır. Bu algının genişlemesi neticesinde alternatif medya kavramının gerilla medya kavramına dönüştüğü, kitleleri hareketlendirmek ve katı eylemsel faaliyetlere sürüklemek sürecinde bir kışkırtma aracına dönüşmesi söz konusu olmaktadır. Kuzey demokrasilerinde ise bu özelliğin alternatif medyanın uyuşmazlıklar konusunda oluşabilecek çözüm sürecine nasıl dahil olması gerektiği ve çözüm sürecine gidecek sürecin oluşması için gerekirse eylemsel baskıların sivil itaatsizlik sınırını aşmayacak şekilde yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Çalışmada alternatif medyanın çalışma ve uzmanlık alanı olarak yapılan incelemesinde, dünyadaki oluşumlarda kesin çizgiler ile çizilmiş olduğu ve mümkün olduğunca bu çizgilerin dışına çıkılmamaya özen gösterildiği izlenmektedir. Türkiye’de ise alanının içerisinde kalmaya özen gösteren bazı medya yayın organlarının yeri geldiğinde bu standartlarından uzaklaşıp eleştirel ve muhalif medya yapısına yaklaştıkları görülmektedir. Alternatif yapıların

alanlarının dışına taşması durumunda izlerkitlenin onlara olan bağlarının zayıflayacağı da muhakkaktır.

Dünyadan alınan alternatif medya örnekleri, içinde Almanya, Avusturya ve İsviçre'nin de bulunduğu Hüttner, Leidinger ve Oy'un 2011'de yayınladıkları "Handbuch Alternativmedien" başlıklı kitaptan alınmıştır. Aynı kapsamda Amerika'da Alternatif Basın Merkezi "The Alternative Press Center" (APC) adlı sitede yer alan dünyadan alternatif medya örnekleri de ele alınmıştır. Alternatif medya yayın organlarının gücünün artması bireysellikten öte birbirleri ve şu anda alternatif şemsiyesi altında incelenen diğer yayın organları ile olan bağların sıkılaşması ile mümkün olabilecektir. Alternatif medya yayın organlarının, geniş kapsamda anaakım medya dışında kalan, eleştirel/muhafazakar açıdan yayın yapan ve alternatif medya ile aynı çatı altında anılan ancak ayrı ayrı tanımlanması gerekliliği olan yayın organları ile de bazı noktalarda kesişmesi, bazı noktalarda ise dahil olması alternatif olarak adlandırılan medya organlarını güçlendireceği muhakkaktır.

Çalışmamızın III. ve son bölümünde ise, yaptığımız araştırmaların sonucunda ulaşılan son durum belirlenmiştir. Bu aşamada, Türkiye'deki alternatif olarak sınıflandırılan medya yayın organlarının dünyadakilere oranla daha tutucu oldukları görülmektedir. Yaşadıkları finansal zorluklara rağmen Türkiye'deki alternatif yayın organları finansal bağımsızlığını sağlamak için bir çaba içerisinde görülmemektedir. Türkiye'de izlenen yukarıda bahsedilen, şemsiye deyimini altına sıkıştırılmış olan diğer kavramlar, farklı yapısı ve içerikleri bağlamında yayın hayatını sürdürmekte olup, kendilerini alternatif olarak tanımlamaktadırlar. Ancak, olmasını düşündüğümüz, bu yayın organlarının farklı ve kendilerine özgü tanımlamalarla belirlenmesi gerekliliğidir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Türkiye'deki alternatif medya yayın organlarının diğer ülkelerdekilerle benzeşmeleri tam olarak mümkün olmamıştır. Bunun en önemli nedeni ise, ülkemizdeki demokratik yapının dünyada alternatif olarak incelediğimiz medya yayın organlarının bulunduğu ülkelerdeki demokratik yapıya uymadığıdır.

Çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak alternatif medya için aşağıda yer verdiğimiz kapsamlı tanımlamayı da yapmamız mümkündür;

Alternatif medya; *“Anaakım medyada sorunlarına ve itirazlarına yer bulamayan, seslerini duyuramayanların seslerini egemen güçlere ve kamu vicdanına duyurabilecekleri, anaakım medyaya ve egemen güce olan itirazlarını sivil itaatsizlik sınırını aşmayacak şekilde yapacakları, kar amacı gütmeyen, ancak ekonomik bağımsızlığını elde etmiş, bağımsız dağıtım sistemi ve sürekliliği olan, haber ve duyurularının doğruluğu tartışılmayan yayın organlarıdır.”*

Medyanın alternatifliği, kendi kapsamı içinde oluşturulan sınırlamalarla değil, alternatif olarak neleri gerçekleştirebildiği, ötekilerin ve medyaya erişemeyen kesimlerin ne kadar sesi olabildiği ile doğru orantılı olmalıdır.

KAYNAKÇA

187,188,192 sayılı Tasvir-i Efkar gazeteleri.

Abadan, Nermin, (1974), Kamuoyu Ders Notları, Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu, Ankara.

Adaklı, Gülseren (2006),Türkiye’de Medya Endüstrisi, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Adaklı, Gülseren. (2001), Medya Politikaları. (der: B. Kejanlıoğlu, S. Çelenk, G. Adaklı), İmge Yayınevi, Ankara.

Akad, Mehmet (1976), Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri, İstanbul.

Aksoy, Muammer (1960) Partizan Radyo ve DP. Forum, Ankara.

Akşin, Sina (1994),Şeriatçı Bir Ayaklanma, 31 Mart Olayı, Ankara.

Akyüz, Kemal (1981), “Takvim-i Vakayi”, Türk Ansiklopedisi, c.30,Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Alankuş, Sevda (2003), “Medya ve Toplum. Habercinin El Kitabı”, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Alankuş, Sevda (2008), Okuldan Haber Odasına: Hak Haberciliğine Doğru,IPS Vakfı Yay. İstanbul

Alankuş, Sevda (2008), Türkiye’de Başka Bir Demokrasi İçin, Başka Bir Medya ve Habercilik, Uygun Adım Medya, Derleyen: İncilay Cangöz, Ayraç Kitabevi, Ankara.

Alankuş, Sevda (2009), Yeni Habercilik Arayışları: Hak Odaklı Habercilik, Yurttaş Gazeteciliği, Barış Gazeteciliği, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Alankuş, Sevda (2016), Barış Gazeteciliği El Kitabı, IPS İletişim Vakfı, İstanbul.

Alankuş, S & Kural, S. (1995). "Temsili Kamuoyu". Ankara: Yayımlanmamış Eser.

Albayrak, Mustafa (2004), Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960), Phoenix Yayınevi, Ankara.

Alemdar, Korkmaz (1996). İletişim ve Tarih. İmge Yayınevi, Ankara.

Alkan, Ahmet T. (2008, 25 Temmuz). 100. Yılında II. Meşrutiyet Üzerine. Zaman Gazetesi.

Althusser, Louis (2003), İdeoloji Devletin İdeolojik Aygıtları, İthaki Yayınları, İstanbul.

Althusser, Louis (2015), İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, İthaki Yayınları, İstanbul.

Alver, Füsün (2010), Gazetecilik Bilimi ve Kuramları, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

AMARC (World Association of Community Radio Broadcasters), 2007. Community Radio Social Impact Assessment.

Anık, C. (1994), Kamuoyunu Oluşturan Araçlar, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi İletişim 1-2, 83-110.

Arık, Emel (2013), Yurttaş Gazeteciliğinin Günümüzdeki Görünümü: Twitter Gazeteciliği Örneği, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 36, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ankara.

Arık, M. Bilal (1998), Değişen Toplum Değişen Karikatür, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Arslan, Hüseyin (2013), John Look'un Siyaset Felsefesinin Temelleri Üzerine Bir Deneme, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2013/1, Sayı:17

Atabek, N. (2002). Kamuoyu, Medya ve Demokrasi, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi Kurgu 19, 223-238.

Atatürk, M.Kemal, 1967, Nutuk Cilt 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Atkinson, Joshua D. (2015), Alternatif Medya ve Direniş Siyaseti, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Atton, Chris (2001), "Approaching Alternative Media: Theory and Methodology", International Communication Association (ICA) OurMedia Conference, Washington DC, ABD,

Atton, Chris (2002), Alternative Media, London: "News Cultures and New Social Movements: Radical Journalism and The Mainstream Media", Journalism Studies, Vol. 3, No. 4.

Atton, Chris (2002), Alternative Media, Thousand Oaks, CA:Sage Publications.

Atton, Chris (2006), Alternatif Medya'ya Yaklaşmak: Teori ve Metodoloji, 21-62. Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban, (2014), Kendi Medyanı Kendin Yarat: Alternatif Medya Kavramlar Tartışmalar Örnekler, Cilt 1, Kalkedon Yayınları, İstanbul, içerisinde.

Aydoğan, Filiz & Kırık, Ali M.(2012) Alternatif Medya Olarak Yeni Medya, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı.18, Aralık, ISSN. 1304 3846.s.58-69

Aydoğan, Filiz (2011), Tüm Boyutlarıyla Küresel Medya, Beta Basım, İstanbul.

Baban, Cihat (1970), Politika Galerisi (Büstler ve Portreler). Remzi Kitabevi. İstanbul.

Bağlum, Kemal (1991). Anıpolitik (1945-1960). Bilgi Yayınevi, Ankara.

Bailey, Olga G. , Cammaerts, Bart ve Carpentier, Nico (2015), Alternatif Medyayı Anlamak, Çev. Çiğdem Öztürk, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Balkanlı, Remzi (1951). Kanunlarımız Bakımından Matbuat Hürriyeti ve Yeni Basın ve Matbaalar Kanunu ve Bu Kanunlar Üzerinde Fikirler - Tenkidler – Tefsirler, Yeni Matbaa, Ankara.

Barlow, W. (1988), Community Radio in the US: The Struggle for a Democratic Medium, Media,Culture and Society (19), Akt:Vatikiotis, P., İletişim Kuramı ve Alternatif Medya, Yanıkkaya, B., Çoban, B.,(2014), Kendi Medyanı Kendin Yarat: Alternatif Medya Kavramlar Tartışmalar Örnekler, Cilt 1, Kalkedon Yayınları, İstanbul, içerisinde.

Barrett & Braham (1995), Media, Knowledge and Power, London: Routledge.

Baykal, Hülya (1990), Türk Basın Tarihi 1831-1923, Afa Matbaacılık, İstanbul.

Bek, Mine (2004), “Research Note: Tabloidization of News Media: An Analysis of Television News in Turkey”, European Journal of Communication, 19.

Bektaş, Arsev, (1996), Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Berkes, Niyazi (2002), Türkiye’de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Betil, İbrahim (2013), Türkiye’de Gönüllülük Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi ,İstanbul. İçerisinde Etkin bir Sivil Toplum Yansıması olarak Gönüllülük: Karşılaştığı Zorluklar ve Fırsatlar, s.16-18,

Binark, Mutlu & Bek, Mine Gencil (2010), Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Bir Çok Ses Tek Bir Dünya. Ankara: UNESCO Milli Komitesi, 1993.

Birçok Ses Tek Bir Dünya, MACBRİDE Raporu (Çev.) Ertuğrul Özkök Başkanlığında bir heyet, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İletişim Komisyonu Yayını, Ankara, 1993.

Birsen, Özgül (2011), Türkiye Radyoculuğunda Alternatif Yayıncılık Arayışları: Açık Radyo Örneği, Erciyes İletişim Dergisi “Akademia”, Cilt.2, sayı.1, s.20-30.

Brecht, Bertholt (1932), Theory of Radio, Gesammelte Werke, Band 8.

Briggs, Asa & Burke, Peter (2004), Medyanın Toplumsal Tarihi, Gutenberg’den İnternete, Çev: İ.Şener, İzdüşüm Yayınları, İstanbul.

Bruns, Axel (2009) Citizen Journalism and Everyday Life: A Case Study of Germany’s myHeimat.de., In: Future of Journalism Conference 2009, 9 - 10 September, 2009, Cardiff.

Budak, Ali (2012), Fransız Devriminin Osmanlıya Armağanı: Gazete Türk Basımının Doğuşu, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012, p. 663-681, ANKARA-TURKEY

Büyükbaykal, Güven & Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz (2007), Günümüzde Türk Basınındaki Magazinleşme Olgusu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, sayı.29.

Cammaerts, Bart (2007). Blogs, online forums, public spaces and extreme right in North Belgium. Carpentier Nico et al. (Der.), Media Technologies and Democracy in an Enlarged Europe. The Intellectual Work of the 2007 European Media and Communication Doctoral Summer School. Tartu University Press, Tartu içinde, s. 137–151.

Campbell, Vincent,(2015), Theorizing Citizenship in Citizen Journalism, Digital Journalism, Volume 3, Issue 5

Carpentier, Nico, (2007a). Participation and media. Cammarts Bart, Carpentier Nico (Der.), Reclaiming the Media. Communication Rights and Democratic Media Roles. ECREA Book Series içinde, s. 87–91.

Carpentier, Nico, (2007b). Theoretical frameworks for participatory media. Carpentier, Nico et al. (Der.), Media Technologies and Democracy in an Enlarged Europe. The Intellectual Work of the 2007 European Media and Communication Doctoral Summer School. Tartu University Press, Tartu içinde, s. 105–122.

Castells, M.(2008). Enformasyon Çağı: Ekonomi Toplum ve Kültür Cilt-2 Kimliğin Gücü, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cengiz, Anık, (1994), “Kamuoyunu Oluşturan Araçlar”, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2, Ankara.

Chomsky, Noam 01.10.1997 www.chomsky.info , Ana-akım Medyayı Ana-akım Medya Yapan Nedir? Z Medya Enstitüsü'nde Yapılan Konuşma,

Chomsky, Noam& Herman, Edward (2012), Rızanın İmalatı-Kitle Medyasının Ekonomi Politigi, Çev. Enver Abadoğlu, BGST Yayınevi, İstanbul.

Cicilia Maria & Krohling Peruzzo,(1999),“Participation in Community Communication”, Participatory Communication For Social Change içinde, Ed. Jan Servaes, Thomas Jacobson, Shirley A. White, Sage.

Commager, H. Steele (1949), Documents of American History, New York, Appleton-Century Crofts.

Coşar, Ömer S. (1964), Milli Mücadele Basını, İstanbul.

Couldry, Nick (2003), Beyond the hall of mirrors? Some theoretical reflections on the global contestation of media power. Couldry Nick, Curran James (Der.), Contesting Media Power. Alternative Media in a Networked World. Rowman and Littlefield, London içinde, s. 39–54.

Cox, R.W. (1999), Civil society at the turn of the millennium: prospects for an alternative world order, Review of International Studies, 25(1):3-28.

Coyer, Kate (2007). Access to broadcasting: radio. Dönmunt Tony, Coyer Kate, Fountain Alan (Der.), The Alternative Media Handbook. Routledge, Oxon içinde, s. 112–122.

Croteau, David & Hoynes (2001), The Business of Media: Corporate Media and The Public Interest, California: Pine Forge Press.

Cuilenburg, Jan V. (2010).“Medya ve Demokrasi”, Televizyon Haberciliğinde Etik (içinde), Ed: Çaplı, Bülent. ve Tuncel, Hakan, Fersa Matbaacılık, Ankara.

Curran, James (1997). “Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme”, Medya Kültür Siyaset içinde, Süleyman İrvan (der.), Ankara: Ark Yayınevi

Çam, Esat (1990), Siyaset Bilimine Giriş , Der Yayınlar , İstanbul.

Çankaya, Erol (2015), Siyasal İletişim Dünyada ve Türkiye’de, İmge Kitabevi, Ankara.

Çetin, Halis (2003), “İktidar ve Meşruiyet”, Siyaset, Ed.: Mümtazer Türköne, Lotus Yay., Ankara.

Dagron, Alfonso G. (2004), “The Long and Winding Road of Alternative Media”, The Sage Handbook of Media Studies, Ed. in Chief John D. H. Downing, Denis McQuail, Philip Schlesinger, Ellen Wartella içinde.

Davulcu, Ebru & Temel, Mustafa (2015) II. Meşrutiyet Döneminde Yayınlanan Tek Sayılık Mizah Gazetelerinde Muhalefet: El Üfürük, El Üfürük’e Zeylen Körük, Ton ton Risalesi, Çingirdak, Mahkum, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8 Sayı: 37 Nisan 2015, Issn: 1307-9581.

Downing, John H. (Der.), The SAGE Handbook of Media Studies. SAGE, London içinde, s. 41–63.

Dağlar, Oya (2008), İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Mart, No :38 .

Dağtaş, Erdal (1999), Kurgu Dergisi, sayı:16,s.157-173.

Dağtaş, Erdal (2006),Türkiye'de Magazin Basını: Magazin Eklerinin Sektör ve Metin Analizi, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Dahlgren, Peter (1997), Cultural Studies as a Research Perspective: Themes and Tensions, içinde John Corner, Philip Schlesinger (ed), International Media Reserch: a Critical Survey, London: Routledge, s.48-64.

Danışman, Ahmet (1982), Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri, AÜ. BYYO Yayınları, Ankara.

Deleuze, D & Guattari, F(1980), A Thousand Plateaus. Newyork: Continuum.

Demir, Kenan (2014) Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 5, Nisan.

Demir, Şerif (2015), International Journal of Social Science Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2747> Number: 33 , p. 367-377, Spring I

Demir, Vedat (1998),Türkiye’de Medya ve Özdenetimi,İletişim Yayınları, İstanbul.

Demir, Vedat (2006),Medya Etiği, Beta Basım Yayın, İstanbul.

Demir, Vedat (2007), Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi, Beta Basım, İstanbul.

Demirkent, Nezh (1995). Medya Medya, Dünya Yayınları, İstanbul.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü-Cumhuriyet Arşivi Dosya No: 30.01, 42/249/3. Ekler bölümü (EK-I).

Dijk, Van & Teun A. (1999). “Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları”, Medya İktidar İdeoloji (içinde) Der. Mehmet Küçük (çev.), Ark Yayınları: Ankara, ss. 331-391

Dinçer, Müjde K. (1998), Lobcilik, Alfa Yayınları, İzmir.

Doğaner, Yasemin (2012), Hürriyet ve Modernleşme Enstrümanı Olarak Osmanlı’da Basın, Edebiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Letters Cilt/Volume 29 Sayı/Number 1 (Haziran/June 2012).

Dorer, Johanna (1995), Struktur und Ökonomie der “Alternativpresse” . Eine Bestands aufnahme des nicht Kommerziellen Zeitschriftenmarktes am Beispiel Österreich. İn: Publistik Viertel Jahres hefte für Komminikation, Heft 3, Weisbaden, s.327-344.

Dowmunt, Tony & Coyer, Kate (2007), Introduction. Dowmunt Tony, Coyer Kate, Alan Alan Fountain (Der.), The Alternative Media Handbook.Routledge, Oxon içinde, s. 1–12.

Downing, John D. H. (1984), Radical Media: The Political Experience of Alternative Communication, Boston, MA: South End Press.

Downing, John D.H. (2003), Alternatif Medyanın İzleyicileri ve Okuyucuları: Fiilen Bilinmeyen Olmayan Cazibesi,s.13-47, Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban (2014), Kendi Medyanı Yarat Cilt.2, Kalkedon Yayınları, İstanbul, içerisinde.

Downing,H.John,Ford,T.V,Gil,G.ve Stein,L. (2001) Radical Media:Rebellious Communication and Social Movements, London: Sage.

Dönmezer, Sulhi (1976) Basın ve Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2213, İstanbul.

Dunaway, David (1998). Comunity radio at the beginning of the 21st century: commercialism vs. community power. Javnost – The Public 5(2), 87–103.

Duran, Ragıp (2000), Medyamorfoz, Avesta Basın Yayın, İstanbul.

Duran, Ragıp (2005), Yurttaş Gazeteciliği, Derleyen. Sevda Alankuş, Gazetecilik ve Habercilik, İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Dursun, Davut (2000), Ertesi Gün;Demokrasi Krizinde Basın ve Aydınlar, 1.Basım, İşaret Yayınları, İstanbul.

Duverger, Maurice (1986), Siyaset Bilimine Giriş, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
Elif, Ayşe & Kaya, Emre Demokrat Parti Döneminde Basın - İktidar İlişkileri
<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019004828>

Elmas, Esra & Kurban, Dilek, (2011). "Communicating Democracy- Democratizing Communication Media in Turkey: Legislation, Policies, Actors." TESEV, İstanbul.

Engineri, Ş. & Baydar, N. (1946). Basın ve Yayın İşleri. CHP Büyük Kurultayının 10 Mayıs 1946 Olağanüstü Toplantısına Sunulan CHP Müstakil Grup Raporu ve Ekleri (325- 336). Ankara: TBMM Basımevi.

Enzensberger, Hans M. (1970), Baukasten zu einer Theorie der Medien, in: Palaver. Politische Überlegungen (1967-1973), Frankfurt a.M. 91-128 Kursbuch 20 / März

Enzensberger, Hans M. (1970), Bir Kitle İletişimi Araçları Teorisinin Oluşturucu Ögeleri, Çev.Ünsal Oskay(1980), Birikim,sayı.58-59.

Erdoğan, İrfan & Kartari, Asker (1999), Basın,Kültür ve İdeoloji,Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu 6-7 Aralık,Ankara,Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Ertuğ, Hasan R. (1970), Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, Birinci Cilt, İstanbul Üniversitesi Yayını No: 1492, İstanbul.

Eryılmaz, Tuğrul (2003). Muhabirliğe Kısa Bir Giriş, Der. Sevda Alankuş

Eurich, Claus (1980), Kommunikative Partizipation und Partizipative Kommunikationsforschung, Frankfurt/Main.

Fohringer, Barbara (2015), Journalismus ohne Journalistinnen und Journalisten. Partizipative Medien im neuen Nachrichtenprozess, kommunikation. Medien, Onlinejournal des Fachbereichs Kommunikationswissenschaft Universität Salzburg ,5. Ausgabe / März 2015.

Fraser, Nancy (2004), “Kamusal AlanYeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı” Meral Özbek(Ed.), Kamusal Alan içinde (103-132), Hil Yayın, İstanbul.

Fuchs, Christian (2008). Internet and Society: Social Theory in the Information Age. Routledge, New York. s. 62–71.

Galtung, Johan (2003), Peace by Peaceful Means: Peace and Confligt, Development and Civilization, Sage Publications Ltd, London.

Gans, Herbert J. (1979), Deciding What’s News. Newyork, Random Haus.
Gazetecilik ve Habercilik, Habercinin Elkitabı Dizisi: 4, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Georgeon, François (2000). Osmanlı İmparatorluğu’nda Gülmek mi?: Doğu’da Mizah, (Çev. Ali Berktaç), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Gerçek, Selim N. (1931), Türk Gazeteciliği, İstanbul Matbuat Cemiyeti, İstanbul.

Gevgilili, Ali (1973), Türkiye’de 1971 Rejimi/Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçiş Aşaması, Milliyet Yayınları, İstanbul.

Gezgin, Suat (1999),Basınımızda Son Günlerde Gelişen Olaylar ve Bir Değerlendirme, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı.9, İstanbul.

Gezgin, Suat (2002). Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi XII (1), 11-20.

Gezgin, Suat (2005), Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basımının Kısa Tarihsel Perspektifi (III)”, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, No: 20.

Girgin, Atilla, (2002). Uluslararası İletişim Haber Ajansları ve A.A, Der Yayınları, İstanbul.

Giritli, İsmet (1977) , Çağdaş Gazeteciliğin Bazı Sorunları, Onar Armağanı, İstanbul.

Gökçe, Orhan, (1993); İletişim Bilimine Giriş, Turhan Kitabevi, Ankara.

Gökmen, Yavuz (1996). Medya ve İdeoloji. Yeni Türkiye

Gölcüklü, Feyyaz (1970), Haberleşme Hukuku, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:292, Ankara, s.7

Göztepe, Ece (2011), Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışına Karşı Çoğulcu Demokrasi Modelleri: Normatif Düzenleme Olanakları ve Bunun Sınırlılığı Üzerine Bazı Düşünceler, Türkiye Barolar Birliği Kamu Hukukçuları Platformu, Çoğulcu Demokrasi Çoğunlukçu Demokrasi İkilemi ve İnsan Hakları Toplantısı, Ankara.

Gurevitch, Michael & Blumler, Jay G. (1997), “Siyasal İletişim Sistemleri ve Demokratik Değerler”, Medya, Kültür, Siyaset, Der:Süleyman İrvan, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.

Gürkan, Nilgün (1998), Türkiye’de Demokrasi’ye Geçişte Basın 1945-1950, İletişim Yayınları, İstanbul.

Güvenir, O.Murat (1987), Siyasal İktidarın Basını Denetlemesi ve Yönlendirmesi, 2. Dünya Savaşında Türk Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Güz, Nurettin (1993), Serbest Cumhuriyet Fırkası Sonrası Basında Muhalefet ve 1931 Matbuat Kanunu,Gazi Üni., Ankara.

Güz, Nurettin (2005),Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Güz, Nurettin (2008), Türkiye’de Basın İktidar İlişkileri 1920-1927, Turhan Kitabevi, Ankara.

H. Arendt & ark.(2014), Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. Çev: Yakup Coşar.

Haas, Tannı, (2004), Research note: Alternative media, public journalism and the pursuit of democratization, Journalism Studies, Volume 5, Number 1

Habermas, Jürgen (2012), Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, (Çev),Tanıl Bora, Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul.

Habermas, Jürgen (1991). The Structural Transformation of the Public Sphere. MIT Press, Cambridge, MA.

Habermas, Jürgen (2006).“Does Democracy Still Enjoyan Epistemic Dimension”. Communication,Theory, N.16, pp.411–426.

Hackett, Ro. A. & Carroll, W. K. (2004). “CriticalSocial Movements and Media Reform”, <http://www.sfu.ca/~hackett/CriticalSocialMovements.htm>, (Erişim tarihi: 05. 11. 2011).

Hall, Stuart (1997) “İdeoloji ve İletişim Kuramı”, Medya, Kültür, Siyaset, Der: Süleyman İrvan, Bilim Sanat Yayınları Ankara.

Hall, Stuart (1984), The Narrative Construction of Reality:An Interview wiht Stuart Hall, Sauthern Review,17(1):3-17

Hall, Stuart (1997), The Work of Representation and signifying Practices. London: Sage in association with the Open University.

Hamilton, James (2000), “Alternative Media: Conceptual Difficulties, Critical Possibilities”, Journal of Communication Inquiry, Vol. 24, No. 4,.

Hank, Johnston vd., (1999), “Kimlikler, Sikayetler ve Yeni Sosyal Hareketler”, Yeni Sosyal Hareketler, (Ed. Kenan ayır), Kaknüs Y., İstanbul.

Hayta, Necdet (2002), Tasvir-i Efkâr Gazetesi 1862–1869, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Herman, Edward S. & Chomsky, Noam (2006). Kitle Medyasının Ekonomi Politikği Rızanın İmalatı, Aram Yayınevi, İstanbul.

Herman, Edward S. & Chomsky, Noam (2012), Rızanın İmalatı-. Kitle Medyasının Ekonomi Politikği, bgst Yayınları, İstanbul.

Hillary,G.A. (1955), Definitions of community: areas of agreement, Rural Sociology.

Hooffacker, Gabrielle & Lokk, Peter (2009) Kurze Geschichte der “Presse von unten”. Bürgermedien, NeueMedien, Medienalternativen 10 Jahre Alternativer Medienpreis (2009) Verlag Dr.Gabriele Hooffacker , München.

Hüttner, Bernd & Nitz, Christoph (2009) Linke Medien vor und nach der Internetrevolution. Bürgermedien, Neue Medien, Medienalternativen 10 Jahre Alternativer Medienpreis, (2009) Verlag Dr.Gabriele Hooffacker , München.

Hüttner, Bernd, Leidinger, Christiane ve Oy, Godfried (2011), Handbuch Alternativmedien, 2011/2012, Printmedien, Freie Radios, Archive Verlag, Berlin, s.147-197.

İlgar, İhsan (1973), Mütarekede Yerli ve Yabancı Basın, Kervan Yayınları, İstanbul. Aktaran: Nurşen Mazıcı, (1996), 1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu, s.137

İşık, Metin (2002), Kitle İletişim Teorilerine Giriş, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.

İçel, Kayahan (1977), Kitle Haberleşme Hukuku, S. Garan Matbaası, İstanbul.

İnceoğlu, Metin (1985), Güdüleme Yöntemleri, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları: 4, Ankara.

İnsan Hakları Derneği Muğla Şubesi, (1992), 12 Eylül ve Sonuçları, İstanbul.

İnuğur, M. Nuri (1992), Türk Basın Tarihi (1919-1989), Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

İnuğur, M. Nuri (1999), Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul.

İnuğur, M. Nuri (1982), Basın ve Yayın Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.

İnuğur, M. Nuri (2005), Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul.

İnuğur, M. Nuri (1978), Basın ve Yayın Tarihi, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınevi, İstanbul.

İrvan, Süleyman (2004), Barış Gazeteciliği, Çağdaş Gazeteciler Derneği Gazetesi, Eylül-Ekim 2004.

İskit, Server (1943), Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları, Basın-Yayın Gen. Müd. yay, İstanbul.

İskit, Server (1937), Hususi İlk Türkçe Gazetemiz ve Ağah Efendi, Ulus Basımevi, Ankara.

İskit, Server (1939). Türkiye’de Matbuat Rejimleri, İstanbul, Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı.

Jankowski, Nicholas (2003). Community media research: a quest for theoretically grounded models. Javnost – The Public 10(1), 5–14.

Jeanneney, Jean N. (1998), Medya Tarihi, Çev:Esra Atık, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Joshua D. Atkinson, (2015), Alternatif Medya ve Direniş Siyaseti, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Jeltjakov.A.D.(1979)Türkiye'nin Sosyo-politik ve Kültürel Hayatında Basın, Ankara, Basın Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü.

Junqua, Daniel (1992), Medya Dünyası, Der: Jean-Marie Charon, İletişim Yayınları, İstanbul.

Jurrat, Nadine, (2011), Citizen Journalism And The Internet Mapping Digital Media: Reference Series No. 4, open society media program
<https://www.opensocietyfoundations.org.E.T.14.11.2016>

Kabacalı, Alpay (1990), Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul.

Kabacalı, Alpay (1994). Türk Basınında Demokrasi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Kabacalı, Alpay (1998), Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii, Cem Ofset, İstanbul.

Kabacalı, Alpay (2000), Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Basın ve Yayın, İstanbul.

Kansu, Aykut (1995) 1908 Devrimi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kanun Numarası: 5953, Kabul Tarihi : 13/6/1952, Yayımlandığı R.Gazete :
Tarih : 20/6/1952, Sayı : 8140, Yayımlandığı Düstur : Tertip : 3 Cilt : 33
Sayfa : 1511

Kapani, M. (1983). Politika Bilimine Giriş. Üçüncü Baskı. Ankara Üniversitesi Yayınları: Ankara.

Kapani, Münci, (1989), Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Karaca, Emin (1998), Türk Basınında Kalem Kavgaaları, Gendaş A.Ş., İstanbul.

Karpat, Kemal H. (1996), Türk Demokrasi Tarihi, Afa Yayınları, İstanbul.

Kars, Neşe (2010), Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo – Televizyon Haberciliği, Derin Yayınları, İstanbul.

Katz, Daniel, (1971); “The Functional Approach to the Study of Attitudes”, Reader in Public Opinion and Mass Communication, The Free Press A Division of Mac Millian Publishing Co. Inc., New York, USA

KEA, (2007). The State of Community Media in the European Union. Online: <http://www.europarl.europa.eu/activities/expert/eStudies.do?language=EN> (2.12.2008).

Keane, John (1992), Medya ve Demokrasi, Çev: Haluk Şahin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Kejanlıoğlu, Beybin (2005), Radyo ve Radyoculuk, Der. Sevdâ Alankuş IPS Vakfı Yayınları, İstanbul.

Kellner, Douglas (1990), Television and the Crisis of Democracy, Boulder: Westview Press.

Kellner, Douglas (1997), “Marxism and the Information Superhighway”, <https://gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/marxisminformation%20superhighway.pdf> Erişim Tarihi: 19. 06.2016.

Kettler, Gerhard (1997), Die Alternative Tageszeitung in Österreich. Empirische Studie, Wien.

Key ,V.O., Jr. (1963), Public Opinion and American Democracy, Alfred A.Knopf, New York.

Kılıçarslan, Cansu & Akşit, Ahmet (Ekim 2010), Hamdi Öziş ile Söyleşi, Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset(1870-1877),Toplumsal Tarih Sayı.202.

Kışlalı, Ahmet T. (1991), Siyasal Sistemler, Siyasal Uzlaşma ve Çatışma, İmge Kitabevi, Ankara.

Kışlalı, Ahmet T. (1990), Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi, Ankara.

Koloğlu, Orhan (1994), Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul.

Koloğlu, Orhan (1985), Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, cilt1,İletişim Yayınları, İstanbul.

Koloğlu, Orhan (1987), Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları,İstanbul.

Koloğlu, Orhan (1988), “İlk Türkçe Gazete Vakayı-i Mısriyye”, Tarih ve Toplum Dergisi.S.10.

Koloğlu, Orhan (1989), İlk Gazete İlk Polemik, Çağdaş Gazeteciler Derneği yay. Ankara.

Koloğlu, Orhan (1992), Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul.

Koloğlu, Orhan (2006), Osmanlı'dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayınları, İstanbul.

Koloğlu, Orhan (2010), Osmanlı Dönemi Basının İçeriği, İst.Üni.İletişim Fak. Yayını, İstanbul.

Kongar, Emre (1971), Toplumsal Değişme, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 4, S.1

Konyar, Hürriyet (2001), Magazin Medyasındaki Popüler Milliyetçi Söylemlerin İşlevleri, Birikim Dergisi, Nisan, sayı.144.

Köse, Hüseyin (2007). Alternatif Medya, Yirmidört Yayınevi, İstanbul.

Landau, Jacob M. (1974), Türkiye’de Aşırı Akımlar, Çev:Erdoğan Baykal, Turhan Kitabevi, Ankara.

Langlois, Andrea & Dubois, Frédéric (2015), Otonom Medya, Direniş ve Muhalefeti Canlandırmak, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Lawson, Rick(Güz 2001), İfade Hürriyetini Güvenceye Almak- Avrupa İnsan Haklar Mahkemesi İçtihatlarında Üç Eğilim, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 6, Sayı : 24, s.79

Lewis, Peter M. (1976). Bristol Channel and Community Television. IBA, London.

Lewis, Seth C./ Kaufhold, Kelly/ Lasorsa Dominic L.(2010), Thinking About Citizen Journalism The Philosophical And Practical Challenges Of User-Generated Content For Community Newspapers, Journalism Practice, Vol. 4, No 2

Lundby, Knut & Ronning, Helge (1997), “Medya Kültür İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması”, Medya, Kültür, Siyaset, Der:Süleyman İrvan, Ankara, Bilim Sanat Yayınları.

Macpherson, Crawford (1973), *Democratic Theory*, Oxford University Press, Oxford.

Marcuse, Herbert (1972), *Counterrevolution and Revolt*, Beacon Press, Boston. Mart – Haziran

Marx, Karl (1842). *Debatten über Pressfreiheit und Publikation der Landständischen Verhandlungen*. MEW, Cilt 1. Dietz, Berlin içinde, s. 28–77.

Mazıcı, Nurşen (1996), *1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Mazıcı, Nurşen (2008), *1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu*, Pozitif Yayınları, İstanbul.

McQuail, D. & Windahl, S. (1997). *Kitle İletişim Modelleri*. Çev.: Konca Yumlu. İmge Kitabevi, Ankara.

MEGEP(2008). *Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Meikle, Graham (2002), *Future Active: Activism and the internet*. Newyork: Routledge.

Melen, Mithat (1997), *Demokrasi*, Yeni Türkiye Dergisi, Say : 17, Eylül Ekim.

Morris, A. & Morton, G. (1998), *Locality, Community and Nation*. London, Hodder and Stoughton.

Mutlu, Erol (2004), “İletişim Sözlüğü”, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Mutlu, Erol (1995), *İletişim Sözlüğü*, Ark Yayınevi, Ankara.

Müderrişoğlu, Feridun (1977), Anayasal Hak ve Özgürlüklerin ve Özellikle Basın Özgürlüğünün Kamu Davası ile Sınırlanması ve Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Düzeni, Onar Armağanı, İstanbul.

Nalcioğlu, B. Ulusoy (2013),Osmanlı'da Muhalif Basının Doğuşu 1828-1878,Yeditepe Yayıncılık, İstanbul.

Navaro, Ilana (2004), ABD'de Alternatif Medya, Kamusal Alan içinde, Derleyen. M. Özbek, Hil Yayınevi, İstanbul, s.677,679.

Nebiler, Halil (1995). Medyanın Ekonomi Politiiği, Sarmal Yayınevi, İstanbul.

Neumann, E. Noelle (1998).Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi. Çev: Murat Özkök. Dost Kitabevi, Ankara.

Neziroğlu, İrfan (2003) Türkiye'de Askeri Müdahaleler ve Basın, Türk Demokrasi Vakfı, İstanbul.

Nüzhet, Selim (1931), Türk Gazeteciliği 1831-1931, Devlet Matbaası, İstanbul.

Oral, F.Sürreyya (1968), Türk Basın Tarihi 1919- 1965 Cumhuriyet Dönemi, Doğuş Matbaacılık, Ankara.

Ortaylı, İlber (2014), İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul.

Oskay, Ünsal (1973), Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş, Ankara Üniversitesi

Oskay, Ünsal (1974), "Kitle Haberleşmeleri Açısından Sosyal Algılama ve Tutumları Dinamiği", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: XXIX, No: 1-2,

Önder, Ayhan (1965), Türk Ceza Kanunu . İstanbul.

Önder, Tuncay (2003), Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Odak Yayınevi, Ankara.

Özdemir, Hikmet (1986), Yön Hareketi, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

Özek, Çetin (1978), Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

Özek, Çetin (1999), Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına, Alfa Yayınevi, İstanbul.

Özer, Ömer (2012), Haberin Doğası Gazetecilikte İdealler ve Sorunlar, Litaratürk, Konya.

Özgen , Murat (2004) "1980 Sonrası Türk Medyasında Gelişmeler ve Magazinleşme Olgusu", 2nd International Symposium, Communication in the Millenium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, İstanbul, Türkiye, Mart, 17-19, vol.2, pp.465-477.

Özkazanç, Alev (2007), Siyaset Sosyolojisi Yazıları, Dipnot Yayınları, Ankara.

Öztürk, Ahmet (2004), Modern Siyasal Sistemlerde Medyanın İşlev ve Sorunları, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.,Yönetim ve Ekonomi, c.11, s.3

Parla, Taha (1993), Türkiye'nin Siyasal Rejimi, 1980-1989, İletişim Yayınları, İstanbul.

Partidge, S. (1982), NOT the BBC/IBA: The Case for Community Radio. London: Comedia.

Pateman, Carole (1970), Participation and Democratic Theory. Cambridge University Press, Cambridge, MA.

Pekman, Cem (2000), İstanbul Radyosu, Anılar, Yaşantılar, Yapı Kredi Yay, İstanbul.

Petras, James (2002). Küreselleşme ve Direniş, Cosmopolitik Kitaplığı Çev: Ali Ekber, Cevdet Aşkın, Çağlar Arın. Adonis Reklam ve Yayıncılık, İstanbul.

Pool, Ithiel de Sola (1983). Technologies of Freedom. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press. s.55

Rauch, Jennifer (2007), Media, Culture and Society

Resmi Gazete, Tarih: 24.09.1946, Sayı: 6416

Resmi Gazete, Tarih:18.06.1946, Sayı: 6336

Rodriguez, Clemencia & El Gazi, Jeanine, (2007), “The Poetics of Indigeneous Radio in Colombia”, Media, Culture and Society, Vol. 29(3)

Rodriguez, Clemencia (2003) The bishop and his Star: citizens’ communication in southern Chile. Couldry Nick, Curran James (Der.), Contesting Media Power: Alternative Media in a Networked World. Rowman and Littlefield, Lanham içinde, s. 177–194.

Rodriguez, Clemencia, (2001), “Fissures In The Mediascape: An International Study of Citizens” Media, N.J.: Hampton Press,.

Sabuncuoğlu, Zeyyad (2011), İşletme Etiği, Beta Basım Dağıtım, İstanbul.

Salihpaşaoğlu, Yaşar (2007), Türkiye’de Basın Özgürlüğü, Doktora Tezi, Ankara ,

Sandoval, Marisol & Fuchs, Christian (2010), Towards a Critical Theory of Alternative Media, Telematics and Informatics, 27,p.141-150, Unified Theory of Information Research Group,Salzburg.

Sandoval, Marisol (2011), Warum es ander Zeit ist, den Begriff der Alternativmedien neu zu definieren, Hüttner, B/Leidinger,C/Oy,G (2011),

Handbuch Alternativmedien 2011/2012 Printmedien, Freie Radios, Archive&Verlage in der BDR, Österreich und der Schweiz AG SPAK, Berlin.

Schmidt, Andréa (2015), Bağımsız Habercilik, s.78-91, Ed. Andrea Langlois & Frédéric Dubois, (2015), Otonom Medya, Direnişi ve Muhalefeti Canlandırmak, içerisinde.

Servaes, J. (1999), Communication for Development. One World, Multiple Cultures. Cresskill, NJ. Hamton Press.

Severin, Werner J. & Tankard, James W. (1994), İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları, Çev. Ali Atıf Bir, N.Serdar Sever, Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir.

Sezer, Duygu B. (1972), Kamuoyu ve Dış Politika, Sevinç Matbaası, Ankara

Shinar, Dov (2008) “Bağımsız Medya ve Barış Gazeteciliği” (der.) Sevilay Çelenk, Başka bir İletişim Mümkün, IPS Vakfı, İstanbul, s.165-169.

Shoomaker, Pamela & Reese, Stephen D. (1997), “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi”, Medya, Kültür, Siyaset, Der: Süleyman İrvan, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 281, Ankara.

Sözeri, Ceren & Güney, Zeynep (2011), Türkiye’de Medyanın Ekonomi Politikası: Sektör Analizi, TESEV Yayınları, İstanbul.

Sözeri, Ceren (2014), Dönüşen Medya Değişmeyen Sorunlar, Medya ve İktidar içinde, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

Şahin, Hafize & Çelik, S.Dilek Yalçın (2010), Şinasi’nin Kaleminden XIX. Yüzyılda İstanbul Sokaklarına Bakış, AKM Dergisi, Erdem, Sayı.58, Ankara.

Şen, Fulya & Avşar, Zakir (2012), Türkiye’de Neoliberal Politikaların Haber Medyasına Yansımaları: Anaakım Medyanın Ekonomi Haberleri Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üni. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Ankara, Sayı: 35

Şen, A. Fulya (2012), Toplumsal Hareketler ve Medya: “Wall Street İşgali”nin Medyada Temsili, Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Elazığ.

Şirin, İbrahim (2008), Avrupa ve Osmanlı Seyyahlarının İzlenimiyle Osmanlı ve Avrupa’da Dilencilik, Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu, İBB Zabıta Daire Başkanlığı, İstanbul.

Tamer, Erdoğan (1975), Birinci Basın Kongresi, Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayınları.

Tasfir-i Efkar, No:78-26 Mart 1863, *Aktaran*: Belkıs Ulusoy Nalcioğlu, (2013), Osmanlı’da Muhalif Basının Doğuşu 1828-1878, Yeditepe Yayıncılık, İstanbul.

Taylan, Ahmet (2012), Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye’de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma, Doktora Tezi, A.Üni. Sos. Bil. Ens., Ankara.

TBMM Tutanak Dergisi, 14 Temmuz 1950, *Aktaran*: Ayşe Elif, Emre Kaya, Demokrat Parti Döneminde Basın - İktidar İlişkileri <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019004828>

TBMM Tutanak Dergisi, 9 Mart 1954 *Aktaran*: Ayşe Elif, Emre Kaya, Demokrat Parti Döneminde Basın - İktidar İlişkileri <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019004828>

Tek, Hayati (2007), Darbeler ve Türk Basını, Elips Kitap, Ankara.

Temiztürk, Hakan (2007), Türkiye’de Ordunun Siyasete Müdahale Geleneği ve Basın:27 Nisan 2007 Muhtırasından Önce ve Sonra, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Erciyes İletişim (ISSN 1308-3198).

Timisi, Nilüfer (2003), Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Dost Kitabevi, Ankara.

Tokgöz, Oya (2008), Temel Gazetecilik, İmge Kitabevi, Ankara.

Topuz, Hıfzı (1973),100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi,İstanbul.

Topuz, Hıfzı (2003) 2. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Tuğla, Kader (2014), Türkiye’de İnternet Geleneksel Medyadan Daha Demokratik ve Alternatif bir Haber Ağı Sunuyormu: T24 Örneği, Global Media Journal: TR Edition 4 (8) Spring 2014.

Turhan, Mehmet (1991), Siyasal Elitler, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Türkçe Sözlük (2009), TDK Yayınları, Ankara.

Ulusoy, Nilay (2014), Habercem Anaakım Medyada Alternatif Olabildimi?, 283-314, Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban, (2014), Kendi Medyanı Kendin Yarat: Alternatif Medya Kavramlar Tartışmalar Örnekler, Cilt 2, Kalkedon Yayınları, İstanbul, içerisinde.

Uslu, Zeynep K. (2001),Yazılı ve Görsel Medyada Magazinleşmenin Tarihsel ve Sosyolojik Dinamikleri, İletişim, sayı.12

Uygun, Oktay(2003), Demokrasinin Tarihsel, Felsefi ve Ahlaki Boyutları, İnkılap Yayınları, İstanbul.

Uzelman, Scott (2015), Bambu Bahçesinde Yoğun Emek, s.19-34, Andrea Langlois & Frédéric Dubois, (2015), Otonom Medya, Direniş ve Muhalefeti Canlandırmak, içerisinde.

Uzun, Ruhdan (2006). “Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya.

Üstün, Hasan (2013), Türk Basın Birliği'nin 1939–1946 Arasında Gazetecilerin Çalışma İlişkilerini Kurumlaştırma Girişimleri ve Günümüze Bıraktığı Miras, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2013/II 45 149-170.

Vatikiotis, Pantelis (2004), Communication Theory and Alternative Media, Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban,(2014), Kendi Medyanı Kendin Yarat: Alternatif Medya Kavramlar Tartışmalar Örnekler, Cilt 1, Kalkedon Yayınları, İstanbul, içerisinde.

Vuran, Ateş (1999).Yerel Basın ve Kamuoyu. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Vuran, Ateş (1996). “Medyada Promosyon”, Basın Kendini Sorguluyor, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Waltz, Mitzi (2005). Alternative and Activist Media. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Weichler, Kurt (1987), Die Anderen Medien, Theorie und Praxis Alternativer Kommunikation, Vistas Verlag GmbH, Berlin.

Yalçın, Hüseyin C. (1976), Siyasal Anılar, İstanbul.

Yanıkkaya, Berrin & Çoban, Barış (2014), Kendi Medyanı Kendin Yarat: Alternatif Medya Kavramlar Tartışmalar Örnekler, Cilt 1, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Yaşın, Cem, (2009), Türkiye’de Yerel Basının Yapısal Özellikleri ve Üretim Koşulları, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Bahar 2009, sayı. 28,s.116-117, Ankara.

Yayla, Atilla (2004). Siyasi Düşünce Sözlüğü, Adres Yayınları, Ankara.

Yaylagül, Levent (2010), Kitle İletişim Kuramları, Dipnot Yayınları. Ankara.

Yazıcı, Nermin (2011). Yazılı Türk Mizahının Gelişim Sürecinde Batılı Anlamda İlk Mizah Dergisi: Cem. Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 6/3, p. 1299-1313 Turkey.

Yazıcı, Nesimi (1983), Takvim-i Vekayi (Belgeler), Ank. s. 33-37, 95-121)

Yetişgin, Memet (2010) Batı Basınından Osmanlı Devleti'ne Yaklaşımlar ve Osmanlıların Bu Yaklaşımlara Tepkileri, OTAM, Sayı.28, Güz, Ankara.

Yıldırım, Şenay B. (2012), Engellilere İlişkin Haberlerin Hak Haberciliği Bağlamında Değerlendirilmesi, Editör: Ömer Özer, Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik, Literatürk, Konya.

Yıldız, Göktürk (2012) ,Dünyada ve Türkiye’de Barış Gazeteciliği, Sosyal Yayınları, İstanbul.

Yumlu, Konca, (1994), Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları, Anka Kitap, İzmir.

Yurttagüler, Laden (2013), Türkiye’de Gönüllülük Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi ,İstanbul. İçerisinde Gönüllülük Ve Vatandaşlık Kavramı,s.18-27.

Yüksek, Derya (2015), Alternatif Medya ve Direniş Kültürü Sosyal hareketlerde Birleştirici Güç olarak Alternatif Medya, Barış Çoban & Bora Ataman, Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya, Kafka Yayınları, İstanbul s.53-78.

Yüksel, Erkan (2001).Medyanın Gündem Belirleme Gücü. Çizgi Kitabevi: Konya.

Yüksel, Erkan (2004). Medya Güvenlik Kurulu. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Yüksel, Erkan (2007), Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme Kavramları Nerede Kesişmekte ve Nerede Ayrılmaktadır?, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1

İNTERNET KAYNAKLARI

Akça, Emel B. <http://bianet.org/biamag/medya/110151-habercilikte-yeni-arayislar-ve-hak-haberciligi>.

Arıĝ, Ayten S. ,Basında 12 Mart Muhtırası,Türk Yurdu, Ekim 2011, Sayı.290, <http://turkyurdu.com.tr/1700/basinda-12-mart-muhtirasi.html> Erişim tarihi:11.03.2016

Bejorh,WalterMedyaveDemokrasi,<http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/20bajohr.pdf>, Erişim Tarihi: 04.04.2016.

Durdu, Mehmet B. Osmanlı Devletinde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1271/14637.pdf.s.291> Erişim Tarihi : 26.01.2016.

Dursun, Çiler Hak Haberciliĝinin Doĝası ve Olanadı <http://www.academia.edu/5409163> Erişim Tarihi:09.07.2016.

Er, Mücahit, Demokrasinin Tarihi Gelişimi, https://www.academia.edu/9351933/Demokrasinin_Tarihi_Geli%20Fimi, Erişim Tarihi: 04.04.2016.

Galtung, Johan “Peace journalism”, www.transcend.org

Howley, K. (2005), Community Media. People, Places, and Communication Technologies. Cambridge: Cambridge University Press. <https://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 29.02.2016.

Marx, Karl (2007), Basın Özgürlüğü ve Sansür, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,Yaz-Güz,Sayı.25

<http://www.irfanerdogan.com/makalelerson/marxbasin.pdf>. Erişim Tarihi: 30.01.2016.

Peissl, Helmut & Tremetzberger, Otto (2008). Community Media in Europe: Legal and Economic Contexts of the Third Broadcast Sector in 5 Countries. EnglishSummary.http://www.communitymedia.eu/images/publications_books/2008_rtr_community_media_in_europe_eng.pdf (15.02.2008).

Planck, S.Stefanie (2016), Bertolt Brecht: Der Rundfunk als Kommunikationsapparat, <http://www.ifakkindermedien.de>, E.T.12.08.2016.

Şen, A.Fulya Toplumsal Hareketler ve Medya: “Wall Street İşgali”nin MedyadaTemsili,http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_4_sayi_Bahar_2012/pdf/Sen.pdf Erişim Tarihi:22.02.2016.

Yeşilçayır, Neşe <http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/05-nese-yesilcayir.pdf> Erişim Tarihi: 18.02.2016.

<http://altpress.org/> Erişim Tarihi : 10.09.2016.

<http://antifa.vvn-bda.de/category/aktuell/juli-august-2016/zeitgeschehen-juli-august> Erişim Tarihi: 11.09.2016.

<http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ayse-hur/1908-devriminin-ilham-kaynaklari/1293/> Erişim Tarihi: 26.01.2016.

<http://atillagirgin.net/kategori/kitaplar/61113/turkiyede-yerel-basin-2009> Erişim Tarihi: 17.08.2016.

<http://basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri/>.Erişim Tarihi: 14.04.2016.

<http://bgst.org/dusunce-gundem/ana-akim-medyayi-ana-akim-medya-yapan-nedir-z-medya-enstitusunde-yapilan-konusma>.

[http://en.wikipedia.org/wiki/Public opinion](http://en.wikipedia.org/wiki/Public_opinion)) erişim tar: 24.04.2016

<http://freiwilligfrei.de/> Erişim Tarihi: 06.08.2016

http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_4._sayi_Bahar_2012/pdf/Sen.pdf.

http://globalmediatr.emu.edu.tr/bahar2006/Baris_Gazeteciligi/baris%20gazeteciligi.%20s%C3%BCleyman%20irvan.pdf, Erişim Tarihi: 12.05.2016.

<http://kippe-leipzig.de/> Erişim Tarihi: 11.09.2016.

<http://sendika10.org/2015/02/maltepe-iscilerinin-iskal-eylemi-capul-tv-kamerasinda/>) Erişim Tarihi: 10.09.2016.

<http://sozialestadt-kasch.de/> Erişim Tarihi: 12.08.2016.

<http://tahsinemre.blogspot.com.tr/2010/12/osmanlida-mizah-basininin-dogusu-ve.html>.

<http://townhall.com/> Erişim Tarihi: 24.08.2016.

http://wikisozyalizm.org/Simon_Tormey__Kendi_Hesab%C4%B1na_Konu%C5%9F:_Deleuze_Zapatizm_ve_Temsil_Ele%C5%9Ftirisi. Erişim Tarihi: 06.09.2016.

http://wikisozyalizm.org/Simon_Tormey__Kendi_Hesab%C4%B1na_Konu%C5%9F:_Deleuze_Zapatizm_ve_Temsil_Ele%C5%9Ftirisi) Erişim Tarihi: 12.09.2016.

<http://www.alternatifpolitika.com> Erişim Tarihi : 06.06.2016,

<http://www.bildblog.de/haeufig-gestellte-fragen/>.Erişim Tarihi: 09.06.2016.

http://www.dailymotion.com/video/x4mqgzn_ Erişim Tarihi: 10.08.2016

<http://www.dusuncetarihi.com/makale/virginia-insan-haklari-bildirisi-1776.html>.

http://www.fanzindb.org/fanzinler_xerox_makinesinden_yeraltina_bir_iletisim_yolu.html Erişim Tar : 19.08.2016.

<http://www.freerepublic.com> Erişim Tarihi: 17.08.2016.

<http://www.freerepublic.com/home.htm> Erişim tarihi: 11.07.2016.

<http://www.frmtr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/740249-birinci-mesrutiyet-ve-istibdat-donemi-basini.html> Erişim Tarihi: 26.01.2016.

<http://www.graswurzel.net/utopia/> Erişim Tarihi: 11.09.2016.

<http://www.haberler.com/capul-tv/>Erişim Tarihi: 12.04.2016

<http://www.hurriyet.com.tr/karanligin-aldigi-sekiller-fanzin-26317779> Erişim Tar: 19.08.2016.

http://www.ifakkindermedien.de/ifak/startseite/medienwissenschaft/5%20medienkritik_medienwirkung/medienutopien/Bertholt%20Brecht, E.T.18.05.2016.

<https://www.indymedia.org/or/index.shtml> Erişim Tarihi: 10.09.2016.

<http://www.kavramveduyum.com/2014/02/rizom-koksap-nedir-felicity-j-colman.html> E.T: 24.03.2016.

<https://www.oekologische-plattform.de/> Erişim Tarihi: 12.08.2016.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ancien_R%C3%A9gime Erişim Tar.12.10.2015.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/İşletme>, E.T.15.07.2016.